Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

~~Elzevier~~
~~D. 126~~
KW 224
D 24

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

Koninklijke
Bibliotheek
's Hage.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

LECTORI S.

POſt Germaniam abſolutam, Candide Lector, Deſcriptionem, Hiſtoriam, & Statum Regni Hungarici nunc damus. Quæ tria in ejusmodi operibus neceſſario conjungenda putamus. Repetere enim non libet, quam frugifera quamque ſalubris ſit cognitio rerum, cujus eximia quidem pars commemoratio tum antiquitatis, tum recentiorum ſæculorum, hoc eſt, memoria temporum, locorum, hominum, rerum geſtarum. Rerum autem, quæ hic dicuntur, veritatem aliorũ autorum fide præſtamus. Laborem ergo hunc noſtrum acceptum omnibus futurũ non dubitamus. Brevi, ſi vitam nobis Deus & otium fecerit, accuratiſſimam REGNI BOHEMICI *deſcriptionem procudemus, ne quid hîc amplius deſiderent harum rerum ſtudioſi.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

QVERELA
HUNGARIÆ
DE
Populationibus Turcarum.

QVo mea majeſtas? quo ceſsit gloria? quo me
Detruſit fatum, & ſævi horrida numinis ira?
Quæ regina prius totum celebrata per orbem,
Victriciq; manu natorum ſepta potentum
Incedebam, eadem nunc heu ſolioque ſoloq;
Et ſobole avulſa, quam partim ſuſtulit enſis,
Partim triſte jugum premit, afflictiſsima linquor,
Cur non poſſe queri ſaltem licet? an quoq; fatis,
Cantum ne liceat caſus lugere nefandos?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

CONTENTA

hujus

OPERIS.

I.

Deſcriptio Regni Hungariæ. 7.

II.

De admirandis Hungariæ aquis diſſertatio. 56.

III.

Origo Hungarorum. 96.

IV.

Hiſtoria Regum Hungariæ. 147.

V.

S. Stephani primi Hungariæ Regis decretum, in quo leges regni Hungarici fundamentales. 154.

VI.

Caroli I. Regis Hungariæ decretum, de contributione regia, & Vrburis, ac nonnullis aliis. 192.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

VII.
Regis Hungariæ Electio, Coronatio, Poteſtas. 214

VIII.
De Statu Eccleſiaſtico regni Hungariæ. 246

IX.
De Statu Politico regni Hungariæ. 252.

X.
De Statu militari Hungarorum. 298.

I. De-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

I.

DESCRIPTIO HUNGARIÆ.

DE Hungariæ ſitu acturi commodũ exiſtimavimus de Trãſylvania univerſa, ejuſque limitibus & terminis nonnulla præmittere, ut cetera melius intelligantur.

Tranſylvania quondam bellipotens regio, Divorum olim Imperatorum Romanorum provincia inclyta, Dacia appellata, plagæ Orientali expoſita, & Marte multi nominis fuit temporibus Nervæ Traiani, quam Decebalus Rex tam armis, quam pecunia belli nervo, pertinaciſſime ſub imperio retinuit. Eutrop. lib. 8. in Aurelii vita: Provinciam, inquit, Daciam, quam Traianus ultra Danubiũ fecerat, intermiſit, appellavitque eam Daciam, quæ nunc duas dividit Mœſias, & eſt in dextra, Danubio in mare fluenti, cum antea fuerit in læva. Decebalus itaque ejuſdem regionis Rex ſeu Monarcha cum Vlpio Traiano Romano Cæ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

ſare conflixit, ingenti hoſtis edita clade. Trajanus autem veſti propriæ non pepercisse fertur, quam in partes conſciſſam ſuis partitus eſt militibus. Deinde jugum ex jugo captans, ad Dacorum regiam evaſit, perculſus Decebalus ad Trajanum deductus. His confectis Trajanus in Italiam rediens, Romam ingreſſus, & triumphans de Dacia, Dacicus appellari cœpit. Interea tamen denunciatur, Decebalum præter conventiones & fœdera, quæ cum Trajano interceſſerant, multa ad rebellionem parare, caſtellaque & arces dirutas reſtaurare, ob hoc hoſtis à Senatu judicatus eſt, bellumque Trajanus ſuſcepit. Plin. de Dacorum expulſione meminit lib. IV. cap. XII. Quare cum Decebalus viribus ſuis non ſatis fideret, dolis & fraudibus agere enitens, in Mœſiam delectos mittit profugos, qui diſſimulata fide, Trajanum per occultas inſidias tollerent, aut confoderent, deprehenſi ultimo ſupplicio affecti ſunt. Hinc milites Romani in hujus rei geſtæ memoriam, tale Epigramma edidere in Pannonia:

VBI ERAS RAMNVSIA, VBI ERAS, QVANTVM ABFVIT, NE ROMA LVGERET, SED VIVIT TRAIANVS.

Sub hac expeditione Trajanus pontem in Iſtro lapideum conſtruxit, quo liberius

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

rius & expeditius hoſtes aggredi poſſet, opus ſane mirandum, & memoria dignum. Huic xx. ſtabant ex quadrato lapide pylæ, quarum altitudo centum & quinquaginta, præter fundamenta: latitudo vero ſexaginta pedes continebat: diſtabant autem inter ſe centum octuaginta paſſibus, fornicibus vero conjungebantur. Ejus pontis inſcriptio talis erat.

PROVIDENTIA AVGVSTI. VERE PONTIFICIS VIRTVS ROMANA, QVID NON DOMET? SVB IVGVM ECCE RAPITVR ET DANVBIVS.

Cæterum Adrianus Imperator, Trajani ſucceſſor, veritus ne pulſo Romano præſidio, aut oppreſſis legionibus, feræ & indomitæ gentes facto aditu, ea loca invaderent, quæ cis Danubium ſunt, ſtructuras & fornices, quæ ſuper aquam eminebant, demoliri juſſit. At Decebalus capta (ut diximus) regia, cum omnis regio in poteſtatem Romani Imperii veniſſet, uſque ad captivitatem periclitatus, necem ſibi conſcivit, cujus caput tandem Romam delatum fuit, ſicque Dacia juris Romani facta eſt, quam mox Trajanus in provinciam redegit. Cujus rei argumento milites Romani hos verſiculos perpetuo monumento celebres decantabant:

NONNE TIBI DIXI DECEBALE? FVNE-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

STVM EST HERCVLEM LACESSERE. NON RECTE FACIS, TVA ISPE QVOD IACES MANV: SED TE VTCVNQVE CAESAR VICIT, TVLIT TIBI SEMPER AVGVR AVGVSTALIS.

Quare Trajanus Dacia ſubacta, Regiam Zarmiis civitatem, quæ nunc Alba Iulia appellatur, ingreſſus, quæſitis Decebali theſauris, ſub Sargetiæ amne reconditis, cujuſdam Biculi Romani captivi indicio reperti ſunt: Vnde tandem Trajanus in ſignum memoriæ illius hoc ſtatuerat Epigramma:

IOVI INVENTORI, DITI PATRI, TERRAE MATRI, DETECTIS DACIAE THESAVRIS, DIVUS NERVA TRAIANVS VOTVM SOLVIT.

Monumentum Vlpii Nervæ Trajani in Colonia Zarmiiz, non multis ante annis ex terræ viſceribus erutum, memoria dignum.

IOVI SATORI, HERCVLI VICTORI, M. VLP. NERVA TRAIANVS CAESAR, VICTO DECEBALO, DOMITA DACIA, VOTVM SOLVIT.

Hinc ingens Trajani animus deprehenditur, qui multa præter hæc præclara & egregia facinora geſſit, quemadmodum Dion ille Cretenſis in Trajani vita plurima memoratu digna, non ineleganti deſcriptione complexus eſt.

Huic

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

Huic regioni Tranſylvaniæ, à Septentrionali plaga Moldavica provincia (quæ Poloniæ regno, atque Ruſſiæ inferiori, & Ciculiæ metis, eſt contigua) adhæret: Ex altero vero latere ad Orientem Valachia jacet, quæ alio nomine Tranſalpina dicitur, non multo terrarum ſpatio ab alpibus inſigni altitudine intercedentibus, ſejuncta.

Vt autem pauliſper ad lucidiorẽ iſtius Tranſylvaniæ provinciæ cognitionem per Chorographicam deſcriptionem progrediamur: Eadem provincia in tres dividitur nationes, ſuis inter ſe ritibus, moribus, conſuetudinibus, & legibus aliquantulum diſſidentes, ipſamque regionem diſtinctis terrarum locis incolentes: utpote, Ciculos, & Hungaros. Inter quos ipſi quoque Valachi ejuſdem provinciæ incolæ, in quibuſdam deſertis poſſeſſionibus & villis reſident, genus hominum duriſſimum, nec niſi armentis & pecoribus, plerunque etiam furtivo pecorum & equorum abigeatu ſe alentes. Hi more ſuo, piloſis ſeu hirſutis ex lana caprina contextis, ſuaque manu elaboratis amiciuntur veſtibus, nullis penitus legibus humanis obſequentes.

In primis Saxonicus iſte populus in eum locum è Germania (ut ajunt) deductus,

ctus, agriculturæ ſtudioſus, & ruſticæ rei addictiſſimus, qui natura ſua lingua utitur Saxonica. Sermo autem Saxonicus ad communem Germanicam Colonienſium linguam multo propius accedit, quam ad alias linguas, & à Suevo atque Helvetio non ita facile intelligitur, quam pleræque Septentrionales in Germania. Tranſylvani igitur, ſicuti cæteræ omnes nationes Germanicæ, habent peculiarem linguæ dialectum. Et, ut hoc addam, quod aliis nationibus, tam morum facilitate, quam pietate & religione longe præſtat.

Ciculia Daciæ angulus, Moldaviæ regioni contiguus, ejus terræ populi dicuntur Ciculi, Scytharum (ut ajunt) genus, à quo originem traxere, ſuis vivunt legibus & moribus, ſuaque officia ſorte diſtribuunt. Nemo apud illos ignobilis eſſe cenſetur, etiam ſi manu aratrum tractet, aut caprino gregi præſit. Durum enim & aſperum genus hominum, quaſi bello natum, qui moribus, ſermone, & veſtitu non multum ab Hungaris diſcrepare videntur. Hi ſunt Hunnorum antiquiſſimi, quos Ciculos appellare malunt quidam, quod è Scythis originem trahant: Nec enim aliud ſenſiſſe videtur ille, qui dixit:

Atq; pharetrati Scythicis de finibus Hunni.

Ciculi autem in ſeptem ſunt diviſi re-
iones, quas ipſi ſedes vocant, quarum
omina ſunt: Sepſi, Orbai, Kyſdi, Czijk,
yrgio, Marcus Zeek, Aranyas Zeek,
Iungarico ſermone appellatas, cæteris
iculorum oppidis præſtantiores. De
uorum ritibus & conſuetudinibus in
ræcedétibus annotationibus plura ſcrip-
mus.

Czijk oppidum in Septentrionali latere
Kyſdi ad lævam, atque adeo in ipſis
arpathi radicibus ſitum: Huic conti-
ua eſt Gyrgio ab occaſu in ejuſdem Car-
athi montis radicibus terra montoſa &
ſpera, in ultimo Tranſylvaniæ latere
eptentrionali. Sedi autem Gyrgio con-
gua eſt Marcus Zeek, ad Meridiem
n viſceribus Tranſylvaniæ provinciæ, ad
ecurſum Mariſi fluvii exiſtens, cujus
netropolis eſt Zeckel waſſarhel, Saxoni-
us Newmarck, oppidum ampliſſimum,
bi frequens Ciculorum conventus ha-
etur.

Hungari & Nobiles ejuſdem regionis
aſſim intermixti Saxonibus, cum Cicu-
s propemodum tam ſermone, quam
eſtitu & armis conveniunt: In rebus
ero bellicis cæteris nationibus non uno
omine anteponendos arbitror.

Quæ tres nationes, conjunctis viri-
us & copiis ad bellicam expeditionem
inſti-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

inſtituendam, juxta communem ſuppu
tationem, ad nonaginta & amplius mill
armatorum ſuppeditant. Etenim non ol
ſcurum eſt, quam ingentia à tot jam ſa
culis hæc regio ex aſſiduis hoſtium in
curſibus pertulerit pericula: tamen nul
non tempore hoſtes, non ſine ingen
clade victi, & inde repulſi fuere.

Valachi etiam hanc terram, ſed ſpa
ſim ſine certa ſede incolunt. Teuton
vero ſeu Saxones munitiſſimas paſſim
urbes & arces habent, qui rebus omnib
cæteris nationibus facile præſtant. Ter
quidem natura ſua, auri, argenti, vini, fr
menti, paſcuorum, pecorũ, fontium, fl
minum, breviter rerum omnium, quæ
vitæ uſum, cultumque pertinent, ditiſſ
ma eſt, ut non temere à majoribus Reg
Hungariæ theſaurus Tranſylvania ſit a
pellata.

Valachia autem provincia, quæ al
nomine Tranſalpina dicitur, inferior
bus Tranſylvaniæ confinibus propiu
accedit, & Danubium ſecuta in Pontu
uſque protenditur, indeque in Septer
trionem vergens, Roxanos (quos h
die Rutthenos vocant) attingit, de qu
provincia in Moldaviæ commentar
plura.

Hujus nationis genus ex Italis prof
ctum eſſe lingua arguit, nomen ex Sarm

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

tis quibus alicubi etiam cõtermini ſunt) adepti videntur, ipſamq; quam inhabitant provinciam, Flacciam, à Flacco quodam Romano cive, quo duce eo ſit deducta colonia, ad tuendas Mœſias contra Dacos (quos Romanis nunquam fidos fuiſſe Tacitus autor eſt) verum ut ſit longa temporum ſerie, quæ nihil non vitiat, pro Flaccia Valachiam, proque Flaccis Valachos dici cœptos: Et citant hi de Flacco Naſonis verſiculos ex Epiſtolis Ponticis redactos, lib. 4.

Præfuit his Græcine locis modo Flaccus, & illo
Ripa ferax Iſtri ſub duce tuta fuit.
Hic tenuit Mœſas gentes in pace fideli,
Hic arcu fiſos terruit enſe Getas.

Porro Mœſos olim fuiſſe, qui nunc Valachi ſunt, receptius eſt hodie, quam quis negare audeat, in tanta præſertim autorũ, qui ſectandi erant, diverſitate: Inter quos quidem primus Ptolemæus Coſmographorũ antiſtes & plane alpha, quod ajunt, nihil Mœſis concedit ea qua Valachi ſedent parte, ſiquidem is à Carpatho monte incipiens, quicquid terrę ab Occaſu, Thybiſco amne: à meridie, Danubio: à Septentrione, Sarmatica Europæ clauditur, Daciæ nomine apprehendit. Iuxta quam deſcriptionem, Tranſylvanos, Ciculos, Valachos, quoſq; Moldavienſes vocant, &

Hunga-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

Hungarorum bonam partem, qui Poloniam verſus, planam colunt terram, Dacos appellans. Cæterum Mœſias eſſe duas, quas ſuperioris & inferioris appellatione ſecernit, in alteram Danubii partem transfert, quæ eſt verſus Daciam: & ſuperiorem quidem ex inferiori deducit Pannonia, à Savo amne Danubio confluente. Inferiorem autem juſta parte ultra Danubium extendit in Scythiam. Ptolemæus quoque in eam ſententiam alibi accedit. Dion Cretenſis Græcus autor, in divi Trajani vita autor eſt, quod hic quo tempore contra Dacos bellum geſſit, pontem lapideum admirabili ædificio, ultra Iſtrum fluvium extruxerit, quo expeditius copias traducere poſſet, quoties Romani, qui trans Danubium agerent, à Barbaris infeſtarentur, ac demum ſtructuras & fornices, quæ ſuper aquam extitere, Adrianus Imperator demoliri juſſit, veritus, ne ſcilicet pulſo Romano præſidio feræ & indomitæ gentes Mæſiam popularentur: de quibus rebus omnibus tam præclare geſtis, in præcedentibus annotationibus plura recenſuimus. Extant ejus pontis nonnullæ in huncuſque diem reliquiæ apud Serinium, quod Danubio imminet caſtellum, ubi cum Heraclio Coſdroen congreſſum habuiſſe ferunt. At Strabo geographi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

graphicæ rei diligentiſſimus obſervator. Mœſos ſcribit utrumque latus Iſtri accoluiſſe, cum quo Plinius ſentire videtur, lib. xxx. naturalis hiſtoriæ: Panno-niæ, inquit, jungitur provincia, quæ Mœſia appellatur, ad Pontum uſque cum Danubio decurrens.

Poſteaquam autem ea, quæ de hac provincia, & de variis hujus terræ incolis ac nationibus cognitu in primis neceſſaria videbantur, in ipſo operis ingreſſu abſolvimus, commodum jam generalem tam locorum, quam civitatum principalium deſcriptionem, quantum noſtra docebit experientia, declarabimus, & per omnes Tranſylvaniæ partes, longitudinem cum latitudine, univerſum iſtius regni ambitum emetiemur, ita tamen, ut & fidei ſemper, quæ in hiſtoriis pręcipua eſt, & methodi rationem habeamus.

Itaque à Varadino, primo ad Tranſylvaniam ingreſſu, per flumen Cryſum, qua ad occiduam plagam Pannoniæ inferiori annectitur, offertur pagus Feketetho, Latine nigra palus appellatus, quem Valachi, montibus & rupibus undique interſeptum incolunt, ſitus in loco horrido & aſpero, ubi frumenti & annonæ, ob rariſſimam illius terræ culturam, frequens victui penuria accidit,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

cum præſertim nulla ejuſdem loci ſit planities, & non ſegetes, ſed extenſæ arbores undequaque magno terrarum ſpacio interſertæ conſpiciuntur, quo minus commode in his locis deſertis & agris infœcundis, ulla frumenta ſeminare queãt. Attamen Cryſus fluvius quovis tempore ſelectiſſimos piſces, utpote fundulos, cephalos, capitones, auratas, atque etiam trutas, & complures alios ſatis benigne ſuppeditat. Præterea hic fluvius plerunq; ex inundatione adeò vehemens eſt, ut magnos etiam currus graviter oneratos præcipitare ſoleat.

Civitas prædicta Varadienſis eſt ampliſſima, & nullis mœniis circumducta, in planitie exiſtens. Hic frater Georgius, Tranſylvaniæ Regni Theſaurarius, iſtius loci Epiſcopus reſidet, & inſignem tenet arcem, magnis ſumptibus extructam, & optime munitam, ubi divus olim Ladiſlaus Rex Hungariæ, felicis memoriæ, ſuam habet ſepulturam, marmore eleganter exciſam, tanto Principe dignam. Illic populus eſt Hungaricus partim Teutonicis commixtus, quæſtum ex rebus Turcicis, ex aliis locis importatis, faciens, rebuſque ad quotidianum vitæ uſum pertinentibus, non mediocriter abundat.

Hinc à Feketetho recto itinere uſque ad The-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

ad Thelegd oppidum duo, ad Reeff tria reſtant miliaria, ſatis magnis ſtadiis comprehenſa, ubi Cryſi fluvii ex ſcaturientibus undique fontibus exordia erumpunt, tenuique alveo per medium dicti oppidi Reeff uſque Sebeſwar continuo meatu porrigitur, ubi demum finem accipit.

Deinde ſi Coloſwariam tendas, de qua civitate opportune ſuo loco plura dicemus, quinque miliaria intercedunt: rurſus uſque Thordam, quę civitas verſus meridiem jacet, per arduum & ſaxoſum montem bis mille paſſus emetiendi ſunt: Eaque civitas licet nullis ſit muris aut mœniis cincta, tamen ſatis ampla, opulenta, & diverſis mercibus frequens, cujus incolæ & pecorum & jumentorum àc compaſcuorum & agrorum uſu fructu ditiſſimi ſunt, ut interea taceam, quam optimi vini ferax ſit. Ad hæc ſalium fodinis tam celebris eſt, ut vix parem in toto Oriente fundum comperias. Ibique præfectus Camerarum ſalium perfungitur officio Regio; & ex ſalinis Hungariæ Regibus annuam penſionem maximam tribuere ſolet, quam vel eo nomine non parvam eſſe, facili judicio elicere poſſumus, quod inde toti fere Tranſylvaniæ ſerviatur: Indeque ſal Budam & ad alia pleraque loca extranea aſſidue perfe-

ratur & evehatur, non ſine magno Regiæ Majeſtatis commodo.

A Thorda verò, duobus intercedentibus oppidis, Gochard & Monera, duodecim numerantur miliaria uſque Cibinium, quæ civitas hujus Regni metropolis eſt, & munitiſſima, aurique & argenti, rerumque omnium longe abundantiſſima, quemadmodum ex ſequenti noſtra deſcriptione cognoſces. Reliquas demum ejuſdem provinciæ urbes, ſuo ordine & ſerie breviter complectemur. Sunt igitur hæ ſeptem urbes in Tranſylvania celebriores, à ſe per locorum intervallum ſuo modo & ordine diſtantes, ut ſequitur.

Cibinium,	Hermanſtat.
Braſſovia ſive *Corona,*	Cronſtat.
Biſtricia,	Nöſenſtat.
Segeſvvaria,	Scheßpurg.
Megies,	Mydwiſch.
Zabeſus, ſive *Zaazſebes,*	Millenbach.
Coloſvvaria,	Clauſenburg.

Quarum civitatum priuſquam deſcriptionem aggrediamur, operæprecium mihi facturus videor, ſi paucis rem me-

moriæ non indignam interiecero: Hanc nimirum civitatem Cibinienſem, poſt Sereniſſimi quondam Ludovici Regis, fœlicis memoriæ, interitum, ad ſeptennium uſque in aſſiduis bellorum tumultibus (dum ſcilicet Regnum Tranſylvaniæ, propter infœliciſſimam Regis Ioannis coronationem, in diverſum erat diſtractum) ſeſe contra omnium hoſtium impetum citra ullum externarum gentiū præſidium & auxilium, armis ſuis & ſumptibus propriis, quam ſtrenuiſſime conſervaſſe: neque etiam cives ulla obſidione aut oppugnatione, vel hoſtium incurſione aut formidine ductos, ut defeſſis viribus in aliquam deditionem provocati fuiſſent, ſed aliis quoque civitatibus, tam auſtera & militari defenſione, robuſtiorem animum præbuere, ne hoſtium arrogantibus minis territi, in defectionem ſe trahi paterentur. Vnde ſibi ac poſteritati ſuæ immortalem laudem & memoriam perpetuam paravere.

Cibinium metropolis civitas celebratiſſima, à Cibinio amne nomen retinens, quæ alio haud inepto vocabulo *Hermanſtatt* appellatur, ab Hermanno ejuſdem urbis primo conditore. Quæ in planitie ſita, nullis prope montibus incumbentibus impeditur, quin ſe in admirabilem latitudinem aperiat, duplici muro

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

munita, & foſſis admodum profundis, circumquaq; piſcinis lacunaribuſq; non paucis ſpacioſe diffuſis præcincta eſt, magnificis deinde ædificiorum ſtructuris, turribus, & propugnaculis ſuo ordine & ſerie interſertis, culta & ornata eſt, cujus Parrochia Cathedralis, ſuo Præſule infulato digna, viginti & quatuor ſacerdotum adaucta aris, eſt conſpicua.

Hinc annua frumenta in ſubterraneas foveas, ad multos annos, citra ullam publicæ annonæ jacturam, conſervandi gratia conferuntur: Nec deſunt molendina triticaria ita laborata, ut nulla arte ab hoſtibus eſuriem civitati molientibus, eripi poſſint: adde quod paſſim per civitatis ſingulos vicos placidiſſimo flumine rivulus decurrit. Magiſtratu regitur prudentiſſimo, cuique non facile alium prætuleris, uſque adeò ut ad eum nemo, niſi qui multis teſtimoniis fidem ſuam Reipub. probarit, admittatur. Pagos Regios decem, & octo tributarios habet. Huc quoque ſeptem Saxonum ſedes ſpectant, quarum nomina ſequenti ordine explicata vides. Septem ſedium Saxonicarum nomina.

Zazvvarienſis ſedes, pagos habet regios undecim.

Zabeſienſis ſedes, *Zabeſum* civitatem, cum pagis Regiis quinque.

Reuſ-

Reuſmarck ſedes, pagos habet decem.

Segesburgenſis ſedes (civitas ipſa) pagos habet ſedecim.

Olczna ſedes, pagos habet duodecim.

Schenkerſtul ſedes, pagos habet viginti & duos.

Rupĕſis ſedes, pagos habet quindecim.

Præter has ſeptem ſedes Saxonum in Tranſylvania ſunt & aliæ duæ ſeparatæ, quarum caput eſt civitas Megienſis, pagi huc ſpectantes ſunt viginti quatuor: prædictis autem ſedibus interjacent multi pagi, poſſeſſioneſque Nobilium, quæ ad numerum ſedium Saxonum non conferuntur.

Numerantur etiam in Tranſylvania, quo ad penſiones taxarum, octo parrochialia Capitula præcipua, quæ ſimul appellant Vniverſitatem.

Biſtricienſe Capitulum habet *Biſtriciam* cum viginti tribus pagis regiis.

Regnenſe Capitulum habet pagos pluſquam triginta.

Barcenſe Capitulum habet Coronam civitatē cum tredecim pagis regiis.

Kiſdenſe Capitulum habet *Segesburgam* & pagos quadraginta octo.

Duarum ſedium Capitulum complectitur civitatem *Megienſem* cum pagis triginta ſex.

Cibinienſium Capitula duo, quorum

unum habet *Cibinium* & pagos viginti tres.

Alterum Capitulum *Cibinienſe*, quod vocant *Surrogativa*, continet pagos circiter viginti duos.

Sabeſienſe Capitulum habet Sabeſum cum pagis decem & ſeptem.

A prædicta civitate Cibinienſe diſtant ſalium fodinæ, in Wyzagna oppido, quod aliàs Saxonicè Saltzburg appellatur, uno miliari, ex quibus quotannis ingens theſaurus conflatur, nec minus, ut arbitror, fodinæ oppidi Dees emolumenti, in annos ſingulos Regiæ Cameræ apportant.

Haud longe ab ea civitate Cibinienſi diverſa circumfuſa jacent oppida, in quibus paſſim Saxones reſident. In primis Helta ad Meridiem uno diſtans miliari, oppidum mediocri magnitudine, & quodam caſtello munitum, ubi falces meſſoriæ, quæ nuſquam alibi, fabricantur, & plebeculæ ex communi meſſium ac fructuum quæſtu, victum quærere ſolent, magis commodum.

Inde mons S. Michaëlis paulò infra Heltam, eodem fere ſpatio diſtat, in cujus ſummitate inſigne caſtellum ex quadrato lapide pulcherrimè eductum, in quo coloni ingruentibus bellicis temporibus res ſuas & bona ab incurſu hoſtium

ſatis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

tis tutè conſervant: adde quod locus ertilis, & diverſorum fructuum ferax, x quibus incolæ non mediocrem quæ-um faciunt.

Præterea Alutus amnis inter reliqua ſtius Regni flumina, non eſt incelebris, ui in montanis Ciculorum radicibus or-us, ubi primum Tranſylvaniam attin-it, & Barcenſem terram à Ciculorum netis dirimit, inde Cibinium verſus de-currens prope rubeam turrim, ubi cives Cibinienſes, ne præter expectationem obruantur, excubias agunt, per anguſtas & abruptas valles in Tranſalpinam fer-tur, ubi eum auriferum eſſe perhibent, haud longe ſupra Nicopolim Iſtro miſce-tur, quæ turris duobus à Cibinio diſtat miliariis, unde Turcis per ſtrictiſſimas & anguſtas admodum vias in Tranſylvaniā acceſſus eſt.

Tradunt hiſtoriæ, Turcas tempore quondam invictiſſimi Regis Mathiæ, in Tranſylvania profligatos, & in turpiſſi-mam fugam verſos, in prædicto loco ru-beæ turris, à ſummitate, quam in ea fuga conſcenderant, ob magnitudinem tanti ponderis equorum, in undam Aluti flu-minis demerſos, corruiſſe.

Corona ſeu Braſſovia civitas mercibus Turcicis celebris, intra montes amœniſ-ſimos ſita, mœnibus, foſſis, & propugna-

culis ſatis munita, habet tria ſuburbia d
ſtinctis vallibus poſita, quorum unum ir
colunt Bulgari, alterum Hungari, Saxc
nes agricolæ tertium. Per ſingulos fer
vicos rivuli deſcendunt ſaluberrima fon
tium ſcaturigine perpetui. Campos habe
planiſſimos, longe lateq; denſis montibu
cinctos, alpibuſque altiſſimis à Valachi.
Tranſalpina dividitur: frumento & linc
præcipue abundat, eſtque quaſi horreum
vicinarum gentium. Studio liberali pra
ceteris hoc tempore clara, eſtq; ibi nuper
conſtructa Bibliotheca, qua nulla in Pannonia poſt diſſipatam Budenſem Matthiç
Corvini Bibliothecam, cultior uſquam
fuit. Quæ à proximis Ciculorum metis
& confinibus ſita (ſive eam Græca voce
Stephanopolim, ſive ſemibarbara Cronopolim, ſive cum Hungaris Braſſoviam
appellare quiſpiam velit) in penitiſſima
Tranſylvaniæ parte, quam peculiari nomine Pannones Burczam, noſtri autem
Burciam vocant, vel ab amne cognomine, qui id loci interluit, vel à radice, quaſi
dicas noſtrate lingua Wurcziam, quæ
vulgo recepta eſt opinio, hoc fortaſſis
nomine, quod radix Coronæ inſerta,
Burtianis ſit inſigne.

Hujus verò Burciæ pars eſt facile ornatiſſima, ſed ſic dirempta ſitu, ut fere
altera Tranſylvania videri poſſit: claudi-
tur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

ur enim undiq; montibus, à Ciculis flu-
io dirimitur, cui nomen eſt apud Prole-
næum Alutato, intus tota eſt cultiſſima,
ortum planè, ſi videas, dixeris. Sed &
rbs iſta (jam tandem, quod inſtitui, pau-
is abſolvam) in quodam quaſi loci hujus
eceſſu, montibus conſertiſſimis (ut præ-
ertur) comprehenſa eſt, cujus gemini in
atitudinem murorum foris excurren-
ium latera claudunt, quibus ſuperne pro-
ougnacula imminent, ſic ut niſi in ſum-
ma montium acclivitate circuitus non
pateat: Duplex foſſa eximia altitudine
ambit undique mœnia, in quibus turres
conſerto ſtant ordine: In longitudinem
cum vallo deſcendit, ut quadrata fere eſſe
videatur. Suburbia autem complent quic-
quid eſt extra muros vallium, ubi ipſi
Saxones, Ciculique mixtim habitant:
reliquam loci iſtius partem intra ipſas
uſque montium anguſtias Valachi fere
occupant, hîc templum habent, & ei præ-
ſidentem ſacrificulum: Deinde Saxones
rurſum cum Ciculis longiſſimis vicis
commorantur. In civitatem vero non
niſi Germanus recipitur. Inter amplas in
ea ſubſtructiones, primas habet virgi-
ni Mariæ conſecratum quadrato lapide
templum.

Hæc civitas ab arce Fogaras diſtat mi-
liariis quatuor, in paluſtri ac plano loco
ſita,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

ſita, & adeò munita & fortis eſt, ut nu
ſuffoſſio huic metuenda ſit unquam. E
qua arce anno M. D. XLI. Stephan
Maylat, iſtius Regni Tranſylvaniæ Way
woda, vir militaris ac ſtrenuus, à Turc
& Petro Waywoda Moldavo, dolo &
fraude ac ſimulata eorundem fide, elic
tus, & in captivitatem Cæſaris Turca
rum abductus eſt Conſtantinopolim, ub
hactenus acerrimis detinetur vinculis
De cujus tam inſperata ac improviſa ca
ptivitate, & Petri Waywodæ perfidia
longa poſſet ſcribi hiſtoria.

Quã civitatem olim̃ Stephanus Way
woda Moldavus, qui huic civitati era
hoſtis infenſiſſimus, bombardis & ma
chinis bellicis in montem eminentio
rem deductis, expugnare, & ſuo imperio
ſubjicere moliebatur, ſed bombardis pa-
rum profecit, ſiquidem demiſſis globis,
propter ſpacii longitudinem, quo defere-
bantur, vis & impetus eorum frange-
batur, adeò ut citra ullam ædificiorum
jacturam, in theatrum civitatis prola-
pſi devolverentur, quo facto, deſpera-
ta victoria, Waywoda obſidionem re-
liquit.

Nulla in Tranſylvanis urbibus, multo-
rum ſanè judicio, populoſior illâ: forum
hîc ſingulis ſeptimanis, ruſticis ex agro
confluentibus, tam celebre eſt, ut juſtas
nundi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

nundinas putaveris, ob rerum mercium-
que propoſitarum copiam : Eſt enim
finitimorum emporium, & veluti com-
munis officina rerum omnium : con-
fluunt iſtuc Ciculi, Valachi, Armeni, &
Græci : etiam Turcicis plerumque mer-
cibus tam ex Moldavia, quam Valachia
adductis, fit interdum opulentior. In ea
civitate, qui magiſtratus agunt officia,
viri ſunt graves & maturi, diverſarumq;
linguarum periti, Remp. ſummo ſtudio
foventes: cives autem & belli & pacis ar-
tibus ſunt inſtructiſſimi, qui cum Molda-
vis plerumque bellum geſſere, & non-
nunquam inſigni victoria potiti ſunt.

Biſtricia in ampliſſimæ vallis planitie
poſita, habet utrinque vitiferos colles.
Per mediam urbem fluvius ejuſdem no-
minis labitur ad meridionale latus infe-
rioris ſuburbii declinans, qui ſtatim poſt
duo miliaria Zamoſo conjungitur amne,
fundulis in primis abundans. Quatuor
miliaribus ab urbe Biſtricia ſunt auri fo-
dinæ Roduenſes, inde in extremis Tran-
ſylvaniæ finibus Rivuli Dominarum au-
rifodinis non obſcuri.

Segeſvvaria civitas, partim in ædito
colle, partim infra ad radices habitata, in-
ferior tamen ejus pars cultior exiſtit, ob
faciliorem rerum neceſſariarũ copiam:
fluvius idem mœnia hujus civitatis pari-
ter

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

ter & Megienſis præterlabitur, qui pau
ſupra Albam Iuliam influit in Maruſiu

Megienſis civitas, quæ in meditull
Tranſylvaniç ſita, ferax vini, ac rebus al
omnibus ad communem quæſtũ & v
ctum deſervientibus ſatis referta, & cla
quondam Ludovici Gritti gubernator
non incognita. Is Gritti ob indignitate
cædis magnifici quondam Emerici Czi
backii Varadienſis Epiſcopi, quem dictu
Gritti ad ſe dolo & fraude accerſitum
occidi juſſerat, atque demum paulò po
à Moldavicis gentibus & Saxonicis, i
ea civitate obſeſſus, captus, & in cam
pum eductus, ſimul cum aliis multis tan
facinoris conſciis, qui eum comitaban
tur, extremum recepit ſupplicium, cuju
tandem duo filii inſignes adoleſcentu
quoque in captivitatem Waywodæ Mol
davienſis deducti, capite paternum ſce
lus expiarunt, quod ex rebus geſtis me
lius cognoſcas: Acta ſunt hæc anno vige-
ſimo ſeptimo. Hæc autem civitas, olim
oppidum, & non ante multos annos ſuis
arcibus & mœniis firmata, & in formam
civitatis redacta eſt.

Quæ civitas quatuor à Cibinio diſtat
millibus paſſuum, quam præterlabitur
fluvius Kykellew major, qui in mon-
tanis Schijk oritur, & recepto minori
Kykellew amne, non longe à Balasfalwa

paulò

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

aulò infra Ezombor & ſub Enjedino
ppido in Maruſium influit.

Inde Kykellewar uno miliari à Megies
iſtat ad Occaſum, illic fluvius minor
Kykellew ab arce non adeò procul præ-
erlabitur, quam arcem quondam Petrus
Waywoda Moldavus cum nonnullis pa-
gis circumjacentibus, ex donatione &
nſcriptione olim Divorum Hungariæ
Regum, poſſidebat: Hanc nunc frater Ge-
orgius, Regni Tranſylvaniæ Theſaura-
rius, adeptus eſt, & in ſuam redegit juriſ-
dictionem. Illic egregia vinearum pro-
montoria, & vina optima, aliarumque
rerum magna habetur affluentia.

Zabeſus civitas non magno intervallo
ab Alba Iulia, in planitie, valle profun-
diſſima, aquis piſcium fœcundiſſimis mu-
nita, quanquam non ita fortibus propug-
naculis defenſa ſit: intus luculentis ædi-
ficiis exornata, quam primariam Saxo-
num ſedem fuiſſe dicunt. A qua civita-
te non longe duo ſunt oppida, utpote
Wijncz & Borboreck, quæ alias ex Di-
vorum Hungariȩ Regum donatione, ad
Tranſalpinum ſpectabant Waywodam,
Regibus Hungariæ ſubjecta: ubi ſal Re-
giũ ratibus inſtructis Maruſio amne ap-
plicatur, & inde Hungariam provehitur.
Illic in ſummitate cujuſdam monticuli
caſtellum quoddam, in quo Divi olim
Franciſci

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

Franciſci ordinis profeſſores reſediſſe d[illegible]
cuntur, non ante multos annos per i[illegible]
ternos hoſtes demolitum. Ea civitas h[illegible]
bet pagos Regios decem & ſeptem.

Coloſvvaria in planitie ſuaviter a[illegible]
modum ſita, tam murorũ ambitu fori[illegible]
quam ædificiorum ſtructuris intus ſple[illegible]
dida: Eam Saxones mixti Pannonib[illegible]
incolunt, Iudicem & Conſules altern[illegible]
vicibus quotannis concordibus ſuffr[illegible]
giis, nec diſpari numero eligunt, hi Hu[illegible]
garum, illi Saxonem, ſuos quiſque Sen[illegible]
tores ſalutant. Vbi ad portam Portina[illegible]
hoc Epigramma Traiano adſcriptum e[illegible]
videas:

I. M. N.

TRAIANO PRO SALVTE IMP. AN[illegible]
TONINI ET M. AVRELII CAESA. MI[illegible]
LITES CONSISTENTES MVNICIPI[illegible]
POSVERVNT.

Non procul hinc Chryſus fluvius, q[illegible]
primas Hungariæ metas à Tranſylvani[illegible]
limitibus ſejungit, ex Dacicis jugis Pan[illegible]
noniam contingentibus intra aſperas &
præcipites alpes continuis anfractibu[illegible]
& celeri meatu diſcurrit, ubi Valach[illegible]
in deſertis ædibus reſidentes, uſu a[illegible]
quæſtu pecorum & piſcium affluentium
quotidianum victum quæritant. Abun-
dat hic fluvius nobiliſſimis piſcibus,

qui

qui ex eo, ut apparet, nomen accepit, quod & auro abundet, quod à Græcis χρυσὸν appellatur: Vide Strab. lib. XIII. circa medium ab accolis.

Nec longe ab hac civitate duæ altiſſimæ rupes prodeunt, verſus Occaſum, à regione ſibi oppoſita, inter quas fluviolus ſatis præcipiti labitur curſu, prout ex his cognoſcere licet verſibus:

Hic geminæ pariter tolluntur ad æthera rupes,
Saxaque præruptis cautibus atque rigent.
Rivulus hinc curſu fluit inter utramque rapaci,
Aureus hinc nitidis excipit amnis aquis.
Perſpicua eſt ipſo adductu quæ ſumitur unda,
Candidulus ſcrupos fundus & imus habet.
Ante locis tranſis vicenis atque novenis,
Quam celſum videas quo fluit ille jugum.

Alba Iulia civitas vetuſtiſſima, atque ſede Epiſcopali celebris, quæ prædictis ſeptem Saxonum ſedibus, quaſi mediterraneo terrarum ſpacio conjungitur, olim Zarmijz Dacia appellata (Fuit enim regia Daciæ Regum, quod ex veteribus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

monumentis, quæ ibi copioſe reperiuntur, cognoſcere liceat) in colle declivi ſita, circumfuſa undequaque ad duo fere millia paſſuum planitie. Ab Oriente fluvium Maruſium, & deinde ex altero latere amnem Ompaii Hungarice vocatum, ex alpibus deſcendentem: ab Occidente vero amœnam, ut diximus, planitiem uſque ad montem S. Michaëlis, quo in monte in rupe altiſſima caſtellū quoddam divi Michaëlis ſitum eſt, à Romani imperii durans tempore, quod ex antiquitatis monumentis, quæ ibi non pauca ſunt, conjicere licet; à Septemtrione eadem intercedit planities, atque inde Maruſius fluvius quoque duobus diſtat ab urbe millibus paſſuum, qui olim per mediam urbem perluiſſe dicitur, ex ruinis & ſepulchris pervetuſtis & dirutis accepto indicio. Tanta ejus urbis fuit amplitudo, ut in longum & latum ad quinque millia paſſuum porrigeretur. Quod autem Gothi antiquitus eam incoluerint terram, vetuſtas inſcriptionum & characterum illic in tabulis & ſepulchris inventorum oſtendit, literis paucis admodum noſtra ætate cognitis: proinde fidem faciunt, Romanorum legiones hucuſque progreſſas fuiſſe, cujus rei ſigna paſſim adhuc in viſceribus terræ occulta inveniuntur.

Ab

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

Ab Alba Iulia ad Occidentem ſunt montes & alpes excelſiſſimæ, & aditu difficilimæ, in quibus ſituantur civitates montanæ auro & argento præſtantes, inter quas vel præcipua eſt Abrugbaniia, quam Collegium Sacerdotum ex donatione Ioannis Huniadis poſſidet, venis metallicis celebris, ubi magna auri vis aſſidue colligitur, quæ ad Cameram monetariam Cibinium defertur, ibidemque conflatur, & ex ea aureæ monetæ cuduntur continuo, prout ex ſequẽtibus noſtris annotationibus plane liceat videre.

Diſtat hæc civitas Abrugbaniia ab Alba Iulia miliariis quinque: Eodem itinere alia civitas Zalathna non procul ſituatur, quam nunc Valachi incolunt, ubi ex vetuſtis monumentis apparet, olim maximam fuiſſe urbem.

Zazwaras, Saxonibus Bros dicta, diſtat à Keniier ad Meridiem uno miliari, ſita ad flumen Mariſium, terra fœcundiſſima, frumenti, vini, & omnium fructuum ferax: Ibi populus admodum urbanus, & ad Valachorum ritum & conſuetudinem, amictu & victu non parum accedens, qui paſſim in campis circumquaque deſertis quibuſdam poſſeſſionibus reſident, & habent cœlum miræ temperieï: Etenim ſylvæ intenſiſſimæ, lepores, damas, & cervos, in magna mul-

C 2 titudi-

titudine fovent, piſcibuſque illic optimis abundant.

A prædicta civitate Zazwaras, ubi per ſylvoſa montium juga, duo fere milliaria confeceris, ſubito conſpicis novam quaſi terram. Eſt provinciola parva in extremo Tranſylvaniæ angulo, in qua Haczak oppidum ſitum, ea provinciola à reliquo regno ſeparata, undique montibus & alpibus eminentiſſimis circumſepta eſt, præſertim ab ortu & meridie, ubi ſpacioſiſſimus tranſitus in Mœſiam, quæ noſtro tempore Tranſalpina vocatur: Quæ regio ad octo miliaria ſe extendit, & quaſi in medio umbilico ſita eſt, & ipſo regionis nomine Haczas appellatur, quod oppidum Valachi mixtim Pannonibus cohabitant.

Ad plagam Meridionalem hujus regionis adhuc apparent & teruntur urbis ampliſſimæ fundamenta latiſſime porrecta, & parietes ædificiorum collapſi conſpiciuntur: Varheli loco nomen eſt, quod ſignificat, locus urbis: Hîc ſingulis fere diebus Valachos invenias, qui rudera vertunt, ac lapides pretioſos, atque numiſmata tam aurea quam argentea ex viſceribus terræ, variaque antiquitatis monumenta effodiunt.

Præterea Alba Iulia civitas Daciæ, quæ nunc eſt ſedes Iſabellæ Reginæ Hungariæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

gariæ &c. eamque abrogato Epiſcopatu tenet: Et à diva Iulia Auguſta, matre divi M. Aurelii Anthonii Pii Aug. Imp. nomen ſortita eſt, cujus rei argumento Epitaphium in vetuſtiſſimo marmore templi divi Michaëlis deſcriptum eſt.

I. O. M. E. IVNONI.

PRO SALVTE IMP. M. AVR. ANTHONII PII AVG. ET IVLIÆ AVG. MATRIS AVG. M. VLPIVS MVCIANVS MIL. LEG. XIII. GEM. HOROLOGIARE TEMPLVM A SOLO DE SVO EX VOTO FECIT, FALCONE ET CLARO COSS.

Sargetia fluvius Daciæ, ad regiam Zarmiiz Decebali quondam Dacorum Regis fluens, cujus tempore Huniadum arcem alluit: Decebalus autem ſubter vada Sargetiæ amnis, non procul à Regia prædicta Zarmiiz, ſuos occultaverat theſauros, quos deinde Trajanus Imperator, eo ſuperato comperiiſſe fertur. Lege Trajani vitam, per Georgium Merul. ex Dione Græco traductam.

Zarmis, inquam, urbs ingens, quondam Decebali Dacorum Regis ſede clara, eo autem devicto, Colonia Vlpia Trajana, Auguſta Dacia fuit appellata, quod ex ſubſcriptis Epigrammatis plane videre licet.

DIVO SEVERO PIO.
COLONIA VLPIA TRAIANA AVG.
DACIÆ ZARMIS.

Aliud Epigramma.

I. O. M.

ROMVLO PARENTI, MARTI AV-
XILIATORI, FOELICIBVS AVSPI-
CIIS CÆSARIS DIVI NERVÆ TRA-
IANI AVGVSTI, CONDITA COLO-
NIA DACIA ZARMIS, PER M. SCAV-
RIANVM EIVS PRO P. R.

Sunt præterea in ea provincia monte[s] auri & argenti ditiſſimi, utpote Abrug[-] bania, Zalathnia, & Kereſbania, ex qui[-] bus magna vis auri & argenti ſumitur, & Cameræ Regiæ pro cudendis tam au[-] reis quam argenteis monetis applicatur. Abrugbania dives auri oppidum, i[n] cujus circuitu montes mira rerum om[-] nium fertilitate, uſque adeo cumulati, u[t] ſolertis terræ viſceribus, theſauros Re[-] giis opibus non indignos alat: nempe illi[c] cobriſum aurum patulis de montiu[m] verticibus fruſtulatim præciditur, ſubte[r] quorum valles vitrei & perlucidi amne[s]
decur-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

decurrunt, ex illis alpium jugis demergentes: plures denique eo loco chryſolapides in opulentis ac crebris chryſoplisiis, id eſt, aurilavacris inveniuntur. Abrugbania autem Romanorum olim colonia fuit, quantum ex hac inſcriptione conjectura aſſequi poſſumus, in altari ediculæ ſupra oppidum non ita longe reperta.

D. M.

CASSIÆ PEREGRINE INTEG. FA
I. VIR ANN. XXII. F. BISIVS SCE-
NOB. SARD. CONIVG. S. M. P. I.

Zalathnya oppidum temporibus Trajani Imperatoris conditum, olim aurifodinis inſigne, ubi adhuc extant aliquot Epigrammata in marmoribus ſculpta, quorum hîc unicum lectu dignum adjunximus.

D. M.

M. AVRE. ANTHONINI MIL.
LEG. XIII. GEM. VIXIT. ANN. XII.
MEN. XI. DIEBVS II. MILITAVIT.
AN. V. LIB. RARA VRE L.

MARCIANVS ET VAL. VALEN-
TIANA FILIO PIENTISSIMO.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

Keresbania oppidum in proclivitate montium loco ſatis amœno ſitum, quod Saxones Valachis paſſim interſperſi incolunt, à quibus ea loca interdum minus tuta ſunt ex frequenti deprædatione.

Iam paucis poſt civitatum deſcriptionem, quæ hîc ſint præ cæteris celebria flumina aperiemus.

Mariſius, ſeu Mariſus pen. cor. Daciæ, vel ſi mavis, Tranſylvaniæ aurifer fluvius, ex alpibus Tranſylvaniæ Moldaviam contingentibus profluens, à Ciculis in Daciam, inde in Tyſſiam deſcendit (vide Strab. lib. x.) mox Danubium influit, per quem Romani milites vaſa olim ſibi ad uſum belli neceſſaria devehere ſolebant, adde quod hinc ſal Regium in Hungariam importari ſolet.

Zamoſus, pen. longa, fluvius Daciæ non procul à Chryſo fluvio in jugis Dacicis ad Moldaviam vergentibus, in primis Orientem verſus effluit, tandem arcem Gywla Epiſcopalem præterfluens, tendit ad Auſtrum, & civitatis Coloſwariæ pomœria radit, inde ad Solis ortum vertitur, anguſto alveo & ſinuoſo navigabilis, quo ſal Regium oneratis navibus quotannis evehitur, vulgus eundem fluvium appellat Zamos, non longe à Biſtricio territorio, per vallem emiſſus abduci-

tur in Hungariam Thybiſco amne præcipitandus.

Auratus vero fluvius in montibus Abrugoriens Tordam præterlabitur, & paulo ſupra Nadghlack in Mariſio exoneratur, qui Tranſylvaniæ celeberrimus fluvius eſt, ſatis exili & anguſto alveo proſiliens, deinde collectis ſimul aliorum rivulorum & fluviorum undis augetur, Tranſylvaniamque ſecat, ac præterfluens oppida Zeckel waſſarhel, Enyedum, Albam Iuliam, Dewan, & Lyppiam, qui tractus totius provinciæ eſt amœniſſimus, atque non adeo magna diſtantia à Zegedino in Hungaria, cum Thybiſco conjungitur, & navalis eſt amnis, quo omne ſal evehitur ex Tranſylvania, deponiturque Zegedini, atque inde per totam defertur Hungariam, & per Thybiſcum, Belgradum, Serviamque deducitur.

Eſt autem Tranſylvania (ut ad priorem noſtram redeamus ſententiam) quæ olim fuit Dacia, ſi non tota, tamen ejus florentiſſima & præcipua pars, quam Imperator Trajanus, ut prædiximus, victo Rege Decebalo, qui his locis imperabat, in provinciam redegit, deductis colonis, & urbibus conditis, quarum nonnullæ in hunc uſque extant diem, quod adorandæ vetuſtatis inſcriptiones

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

monumentorum pluribus locis reperto-
rum indicia teſtantur : Eam Teutones primo tempore & aliquot retro ſæculis poſſidere, ſive hi ex Saxonia, ſive à Rheno venerint, tamen ex Germania profectos fuiſſe conſtat: Sed quam fortunam, quemve Ducem ſequuti ſint, nullis quidem literis proditum eſt, niſi quod in Hungarorum Chronicis legitur, Divo Stephano regnante multas ſemel nationes Hungariam & iſtius confinia occupaſſe, inter quas Saxones fuiſſe memorantur. Hactenus de Tranſylvania, nunc quæ Hungariam propius contingunt dicemus.

Hungarorum nomen quidam veriſimili conjectura ducti, ex Hunnis & Avaribus concretum exiſtimant: quorum illi à Mæotide palude digreſſi, hi verò è Iura monte deſcendentes, in Pannoniis (hoc enim antiquitus regioni nomen fuit) Gothis expulſis (qui & ipſi paullò antè per vim, ejectis primis cultoribus, irruperãt) ſedes ſibi conſtituerunt. Vt olim, ita nunc quoq; Hungaria omnis in duas diviſa eſt partes, quarum unam ſupradanubianam, vel primam, alteram cisdanubianam, vel ſecundam ſcriptores appellant. Regni univerſi limites ſunt, ab oriente quidem Tranſylvania & Raſcianorum regio, quæ Myſia olim : auſtrale ejus latus Dravus fluvius

fluvius claudit: ad ſeptemtriones Poloniæ; ad occidentem Auſtriæ & Stiriæ confinia habet. Quæ Savum & Dravum interjacet regio, Valeria olim, item Riparia & Interamnenſis Pannonia appellata fuit: Hungarorum quondam regibus vectigalis, nunc pleraq; omnis Turcarum tyrannidi ſervit. Cœlum hîc ſatis temperatum eſt ac mite: aër tamen multis in locis humidus, ac denſa plerunque caligine obſcurus. Terra fertilitate nulli ex omnibus pænè Europæ regionibus cedit. nam & fruges omnis generis, triticum præſertim, & milium, benignè gignit: generoſi etiam vini proventu admodũ felix eſt: tum pecore tota fœcundiſsima, adeò ut quotannis Viennam circiter octoginta præpinguium boum millia, atque inde in diverſas Germanię regiones agantur. Ferinæ tanta abundantia, ut venationes & aucupia cuivis licita ſint, ſic ut lepores, phaſiani, perdices, quæq; apud nos in deliciis habentur, ruſticorũ etiam ac plebeiorum hominũ familiaris ſit cibus. Terrę viſcera venis omnis generis metallorum ſcatent, præſertim auri, quod bonitate in primis commendatur. Amnibus prætereà nobiliſſimis irrigatur, Danubio, Savo, Dravo, Savaria, Corcora, Arrabone, Tebiſto, Grano, Mariſio, Cuſo, Alictio, Bacuntio, Valdamo: quorum nomina etſi ab

incolis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

incolis corrupta, aliquid tamen hodie ex vetuſtate retinent : qui omnes præter alios minores pænè innumeros, non tantum navigationibus & mercium ſubvectionibus magnas præbent cõmoditates; ſed etiam piſcibus ita abundant, ut nullibi eorum major ſit copia & vilitas. Certè Tibiſcum incolæ tertia ſui parte ex piſcibus conſtare, proverbio ferunt. Quid de nemorum umbris, fontium limpidiſſimorum, atque inprimis thermarum ſcatebris dicam? quarum rerum omnium admirabilem copiam non ad voluptatem tantum, verum etiam ſalubrem uſum, huic regno Deus munificè eſt elargitus. Oppidis, arcibus, vicis, pagis, villis ita frequens eſt, ut vel cultiſſimis regionibus comparari, multis verò meritò anteferri poſſit: è quibus præcipua aliquot, regionum ipſarum ſitum ſecuti, deſcribemus. Ac primum quidem, quod ad Septemtrionalem, ſive ſupra Danubianam Hungariam attinet, dirimitur illa à Tranſylvania Moremaruſo, à Polonia & Moravia, Carapto monte. Fluvios habet præcipuos, Marcam, à Marcomannis denominatum, Tirnam, Vagam, Nitriam, Granum & Tibiſcum, cum quo, antè quã in Danubium exeat, multi alii, quos poſteà recenſebimus, cõmiſcentur. Marca è Moravorũ finibus progreſſus, Hun-

gariam

ariam à vicinis regionibus, maximè
Marcomannorum campis determinat.
Hinc Albii montes Moraviæ & Poloniæ
prætenduntur: qui latus illud Hungariæ,
quod Tranſylvaniam ſpectat, quaſi pro-
montoriis quibuſdam caſtigant. Ex his
Vaga fluvius ortus, ad Comarum Danu-
bio influit. Inter Marcam & hunc urbes
ſunt, Tirnavia primum, Ioannis Sam-
buci, viri clariſſimi patria, ad Tirnam flu-
violum ſita; infrà ad Danubii ripam, Po-
ſonium (vel Piſonium, ut alii volunt)
urbs ſplendida, & epiſcopatu inſignis. Cis
Vagam ſunt Golgotia, ſive Eleutheropo-
lis, Nitria, aliaq; multa oppidula & caſtel-
la. Iidem montes Granum fundant, qui
antequã Danubium ingrediatur, Ipolam
recipit: cujus ripa itidẽ utrimq; frequen-
tibus oppidulis & vicis præcingitur.

Tibiſcus fluvius.

AD ortum æſtivum progredientibus
Tibiſcus occurrit, cujus fontes ad ra-
dicem montis cujuſdam, qui à frigore
nomen habet, monſtrantur: Is magno
terrarum tractu labens multis amnibus
augetur: inter quos prꝯcipuus eſt Samus,
qui è Tranſylvania decurrens, peninſu-
lam quandam facit, in qua Satmaria, ſatis
munitum oppidum, ſita eſt: Poſt hunc
Bodrogius, receptus prius Vnga & La-
barſa fluviis, in Tibiſcum illabitur.

Toc-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

Toccaia.

AD confluentes Toccaia viſitur, inſula ſpecie, arx loci natura & operibus firmiſſima, inundationibus tamen obnoxia à quibus graviſſima damna non ſemel accepit. Paulo infra, Tarſa, Eperias prælapſus, Tibiſco conjungitur, Hevat flumine auctus. ad hujus ripam Caſſoni eſt, urbs cultiſſima, multumque veteris adhuc retinens ſplendoris. Iam illu Tibiſci latus, quod Tranſylvaniæ obvertitur (veteres Daciam ripenſem dixere multis oppidulis, vicis, caſtellis cultur eſt. Præcipua ſunt Giſgalo, Nagalæ fanum S. Nicolai, & Echieda, ad ejuſdem nominis lacum.

Agria.

QVæ inter Tibiſcum Danubium & Ipolam ab meridie ad ſeptemtriones exporrecta jacet regio, oppida habet primo Agriam (Erlam vulgo) epiſcopali dignitate ornatam: quam ab Agrianis Illyricorum reliquiis, exſtructam, Tartari Bela quarto regnante, funditu everterunt: ſed incolæ è ruderibus ean multo magnificentius reſtaurarunt, a cem præſertim, quæ magna ex part in colle ſita, foſſaque, qua plano conjungitur, profundiſſima circumdata, inter præcipua Hungariæ propugnacula habetur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

Vacia.

INfra ad Danubii ripam Vacia ſita eſt Muſarum olim domicilium; jam vero quod ejus Vulcanus reliquum fecit, Mars ſibi vindicavit. Hanc inter & Agriam medio fere ſpacio Hatuana eſt, nupera Turcarum clade inſignis: ultra quam ſeptentriones verſus progredientibus, fluvii occurrunt, Sagyva primum, inde Genges & Tarna: qui tandem in unum alveum coëuntes, ad Solnocum, oppidum & arcem ejuſdem nominis, quorum munitionibus hodie Turcæ inprimis confidunt, in Tibiſcum illabuntur. Sex millia circiter infra Solnocum, in ejuſdem amnis ripa, Segedinum conſpicitur, eique in adverſa ripa oppoſitum Conadium.

Coloſſa.

AD ripam vero Danubii, infra Pæſtum Coloſſa eſt, urbs vetus, epiſcopalis. Inde paullatim tractus hic inter Tibiſcum & Danubium ad confluentes uſque in anguſtum cuneatur, in quo Cumanorum ſive Bachamegorum campi, pagis quidem infrequentes, paſcuis vero ſupra modum fœcundi. Auſtralis, vel intra Danubiana Hungaria, Danubio & Dravo continetur: ab occaſu Auſtriam Stiriamque finitimas habet. Pars hæc rerum omnium proventu non modo

alteri

alteri non cedit, verum etiam oppido-
rum frequentia longè antecellit.

Primum qua Auſtriam contingit, Da-
nubius inſulam facit, quam Cituorum
inſulam Ptolemæus, noſtri Scythicam
appellant, incredibili fertilitate: cujus
extremus angulus, qui interiora regio-
nis reſpicit, Comara, contra vim om-
nem valida in primis arce munitus eſt.

Iaurinum.

PAulo ſupra Comaram, ad dextrum
Danubii brachium contra prædictam
inſulam Iaurinum eſt, primarium faci-
totius Hungariæ munimentum: quod
Rabam jam vulgus appellat, ab Arra-
bone fluvio, quo alluitur, detorta voc

S. Martinum.

TRia ab Iaurino milliaria, orientem
verſus, eſt Mons S. Martini: in cuju
jugo inſigne monaſterium, ad radicem
verò oppidulum, ligneo ſepimento, terr
expleto, præcinctum.

Pappa.

VLtra hunc ad meridiem Pappa eſt, ar
& oppidum, ad lacum ſita, operibuſ
contra hoſtium inſultus non mediocr
ter utraque munita.

Schiltberg.

HInc Montes Batonii, quibus noſtr
tes à clypeis nomen indiderunt, inc
piunt; & mediocri terrarum ſpatio int

Danu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

Danubium & Balatonium lacum excurrunt: quorum radices Marcalta, Arrabonis divertigio alluuntur.

Dotis.

AD latus horum, quod ad Danubium vergit Dotis eſt, oppidum quondam, nunc arx tantum è ruderibus inſtaurata. Ad hanc collis præaltus attollitur, albi & rubri marmoris lapicidinis nobilis, ſed qui hoſti ad oppugnandam, ac tormentis diruendam arcem, magnas præbeat commoditates.

Strigonium.

SVpra hanc Strigonium eſt, ad Danubii ripam, Pannonicarum urbium pæne vetuſtiſſima ac nobiliſſima, primatis Epiſcopi ſedes, ex quatuor oppidis, ad inſtar Syracuſarum, conſtans: quorum primum arcē complectitur regiam, cum primario templo colli impoſitam: ſecundum hydropolis nominatur, ad collis radices in ripa Danubii poſitum: tertiò in adverſa ripa è regione ſito, Gocaræ nomen eſt: quartum Raſcianorum civitas, in citeriore ripa, appellatur.

Vicegradum.

INfra Strigonium ad tria circiter milliaria Vicegradum eſt, oppidulum & arx ejuſdem nominis, illud ad Danubiū ripam, hæc in colle ſita eſt, ſed arx Typhlopyrgi ſeu Cœci caſtelli appella-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

tione noſtratibus notior eſt: regum olim domicilium, à Matthia Corvino hortulis, ædificiis marmoreis, aliiſque ſubſtructionibus mirificè exornata.

Buda.

HInc tria circiter milliaria abeſt Buda totius Hungariæ metropolis, quam nonnulli à Buda, Attilæ fratre, & in imperio collega appellatum volunt: ſed veriſimilior eorum eſt opinio, qui à Budinis, Scytharum gente, Boriſthenis quondam accolis, cum Attila in Pannoniam egreſſis, originem ac nomen eam traxiſſe arbitrantur. Sunt qui Sicambriam prius dictam volunt à Sicambris, quos Antonius & Severus Imperatores, ad reprimendos barbarorum impetus, præſidio iis regionibus collocarant. Quæ tamen hodie nobis Buda dicitur, paullùm ab eo loco abeſt, ubi olim ſita fuit: cui rei argumento ſunt rudera, quæ infra Budam hodieque monſtrantur. Vrbs ipſa in plures inſulas ſparſa eſt: quarum quæ Danubio alluitur, præcipua magnitudine eſt, Hydropolis aliàs, aliàs Iudæorum civitas cognominata. Huic, veluti alæ utrimque, ad meridiem arx regia, ad Septemtriones, ſuburbium ſuperius prætenduntur. Quæ ſolem occidentem & montana reſpicit, altera urbis pars eſt ceteris munitior, loco acclivi ſita: cu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

una cum arce, alterum ſuburbium, rarioribus alibi, alibi frequentioribus ædificiis, ab extremo occidentis angulo, meridiem verſus ad Danubium uſque procurrens, eſt circumfuſum.

Pæſtum.

IN ulteriori ripa Pæſtum eſt, cum loci natura & operibus munitiſſimum; tum civibus frequens oppidum. Ab hoc ad Budam pons navalis tranſitum præbet. Inter Danubium & Dravum modicus fluit amnis, Larvis nomine; qui ad meridionale latus Batoniorum montium ortus, Veſprimium haud procul ab ipſis fontibus, inde Albam regalem, aliaque caſtella & oppidula præterfluens, ad Batham in Danubium ſe effundit.

Veſprimium.

VEſprimium epiſcopali ſede nobilis inter primarias Hungariç urbes olim fuit numerata. Arcem habet longè amœniſſimam, in colle ſitam: unde in ſubjectum oppidum, vel potius deformes vaſtati oppidi ruinas, agrumque vicinum longè lateque patet proſpectus.

Palotta.

HInc ad plagam ſeptemtrionalem Palotta eſt, arx anguſtis quidem pomœriis, ſed foſſa duplici, muris, & propugnaculis contra vim non maximam ſatis munita.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

Alba regalis.

PRoximè hinc abeſt Alba regalis, ubi antiquitus Hungariæ reges & coronari & ſepeliri erant ſoliti, quorum tumuli non pauci hodieque exſtant in primario urbis templo, quo nullum fuit in univerſa Hungaria, vel operis ſtructuræ ſplendidius, vel annuis proventibus locupletius. Suburbia habet tria, vel quinque potius (nam quæ ad latera ſunt utrimque, canali infuſo ac maceriâ dirimuntur) ad quæ vix ullus patet aditus; quòd vicina omnia paludibus profundaque uligine teneantur. His incluſa urbs ipſa nec loci tantum naturâ, ſed etiam operibus firmata, difficilem admodum habet oppugnationem. Aër exhalationibus, æſtivo præſertim tempore, corruptus, minus ſalubris eſt.

Sigetum.

INter Sarvim & Dravum Sigetum eſt oppidum tripartitum, paludibus undique circumfluens, arx in primis: quæ & ipſa duplex eſt, interior & exterior oppido veteri ſublicio ponte annexa, cui minus oppidulum, quod novum dicitur, à fronte objicitur.

Quinqueccleſiæ.

HInc quatuor circiter milliaria abſunt Quinqueccleſiæ, antiquum oppidum, in quo Solimannus Turcarũ tyrannus

nus, Sigetum oppugnans, anno MDLXVI ut ſuo loco dicetur, fatis conceſſit. Sunt præterea aliæ multæ regiunculæ, oppida, arces & caſtella, quibus Danubii, Dravi, aliorumque minus nobilium fluviorum ripæ prætexuntur, ſed quum nihil inſigne habeant, aut narratu admodum memorabile, non eſt quod in eis heic explicandis, vel etiam recenſendis, immoremur: præſertim quum rerum geſtarum narratio multa alia deſcribendi nobis materiam ſit ſuppeditatura.

Proximum eſſe videtur, ut de incolarum moribus aliquid dicamus. Etſi vero Hungari de priſtina animi ferocia, & quam majores eorum ultro affectabant, duritie multum remiſerunt: Scythicæ tamen originis etiamnum veſtigia multis in rebus apparent. Bellicoſi ſunt; ſed equeſtri pugnę quàm pedeſtri habiliores. In acie ordines minus accuratè tuentur, & in pugnam temerè procurrunt, aut ruunt potius: unde nonnunquam non minus incitato curſu, quàm venerant, retrò feruntur. Hodie tamen diuturno bellorum uſu edocti, artem militarem peritè ac ſtrenuè tractant. Equitibus, quos Huſſaros appellant, arma ſunt, lancea, ſagaris ſive gladius Perſicus, ad lævam; ſub dextro femore verutum ephippio alligatum: plerique inſuper ſiphuncu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

lum tormentarium theca reconditum habent. Præfecti & centuriones ceſtram ferunt, magis ad cogendos ordines, quã hoſtis arma perfringenda accommodatam. Pedites (Haiducos vocant) nec galea, nec lorica utuntur, veſtitu etiam à ruſticis parum differunt. Arma illis ſunt ſclopus manuarius, aut ſi hic deſit, haſta velitaris, ſagaris, & à cingulo dependens ſecuris. Sagum villoſum, vel crudam vrſi aut lupi pellem humeris injiciunt, ſub mento adſtrictam: cives tamen pallia rubro, viridi, cœruleo vel ianthino colore geſtant. Nobilium ſplendidus admodum & ſumptuoſus eſt veſtitus, mulierum inprimis; mundus præterea magni precii, & exquiſitus. In victu ab antiqua parcimonia multum deſciverunt, magnates inprimis; quorum menſæ & domeſticis & exoticis deliciis abundant. Et temperantiam quidem, jam ante mira regionis ubertate præcipitem, vehementer impulit peregrinorum, ut credibile eſt, conſuetudo, & qui eò ex omnibus Europę partibus confluxerunt, militum luxus. Comitiorum, quibus de rege creando ageretur, hæc olim erat ratio. In campis Pæſto propinquis, omnium ordinum, quibus ſuffragii jus, homines, conſtituto die, frequentes armati conveniebant. Omnib. autẽ maxima parte in regis ele-

ctione conſentientibus, poſt fauſtos populi, novo regi gratulantis, acclamationes, dies Albam regalem indicebatur, qua die primùm Epiſcopus Strigonienſis, prolatis regiis, inſignibus, præſentem multitudinem, utrum regem hunc ſibi dari vellent, percontabatur. Vbi aſſenſerant, obedientiamque erant polliciti: idem regem officii ſui commonefaciebat, & dato ultra citraque juramento, ſolio impoſitum coronabat. Eum deinde epiſcopi & proceres è templo in regiam deducebant, Stephani primi vexillum & arma, antiquitus in eum uſum aſſervata, præferentes. Qua verò fide erga reges ſuos fuerint, malo ex hiſtoria ipſa lector cognoſcat. Illud certè conſtat, è tanto bonorum regum numero paucos fuiſſe, quibus non contra ſubditorum ſuorum contumaciam fuerit dimicandum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

II.

DE ADMIRANDIS

HUNGARIÆ

AQVIS

DISSERTATIO.

NVlla omnino regio eſt, quæ aut plures, aut ſalubriores aquas habet, quam Hungaria. Proinde accuratam earum deſcriptionem hoc loco exhibere neceſſarium putavimus.

Vnde vero potius ordiar, quam ab ipſa urbe Buda, quam Hungariæ Reges ob loci ſitum, opportunitatem, & amœnitatem merito pro regia habuerunt. Hîc propter ipſam Danubii ripam calidæ ſunt multæ, inter quas differentia major eſt, quam pro loci diſcrimine. Quædam enim non modo tolerabili, ſed ita jucundo ſunt calore, ut ad hominum lavacra naturæ benignitate ſingulari datæ eſſe videantur. Hujus generis ſunt infra arcem regiam aliæ, regiæ vocatæ, vel propter vicinam regiam, vel quia regio opere ornatæ & concluſæ, vel quia in his Reges lavare conſueverunt: aliæ communes, quibus ſaxum ceu nativa fornix impendet, quas Turcæ poſt occupatam Budam latius ex-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

vata rupe ampliores reddiderunt, cæ-
riſque præferre dicuntur.

At quę ſupra Budam ſunt, quarum alię
em regiæ, aliæ hoſpitales à vicino pto-
hodochio dictæ fuere, balneis ſunt inu-
les, niſi refrigerentur. Sic enim quædam
alent, vel fervent potius, ut in eas miſ-
um ovum non minus cito, quam ad lu-
ulentum ignem elixetur. Temperantur
utem in balneis frigida, cujus ibi fons
alidis ita contiguus eſt, ut qui hauſtum
eniunt duabus urnis, eodem in veſti-
io altera calidam, altera frigidam hauri-
e poſſint.

Ibidem eſt ſub dio fons calidarum cæ-
teris amplior, quem purgatorium voca-
vere, ea nimirum ratione, quod quem-
admodum proditũ eſt, in purgatorio pœ-
nas nocentium pro noxarum modo, alias
acerbiores, alias mitiores eſſe, ita quæ-
dam inſunt aquæ hoc in fonte diſcrimi-
na. Nam qua in eum à Danubii ripa aditus
eſt, ſubfrigida primum, mox tepida, &
quo in eam penetràris altius, hoc magis
calet. In receſſu vero interiore tam eſt
calida, ut ferri non poſſit. Eſt autem is ca-
lor haud dubie aquæ hujus proprius.
Nam alia, quæ dixi, temperamenta ve-
riſimile eſt à Danubio accedere, qui cre-
pidinem hujus fontis lambit, & cum vel
modice excreſcit, totum inundat, neque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

tamen ita reſtinguit, quin caleat. Qu
intra ipſam ripam, qua Danubio pere
nis curſus eſt, calidæ ebulliunt, ubi c
altius mergi volunt, lavare conſuev
runt.

Porro hæ ad Budam thermæ (lic
vero mihi hac voce in calidarum aqu
rum appellatione uti) quod alteræ, ut c
ctum eſt, infra, alterę ſupra urbem eſſen
ex eo quoque invenere nomen, ut il
inferiores, hæ ſuperiores vocarentu
Vtraſq; Turcæ, quibus tamen omnia v
ſtare libido eſt, non modo non corrup
runt, ſed etiam cultiores, ac per ſpecie
religionis quaſi auguſtiores reddiderun
Nam Baſſa Mahometh, quem Tyrann
victor Budæ captæ, ac reliquis Hungari
à ſe debellatæ partibus gubernatore
impoſuit, apud utraſque Dervіſis dom
cilia, ceu cœnobia extrui curavit. Sace
lo etiam apud ſuperiores in colle vicin
qui ante vitibus conſitus fuit, poſito co
ſecravit locum memoriæ cujuſdam eju
ordinis, quem, dum viveret, ceu nume
quoddam venerati ſunt Turcæ, & nun
mortuum, illoque in loco conditum re
ligioſe colunt.

Sunt autem Dervіſæ Turcis, quo
nobis monachi, qui mendicato vivunt
quibus ex religionis, quam affectant
inſtituto uſitatum eſt, ſævire in corpus

pro-

proprium, quod alii per inuſtionem ſtigmatum ferro candente, alii per inciſionem, quæ fit novacula acutiſſima, quidam utroque modo faciunt, hoc crebrius, & crudelius, quo quiſque ſanctior & religioſior eſſe & haberi cupit. Eſt vero & in veſtitu quædam inter eos diverſitas, & ſanctimoniæ affectatio. Nam alii veſte lanea alba ad talos uſque demiſſa amiciuntur, & calceati incedunt capite operto. Alii nudis pedibus & capite, imo toto pene corpore, niſi quantum pelles duæ ovinæ, aut caprinæ crudæ, quarum altera à fronte, altera à tergo ex ſcapulis propendet, tegunt. Quidam etiam unica pelle pudendas tantum corporis partes velant, cætera nudi. Gymnoſophiſtarum dicas eſſe reliquias, quales India habuiſſe memoratur.

Sunt quidem hæc à narratione, quam de aquis inſtitui, aliena. Sed cum huc delapſus ſim, quid obſtat, quo minus de Turcarum lotionibus pluſculum addam? Cum omnes aquas Turcæ, ceu præcipuum Dei munus, ſummo honore dignantur, tum vivas potiſſimum, & fluentes, idque propter frequentes lavationes, quibus etiam crebrius per diem, non modo ad ſordes corporis abluendas, ſed ad ſcelerum quoque expiationes

uti

uti conſueverunt, quod procul dubio
aliarum gentium ritibus habent, quib
etiam ſola aquæ aſperſio inter Febr
fuit. Sic Romæ olim ad portam Cap
nam, poſtea Appiam vocatam, aq
Mercurii dicta, alii alios aſpergebant i
vocantes Mercurium, ut aſperſi flagiti
& præſertim perjuria diluerentur. S
traditur Peleus abſolviſſe Patroclum,
Acaſtus expiaſſe Peleum à cæde fratr
ſui Phoci, cum antea Aegeus Medæa
aquæ aſperſione luſtraſſet. Sic Oreſte
à ſanguine matris expiatum eſſe mem
rat Pauſanias in Corinthiacis, cum illu
nemo lare ſuo, & hoſpitio dignaretu
Cujus loci hoc libentius memini, quo
continet exemplum ritus vetuſtiſſimi ac
cepti à patribus, quo rei atrocium cri
minum à conſuetudine omnium & col
loquio arcebantur. Sic Aeneas quoqu
apud Poëtam noſtrum:

Ter ſocios pura circumluit unda.
Spargens rore levi.

Et idem, ceu multa ſede pollutus inquit

Tu genitor cape ſacra manu, patrioſqu
penates,
Me bello è tanto digreſſum, & cæd
madentem,
Attrectare nefas, donec me flumine
vivo
Abluero.

Quin

Quin in atriis templorum ſuorum po-
am habent aquam Turcæ eundem in
ſum, neque cuiquam niſi loto in ea in-
edi fas eſſe arbitrantur.

Sed delectantur in univerſum pluri-
num lotionibus & balneis Turcæ, eoq;
ræcipuum apud eos pietatis opus eſt,
ıſtituere & condere balnea publica, nec
l tantum viventibus glorioſum eſſe, ſed
tiam vita functis ſalutare putant. Hac ra-
one is, qui nunc rerum potitur, Soli-
nannus tum alibi, tum Budæ in ædibus,
uæ quondã fuerunt Archiepiſcopi Co-
ocenſis, ampliſſimum balneum pro ſua,
uorumque ſalute fieri curavit, in quod è
Danubio, per canales ſubterraneos aqua
n multam altitudinem, ut eſt Budæ ad
Danubium ſitus, ducitur. Ipſum bal-
neum intus incruſtatum & ſtratum eſt
monumentis marmoreis, quæ antea in
templis fuere poſita, imaginibus tamen,
ſi quæ inſculptæ fuerunt, reſectis, & toto
opere perpolito.

Eadem gloria quæſita eſt ei, quem di-
ximus Baſſæ Mahometh, qui thermas
Budenſes ex ædificatis illis Derviſarum
cœnobiis, conditorioque ejus, de quo
diximus, illuſtriores reddere ſtuduit. Hîc
verò videre eſt mirabilem rerum com-
mutationem. Nam quæ loca Hungaris
incolumi & florente Buda voluptatis do-
micilia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

micilia fuerunt, ea religioſe ornatu
Turcæ, flagitioſe contra prophana
tes, quæ antea habita ſunt pro ſacr
ſanctis.

In thermis ſuperioribus ſupra e
fontes, quibus ad lavacra uſus eſt, ſu
piſcinæ calidæ, in quibus naſcuntur,
vivunt piſces, qui in frigidam tranſla
emoriuntur. Sunt etiam calidæ in opp
ſita Danubii ripa ſupra Pæſtum, ſed m
nus celebres, propterea quod ita conju
ctæ ſunt alveo fluminis, ut ad quæv
ejus incrementa corrumpantur.

Solent fere thermæ locis, in quibu
ſunt, aliquod nomen, & quaſi lumen a
ferre. Ita nobilitatus eſt quondam ſinu
Baianus in Campania. Ita nunc quoqu
in Italia, Germania, & in quavis per
terrarum orbis parte clara ſunt hoc no
mine loca. Nonnulla etiam appellatio
nem à calidis ſunt ſortita, ut in Theſſa
lia Thermopylæ, & in Germania oppi
da, quæ vocantur Badæ, hoc eſt, ba
nea. Sed fuerunt quaſi in obſcuro Bu
denſes, nec aliqua ei loco celebritas ac
ceſſit, à tanta calidarum copia & varie
tate, quod procul dubio eo evenit, quo
reliquæ ejus urbis fortunæ atque ope
hoc non exiguum alioqui clementis na
turæ munus obſcurarunt. Nam quis fui
in tota Europa locus, qui ſe Budæ com

parar

rare potuerit, ſive ſitus amœnitatem, ve cœli ſalubritatem, ſive ſoli fœcunditem, ſive aliarum quarumcunque rem ad quoſlibet uſus, ad ſplendorem, nique ad luxum pertinentium ubertam & affluentiam ſpectes: ut ne quid cam de opportunitate, in qua non Hunrorum tantum, ſed etiam multorum iorum populorum defenſionem, & ſatem ſitam fuiſſe quotidianis damnis, & ericulis experimur. Quo gravior & acerior eſt jactura, quam erepto nobis per 'urcas hoc loco, fecimus. Sed faceſſant uerelæ, quæ ſuum alibi locum ſunt haituræ.

Niſi vero autoritate chronicorum notrorum magno conſenſu urbem Budam Rege Buda Attilæ fratre conditam, & ominatam eſſe tradentium impediret, go, ſi qua alia conjectura de ejus nominis ratione faciunda eſſet, ob inſignem calidarum eo in loco celebritatem, & copiam, pro eo quod Germanis quondam fuerit Bada, unius literæ inverione Budam ab Hungaris dictam eſſe uſpicarer. Nam ea ſecundorum Panoniorum loca, antequam huc Hunni immigrarent, Germanos ſeu Teutonas tenuiſſe, minime ambiguum eſt. Nec ita multum diſſimili mutatione vocarunt Hungari Weſprimium, quod

Germa-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

Germanis fuit Weiſbrun, hoc eſt, fo
albus, qui loco nomen dedit, & etiar
num ibi ſub arce, quæ ſedes eſt Epiſcop
oſtenditur.

Sed redeo nunc ad calidas, ac Danub
ripam legens Iſtrogranum, vel, ut nu
appellant, Strigonium pervenio, qui l
cus ſecundum Budam in Hungaria ſer
per celeberrimus fuit, ſede Archiepiſcop
qui idem Primas Hungariæ dictus et
inſignis. Hîc ad radices montis, cui in
poſita arx eſt magnificentiſſime extru
cta, qua labitur Danubius, fons eſt tep
darum incluſus turri, in quam ex ar
ductis eò per præceps muris deſcenſ
patet. Ex eo tanta manat aquæ copia,
quondam molam frumentariam verſ
rit, nunc machinam hauſtoriam ſimile
tympano impellat, qua aqua è Danubi
per ſubterraneum cuniculum in eam
quam dixi, turrim admiſſa hauritur, c
in arcem transfunditur. Hoc largior e
fons alter haud magno inde intervallo
qui in piſcinulam quandam influens, i
qua etiam media hyeme coaxantes rana
audias, aquæ tantum, quantum verſandi
tribus quatuorve rotis molaribus ſati
eſt, fundit.

Supra Iſtrogranum, quod ex Iſtro &
Grano mixtum eſt nomen, quod ibi flu
vius Granus Iſtro miſcetur, non longè a

arc

rce Comaronienſi, quæ tenet oram
ognominis inſulæ, quam Danubius pro-
e Poſonium in duos diviſus alveos facit,
Septentrione veniens influit Vagus, cu-
us ripa ſupra Galgocium, quæ arx eſt fa-
niliç Thurzonum, nunc maxime nobi-
itata eſt calidis, non propter vim earum
alubrem tantum, qua omnes alias in
Iungaria calidas ſuperare exiſtimantur,
ed etiam propter varium, planeque mi-
abilem eorum ortum. Non enim ullum
ertum fontem habent, ſed alveum flu-
ii ſequuntur, & ut is excreſcit & decre-
cit, ita aut recedunt aut accedunt. So-
ent autem, quo magis exundat, hoc lon-
ius recedere, eoque qui lavare volunt,
ubinde alias atq; alias ſcrobes fodere, &
quaſi puteos aperire coguntur. Id cum
ntra alveum eſt fluvius, fit in glarea,
quod ipſius ſolum eſt: cum vero exit, in
terra ſolida, & argilloſa, in qua alioqui
non reſtagnante fluvio nihil penè humo-
ris exiſtit. Neque tamen in ripa tantum
eruuntur calidæ, ſed etiam intra amnem,
ſi fundum ejus pedibus ſuffodias. Calent
autem immodice, nec ſunt idoneæ bal-
neis, niſi temperentur, quod admiſtione
frigidæ de proximo hauſtæ in proclivi
eſt: ſed quia magis ſalutares eſſe credun-
tur ſine miſtura, qui medicinam inde pe-
tunt, defervere eas ſinunt, quod pro tem-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

poris ratione aliàs ſerius , aliàs citiu
fit. Nunquam tamen ſic defervent, quin
qui in eas deſcendunt, tegete, ceſpiteve
aut ramis in fundum ſcrobis injectis
imas corporis partes adverſus ebullient
caloris vim munire cogantur. Eſſe au-
tem eas adverſus diuturnos , ac pene de-
ſperatos morbos efficaciſſimas , mult
experimentis cognitum eſt, & adhuc in
dies magis ac magis cognoſcitur.

Sunt calidæ aliæ non longe à caſtr
Trincinio , quod ad ejuſdem fluvii Va
ripam eſt, ſupra Galgocium. Illæ ſuavi
tur calent, & ſunt limpidiſſimæ, atq; ide
jucundiſſimi receſſus loco fuerunt Com
tibus Zepuſienſibus, qui paulò ſuperio
ætate Trincinii ſedem habuerunt.

Nec multum recedunt à Vago calid
ad arcem Baimocium , quæ item e
Thurzonum , quibus hoc honoris ha
buit Alexius Thurzo , qui in ea famil
nomen illuſtre, & ſecundum regiam al
quamdiu ſummã poteſtatem apud Hu
garos obtinuit, ut eas quadam quaſi c
ſterna ex quadratis facta lapidibus , q
etiam deſcendentibus ſcalarum & ſ
dilium uſum præbent , includendas c
raverit. Etſi verò minus ſpatioſæ ſir
tamen manifeſtum in ipſis eſt diſcrim
caloris, eoque diremptæ ſunt muro ,
quæ moderatius calent , delicatiorib

tantu

[t]antum patent, aliæ vulgi uſibus ſunt re-
[str]ictæ.

In Comitatu Thurocio, qui eodem in [t]ractu eſt, ſunt pari penè intervallo à Va[g]o diſtantes calidæ ad Stubnam vicum, [q]ui eſt civium Cremnicenſium. Hæ in[s]tar inſulæ ſunt: clauduntur enim rivo, [q]ui ex propinquis montibus delabens, a[q]uam vehit gratam lavantibus, cum ſi[u]nt. Nam ad temperandum calidas nun[q]uam, niſi quis recentibus aquis admiſ[s]is continuo lavare velit, adhibentur: idq; [e]tiam tum fit modicè, quod per ſe mi[n]us intemperate caleant.

Non diſſimiles ſunt his calidæ aliæ in[t]er Cremniciam & Semniciam, quæ ſunt [d]uo præcipua oppida inter montana, de [q]uibus ſupra dixi. Manãt ex rupe ſic nata, [u]t lavantibus tectum & umbrã præbeat.

Nec tantum ipſæ pro ſalubribus ha[b]entur, ſed etiam cœnum earum, quod [P]linius quoque inter calidarum utilita[t]es retulit, medicam vim creditur obti[n]ere. Itaque in eo quidam, ulceroſi [p]ræſertim, ibi propè, qua fluunt, volu[t]ari ſolent.

Sunt etiam Semniciæ calidæ, quæ vo[c]antur Roſelinæ; in quibus canales, per [q]uos fluunt, & ſedilia ex lignis facta, ſic [ſ]unt accreto lapide ceu cortice tecta, ut [p]rorſus lapidea videantur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

In Comitatu Liptovienſi ad pagum, qui vocatur Divi Ioannis, fons eſt tepidarum, ad quem plærumq; confugiunt quibus ſcabie, aut pſoris fœdata eſt cutis. Exilit verò is, & magno impetu eiaculatur potius, quam emittit aquas, qua Vago ortus & curſus eſt ex propinquis montibus, qui Carpati caput eſſe exiſtimantur. Nuſquam enim altius ſeſe attollunt, nuſquam pluribus & horridiorib jugis aſſurgunt hi montes, ad quos Carpatum pertinere dixi. Altitudinis indicium eſt, nix in his perpetua, unde accolis Germanis mõtes nivis vocantur: aſperitatis, quod iidem montes ſunt impervii. Slavorum lingua appellantur Tatri, hoc eſt, Tatari, quod in regionem Tartarorum, qui veteribus ſunt Getæ vulgi opinione protendantur. Hungar vocant Tarczal, quod nominis lingua eorum à nudo, ſeu deraſo vertice ductum eſſe videtur. Nil enim aliud, quam eminentiſſimi, & prorſus nudi populi ſunt hi montes. Ego rupes Sarmatiæ eſſe crediderim, quarum mentio fit apud Solinum, quo loco Germaniam inter Hercynium ſaltum, & rupes Sarmatarum extendi ait. Nam ex Sarmaticis montibus neque ita longe ab his rupibus Viſtula quem Plinius alio nomine Viſtillum, al Iſtulam vocant, ortum ducit, quo amn

præter Solinum plæriq; alii Germaniam finiunt. His verò rupibus ſubjectum eſt Zepuſium, ubi aquæ ſunt, quæ & ferrum erodunt, & lapideſcunt, & animantes potæ enecant, de quibus, quę alio ad te ſcripto complexus ſum, attexam.

Et ut ab ea, cui conſumendi ferri vis ineſt, ordiar: hæc eſt ad Smolniciam, quod oppidum ad arcem Zepuſienſem pertinet, intra montes, unde quondam metalla eruta ſunt. Extrahitur autem hauſtro, quale Iſtrograni eſſe diximus, quod ab aqua ſuperne illabente impulſum circumactu, & raptu funis, cui implicati ſunt crebri nodi coriacei, implet fiſtulas, per quas funi meatus eſt, quibus adjuncti canales effuſam aquam excipiunt, & emittunt ſub dium in alveos in terram defoſſos, quibus ferrum, ſive vetus, ſive novum imponitur. Quæ minora ſunt ferramenta, citius adeduntur. Solea ferrea equi conſumitur intra horas viginti quatuor. Quæ vero ſunt craſſiora, cujuſmodi ſunt, quæ in vicini montis ferrariis nunc in uſum fiunt, poſtquam per aliquot dies aquæ immerſa jacuerint, ceu limo quodam obducuntur adeſa, eoque ſtatis temporibus abluuntur, & purgantur, ut in id, quod ſupereſt ferrum, aquæ vis efficacius penetret. Quod pereſo ferro manet luto ſimile, cuprum eſt (ipſi

vulgo cementum vocant.) Id in fornace conflatur in maſſam, & deinde per aliam fornacem eliquatum fit purius, & purgatius, & ad omnes uſus non minus utile, quam quod fit ex metallo, cujus multæ ſunt fodinæ eodem in loco.

Non dubium eſt autem, quin aqua hanc vim à venis metalli trahat, præſertim à pyrite æris (vulgus marcheſitam appellat) cui ibi vim ineſſe acerrimam, vel ex eo ſatis apparet, quod aqua pluvia, aut alio quo humore terram ſubeunte, ex ipſo id, quod vocant vitriolum, quod Græcis chalcanthum, Latinis atramentum ſutorium eſt, deſtillat, pyramidatim concreſcens ſtiriæ in modum. Hoc vitriolum nativum dicitur. Eſt enim aliud factitium, quod quidem eodem in loco in hunc fit modum.

Solent ſectores metalli ligna intra fodinas tranſverſim poſita, in quibus itur & ſtatur, pyrite minutius cæſo conſpergere, & eo quaſi viam ad firmanda veſtigia ſternere. Ei ſimul atque penetrantibus in terram aquis permaduerit, innaſcitur vitriolum, idemque ubi madere deſierit, ita conſolidatur, & adhæreſcit lignis, ut non poſſit niſi ferro reſecari. Reſecantur autem ſic concreta, & è fodinis per utres extracta mittuntur in alveos. Hîc aqua fervente ſuperfuſa vitriolum

um omne, quod pyriti innatum eſt, reolvitur, fitque aqua tota viridis, quæ einde in alia vaſa transfunditur, ut deuretur: depurata autem transfertur in aldarium plumbeum, in quo ſuppoſito nagno igne bullit ad horas octo, aut noem, donec per evaporationem, quam ocant, denſetur, influente tamen ſemer eodem liquore, ut eadem caldaria lena maneant. Poſt infunditur in cados igneos, quibus inſertæ virgæ ſunt, quious accreſcit. Atque hoc eſt, quod vitrioum coctum ſeu factitium vocāt. Ac tanum quidem de aquæ ferrum rodentis vi & efficacia,

Nunc de lapideſcente dicam, cujus eneris multæ ſunt in Zepuſio, inter quas tiam nonnullæ non aliter, quam caidæ, aut aliæ ſalubres frequentantur. Et neſt his quoque caloris, vel potius teporis aliquid, quod cum aliis temporious, tum per hyemem manifeſtius ſentiur. Eſt vero inter eos fons eximius unus ad pagum, cui apud Zepuſienſes Germanos à rivi murmure nomen eſt, qui nſtar piſcinæ ſtagnat, & plurimam aquam reddit, in quam item ligna injecta, apide ceu cortice obducuntur. Alter ad pagum qui vocatur Ioannis. Nam qui anguſtius ſcatent, ſtatim atque paululum profluxerint, lapideſcunt, & ita in tu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

mulos exurgunt, cujuſmodi videtur unus ad pagum Divi Andreę nomine, alter cæteris inſignior prope arcem Zepuſienſem ad ædem Divi Martini, quæ ſacrarum ædium in Zepuſio princeps eſt. Hîc ſcaturit, vel erumpit potius aqua bullienti ſimilis, cum magno intus murmure & ſtrepitu, qui admota aure non ſine admiratione auditur. Erumpit autem non foras tantum, & ſub dium, ſed etiam meatus ſub terra quærit, & quacunque vadit, lapis fit, quanquam qui ſubterranei ſunt ejus generis lapides, pluviis aquis irrigata humo, & eo madore diutius manente diſſolvuntur. Solent autem accolæ his ſic diſſolutis & effoſſis ad opera cementaria vice calcis uti. Qui verò ſub dio naſcuntur, ipſiſſimi ſunt lapides, tofi dicti, levitate & raritate non diſſimiles pumicibus. Et quia veriſimile eſt iis aliquid glutinis ineſſe, qui in propinquo ædificant, libenter his ad muros faciendos utuntur, eoque quidam illic dictitant, ſe domos ex aqua factas inhabitare.

Cæterum non minus miraculi videtur habere quibuſdam, quod in monte arci contiguo, intra ſpecum quendam aqua per hyemem fluida, æſtate ita congelata ſit, ut refrigerandis poculis glacies inde peti ſoleat.

Porro

Porrò quod ad fontes bibentibus ex animantibus letales attinet, eorum u- us eſt ad radices rupium Sarmaticarum, ıæ, ut dictum eſt, Zepuſio imminent. lii duo hoc famoſiores ſunt in Comi- tu Saros, quaſi in conſpectu arcis cog- ominis, cujus ipſe præfecturam teneo. am qui eſt ſub rupibus, aves tantum ex guſtantes necare dicitur. At alios duos on tantum avibus, ſed etiam aliis ani- nantibus noxios eſſe ferunt. Quam ob uſam, ne cui pecori ad eos aditus ſit, ligentiſſimè caveri ſolet. Naſcitur au- m ad alterum eorum, qui propemo- um intra Eperienſium noſtrorum fines t, plurimum aconiti, cui herbæ vene- um ineſſe vel unicus Ovidii verſus ar- uit:

Lurida terribiles miſcent aconita no-
vercæ.

tque hinc quidem videri poteſt fons ic virus trahere. Tales enim, ait Pli- ius, ſunt aquæ, qualis terra, per quam luunt, qualeſque herbarum, quas la- ant, ſucci. Sed eſt re vera ſingularis ujus fontis natura, ut qui & creſcente una augeri, & deficiente minui, atque deò in interlunio prorſus deficere dici- ur tanto omnium conſenſu, ut mihi ne ibuerit quidem, an hæc aliter ſeſe habe- rent, explorare.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

Fontes acidos, & quas acidulas vocant, conſulto prætereundos putabam, quod minime rari ſunt in Hungaria. Ne non tamen ex his quoque aliquid delibẽ, celebres ſunt in primis, alter in Comitatu Zolienſi ad arcem ejuſdem nominis, cui oppida, quæ dixi vocari montana, ſubjecta ſunt: alter ad oppidum, cui mons regius nomen eſt, uterq; ſpleneticis manifeſto ſenſu mederi dicitur.

Ad oppidum Biſtriciam, Germani Neuſolam vocant, ubi fodinæ ſunt æris opulentiſſimæ, quæ nunc appellantur regiæ, quod in iis impendio regis operæ fiunt, cuniculus quidam reddit aquam viridem, ex qua ubi ſubſedit, chryſocolla colligitur.

Quia verò in Comitatum Zolienſem, dum aquas perſequimur, ventum eſt, non poſſum præterire hiatum terræ iiſdem in locis famoſum ob peſtilentes expirationes, quibus aves ſupervolantes, & quævis alia animantia extingui conſtat, manifeſto eorum experimento, qui ejus rei periculum facturi, gallum, gallinamve, aut felem, aut canem longo haſtili alligatum ſupra eum hiatum, qui ſepto ad arcendas inde animantes circundatus eſt, protrudere & efferre conſueverunt, quibus non aliter vita ſubitò eripitur, quam ſi ſtrangularentur,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

Eſt item ad eum fontẽ, qui potus aves,
t dictum eſt, enecat, ſub Sarmaticis
ontibus acidula, quæ etſi eandem cum
o ipſo fonte originem habere creditur,
amen plæriſque ita grata eſt, ut etiam
grоti inde potum petant.

Alia eſt non longe ab arce Leva in
Comitatu Barſienſi, quę niſi ab haurien-
bus pleno vaſe perferatur domum, ſa-
orem amittit. Itaque qui occurſantibus,
t fit, potum ex ea præbent, vel modicè
xinanito vaſe, quod reliquum eſt, ef-
undunt, & ad hauriendum denuo re-
urrunt. Addunt quidam aliud hoc pro-
igioſius, ſed minus ſimile vero. Nem-
e, ſi pura ſit, dum hauritur, & pura
ermaneat, donec offeratur ægrotis, qui
am mirifice appetere ſolent, quod hoc
ertiſſimum ad ſalutem ſignum ſit. Sin
urbida reddatur, plane pro deplorato
aberi ægrotum. Itaque eos, qui potum
antum infirmis, non omen petunt, an-
equam hauriant aquam, turbare ſolere.
ed hoc ſuperſtitioſorum credulitati re-
inquamus.

Ab hac quoque rurſus acida alia haud
magnis diſtat ſpaciis, ad quam etiam
prope eſt fons, qui tumuli in ſpeciem aſ-
urgit, & ſubinde mutat fluxum lapide-
ſcente nimirũ ſtatim aqua, quam effun-
dit, & ideo ſic excreſcente ea parte, qua
aliquan-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

aliquandiu manarit, ut ſeſe aliam in partem, quæ humilior eſt, effundere cogatur, quod quidem quaſi circuitu quodam fit per omnem fontis oram.

Ad arcem Fileg, quæ inde in Boream euntibus occurrit, in Comitatu Neograd, ſpecus eſt, in quo ſuperne deſtillans aqua, continuo dureſcit. Ibi verò videas ceu ſtatuas hominum conſiſtere ſaxa ex hac deſtillatione concreta. Albus his color eſt, nec per ſe tantum ſunt alba, ſed etiam coloris albicantis uſum trita pictoribus præbent.

Sunt præterea ad fines Eperienſium fontes ſalſi tantæ acrimoniæ & ſalſuginis, ut inde ſal excoquatur, qui ad omnis generis condituras, & in primis ad coctúram piſcium cæteris utilior eſſe exiſtimatur. Habetque locus nomen ab his fontibus: Hungaris enim Sowar, hoc eſt, Saliſburgum dicitur. Nam & arx ejus nominis ſupra eum locũ fuit, meæ item præfecturæ ſubjecta, antequam dirueretur. Eſſe autem ſalis vim magnam in aliqua eorum montium parte, in quibus promontorii inſtar arx extat, vel hoc magno eſt argumento, quod in adverſa quoque eorum parte ſalſi fontes ſunt, qui item ſua appellatione inſigniunt locum. Sed quod in eo inquirendo aut eruendo minus elaboratum eſt, id non ne-

gligentia

igentia hominum , ſed procul dubio
egum proviſione evenit , ne immo-
ca copia ſalem vileſcere contingeret.
Abundat enim Hungaria ſale nativo,
ui lapidicinarum modo cæditur in Ma-
omaruſio. Item in Tranſſylvania , ubi
iam piſcinæ ſalſæ ſtagnant , à quibus
mne pecus arceri neceſſe eſt : Com-
ertum eſt enim earum immodico hau-
u, qui ſalſugine incitatur, enecari. In-
unt tamen in his alicubi piſces , quod
ninus mirum videri poſſet , cum ipſum
uoque mare piſcium parens ſalſum ſit,
iſi hîc non in aqua ſalſa , ſed in ipſo pe-
e ſale vivere viderentur. Sunt autem ſa-
idiſſimi, carne duriuſcula , & ita impa-
entes aquæ dulcis, ut in eam miſſi, exa-
imentur.

Quia verò in ſalis mentionem incidi-
nus, etſi de ejus, qui cæditur, ortu di-
erſæ ſint ſententiæ , aliis nimirum eum
um ipſa conditione rerum ab initio ex-
tiſſe , aliis poſtea natum eſſe affirman-
ibus : tamen ut vero propius ſit, ex hu-
nore aut ſucco ſalſo concretum eſſe , &
dhuc concreſcere, ea potiſſimum ratio-
ne oſtendi poſſe judico , quod in ipſis
apidicinis ſalis , ubi ſolidiſſimus fuit ,
nventa ſunt varia inſtrumenta ad huma-
nos uſus facta. Quodam etiam in loco
Tranſſylvaniç gallina incubans cum ipſis
ovis

ovis incorrupta. Quin nunc quoq; plærunque magna carbonum vis eruitur cum ſale. In Deſienſi fodina, qua nulla eſt in Tranſſylvania altior, paucis ante annis exciſum eſt de medio ſale ingens robur trabi ſimile, tanta duritie, ut ne ferro quidem facile cederet. Sed idem extra fodinam extractum ſic computruit intra quatuor dies, ut primis digitis concerpi & conteri poſſet. Idem ſolet carbonibus dum exciduntur duriſſimis, ſimul atque ſub dium prolati fuerint, evenire. Hæc verò vulgus in illa confuſione rerum, quæ Noë temporibus in cataclyſmo fuit, ibi oppreſſa, aut aliquopiam caſu eò abrepta eſſe interpretatur.

Flos ſalis alibi copioſior, alibi raro in reliquo ſale reperitur: gemmam vocant, quod gemmarum quarundam in morem pelluceat. Faciunt autem hoc reperto judicium ſalicidæ docti experientia, ſalem, qui ſequetur, aut impurum futurum, aut citò deſiturum, neque temere ipſos in eo falli compertum eſt.

Abundat & vicina Polonia hujus generis nativo ſale ſaxeo, ſed hic minus ſyncerus & ſolidus eſt Hungarico. Non enim fibris tantum, aut venis, ſed etiam ingenti mole terræ plurimis in locis diſtingui-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

nguitur, ac præterea longius abeſt à
perficie terræ. At in Hungaria putei,
quibus cæditur, minus alti ſunt uſque
l ſalem. Quin in Tranſſylvania etiam
opuli inſtar extat ſupra terram ad ri-
um Mariſi fluvii, cuius item alveus ſal
t, non longe ab oppido Thorda ſalinis
lebri. Fitque ſæpenumero, ut arantes
iam vomerem in ſalem impingant. Sed
um nemini cædere licet, ne quid vecti-
libus regiis decedat. Liberum eſt ta-
nen Ciculis, qui ut dictum eſt, nonnul-
m Tranſſylvaniæ partem tenent, ſuo in
olo, quantum domeſticis eorum uſibus
tis eſt, ſumere. Sed hæc de ſalſis obiter
ixiſſe ſufficiat.

Reſtant inter calidas, quibus quidem
liquod in Hungaria nomen eſt, unæ
rope Waradinum, quæ vocantur divi
adiſlai, ſive quia hîc divus Ladiſlaus
verit, ſive quia ad ædem ei ſacram, &
pulchro ipſius claram, ac tum ipſius,
am Sigiſmundi Imperatoris, qui hoc
uoque condi voluit, munificentia opu-
ntam pertinet. His pleriq; inter omnes
Iungarię calidas primas tribuunt, in quo
amen amœnitatem potius earum, quam
alubritatem ſpectare videntur. Sunt
nim calore periucundo & tempera-
o, præterea tam puræ & perſpicuæ,
t ſpeciem rerum, ſi quæ injiciantur:
amplio-

ampliorem, quam ſunt ipſæ res, redde
videantur.

Sunt tamen præter calidas multæ ali
ſalutares frigidæ in Hungaria, cujuſmo
dixi eſſe in Zepuſio geminas, quæ lap
deſcunt. Sed hoc tempore maxime pr
dicatur, & à multis frequentatur fons
Miſlam, qui locus à Caſſovia haud m
gno diſtat intervallo. Hujus aqua lapic
bus, qui prope fontem ſunt, fervefac
calefit, & ita balneis idonea redditu
Non deſunt tamen, qui vim medicar
quæ aquæ ineſſe creditur, ipſis poti
lapidibus, quam aquæ tribuendam e
cenſeant, quod ipſa per ſe pura ſit, & b
bentibus gratiſſima, & contra, quam
lent aliæ ſalutares, nullam miſturam
ſipiat.

Verum unde medendi vis inſit aqu
& cur aliæ aliis atque aliis morbis, n
una ratione eædem omnibus medeantu
præterea unde ipſis tot, tantæque in c
lore, ſapore, odore differentiæ, deniq
cur aliæ concreſcant, aliæ ferrum roda
id ſpeculatoribus, & venatoribus n
turæ phyſicis explicandum relinquo. G
orgius Agricola, cujus in hoc genus r
bus inquirendis & excutiendis ſtudiu
atque judicium exquiſitiſſimum eſſe
bri ab eo doctiſſimè ſcripti arguunt, mu
ta de his egregia prodidit eo in oper

qu

uod de natura eorum , quæ de terra ef-
uunt, inſcripſit, & idem plura ſe tradi-
ırum pollicetur in iis libris , quos ſe de
ıedicatis fontibus inſtituiſſe ait, ad quo-
ım lectionem ſeſe referent, qui de his
olent plenius erudiri. Nam mihi hæc
ripturo propoſitum non fuit, ut doce-
em quenquam, ſed ut voluntati tuæ,
igiſmunde Baronum optime, quæ mi-
i ſemper imperii vice eſt, morem ge-
erem.

Quantum autem tuum quoq; ſemper
ıerit ſtudium in his eruendis, quæ in
ognitione naturæ rerum atque locorum
el obſcura ſunt, vel aliquam admiratio-
em habent, cum omnes, qui te norunt,
ciunt, tum ſcriptus à te, & nuper editus
e Moſchicis rebus liber abunde oſten-
it. Nam quid eſt in tota nobis ante pau-
os annos minus nota regione, aut in mo-
ibus gentis Moſchicæ, aut in ejus reli-
ione, quod non ſcitiſſime explicaris?
Quid? quod Hungaris noſtris pene igno-
æ eſſent origines ſuæ, niſi tu confirmaſ-
es Moſchis confinem eſſe, & ad impe-
ium eorum pertinere Iuhram, vel, ut alii
licere malunt, Iugariam, unde & initio
rofecti ſunt Hungari, & nomen traxe-
unt. Ex Scythia quidem veniſſe eos ne-
mini erat dubium, ſed de nomine diſcep-
abatur, cum alii ab Hunnis & Avaris

voce compoſita dictos eſſe aſſererent, a aliud comminiſcerentur. At vero propi eſt ab Iuhra manaſſe Hungarorum n men, cum nunc quoque Slavorum lingu qua nulla per univerſam Europam lati patet, Iuhri, vel prima ſyllaba nonnih ut fit, levigata Vhri vocentur. Mitto, qu te quoque confirmante credibilius viſu eſt, montes, quos vocant Ripheos n extare his locis, unde tanto veterum ſc ptorum conſenſu Tanais decurrere di tur. Sed hæc qui magis perſpecta habe volent, ex commentariis tuis, & his a dita chorographia petent.

Mihi hîc narrationem de aquis, q in Hungaria aliquo miraculo, aut no tate quapiam inſignes ſunt, finire lib vel relinquere potius. Nam ſi omn quæ aliquid admirationis habent, co ſectari velim, perſequendum eſſet r hi quicquid eſt in Hungaria amniu quorum quidem tantum eſt, ut non cile dare poſſis æqualem regionem, q pluribus & majoribus abundet, ut n immerito veteres Hungari in regni i inſignibus quatuor ductus, totid præcipuorum fluminum, Danubii, Sa Dravi, & Tibiſci imaginem repræſent tes, uſurparint. Sed nihil tamen de i dicam.

Eſt laus amnium præcipua, eſſe na

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

us ferendis idoneos, & piſcoſos. Quo
n laudis genere quotuſquiſque eſt extra
Hungariam fluvius, qui illis, quos dixi,
uatuor conferri queat? ut ne quid com-
nemorem de aliis Hungaricis amnibus,
ui etſi magnitudine illis minime pares
unt, tamen non minus fere ſunt admi-
andi. Nam præter hoc, quod optimo-
um & ſaluberrimorum piſcium copia
ffluunt, feraces auri plærique habentur,
n ea prçſertim veteris Daciç parte, quam
Hungariæ attribui & Tranſſylvaniam
ocari diximus, quorum etiam nonnul-
s ab auro nomen eſt. Cujuſmodi ſunt
res cognomines Chryſi dicti, & qui Hun-
aris vocatur Aranyas, hoc eſt, aureus,
e quis Hungariam ea, quæ Thraciæ,
Hiſpaniæ, Lydiæ, Indiæ, amnibus glo-
ia eſt, carere exiſtimet. Rapiunt autem
on ramenta tantum auri perenni cur-
ı, ſed etiam plærunque maſſulas, alias
iſi, alias nucis avellanæ caſtaneæve, aut
ıglandis magnitudine, quoties videlicet
nundant, imbribuſve, aut alia quapiam
luvie, aut arte inducta corrivatione au-
ti ripas, & ea, per quæ currunt loca,
ıbruunt. Nec commentitium eſt iis in
ocis effodi quandoque maſſas, alias puri
uri, alias concreti ſaxi aliquid haben-
es, quæ aliquot uncias uſque ad ſemi-
ibram, & libram, & hoc amplius appen-

dunt. Quin liceat mihi dicere, cujus ce
tos autores notæ fidei homines habe
effoſſas eſſe, quæ quingentorum, in
quę mille florenorum non modo po
dus, ſed etiam precium elevarint.

Sed ut ad illos principes Hungariæ fl
vios redeam, Danubium, Dravum, S
vum norunt vicini Germani, Nori
Carni, apud quos eorum fontes ſunt,
prima incrementa, quæ etſi præclara ſi
nequaquam tamen tantum laudis addu
amnibus, quantum hi, mox atque
lum Hungaricum attigerint, conſequu
tur. Hîc enim continuo & plenius
ſpacioſius fluunt, eoque navigationi m
gis habiles ſunt, piſcibuſque & majorib
& melioribus magis abundant, ut om
tam, quod diverſis generis piſcibus, q
bus fere prima eſt gloria, extra Hung
riam carent. Quapropter de his, quoru
origines magis notæ & celebres ſun
plura referre ſuperſedebo, dicamque
Tibiſco tantum, quem Hungaria ſola t
tum ſibi vendicat.

Oritur in Maromaruſio ſub altiſſim
Carpati jugis, fonte quidem exiguo, ſ
tantis ſubito incrementis, ut intra t
tium milliarium, pro temporis tame
quod incrementa moderatur, ratio
patiens ſit navigiorum, quibus ſales e
huntur. Eſt autem fere juſtum unius
vi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

igii onus, quater mille fruſta ſalis, (vul-
o lapides vocant, ſingula viginti plus mi-
ius pondo librarum. Fertur autem intra
Maromaruſium curſu citatiore, ut inter
nontes, qui plurimos in eum torrentes
& rivos effundunt, eſtque ibidem limpi-
diſſimus, ſolo glareoſo, ſed idem ex illis
Maromaruſii anguſtiis eluctatus, ſimu-
latque campeſtria attigit, incepit lentius,
& fluit impurius, admiſſo præſertim am-
ne Zamos, qui ex Tranſſylvania ruens,
viam præbet navibus, quibus ſales Tranſ-
ſylvanici exportantur, videturque tum
ſane prorſus alius eſſe, non ob augmenti
tantum, aut curſus ſui modum, ſed quod
etiam piſcium in eo ratio eſt diverſa.
Nam intra Maromaruſium non habet
fere alios, quâ quos aquæ puriores alunt,
& eorum quidem omnis generis copiam
ingentem. At foris quem facile dabis pi-
ſcem, cui quidem in profluente vita eſt,
quem non ſuppiditet Tibiſcus? quique
& ſapore & magnitudine non præſtet
ſui generis piſcibus, qui aliis in fluviis ca-
piuntur?

Porro de copia quid dicam? Habet qui-
dé Hungaria multos amnes piſcoſiſſimos,
inter quos etiam eos numero, qui ex vici-
nis terris immittuntur. Sed neq; inter hos,
neque inter alios, quorum fontes apud
Hungaros ſunt, ullus proventu piſcium

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

ſuperat Tibiſcum, ut eum, quod de Pad
Italiæ dixit Poëta, merito fluviorum Re
gem in Hungaria dicere poſſis. Etſi ver
idem contingit fluviis, quod terræ, nem
pe quod ut hæc fruges, ſic & illi piſce
nunc uberius, nunc malignius produ
cant, tamen nullum eſt tempus Tibiſco
quo piſcibus non magis, quam cæte
amnes abundet. Quin, qui propius a
ejus ripam in æſtivis præſertim caloribu
accedunt, manifeſto ſenſu experiuntu
eum piſculentiam quãdam, ut ſic dicam
redolere. Nec deſunt vulgo, qui dican
duas ejus partes aquam, tertiam piſc
eſſe, non eo quidem ſenſu, quod ita ſe
res habeat, ſed quod plane admirandam
peneque majorem fide multitudinem p
ſcium ſignificatam volunt.

Vidimus ipſi autumno ſuperiore, cur
illuſtrem Comitem Nicolaum à Salm
exercituum regiorum ſummum in Pan
noniis imperatorem ultra Tibiſcum ſe
queremur, apud arcem Thokai, qu
loco Bodrogus, idem valde piſcoſus am
nis, Tibiſco miſcetur, mille nos car
piones, quos nonnulli cyprinos dicer
malunt, citra delectum tamen, ſicu
eos capi contigit, venire centum num
Hungaricis, hoc eſt, floreno, ut vo
cant, uſitato, quem pro præſentis r
monetariæ illis in locis ratione aureu
unu

nus ſuperat ſimilibus numis quinquanta. Eadem eſt plærunque luciorum victas ſub hyemis fere initium. Vtor autem cii appellatione in deſignando piſce noſſimo, quem quidam lupum dicendum ſſe contendunt.

Sed quanto longius profluit Tibiſcus, uantoque propius accedit ad Danuium, in quem ſeſe exonerat è regione irmii, hoc minus eſt precii piſcibus, ropter vim eorum infinitam, præſerim cum exundat. Nam tum in plana ffuſus, omnia late loca non tam aquis, uam piſcibus complet, & quædam quai ſtagna fecit, quæ agreſtes ante, quam lecreſcit, & in alveum redit, clauſtris quibuſdam obſepiunt, ne refluentibus aquis una recedant piſces. Hic itaque non aliter, atque in piſcinas concluſi tenentur: neque tamen raro contingit, ut impetu facto, qualis eſt acie congredientiũ, fractis ſeptis perrumpant, ſpemque & laborem agreſtium fruſtrentur. Quo fit, ut hi pro magno negocio habeant, invitare populares vicinos, ut piſces emptum veniant. Sed quod proverbio dicitur, ultroneas putere merces, vix unquam magis quam hîc habet locum. Nam ſæpe aut nulli veniunt, aut ſi qui veniunt, tantillo licentur, ut nihil pene interſit, gratuitone eis des, an vendas.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

Quin fit quandoque, ut ne gratis quiden
dati, aut quaſi relicti ad prædam, aufe
rantur, ſed porcorum gregibus, qui ſub
ſidentibus aquis immitti ſolent, lætan
paſtionem, & quaſi piſcationem præ
beant, ipſa tamen piſcium multitudin
nihilominus ſic plærunque ſuperante, u
magna eorum pars emoriatur, & compu
treſcat, unde tam tetri naſcuntur halitus
ut qui iter faciunt, ea loca non aliter, qu
quæ peſte infecta ſunt, vitare conſueve
rint. Nec hoc foris tantum, ſed etiam i
oppidis evenire ſolet, dum nimirum tan
ta vis piſcium in forum curribus & equi
infertur, ut qui eos importarunt, deſti
tuti ab emptoribus ſeſe clanculum reli
ctis piſcibus inde ſubducunt. Quo fit, u
plærunque edicto cum pœna propoſito
caveri ſoleat, ne quis illinc niſi ablatis un
piſcibus, diſcedere audeat.

Sed longius quam inſtitueram, pro
greſſus ſum, illuſtris Baro Sigiſmunde
non tam admiratione harum rerum, qua
mihi jam maxima vitæ meæ parte i
Hungaria exacta admirabiles eſſe deſie
runt, quam ſtudio efficiundi imperat
tua incitatus. Non inficior tamen plæra
que à me minus explicate tradita, nequ
non multa præterita eſſe, quæ cum ha
narratione congruebant. Verum id ce
data opera à me factum eſt, quod his &
aptiu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

otius & uberius explicandis locum alibi
um habiturus.

Porro quod in epiſtola ad me tua duo-
um admirandæ naturæ fontium, alte-
ius quidem ex Arriani, alterius ve-
o ex Saxonis Grammatici hiſtoria
nentionem facis, equidem dubitavi ali-
uamdiu, an non hoc conſilio à te factum
ſſet, ut quæ de ſimilibus miraculis alio-
um autorum ſcriptis prodita ſunt, ea
nihi cum his noſtris conjungenda, ac
omponenda eſſe innueres. Etſi vero huc
nclinabat animus, tamen cum viderem
nihi nihil relictum eſſe præter colligen-
di laborem, quem ſibi quiſque legendis
ibris præſtare poteſt, ſatis eſſe putavi,
reviter, unde hæc potiſſimum peti poſ-
ſint, indicare.

Miratur Plinius ab Homero non eſſe
factam calidorum fontium mentionem,
neque hoc ſane injuria. Quem enim mi-
hi facile dabis autorem, qui non quam
accuratiſſime in rerum locorumve de-
ſcriptionibus recenſere ſoleat, ſiquid for-
te occurrit, quod uſitatum naturæ cur-
ſum excedit, aut aliqua novitate eſt inſi-
gne. Imo quem dabis, in quo non aliquid
ejuſmodi reperias?

Sed inter eos, qui cæteris diligentius,
quaſique ex profeſſo de his Latine ſcripſe-
runt, primas obtinet Plinius, qui non

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

contentus quaarum, fontium, & flumi-
num miracula capite elegantiſſimo in ſe-
cundo naturalis hiſtoriæ ſuæ libro com-
plecti, rurſus iiſdem aquis & aquatilibu
deſcribendis etiam peculiarem dedit li-
brum, qui ejuſdem operis eſt triceſimu
primus. Secundum Plinium multa de hi
invenias prodita à Seneca in naturaliun
quæſtionum libris. Nec pauciora pene
Vitruvio de architectura libro octavo
quædam etiam à Strabone, Pomponio
Mela, Solino referuntur, ut alios præte
ream recentiores. Sed omnium inſtar ha
beri poteſt unus Georgius Agricola, qu
quæcunque ejuſmodi ſunt, vel in Græcis
Latiniſque ſcriptoribus à ſe lecta, vel do
mi foriſque obſervata, vel accurata inda
gatione comperta, non modo in illos
quos ſupra dixi, libros retulit, ſed etian
cauſas eorum quam ſcitiſſime ſtuduit ex
plicare, quanquam quotam quæſo hæc fa
ctura eſſent partem, ſi cætera quoque
quæ adhuc ignota latent, proferrentur
qua in re neſcio profecto, ſecordiane ma
gis an ingratitudo hominum accuſand
veniat, qui dum iſta pro neglectis habent
non ſatis æterni illius architecti Dei po
tentiam & magnitudinem admirari, &
ejus beneficia agnoſcere videntur.

Memini te mihi aliquando de quo
dam in Catnis lacu, cui à pago vicin
Zir

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

rknitz nomen eſt, non minus pene
iranda dicere, quam à me de Hunga-
e aquis ſunt memorata, ut is videlicet
totannis fere ſub autumni finem, aquis
repente ex abdito venientibus, mag-
mque piſcium copiam ſecum trahenti-
is inundetur: appetente vero æſtate a-
uis rurſus abdita petentib. exareſcat, hac
uaſi perpetua viciſſitudine, ut quo in lo-
o paulo ante piſcatus fueris, in eô meſſē
: ſementem facere, ſimulq; ſi libeat ve-
ari, ac rurſus vertēte anno piſcari poſſis.
Sed quid obſtat, quo minus loci fa-
iem, ut eam ab aliis delineatam accepi-
i, de tuo ſermone deſcribam. Claudi
ebas eum circumquaque montibus, è
uibus rivi quidam ignobiles ſuo quiſque
lveolo procurrant, ab orientali quidem
laga tres, ab auſtrali quatuor: ſingulos
uo longius fluant, hoc minus ſcatere a-
quis, terra nimirum ipſas combibente,
donec poſtremo abſorbeantur ſcrobibus
ſaxeis, ita natis, ut humano opere ex-
ciſæ videri poſſint. Hîc aquis ita redun-
dantibus, ut recipi non poſſint, fieri, ut
regurgitent ſcrobes, neque ſolum nihil
aquæ admittant, ſed etiam quicquid re-
ceperint, effundant tanta rapiditate, ut
refluxus impetū ac curſum equiti quam-
vis expedito, & fugienti, ægre effuge-
re liceat. Itaque quacunque pateat locus
(patere

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

(patere autem eum ad ſeſquimilliarium minus laxa latitudine) diffundi aquas & lacum efficere, qui pleriſque in locis decem & octo cubitos altus ſit, & ubi minimum profundus eſt, æquet juſtam humani corporis menſuram.

Hæc forte minus mirabitur, cui conſtabit eſſe eadem in regione amnes, qui terras ſubeant, & ubi per longa ſpacia mearint, rurſus effluant, quoſdam etiam ubi ſemel ſeſe abdiderint, amplius non comparere. Nam hinc occultis quibuſdam canalibus illas in lacum manare aquas ratiocinabitur, præſertim ſi cognorit ibidem aliquot in locis eſſe cava montium ampliſſima, in quibus aquarum ruentium fremitus exaudiantur, & earum quaſi ſtagna ſint, unde illos venire rivos hoc minus dubium videri poteſt, quod conſtat iiſdem anates vivas evehi, quas nemo neſcit in locis ſubterraneis, in quæ auræ aditus non ſit, degere non poſſe. Sed quia pro comperto habetur illam aquarum acceſſionem non duci è montibus per rivos, aut alios occultos meatus, ſed venire ab illa ſcrobium regurgatione, & quaſi vomitu, rurſuſque eodem redire, & reſorberi, idque ſtatis temporibus fieri, quis hæc miraculo carere negabit?

Auget vero hoc quoq; rei novitatem, quod

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

uod ſere non minus celeriter recedunt
quæ, quam acceſſerunt, non per ſcro-
es illas tantum, ſed univerſa pene terra
is non aliter recipiente, quam ſi per cri-
rum diffunderentur. Quod cum fieri
ntiunt accolæ, continuo grandioribus
us meatibus, quoad fieri poteſt, obſtru-
is agminatim advolant ad piſcationem,
uæ ipſis non modo jucunda, ſed etiam
erfructuoſa eſt. Nam & piſcium vis in-
ens facile capitur, aqua nimirum eos
eſtituente, & apud vicinos precium ha-
ent, ad quos conditi ſale exportantur.
nvenias autem ibi plęrunque, quod jure
nireris, lucios (nam his magis quam aliis
iſcibus abundat hic lacus) qui duos cu-
itos excedant, quæ res ſatis magno eſt
rgumento, eos intra illas voragines na-
ci, aut ſaltem augeri oportere, cum fieri
non poſſit, ut dum foris ſtagnant aquæ,
d tantam magnitudinem perveniant.

Porro ſiccato lacu fit meſſis, qua parte
ſolum conſitum, & idem rurſus conſeri-
tur ante quam inundet. Solum ipſum fir-
mum, lætum, & in primis ita ferax gra-
minis, ut poſt vigeſimum diem ſecari ſo-
leat. Non eſt tamen eadem ubique fœ-
cunditas. Nam magna ejus pars præter
juncum nihil gignit.

Quo vero magis cognobilis fiat lacus,
libet addere, quod tu ceu inſignem notã
adie-

diſtare eum ad unius milliarii ſpacium a
arce Carnis pariter & Italis dicta Poſto
nia, quam Venetos ajebas Maximilian
Imperatori, dum percuteretur fœdu
quod inter eos poſtremum fuit, ademi
ſe, & dum pacta conventa præſtari opo
teret, reddidiſſe, in illuſtri ejus loco ta
quam pro trophæo relictis his verſibu
quos ibi tum legeris,

Poſtonia victa rediens poſt omnia v
ctor
Leviades affert pulchra trophæa d
mum.

Quia vero id quod dictum eſt de aqua
rum ad ſtatum tempus acceſſione, m
quorundam fontium, quibus idem acc
dere dicitur, admonet, etſi mihi extern
minime perſequenda duxi, facere tame
non poſſum, quin de duobus dicam, u
tibi illud quaſi penſem, quod ex Arrian
& Saxone Grammatico de totidem fon
tibus annotaſti.

Alter eſt calidarum laudatiſſimarun
in alpeſtri Rhetia apud Favarias inter ru
pes eminentiſſimas, qui cum fere defi
ciat menſe Octobri, redit menſe Majo
ſicque rurſus uſque in autumnum exu
berat, ut ſaluberrimis ejus aquis mola fru
mentaria impelli poſſit.

Alter hoc magis mirabilis eſt in Helve
tiis, quem recens Helveticorum chro
nicorun

corum ſcriptor tradit ſiccari menſe uguſto, quo tempore novis ibi nivibus dentibus pecus inde mitiora in loca de- llitur, neq; poſteà manare, niſi menſe unio, cum nudatus nivibus mons rurſus ſtioni pecoris patet. Manare autem um è petra in foſſam propinquam ad quandum pecus comparatam, per inter- lla tamen, & bis tantum quotidie, ma- e videlicet & veſperi, rurſumque toties ccultari, & has quotannis retinere ac ontinuare vices, donec rurſus, ut dictum ſt, Auguſto menſe ſiccetur. Dicas aqua- oni pecoris ſingulari Dei munere in illa orrida ſolitudine datum hunc fontem ſſe, idque bruta ipſa agnoſcere, ut quæ um ferè ultro, quoad ibi in paſcuis ſunt, d id tempus, quo fundit aquam, petere oleant. Quin additur experimento co- nitum eſſe, quod idem fons tam impa- iens ſit ſordium, ut ſi quid impuri in um miſſum, merſumve fuerit, per ali- quot deinde dies non compareat, nec ut manè aut veſperi aquæ quicquam eddat. Montem, in quo is fons eſt, Hel- etii ſua lingua appellant Engſtle, ea in egione, cui ab amne Arula Argew fecê- e nomen.

III. ORI-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

III.

ORIGO HVNGARORVM.

VNde primum ſint progre
Hungari, quos duces habu
rint, quasque in Europa r
geſſerint, paucis perſtring
mus. Ceterũ tanta fuit Hu
norum immanitas, ut veteres quida
ſcriptores, niſi eorum originem ad ipſ
cacodæmonas referrent, fidem ſcript
ſuis inventuri ſibi non viderentur. Io
nandes Gothicarum rerum ſcriptor, Al
rumnam neſcio quam è Scytharum ge
te, ſupra modum humanum vaſta co
poris mole mulierem, à Filmero Goth
rum rege in exercitu repertam, quod p
rum ſecunda eſſet pudicitiæ fama, in e
ſilium ſcribit ejectam: quæ quum ult
Mæotidem paludem in ſylvis ac ſolit
dine miſera erraret, dæmonũ compreſ
gravida multos monſtroſos partus ed
derit, è quibus deinde Hunnorum gen
ſit propagatum. Alii Satyros & Fauno
quidam Magogum (quem impuden
mendacio faciunt Iapeti filium) gener
produnt conditores. Sed commenta ha
fabularum amatoribus relinquamus: i
lud certum eſt, ab extremis frigidiſſimiſ

ſeptem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

ptentrionum oris eo prodiiſſe. Teſtatur
oc Hieronymus, Stridonii in Dalmatia
lungariæ vicinia natus. *Ab ultima*, in-
uit ad Oceanum ſcribens, *Mæotide, in-
r glacialem Tanaim & Maſſagetarum
nmanes populos, ubi Caucaſi rupibus fe-
is gentes Alexandri clauſtra cohibent.
uperunt Hunnorum examina, quæ per-
icibus equis huc illuc volitantia cædibus
ariter ac terroribus cuncta compleve-
unt.* Addunt alii occaſionem, fabulæ iti-
em quam hiſtoriæ propiorem: Venato-
es quoſdam ſuperata Mæotide palude,
er quam fera fugiens tranſitú ante ipſis
ionſtraverat, in Europam penetraſſe, ac
œli temperiem terræque fœcunditatem,
nultum ab illa Scythici cœli inclemen-
a diverſam vehementer admiratos: eo-
um prædicatione infinitam hominum
nultitudinem excitatam, ſterili deſerta
egione in Pannonias & vicina loca com-
nigraſſe. Prima dimicatio Hunnis cum
lavis fuit; quibus pulſis, caſtra ad Ti-
iſcum uſque promoverunt. Pannonias
um Gothi incolebant, gens bellicoſa
uidem quæ tamen & ipſa Hunnorum
urori cedere coacta fuit. Et Oſtrogothi
uidem, quibus belli fortuna pepercerat,
um Hunnorum gente poſtea adfinita-
ibus coaluerunt: Veſtrogothi verô in
Myſiam & Thraciam ſeſe receperunt.

Valentis Imperatoris conſenſu, hac leg
ut eſſent veluti propugnaculum Roma
Imperii, ejuſque fines ab Hunnorum i
curſionibus tuerentur. Pacti hujus
dem Romanorum rupit avaritia: qu
rum exactionibus & annonæ direpti
nibus irritati Gothi, Maximum præ
ctum cum ſuis internecione deleverui
Cædem hanc ulturus Valens, cum magi
exercitu contra Gothos proficiſcitu
ſed prælio victus, in tugurium curan
vulneris gratia profugit: quod quum
equitibus diſcurrentibus incenſum eſſ
in eo ipſe crematus eſt. Gothi victo
inde ad Conſtantinopolim caſtra p
nunt, urbi graviſſima quæque minita
tes; ſed Theodoſii, qui interea ad imp
rium pervenerat, prudentia magis &
quitate, quam vi & armis repreſſi, mag
terrore omnes illas regiones liberaru
In hoc Gothorum cum Romanis di
dio Hunni fines ſuos longe lateque,
Taurica Cherſoneſo ad Tanaim uſque
Danubium, ipſamque adeo Germania
protulerunt: quin Antiochiam etiam
ſiderunt, & Armeniam fœdum in m
dum vaſtarunt. Theodoſio immatu
morte ſublato, Arcadius & Honorius
lii in Imperio ſucceſſerunt; quorum
lum Orienti, hunc autem Occide
pater vivus præeſſe juſſit; ſimulque
tor

prem Arcadio Rufinum, Honorio Stili-
onem attribuit, quorum conſilio & au-
toritate rempublicam adminiſtrarent.
atque Arcadio quidem cum duobus gra-
e certamen fuit: nam & Rufinus tutelę
prætextu partem imperii ad ſe rapere co-
atus eſt (qui tamen, ea cognita militi-
us perfidia, ante Arcadii tribunal truci-
atus eſt) & Cajanus dux Gothicus ma-
nas in eum copias comparavit: ſed na-
ali prælio ſuperatus, atque ex ea clade
profugiens, interfectus eſt. Arcadio mor-
uo, Radagiſius Gothorum ducenta mi-
a in Italiæ fines duxit: ſed eum fame, re-
umque omnium penuria oppreſſum,
tilico ab Honorio miſſus, facile profli-
avit. Inde Alaricum Gothici exercitus
eliquię regem crearunt; quumque Sti-
co illius conſiliorum particeps eſſe at-
ueretur, Imperatoris juſſu necatus
ſt. Alaricus urbem Romam bien-
ium fere obſeſſam cepit; pacemque po-
tea cum Honorio fecit. Fractis ita Ro-
nanorum viribus, Gothiſque in Italia
lominantibus: Hunni temporibus in-
idiantes, Keva duce, Iſtrum trajecerunt,
& cum multis hominum milibus vicina
pervagati, tandē cum Macrino & Theo-
lorico Veronenſi, qui Germaniam tum
egebat, prœlium tam crudele, tam-
que atrox commiſerunt, ut uno die ſupra

centum viginti quinque hominum mil
deſiderata ſint; inter quos etiam Keva
Hunnorum dux, fuit. Sed parum ad ſum
mam belli hæc victoria profuit Roma
nis. Nam quum ad perſequendas hoſti
reliquias viriũ ſatis non haberent; Hun
victi in victores ultro irruerunt. Po
multas aſperrimas pugnas (in quib
præter quatuordecim Hunnorum mili
duo etiam duces, Bela & Cadica, periiſ
dicuntur) Romanorum vires ita tande
attritæ ſunt, Macrino præſertim exti
cto, ut Pannonias Hunnis relinque
fuerint coacti. Romanorum metu lib
rati Hunni, nihil prius habuerunt, qua
ut in locum amiſſorum ducum novu
ſibi regem ſubrogarent. Omnium ſuffr
gia inclinarunt in Attilam, Beneduci
lium, totius gentis, nobilitate, ac belli a
tibus, calliditate etiam & perfidia, fac
principem. Is inito principatu, gente
ſatis ante inquietã ad arma ſtatim co
movit. Buda ergo fratre Pannoniis p
abſentiam ſuam præeſſe juſſo, & aſſu
ptis Oſtrogothorum, Gepidarum, Ma
comannorum, Quadorum, Herulorum
Suevorum auxiliis: primum impetum
Myſiam utramque, Thraciam, Maced
niam, & Illyricum convertit. Theod
ſius Imperator, & poſtea Martianus,
cta cum Vandalis, Parthis, & Veſtrog

t

his pace, quantas potuere copias hoſti oppoſuerunt, miſſo inter alios Arneſtide; qui egregie primum repreſſo Hũnorum impetu, avaritia tandem & publicam rem & privatam in ſummum diſcrimen adduxit. Attila cum ingenti præda domum reverſus, Budam fratrem, de quo affectati regni ſuſpicionem conceperat, ſtrangulari jubet. Quum vero Romanum imperium Gothorum opibus munitum cerneret: rationem excogitavit, qua Valentinianum Cæſarem, & Theodoricum Gothorum regem inter ſe committeret, miſſis ad utrumque litteris, quibus ut alter ab alterius perfidia ſibi caveret, monebat: quæ fraus animadverſa ut utriuſque animos artius copulavit, ita magno in Attilam, quem pariter metuendum ſibi videbant, utrumque odio inflammavit. Et Theodoricus quidem ſtatim filios ſuos, ſumma rei militaris ſcientia præſtantes viros, ingentem exercitum contrahere juſſit. Aetius etiam provincię Narbonenſi præfectus, cujus opera & conſilio Valentinianus præcipuè utebatur, etſi cunctanter & timide initio agere videbatur, ſive animi ignavia, ſive portentorum, quæ frequentia ex Italia nuntiabantur, religione; tandem tamen Francorum opibus confirmatus, magna cum alacritate, & ipſe omnia ad bellum ne-

ceſſaria comparavit. Attila conſilia ſu
detecta, & ad hoſtium ſalutem verſa a
gerrime ferens; quingenta hominum m
lia coëgit, & Germaniam, Galliamqu
pervagatus, omniaque cædibus atque in
cendiis miſcens, tantum ſui terrore
excitavit, ut vel ad nomen ejus, non al
ter quam furiæ cujuſdam, orco progre
ſæ, omnes nationes contremiſceren
Aëtius tamen, adjunctis Gothorum, Fra
corum, Saxonum, & aliorum auxilii
oblata rei benè gerendæ occaſione, cu
invicti roboris exercitu ad Toloſam ei
objecit. Tum demum trepidare Attil
non tam hoſtium metu, quam locoru
iniquitate, quod omnia ad fugam clau
ſibi videbat; circuire tamen, ſuos orar
obſecrare, ut priorum victoriarum m
mores, ad extremum uſque ſpiritum fo
titer dimicarent: victoribus non Ga
liam tantum & Germaniam, verum e
iam Italiam, quarum omnium omn
vires in hunc exercitum collectæ eſſer
prædæ fore. Poſcentibus ſignum tam
pugnæ ante meridiem proponere nolu
ut ſi prœlium adverſum committeret, u
prædixerant harioli; fuga ſuorum noc
adjuvaretur. Inſtructa tandem utrimq
acie, tanta contentione pugnatum eſt,
diu anceps victoria eſſet. Inclinato ja
die, Hunni in fugam vertuntur, centu
octo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

ctoginta ſuorum milibus deſideratis. Attila fugiens in caſtra ſe recepit, in quorum medio magnum impedimentorum cumulum comportari, ſeque, ſi hoſtes caſtris potiti eſſent, interfici & comburi juſſerat: ne vivus in hoſtium poteſtatem perveniret. Sed Aetius receptui canens, Gothis quoque, quorum rex in prælio ceciderat, domum redeundi auctor fuit. Attila, hoſtium ſive torporem ſive imperitiam conſpicatus, pro victore ſe gerere, minas ac cædem ſpirare, regiones omnes, quæ ad Rhenum, Amiſiam, Viſurgim, & Albim ſunt, perſultare, editis ubique inhumanæ crudelitatis exemplis. Tandem quum in Pannoniam redeundi conſilium cepiſſet, Iſenaci in Thuringia paucos dies quieti & ocio dedit. Ibi comiter acceptis præter morem, variarum gentium legatis, epuliſque & ludis magnificentiſſime celebratis: Sicambriam, (quæ Buda hodie eſt) profectus, in omni voluptatum genere ſe volutavit. Nec tamen vaſtus animus diu quieſcere poterat: ſed per duces exercitatiſſimorum militum habito delectu, totus in eam cogitationem incumbebat, quomodo totius orbis imperium ad ſe rapere poſſet. Id vero facile videbatur, ſi Italiam ſibi ſubjugaſſet. Per Styriam igitur & Dalma-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

tiam profectus, omniaque, quacunqu
ierat, populatus, Ticino ſuperato, a
Aquileiam caſtra ponit, Carnorum me
tropolim: quam per triennium obſeſſam
& à civibus conſtantiſſime defenſam, ex
pugnavit tandem, & ſine ullo ſexus au
ætatis diſcrimine interfectis omnibus
ſolo æquavit. Hac ejus crudelitate mul
tota paſſim Italia exterriti, ad vicina
maris Adriatici inſulas confugerunt; &
quum aliquandiu apud piſcatores latui
ſent, perſpecta loci opportunitate, mu
tis quotidie affluentibus, urbem quaſi i
medio mari condere cœperunt; quæ pau
latim ad eam perducta eſt magnitudine
ut una totius Italiæ dignitatem jam fac
lè ſuſtineat, ac regina maris dici merea
tur. Ita Aquileiæ interitus, Venetiarum
origo fuit. Everſa, ut diximus, Aquileia
Paduam, Vicentiam, Veronam, Man
tuam, Cremonam, Ferraram, Raven
nam, Mediolanum, partim deditione
partim vi cepit: nullibi nec victis, nec de
ditis parſum. Liguriam inopia magis ſua
quam victoris ſatietas intactam conſer
vavit. Roma ſupererat: à cujus oppugna
tione civium preces, Leonis præſertim
pontificis, qui obviam ei proceſſerat, re
vocarunt. Reverſus inde in Pannoniam
ita vixit, ut nullum ſcelus in eo incredi
bile videretur. Tandem dum in nuptiis
quas

ias cum Bactrianorum filia ſumptuo-
ſſimas apparaverat, avidius ſeſe vino in-
urgitaſſet, dormiens, apoplexia, ut cre-
ibile eſt, correptus, & repentina ſangui-
is eruptione ſuffocatus, ad generũ Ce-
eris deſcendit. Tyranni mors divulgata,
ıcredibile eſt, quantam ubique lætitiam
xcitarit. Orta inter filios de regno al-
ercatione, quod pater rebus inordinatis
iſceſſerat: primum Gepidæ, inde Oſtro-
othi ab imperio deſciverunt: nec quid-
uam propius fuit, quam ut multis infe-
citer tentatis prœliis, Hunnorum genus
c nomen, quo ſe etiam qui inter Go-
hos remanſerant, ultro formidine qua-
lam abdixerant, funditus deleretur. Hæ-
erunt tamen aliquandiu in extremis mi-
ıoris Scythiæ, Macedoniæ & Græciæ
ɔris. Pannonia verò tota in Valamiri Go-
horum regis dominatum conceſſit; à
quo etiam Martianus Imperator pacem
nagna pecunia redemit. Porrô ab eo
empore in tantum excrevit Gothorum
ɔotentia, ut totius pæne Italiæ imperium
ɔbtinerent. Et jam ante quidem Vandali,
Genſerico duce, Romani Imperii inſi-
gnia Carthaginem tranſtulerant; quam
ſex & nonaginta annos tenuerunt, quum
interea Roma omnibus ornamentis ſpo-
liata jaceret: in qua tamen inane Im-
peratoris nomen dicis cauſa decem u-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

ſurparunt, Maximus, Avitus, Majoria-
nus, Severus, Antonius, Olybrius, Elice-
rius, Iulius, Ambroſius, & Momyllus, qu
quod puer à patre Imperat. creatus eſſe
Auguſtulus eſt appellatus. Hunc Odoac
in tanta rerum omnium perturbation
nullo negotio imperio ſe abdicare coëgi
& cum Pannoniæ dominatu Occident
Imperium convinxit: cui octo alii reg
ordine ſucceſſerunt. Exorti mox ſu
Longobardi, qui primum Pannonia, d
inde Italia Gothos expulerunt. Ita miſ
ra Pannonia novos iterum hoſpites a
cedit. Sed nec Longobardi diu in Pann
nia ſunt commorati. Evocati enim it
rum à Narſete in Italiam, Hunnorum r
liquiis Pannoniam inhabitandam cōce
ſerunt, hac lege, ut ſi forte res in Ital
minus ſuccederet, poſtliminii quaſi ju
reciperentur. Sic ergo ſub Alboini reg
auſpiciis per Sirmium in Italiam prof
cti, regnum ibi condiderunt. Hunni ut
regnum, ſic ad ingenium quoque ſtati
redierunt. Nam in Bavariam, Franconi
& Thuringiam, Cachanno duce facta e
curſione, non pro ſpe accepti (Lothar
enim Germanorum & Francorum re
mortuo neminem fore putabant, qui l
trocinia ipſorū compeſceret) pro præ
plagas domum retulerunt. Rediit tam
non multo poſt Cachannus, magnum n

meru

erum præſtigiatorũ, & in diaboli ſcho-
eruditorum, ſecum adducens. Horum
tibus, Dei permiſſu, effectum dicitur,
Germani longe maximam acceperint
lamitatem, Hunni vero cum opu-
nta præda ad ſuos ſint reverſi. Ea res
agis accendit quam debilitavit Germa-
orum animos: quorum rex Sigeber-
ts, prædones hos & veneficos ita ultus
t, ut pacem ab eo petere fuerint coacti.
oſt mortem Sigeberti, ut ignominiam
perius acceptam delerent, in Thurin-
iam iterum irruerunt, & edita ingenti
rage, præter prædam grandi pecunia in-
olas multarunt. Sequentes aliquot anni
er quietem exacti, & ab eorum excur-
ionibus libera Germania fuit: ſive quod
os jam prædæ ſatietas ceperat, ſive
roprii ſoli commoda ita delinierant, ut
uis cum ſecuritate frui, quam cum peri-
culo aliena rapere mallent; ſive, quod
vero ſimilius eſt, paucitati ſuorum dif-
ſiſi, quorum magnum numerum tam
crebræ expeditiones abſumſerant, natio-
nes prævalidas laceſſere non auderent.
Interea vis infinita hominum utriuſque
ſexus & ætatis, (quippe in qua ducen-
ta & ſedecim virorum milia fuiſſe di-
cuntur) è Scythia interiore in Panno-
niam erupit: eo conſilio, ut vel cum
popularibus ſuis ſe conjungerent, vel ſi
tantam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

tantam multitudinem non caperet regi
novas quærerent ſedes. Ducto igitur p
Roxolanos, Moſcovitas, & Sarmatas p
cato agmine: tandem apud Hunnoru
reliquias in Dacia conſederunt. Impen
bat his Almus, è poſteris Attilæ: qui d
viſo in ſex caſtra exercitu ſingulis duce
præfecit: ipſe cum ſuis ſeorſim tete
dit. Hinc nonnulli ſeptem caſtrorum n
men quo noſtrati lingua regio ea indig
tatur, fluxiſſe exiſtimant. Almo à fini
mis occiſo, Arpadius ſuffectus eſt. Is p
exploratores de ſumma Pannoniæ fert
litate, & pænè ſolitudine edoctus, per l
gatos cum Suate, Europeæ Sarmatię tu
principe egit, ut pars aliqua agrorum i
culta ſuorum habitatione aſſignaretur
miſſo dono, equo pretioſiſſimè pro ge
tis opibus, inſtructo. Gaudere prim
Suates, vacuis cultores repertos; mo
audita eorum multitudine & rapacita
te, tergiverſari, ac moras nectere. Adve
nis autem promiſſum urgentibus, & re
gionem tanquam ſibi debitam & equ
emtam repoſcentibus: Suates exercitun
contra novos colonos Danubium tradu
xit: quo fuſo ac profligato, Suates fu
giens in Danubio ſubmerſus eſt. Arpa
dius ſuperato Danubio, brevi regionen
omnem ſuæ poteſtatis fecit, & inter du
ces diſtribuit. Zabolcus in finibus Pan

noniæ

nię, ad oppidum Ciquaronam conſe-
t. Iulæ Tranſylvaniæ pars attigit: à quo
ba Iulia nomen accepit, Cundo Nyris
a: Lehelo Myſia aſſignata. Verbulcus
m ſuis circa Balatonium lacum habi-
re juſſus. Orſo Sciana regio ceſſit. Di-
ſa hoc modo regione: arma tamen non
ius poſuerunt, quam excuſſo penitus
ythico jugo, gens univerſa Hungari
pellati. Inde in finitimos populos fer-
& igni graſſati, alios vi, alios amicitia
i adjunxerunt. Cum Polonis in primis
aviſſima bella geſſerunt: Bohemos et-
m & Moravos non ſemel laceſſiverunt.
hoc rerum ſtatu Taxilus Bojorum
x, qui contra Carolum magnum arma
mſerat, Hungarorum auxilia adſcivit.
uare Carolus, devicto Taxilo, primum
ſe Hungariam infeſtis armis eſt ingreſ-
s: deinde miſſo Pipino filio, omnem
periorem Pannoniam Hungaris ade-
it. Gaba tunc tamen Hungarorum rex
rat. Is vecors animi, per legatos bellum
dminiſtrabat: ipſe interea Budæ luxui
c voluptatibus indulgebat. Ibi oppreſſus
c in vincula conjectus (in quibus ſibi
pſi manus attulit) ſero nimis didicit, in-
er arma hoſtilia dormiendum non eſſe.
Carolus nihil pulcrius ſibi aut præclarius
xiſtimans, quã una cum imperio Chri-
ſtianam propagare religioné: nihil prius
habuit,

habuit, quam ut ab idololatria abducto[s]
vera religione imbueret. Quare Hercu-
lis & Martis idola deſtrui juſſit, & tem-
pla ædificari, in quibus ſalutaris ver[bi]
divini fieret ſementis. Contumacibus a[r-]
ma abſtulit, diruitque oppidorum mu-
ros, gravi ſingulis impoſito tributo. Lin-
deutus quidam, homo potens & factio-
ſus, ſed Carolo vivo nihil movere auſu[s,]
quam primum de morte ejus nuntiu[m]
accepit, novarum rerum ſtudium præ-
ferre cœpit, & rationem inire, Hunga-
rici regni in integrum reſtituendi, & a[b]
exterorum ſervitute vindicandi. Qua[re]
Ludovicus Pius, cui Hungaria & regio-
nes propinquæ patris teſtamento obtige-
rant, periculum hoc minime negligen-
dum ratus, confeſtim exercitum coëgit,
ut in ipſo ortu tumultum compeſceret.
Nec verò Lindeutus ſegniter rem agebat,
ſed Carinthiam, Dalmatiam & Bavari[am]
populatus, majori cum virtute, quam
ſucceſſu venienti Ludovico exercitum
oppoſuit. Armis inferior, ad montes
quibus Pannonia & Myſia diffiniuntur
confugit, quumque in Cæſaris poteſtat[e]
ſe futurum promiſiſſet, in gratiam eſt re-
ceptus. Sic iterum domitis, ſpes una in
Cæſaris morte ſupererat: cui quum tres
eſſent filii, facile providebant Germani[am]
brevi inteſtino bello diſtractum iri. Qua
ſpe

s quum eos fefelliſſet, aliquãdiu quie-
runt, ſed in omnem rerum turbanda-
m occaſionem intenti, & magnam ira-
m molem animo volventes: quam
ud multo poſt, non in Germaniã tan-
m, ſed in Galliã quoq; & Italiam effu-
runt. Dici non poteſt, quam multa in-
ditæ crudelitatis & libidinis exempla
ſſim ediderint. In Italia quidem cũ ex-
citu eis occurrit Berengarius: ſed mag-
accepta clade, pacẽ ab eis pecunia redi-
ere eſt coactus. Vix Italia egreſſi erant
ungari; quum adſunt Saraceni: nec pro-
cto vim eorũ ſuſtinuiſſet Italia, niſi Al-
rtus Hetruriç dux laborantibus rebus
em tuliſſet. Is poſtea ab ingratis Italis
lſus, Hungaros in Italiã evocavit: qui
oliis opulentę regionis pellecti, iterque
otime edocti, anniverſariis pæne excur-
onibus eam miſere affixerunt; & Be-
ngarium ſecundùm tributarium ſibi fe-
runt. Hoc modo excluſi Italia in Ger-
aniam arma tranſtulere, quæ tota tum
incipum factionibus æſtuabat: qui ta-
en communi periculo reconciliati, va-
lũ exercitum cõpararunt, & tripartito
gmine in hoſtem duxerunt: ſed victi ac
ofligati Bavariã univerſam & Franco-
iã victoribus diripiendã reliquerũt. In-
Thuringię imminebãt: ubi infeliciter
ntato prœlio Burcardus dux cũ magna
illu-

illuſtrium virorum manu cæſus eſt. Tun
demum Germaniã percurſare Hungar
agere, rapere, ferre omnia, ſacra, profana
incendia cædibus miſcere; nullumq; cru
delitatis genus prętermittere. Tot ac tãt
Germaniæ calamitates Ludovici Impe
animum ita curis obruerunt, ut in medi
turbis, mœrore confectus, deceſſerit. I
in imperio ſucceſſit Conradus: huic Hen
ricus, cognomento Auceps. Ab hoc tri
butum Hungari, quod duo proximi Im
perat. eis perſolverunt, ſuperbe admo
dum & non ſine minis efflagitarunt. Re
cuſante Imperatore (quod id ad dignita
tem Imperii minuendã magnopere per
tinere videretur) ingens Scytharum, Sar
matarum & Illyricorum multitudo, ce
denſa aliqua nubes in Italiam & Germa
niam ſeſe effudit, tantamque procellam
excivit, ut Germania in cæde ac ſanguin
ſuorum civium pænè nataret. Nec ver
tum, ut antea nonnunquam unam vel a
teram regionem tempeſtas hæc amplex
eſt: ſed quum in Sueviam primum incu
buiſſet, in Galliam tranſiit; inde ad Rhe
num retrolata, Haſſiam, Saxoniam, Thu
ringiam, Franconiam, & quicquid inter
jacet regionum, fœdiſſime proſtravit &
afflixit. Henricus Imperator, hoſtium
multitudine territus, ſuis ſe locis conti
nebat: nec tamen hoſtem, niſi ex occa
ſione

one, aſſiliebat. Qua ratione multos non
bulatores tantum & moratores exce-
; verum etiam primarium Hungaro-
m ducem inopinato oppreſſit. Hunga-
vitæ ducis ſui metuentes, magnam pe-
niæ vim lytri nomine obtulerunt. Quũ
ro pecuniam hanc è rapinis & præda
actam aſpernaretur Cæſar, Hungaris
ſentientibus novem annorum induciæ
tæ ſunt. Vix dum hi exierant; quum
ce iterum adſunt Hungari, tributum
ulto quam ante ferocius repetentes.
d Imperator, qui interea ad vim ſeſe
ligenter comparaverat, tributi loco ca-
em mutilatum & ſcabie deformem ad
ſos mitti juſſit. Hac contumelia magis
cenſi, pro uno mutilo cane trecenta
ominum milia remiſerunt: quorum
nta fuiſſe ſcribitur crudelitas, ut major
e excogitari quidem poſſit. Tandem
erò, poſtquam Deo viſum eſt modum
atuere ipſorum ſævitiæ, Imperat. Hen-
cus tantis eos viribus, tantoque impetu
ggreſſus eſt, ut omnis Europa contre-
uerit. Nam centum & quinquaginta
ominum milia occiſa, quinquaginta mi-
a capta feruntur, præter eos qui palantes
aſſim & ſparſi in fuga perierunt. Sed ut
orrenda hæc clades à Germania eos
aullíſper avertit; ita prædæ cupiditas in
taliam rurſus pellexit. Eorum conatu

H intel-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

intellecto, Berengarius tertius rurſus ei
argenteam offam, ut antea majores eju
non ſemel, objecit: qua ſopitus paullulun
Toxys (hoc enim nomen regi ipſorun
erat) præteritæ cladis à Germanis acce
ptæ ultionem unice animo volvebat
Defuncto igitur Henrico Imperatore
audendum ſibi aliquid ratus, noviq; Im
peratoris Othonis animum tentandum
in Saxoniam fruſtra irrumpere eſt cona
tus. Paucis poſt annis, dum civilibus diſ
ſenſionibus Otho diſtinetur; & à rebel
lium quibuſdam inſtigatus, & prædanc
libidine, delendæque ignominiæ cupidi
tate incenſus Toxys, immanem exerci
tum contraxit, Germaniamq; non un
loco invaſit. Otho, reconciliatis intere
Principum animis (nam & qui eis au
ctores veniendi fuerant, nihil magis quan
liberari eis quamprimum cupiebant) fir
miſſimas copias undique collegit, nullib
occaſioni defuturus. Interea præda gra
ves Hungari Auguſtam Vindelicorun
properant, quo maxima vis auri & ar
genti rerumque pretioſarum è vicinis re
gionibus comportata ferebatur. Ibi eo
aſſequutus Imperator, in campis Vinde
licis ad Læchum flumen, extremum ag
men moratur, dum reliquus exercitu
ſub ſigna cogeretur. Hungari inopinat
hoſtium adventu perculſi, aciem pro lo
ratio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

atione inſtruunt, Bohemis ad impedimentorum cuſtodiam relictis. Mox ſigno lato, magnis animis utrimque concurritur, dum hi pro focis & aris, illi pro vita & præda pertinaciſſime pugnant. Initio pugnæ non parum trepidatum eſt in Germanorum acie. Hungari enim (quod in tanto bellatorum numero facile erat) extentis cornibus utrimque Imperatoris aciem amplexi; in orbem ſe circumagebant, jamque à lateribus & à tergo incurrebant. Ibi principes quidã, ab Othone nuper in gratiam recepti, ut ea ſe dignos oſtenderent, globo facto, primam Hungarorum aciem perrupetunt. Mox circumvecti, obvium quodque agmen disjicere, cædere, ferire: ibi buccinarum ſtrepitu, armorum fragore, virorum clamore, equorum hinnitu, morientium gemitibus terra ac cœlum compleri. Poſt acrem conflictum, Hungari perruptis ordinibus, & cornibus nudatis, præcipites in fugam abiëre. Inde jam non pugna, ſed cædes fuit. Pars magna, ubi locus fugæ deeſt, Læchum ingreſſi, vel aquarum vorticibus hauriebãtur, vel ubi ad adverſam ripam nando evaſiſſent, nec per præruptam crepidinem eniti poſſent, vel retro ægerrime terram repetebant, ibiq; ab hoſtibus trucidabantur, vel egredi non auſi, finẽ vitæ in aqua

habuerunt. Non pauci quum feſſi in pro
ximos vicos confugiſſent; ab inſequent
hoſte tectis incenſis vivi combuſti ſunt
Toxys rex captus, & quatuor alii princi
pes, capite poſtea luerunt. Hic exitus fui
invicti, ut ſibi videbatur, exercitus. Nam
& ipſi dicere non dubitarant, niſi vel ter
ræ hiatu abſorberentur, vel cœli ruin
opprimerentur, nullam vim humanam
tantam eſſe, quæ vel aſpectum ipſorũ ſu
ſtinere poſſit. At enim vis conſilii exper
mole ruit ſua: & odit ſuperbos, ſceleri
eſtque ultor Deus. Feſſus jam ſum to
hominum ſtrages, regionum & urbium
direptiones, incendia, cædes commemo
rando; tanto magis, quod quum magnam
orbis partem lumen Chriſtianæ religio
nis illuſtraſſet, noſtri tamen Hungari n
tantum in denſiſſimis falſorum cultuum
tenebris ſedere maluerunt, ſed etiam o
mnibus viribus ſalutarem illam lucem
extinguere ſunt conati. Lætior jam ſe re
rum offert facies, Hungarorum animi
ad Chriſtianam religionem converſis
totaque gente ad humaniorem cultum
paullatim traducta. Et profecto, perieran
Hungari, niſi periiſſent. Hæc enim cala
mitas initium eis fuit ſalutis.

IV.

HISTORIA REGUM HVNGARIÆ.

GAyſca ſive Geyſe pater S. Stephani Regis Vngariæ, primus regum Chriſti fidem profeſſus, baptizatus fuit ab Adelberto Epiſcopo Pragenſi.

Ann. Chriſti 909. vel ſecundum Abraamum Babſca, Anno 969. naſcitur Stephanus, qui tandem canonizatus fuit, baptizatur per dictum Epiſcopum Pragenſem.

Circa eadem tempora Theodatus Princeps Apuliæ, quem Rex Geiſa profugum in aula ſua alebat, quique Stephanum infantem ex ſacro Baptiſmatis fonte ſuſceperat, Cœnobium quod cum adjuncto pago extruxit, nomen fundatoris ſui, Italice Thata obtinuit, noſtro autem ſeculo appellatione Dotis innotuit.

I. Anno 954. vel ſecundum alios 1006. D. Imperator Henricus ſororem ſuam Giſetam Regi Stephano in matrimonium locavit: poſt hæc univerſa Vngaria ad Chriſtum converſa eſt. Rex ipſe ſancte vivebat, ſummum templum in monte Strigonienſi condebat, illudque liberaliter dotabat. Adhæc S. Martini cœnobium

in altiſſimo monte locabat; Templum item ſummum in Alba regali, ſepulturam Regum, compluresque alias fundationes, plane regia munificentia fieri curabat. Obiit Anno 1038. ſepultus Strigonii in ſummo Templo.

II. Petrus Stephani ex ſorore nepos in regno ſuffectus eſt, ſed propter tyrannidem inde ejicitur, cui Abba ſucceſſit.

III. Abba triennium ad regni gubernacula ſedit, ſed cum majorem quam anteceſſor tyrãnidem exerceret, Petrus Abba expulſo reſtituebatur. Illo rerum potiente Hungaria paulatim à fide Chriſtiana deficiebat. Regnavit autem Petrus annos quinque, menſes ſex: Abba vero annos tres: moritur Anno 1047.

IV. Andreas Regi Stephano junctus ſanguine Chriſtianiſmum reſtituit, filios habuit Salomonem & Davidem. Salomonem in regem coronari fecit, cum quinquennis eſſet, propterea, quod eum Bela frater de regno dimicare cogeretur. Occiditur anno 1062. Sepelitur in Thihan in S. Amiani cœnobio, quod ipſe ad lacum Balathonem condiderat, Anno 1059.

V. Bela Regis Andreæ à ſe bello devicti frater, ægre ferebat Salomonem in regem coronatum, tres enim habebat filios: Geiczam, Ladiſlaum, poſtea reges & ip-
ſos,

os, & Lampertum. Hic monetam argenteam primus cudi fecit: pondera & menſuras eſſe juſſit, & mercibus quibuſcunque ſuum precium indicavit. Egregium illud cœnobium in Zewkzardo condidit, in quo ſepultus fuit. Dicitur Bela hic dum arma in fratrem moveret, Cæſarem Henricum fratri ejus auxiliares copias adducentem, in montibus quos vertentes ſeu verthiſes vocant, adeo obſediſſe, & ad tantam rerum omnium inopiam compuliſſe, ut Cæſar ipſe caſtra deſerere, ſcuta præjicere, & terga vertere coactus fuerit. Vnde montibus id nominis poſtea inhæſit. Obiit Anno 1065, ſepelitur loco, quo dictum fuit ſupra.

VI. Salomon Regis Andreæ filius in regno quidem ſucceſſit, verum à fratris ſui defuncti filiis Geicza & Ladiſlao inde expellitur anno 1077. Eremita ergo factus obiit Polæ in Iſtria, ubi ejus ſepulcrum apparet.

VII. Geicza Regis Belæ filius natu maximus, duos habuit filios. Colomannum, poſtea Regem factum, & Almum. Hujus temporibus ingens fuit fames per Hungariam: obiit Anno 1030. Sepelitur Vaciæ, cujus ipſe fundator fuit.

VIII. Ladiſlaus Geiczæ Regis frater, quẽ Vngari propter vitæ innocentiam Sanctũ appellaverũt: Rex eligitur, ſuperſtite Salo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

mone rege expulſo: Hic Dalmatiam & Croatiam Vngariæ adjecit. Cum Scythis crebra bella geſſit. Obiit abſque hæredibus Anno 1095.

IX. Colomannus Regis Geiczæ filius, is ſecundum quorundam opinionem antea Epiſcopus Waraſdinus fuit, & hinc diſpenſatione facta regnum obtinuit. Vngari hoc regnante graves & plurimas moleſtias pertulernnt, multorum enim malorum & magnæ tyrannidis autor fuit. Fratrem ſuum Ducem Almum & filium Almi Balam oculis privavit. Almum inſuper ipſum in templo occidi juſſit. Duos habuit filios, Ladiſlaum & Stephanum, poſtea regem factum. Male vixit, male periit. Anno 1114. ſepelitur Albæ regali.

X. Stephanus II. Colomanni Regis filius adoleſcens admodum regnum occupavit: ſubditi eum cognomento Radium ſeu fulgurationem dixerunt, quod omnia cœco & concitato animi impetu perageret. Is cum nullam ſobolem ex conjuge ſperaret, nec vitæ ſuæ terminum longius abeſſe prçſentiret, Monachus factus obiit Anno 1131.

XI. Bela II. Cæcus dictus, Almi qui frater Colomanni Regis fuit filius, quem excœcari Colomannus fecerat, prudenter regni adminiſtrationem obivit. Quatuor

[...]or filios generavit, Geiczam, Ladiſ-[...]um, Stephanum, qui tres poſtea in [...]gno ſucceſſerunt, & Almum Bori-[...]ium Regis Colomanni ſpurium dimi-[...]ntem armata manu in fugam vertit, [...]e deceſſit Anno 1141. ſepelitur Albæ [...]gali.

XII. Geicza II. defũcti Regis Belæ filius [...]tu maximus, adoleſcens pius repreſſit [...]mis Saxones, Auſtriacos & Bavaros [...]oſoniam tum occupantes, Vngariamq; [...]epopulantes. Hoc regnante Poſonia à [...]ermanis fuit habitata. Is regnum ſuum [...]ompluribus, iiſque magnificentiſſimis [...]emplorum ædificiis inſtruxit. Quatuor [...]lios reliquit, Stephanum, Belam, am-[...]os poſtea reges, Arpad & Geiczã. Obiit [...]nno 1161. ſepelitur Albæ regali.

XIII. Stephanus III. Geiczæ regis ſe-[...]undus filius, arma contra Venetos in Dal-[...]natia, contra Emanuelem etiam Græco-[...]um Imperatorem, & contra ſanguine ſi-[...]bi junctos Ladiſlaum & Stephanum di-[...]verſis temporibus tulit. A conſanguineis ſuis profligatus obiit abſque ſobole Anno 1173. ſepelitur Strigonii.

XIV. Ladiſlaus II. Belæ cœci filius, ſex menſes regnavit, Stephano rege pro-fugo adhuc ſuperſtite.

XV. Stephanus IV. Ladiſlai regis frater, menſes quinque regnavit: victus

autem à Stephano III. ambo eodem anno ſimul vita exceſſerunt.

XVI. Bela III. Regis Stephani III. frater, Regis Geiczæ II. filius Hungariam à latrociniis perpurgavit. Duos habuit filios Emericũ & Andream. Obiit anno 1196 Albæ regali, ubi quoque ſepelitur.

XVII. Emericus Regis Belę III. filius, patrem ſtatim morte ſecutus unicum filium Ladiſlaum reliquit, ſepelitur Agriæ.

XVIII. Ladiſlaus III. Emerici filius ſex tantum menſes regnum poſſedit.

XIX. Andreas II. Regis Belæ III. filius, regis Emerici frater, quatuor liberos ſuſcepit ex conjuge ſua Gertruda, Belam, Colomannum, Andream, & filiam S. Eliſabetham. Rex ipſe in terram ſanctam expeditionem ſuſcepit, & feliciter cum Sultano Babylonienſi manus conſeruit, ob quod factum Hieroſolomitani cognomẽ reportavit. Antequã vero hanc expeditionem adornaret, Gertruda regina lethaliter per Banchianum Palatinum ſeu viceregem Hungariæ vulnerata fuit, quod cõjugẽ Palatini fratri ſuo, qui ex Germania tum advenerat, regina ipſa ad libidinem ejus nefarie explendam, adduxerat. Rex poſt expeditionem reverſus Palatini Eſtẽſis filiam ſecundo ſibi matrimonio copulat, ex qua ſuſcepit Stephanum patrem Andreæ Veneti, qui poſtea in regnum

ſuffectus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

ffectus fuit. Nobilitatem Hungariæ ultis privilegiis & immunitatibus de- oravit, fruique iiſdem fecit. Obiit An- o 1235.

XX. Bela IV. Regis Andreæ II. filius: oc regnante, quinquies centena millia cytharum totam Ruſciam & Podoliam evaſtarunt: Inde Hungariam ingreſſi ali- uoties Peſtham adorti ſunt. Rex ipſe ela ex improviſo in caſtris deprehenſus abitu ſervili vix evaſit. Ceciderunt au- em tunc viri primarii complures, inter uos fuerunt Archiepiſcopus Strigonien- is, Archiepiſcopus Colloczienſis, Epi- copus Nitrienſis &c. Scythæ de hinc Da- ubium etiam trajicientes Strigonium xpugnarunt, in quo utriuſque ſexus & etatis homines crudeliter trucidarunt. Triennio elapſo furioſi iſti & rabidi prę- dones repetentes Mæoticam paludem in atriam redierunt, & Mahometis tradi- iones poſt hæc amplexi ſunt. Bela Rex Hungariæ ope & auxilio equitum Rho- diorum regno reſtitutus. Obiit ann. 1275 ſepelitur Strigonii apud Franciſcanos.

XXI. Stephanus V. Regis Belę filius IV. ſecundo marte bella geſſit: vicit Regem Bohemiæ Othocarum: Regem item Bul- gariæ, adhæc univerſam Myſiam ſibi tri- butariã fecit: Liberos reliquit Ladiſlaum & Mariam quæ Siciliæ Regi Carolo nupta,

Caro-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

Carolum Martellum ex eo ſuſcepit, qu
filium Carolum procreavit, poſtea Vn
gariæ regem factum. Stephanus obiit An
1278. & ſepultus eſt in Inſula Buda.

XXII. Ladiſlaus IV. Regis Stephan
V. filius, dictus Kuunlazlo. Hujus tem
poribus Scythæ denuo Vngariam invaſe
runt, ferro & igne omnia Peſtham uſqu
miſere devaſtãtes: Biennio tandem elap
ſo cum ingenti prę da ad fines ſuos rever
ſi ſunt. Rex hic à Cumanis morte trucu
lenta interemptus periit Anno 1291.

XXIII. Andreas IV. Stephani, qu
ex filio nepos erat Regis Andreæ II. e
cognomento Venetus: hic Auſtriam ſib
ſubjugavit, obiit Budæ ubi in æde S. Io-
annis Evangeliſtæ ſepelitur Anno 1301.
Illo mortuo Pontifex Caroli Martelli fi-
lium adoptavit in regem Vngariæ.

XXIV. Wenceſlaus ab Vngaris Ladi-
ſlaus dictus, Regis Bohemiæ filius: Hic
contra Carolum Martelli filium eligeba-
tur, ſed à Patre ſuo tandem in Bohemiam
revocatus fuit: Vngari enim diſcordes
partim hunc ipſum, partim Carolum, par-
tim etiam tertium quendam regem Ot-
thonem Bavariæ Ducem ſequebantur, re-
gno præfuit circiter annos ſex.

XXV. Ottho Dux Bavariæ, & hic ex
quorundam gratia in regem coronatur
Albæ regali: regnum fere triennium ob-
tinuit:

nuit: Hinc Ladiſlaus Vayvoda Iazygum
ptivum duxit, ſpoliavit, & regno eje-
t.

XXVI. Carolus Robertus ſive Caro-
bertus, filius Caroli Martelli, quem
Maria Regis Stephani V. filia peperit, coro-
a regia inauguratus eſt, Anno 1310. Is
icit prælio Matthæum Comitem à Tin-
hen non procul à Caſſovia. Late Vnga-
æ fines protulit: Dalmatiam enim Croa-
am, Sertojam, Ladomeriam; Ru-
iam, Comaniam, Bulgariam & Boſniam
oſſedit. Vixit in matrimonio cum ſoro-
e Caſimiri Regis Poloniæ, ex qua Ludo-
icum genuit, Anno 1319. Rege Carolo
um regina & liberis ſuis in ipſo Paſcha-
s feſto diſcumbente in arce Vicegradi,
elicianus nobilis aulicus in regem ſtri-
to gladio irruit ut vitam ei eriperet: ob
uod facinus reus ſupplicio merito affe-
tus fuit. Anno 1339. Dux Ruſciæ Ca-
olum regem Vicegradi inviſit.

Anno 1340. Caſimirus rex Poloniæ
Affinem ſuum regem Carolum inviſit
Vicegradi, & regnum Poloniç Ludovico,
Regis Caroli ex ſorore ipſius filio, quod
pſe ſine prole eſſet, ultro detulit. Carol.
obiit Anno 1342. ſepelitur Albæ regali.

XXVII. Ludovicus Regis Caroli fi-
ius, Rex fuit Poloniæ & Vngariæ, filium
quidem nullum, filias autem duas genuit.

Alte-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

Alteram Mariam Regi Bohemiæ Sigiſmundo nuptam, qui propter eandem regnum Hungariæ obtinuit: Alteram Heduigam Reginam Poloniæ. Ludovicus hic feliciter bella geſſit, Iudæos omnes ex Hungaria ejecit. Obiit anno 1382. ſepelitur Albæ regali in ſacello quod vivus ſibi fieri curaverat.

XXVIII. Maria filia regis Ludovici in locum patris ſucceſſit: ac Sigiſmundo regi Bohemiæ qui Imperator tandem creatus fuit, nupſit: Verum cum Sigiſmundus admodũ adhuc adoleſcens eſſet, ipſa regina cum matre Eliſabetha regni adminiſtrationem interea obibat, quoſdam Imperii proceres ſibi jungens, quorũ nutu omnia peragebat: quod Hungariæ proceres moleſte ferentes, accerſebant Regem Neapolitanum Carolum, eique coronam regni deferebant: non multo autem tempore poſt, Carolus ſub ſpecie colloquii cum mulieribus iſtis reginis inſtituti occiditur, Italis ex tota Hũgaria profligatis. Et regina regnum recuperat. Sed ecce dum comitata matre ſua atque aulæ magiſtro reliquiſque aulicis in regno circumveheretur, capitur à Ioanne Croatiæ Præfecto qui Caroli Regis mortem uſciſci ſtatuerat. Is ergo interfectorem Caroli obtruncat, Reginam ipſam cum matre paſſis capillis trahens per ſolum raptat: matrem flumi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

e immerſam ſuffocat. Reginam autem
arceri includit, atque gynæceum ejus
celerate proſtituit: tandem tamen me-
tuens ſibi Reginam liberam dimittit. Quę
ubi domum reverſa eſſet, regem & mari-
tum ſuum Sigiſmundum ex Bohemia cũ
magno exercitu adventantem videt: is
Hungariam nullo prohibente occupat, &
coronatur anno ætatis ſuæ XX. Quibus
actis expeditionem in Croatiam ſuſci-
pit, Præfectum obſidet, captumque capi-
tali ſupplicio afficit, atque ad eum mo-
dum mors unius morte alterius expia-
ta fuit.

XXIX. Carolus II. Cognomento mi-
nor, Rex Neapolitanus, filius Andreæ qui
frater erat Ludovici Regis, eligitur in re-
gem Hungariæ, contra Sigiſmundum &
Mariam, ſed inſtinctu reginæ Eliſabethæ
per Blaſium Forgat Budæ in arce interfe-
ctus eſt, anno 1385.

XXX. Sigiſmundo Hungariæ regnum
à Maria, ut quæ eſſet ſine liberis, ultro
relinquitur. Maria expiravit anno 1392.
Sigiſmundus regnum occupat, & matri-
monio ſibi jungit Comitiſſam Ciliæ, ex
qua unicam filiam Eliſabetham ſuſcepit,
anno 1396. Turcarum Imperator Bulga-
riam, quæ ad Hungariæ regnum pertine-
bat, armis occupat, cui Sigiſmundus Rex
cum exercitu obviam procedens, par-
tem

tem ejus provinciæ, ſed non niſi multo
cum ſanguine & aperto prælio recuperat,
ceciderunt tum ad 20000. Chriſtiano-
rum, Turcarum autem ad 60000. Chri-
ſtiani tamen prælio victi ſunt: Rex ipſe
vix fuga ſibi conſuluit. Anno 1401 Vn-
gari regem ſuum carceri incluſerunt, qu
liberatus poſtea regno reſtitutus eſt. An
1409 Sigiſmundus Rex denuo à Turc
ſuperatur. Anno 1410. eligitur Roma
norum Imperator. Duas ſeditiones ru
ſticanas diverſis temporibus per Vnga
riam ſopivit. Obiit Anno 1437. Ætati
Anno 71. Sedit ad regni gubernacula i
Vngaria, ſimul cum conjuge annos quin
quaginta & unum.

XXXI. Albertus Archidux Auſtri
uxorem duxit Eliſabetham, unicam Si
giſmundi Imperatoris filiam, quam e
Comitiſſa Ciliæ ſuſtulerat, ex quo matr
monio regnum ſimul Bohemiæ & Vnga
riæ obtinuit, atque Romanorum Impe
rator inſuper eligitur. Duas ſibi filias pro
genuit: Eliſabetham quam Caſimiro Re
gi Poloniæ ceſſit: & Annam quæ Wi
helmo Duci Saxoniæ nupſit, Ann. 143
Amurathes Turcarum Imperator in Vn
gariam impreſſionem fecit, cui obviar
procedens Albertus caſtrametatus eſt u
tra Danubium ſupra Perſtham. Impera
tor diarrhæa in caſtris correptus, Bu
damqu

amque petens, feſtino gradu Viennam
ontendit. Sed in itinere in pago quodam
on procul à Poſonia Neſimel vitam fi-
iit, anno 1439. Prolem quidem ma-
ulam nullam, Conjugem tamen Eliſabe-
am gravidam ex ſe reliquit. Quæ cum
olens Vladiſlao fratri regis Poloniæ &
uci tum Lituaniæ deſponſata eſſet, in-
rea peperit Ladiſlaum filium & natura-
m Vngariæ hæredem: Quare ubi filium
gem peperiſſet, jam non ulterius Vla-
iſlai matrimonium deſiderabat. Vnde
agna diſſidia orta & Vngariæ regnum
iſere conquaſſatum fuit. Regina filium
um menſes quatuor natum cum ſum-
a ſolennitate in regem Vngariæ coro-
ari curabat.

XXXII. Vladiſlaus nihilominus Vn-
riam ingreſſus à quibuſdam Rex ſalu-
tur. Obſidet Strigonium ducto aggere
l montem S. Thomæ. Vrbem deditio-
e capit. Regina aſſumpto filio ſuo con-
git in Auſtriam ad tutorem ejus Fride-
cum Imperatorem, auferens ſimul ſa-
am regni coronam, quæ regibus legiti-
ie electis imponi debet, & annis 23.
oſt, precio dato per Matthiam regem
cuperata fuit. Vladiſlaus interim cum
liquiis, de S. Stephani regis capite dem-
tis coronatur. Hiſce diſſidiis gliſcentibus
urca anſam regnum invadendi arri-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

puit, ſiquidem Amurathes Raſciam interea occupat. Quadriennio elapſo Vladiſlaus Rex plane adverſo marte ingens prœlium cum Amurathe commiſit. Rex enim ipſe in prœlio occubuit, cæſis ſimul principibus & Prælatis quam plurimis, cũ triginta millibus Chriſtianorum.

XXXIII. Ladiſlaus Rex Alberti Regis filius tantum quinque annos natus erat, cum Ladiſlaus occumberet, erat autem tum Viennæ. Ioannes ergo Hunniades ſive Corvinus præficitur vicerex, quam præfecturã ſumma cum dexteritate obibat. Vnde & propter animi fortitudinem ab Vladiſlao in Vayvodam, Iazygum deputatus eſt, ſiquidem ſecundo marte contra Amuratem bella geſſit. Inde ubi Ladiſlaus Rex ætatis annum 12. attigiſſet, in Hungariam ſe contulit, & Corvinum ob fidelem adminiſtrationem & ſervitia pręſtita comitem Biſtriæ conſtituit.

Anno 1455. Corvinus denuo Mahometem in fugam vertens, magna tormẽta bellica centum illi eripuit. Obiit anno ſequenti videlicet 1456. Ladiſlao ergo jam regnante proceres regni acerbiſſimis odiis inter ſe diſſidere. Comes Ciliæ Vlricus occiditur à Ladiſlao & Matthia duobus filiis defuncti Hunniadis, ob quod factum Ladiſlaus capite truncatur. Matthias vero, qui & ipſe poſtea Rex fuit

ait, Pragæ in carcerem adductus eſt.
Anno 1457. Ladiſlaus Rex feliciter
ugnavit contra Sultanum, aliquot mil-
aTurcarum proſternens.Ladiſlaus poſt-
nodum nuptias celebravit Pragæ cum
Magdalena Caroli regis Galliæ filia, anno
Ætatis ſuæ 19. & in ipſa ſolennitate nup-
ali mortuus eſt.

XXXIV. Matthias Corvinus filius
oannis Hunniadis Pragæ carceri inclu-
us redemptus fuit per EpiſcopumWara-
inéſem quadraginta vel ſecundum alios
xaginta millibus ſcutatorum, ſimul-
ue in regem Hungariæ eligitur. Fride-
cus III. Imperator regnum ſibi arro-
abat, prætendens ſe proximum ex vi-
li ſtemmate hæredem defuncto regi
ccedere. Matthias autem natus tan-
ummodo annos 17. prævertit eum, ea
ge, ut ſi abſque ſobole decederet, do-
aus Auſtriaca ex teſtato ſibi regnum il-
d hæreditarium haberet. Primum
atrimonium cum filia regis Bohemiæ
ontraxit: Rex ipſe bella ſatis feliciter
dminiſtravit, quæ ann. 1462. & 1463.
ontra Turcam geſſit. Poſtquam an-
o 1464. ſacram regni coronam ſexa-
nta millibus ſcutatorum à domo Au-
triaca redemiſſet, coronatur Albæ re-
ali cum ſumma ſolennitate & con-
ratulatione ſuorum. Matthias rex

dum contra Turcam arma moveret, Bohemi interea Tyrnaviam urbem in finibus Moraviæ obſident, ſed re infecta ann. 1466. obſidionem ſolverunt.

Anno 1467. convocatis proceribus regni ſui conſultavit contra Turcam & Bohemos. Diſcedens inde Poſoniam petiit, totamque fere Moraviam cum Sileſia devicit, atque adeo anno 1469. Olmutiz Rex Bohemiæ coronatur, anno 1471. Caſimirus filius Caſimiri regis Poloniæ à quibuſdam Prælatis ad regnum Vngariæ accerſitur. Verum is Nitriam uſque delatus à Matthia cingitur, noctis autem beneficio Caſimirus evadens Poloniam repetivit.

Anno 1472. magnam multitudinem in fines Poloniæ traduci curavit ad oras illas incolendas.

Matthias Rex I. Komaram, quod caſtrum erat alias obſcurum & ruinoſum in frontiſpicio Inſulæ Scuttæ verſus orientem, egregie inſtauravit. Eſt autem Scutta Inſula locus amœniſſimus, ubi ſunt viridaria & horti regii cultiſſimi, areæ aucupiis ſtratæ, piſcinæ ſalubres, & quicquid ad voluptatem ſpectare poſſit. Anno 1473. bellum geſſit cum Caſimiro Poloniæ, & Vladiſlao Bohemiæ regibus, res tamen pacificatione tandem compoſita fuit.

Anno

Anno 1475. Obiit doctiſſimus Ma-
ematic. Ioannes Regiomontanus, quē
atthias rex ſummo honore proſecutus
ctingentis ſcutatis cohoneſtavit pro ſo-
Dedicatione Ephemeridum in annos
iginta ſupputatarum.

Anno 1476. Coronata fuit in Reginam
eatrix filia regis Siciliæ, Coronatio Al-
æ regali facta, Nuptiæ Budæ celebratæ,
uæ dum fierent, Turca Dalmatiam de-
ncit, in Vngariam ad caſtrum uſque fer-
um Stiriæ penetrat, & ultra triginta
illia hominum captivos abducit, Da-
am ferro & igne devaſtat. Matthias
uod ſecundum quorundam opinionem
unegūdam filiam Friderici Imperatoris
on obtinuiſſet, nuptiis finitis Auſtriam
ello petit, capit caſtrum munitiſſimum
ruotzmanſdorff, Petersdorff, & alia.

Anno 1481. Cæſariani in caſtris ad
rbem Haymburgum improviſo à Mat-
ia obruti cæduntur. Anno ſequenti Rex
atthias urbem illam obſidione cingit,
uæ in confinio Hungariæ & Auſtriæ
ta decē millia paſſuum ſupra Poſonium,
s Danubium, ad præaltum montem cō-
ta eſt, in cujus faſtigio arx quæ nulli fa-
le acceſſum præbet ſupraeminet, poſt
um autē ad 20. ſtadia Prucka civitas eſt.
ex Matthias ſatis ſibi perſpectum habe-
t ſe nihil magnopere in Auſtria con-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

fectorum, niſi Haymburgum prius occupaſſet, quam ob cauſam obſidet eam arctius præ cæteris. Fridericus Imperator tria millia equitum in occurſum ei præmittit, qui prælio non ita magno ad Pruckam ſuperiores fuerunt: Stephanus Bathori unus ex Matthiæ Ducibus in eo prælio capitur, & additis duobus à latere cuſtodibus, dum cæteri Hungaros perſequerentur, Pruckam abducitur, is in itinere capta occaſione gladium alteri cuſtodũ, qui à læva erat, è vagina deripiens utrumque eodem confodit, quo facinore perpetrato, jam liberatus ad ſuos in caſtra revertitur. Matthias inde Haymbergam Vrbem deditione capit, & arcem à Præfecto ejus tribus ſcutatorum millibus numeratis accipit. Hinc exercitum ad Pruckam movet, quæ urbs non militibus tantum præſidiariis, & muris foſſiſque præaltis, ſed arce inſuper munitiſſima, flumine vivo circumlabente & propugnaculis aliiſque defenſione paratis optime erat inſtructa, ipſa in plano condita ad ripam Leythe fluvii, ſita eſt. Hanc itaq; quatuor méſium obſidione cingebat, tormentiſq; crebro in eam fulminans tãdem multa vi eandem expugnat. Sed quod Vienna nullo modo obſideri poſſet, deliberat ſecum qua via adjacentes vicos occuparet. Quare Korneüburgum ultra Danubium obſidio-

ſidione capit, arcem Guntzam, Claudivicem, & Ebersdorfium, quod egregie ſe hoſti opponebat, tandem ipſam etiam Viennam in poteſtatem ſuam redigit. Viennam fames eo adegerat, Kal. ut Iunii ſe ultro dederet, quo die maximus terræ motus erat. Quibus confectis ſeptem menſes Neuſtadium obſidet, quam deditione accipit. Rex anno 1490. curis omnibus ſepoſitis animum libere explicatus atque in ipſo Palmarum feſto hilaris admodum menſæ accumbens, jubet ſibi ficos apponi, qui cum ſelectiores haberi non poſſent, in tantum ira intumuit, ut apoplecticus concideret, ac velut ab omni ſenſu expers jaceret, nec quicquam eloqueretur, ſed beluæ cujuſdam inſtar inter horrẽdos mugitus expiraret. Albam ergo regalem deportatus ibidem ſepelitur.

XXXV. Vladiſlaus II. qui & ipſe Rex Bohemiæ jam ante erat, matrimonio ſibi viduam Matthiæ jungit, & Rex ita Hungariæ ſalutatur. Circa hæc tempora Maximilianus primus Viennam recuperat, Neuſtadium & Pruckam ſimul cum univerſa fere Auſtria. Adhæc armata manu Albam regalem recipit, Veſprinum etiam & Sabariam cum arcibus munitiſſimis quam plurimis. Alba autem, Veſprinum & quædam alia Vladiſlao reſtituta ſunt. Mortua priore conjuge ducebat filiam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

comitis ex Gallia, ex qua Ludovicum & Annam ſuſcepit. Præterea cum Maximiliano ita conventum eſt, ut ſi Rex abſque liberis decederet, Maximilianus omneſque poſteri ejus in regnis Hungariæ & Bohemiæ legitime ſuccederent.

Anno 1514. magna ſeditio per Hungariam coorta eſt, dum enim Cardinalis Strigonienſis Crucem ad populum annúciaret, & multa ſubditorum millia nomina ſua profiterentur, Vladiſlai interim legatio cum Turcarum Imperatore Selymo paciſcitur. Verum qui nomina ſua dederant, neutiquam ob id ab armis deſiſtebant: quin imo Capitaneum Georgium Zeck, qui Turcã jam ante aliquoties profligaverat, in Regem ſibi conſtituunt, primum per Hungariam tanquam furore cõciti caſtra non pauca & Cœnobia perrumpunt. Nobiles quam plurimos cum uxoribus & liberis trucidant, bona eorũ diripiunt, virgines conſtuprant, Epiſcopum Chonadienſem palo ligneo per corpus adacto transfigunt, idemque Strigonienſi Archiepiſcopo & aliis minitantur. Poſteaquam autem novus iſte Rex Georgius una cum Ducibus à Comite Ioanne Vayvoda caperetur, inaudito & horribili prorſus ſupplicii genere affectus fuit. PrimumRex ipſe corona candeſcente ferrea coronatur: dehinc ſanguis ipſi è duabus

venis

venis ſectis detractus fratri ejus Lucæ ad bibendum propinatur: Præterea triginta ruſticos per triduum fame maceratos eo immanitatis compellebant, ut dentibus Regis ſui adhuc viventis viſcera dilaniarent deglutirentque. Rex autem ipſe miram interim conſtantiam præ ſe ferendo ne ingemiſcebat quidem, nec expaveſcebat ullum tormenti genus: hoc unum obteſtans, ut fratri ſuo Lucæ parceretur, ſiquidem à ſe ad bellum iſtud compulſus fuiſſet. Tandem ubi jam omnia ferme membra diſcerpta eſſent, exenterarunt eum & corpus fruſtulatim conciſum partim verubus toſtum, partim lebete decoctum militibus ejus manducandum appoſuerunt. Quos ita paſtos pariter cum Luca Zechet varie excarnificatos, ſupplicio ſuſtulerunt. Vladiſlaus Rex Budæ obiit Anno 1516. & Albæ Regali ſepelitur.

XXXVI. Ludovicus II. Regis Vladiſlai filius ſucceſſit patri in Regnis Hungariæ & Bohemiæ An. 1521. Selymannus Turcarum Imperator Hungariam cum exercitu ingreſſus omnia rabioſe devaſtavit. Siquidem Collocza Archiepiſcopatus primus hoſtium incurſionibus patebat, Rex ope Pontificis Paulum Tomori in Archiepiſcopum ejus loci conſtituit, eumq; tantũ non violenter ad id compulit. Bellogrado enim amiſſo locus hic virum non

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

tam ſanctimonia inſignem, quam hominem rerum politicarum callidum, & prudentem aliquem atque fortem protectorem ſibi exigebat. Tomori, de quo hic ſermo inſtituitur, ordinem Franciſcanorum religionis ergo ingreſſus fuerat, is vir alias plane ſtrenuus, & admodū ſeverus erat, nec ſemel quid virtus ſua in Turcas poſſet animo præſentiſſimo expertus fuerat. Rex Ludovicus conjugem habebat Mariam agnatam Maximiliani Imp. quæ poſtea Gubernatrix fuit in Belgio. Soror autem Regis Ludovici Anna Ferd. ceſſit, qui & ipſe deinde Rex Hungariæ factus eſt.

Anno 1526. ubi Rex Ludovicus animadvertiſſet, Turcam denuo cum maximis copiis Vngariam petere, ipſemet cum exercitu illi obviam proceſſit. Siquidem Nobiles quidam renuebāt cum ſolis belli ducibus & ſolum cum regni proceribus expeditionem illam ſuſcipere, prætendētes privilegia ſua, quibus cautum erat, ne militatum ire tenerentur, niſi Rex præſens inter ordines foret. Hac de cauſa Rex ipſe in armis eſſe compulſus fuit, & ingenti prælio ſed plane adverſo Marte cum hoſte decertatū fuit: Ceciderunt enim ad novendecim millia Chriſtianorum, multi inſuper Principes & Prælati, utpote Ladiſlaus Zalkanus Archiepiſcopus Strigonienſis, Paulus Tomori Monach. dictus Ar-

chiep.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

hiep. Collocz. & generalis militiæ Præ-
ꝛct. Epiſ. 5. eccl. Iaur, Chonad. & Boſn.
Rex itaque dum jam fugæ intentus eſſet
um equo cui inſidebat in locum paluſtrē
c uliginoſum delatus miſere in eo periit.
Corpus exactis menſibus duobus pôſt ar-
nis indutum & equus ejuſdem reperta,
Albam regalem adductus & ibidem ſepul-
us eſt. Turca ſupra lacum Balathoné Iau-
inum uſq; progreſſus, quæcunq; obviam
nabuit, incendiis & latrociniis devaſta-
bat. Budam Metropolim obſidebat, quæ
nullo negotio in manus ejus veniebat:
maxima enim pars, quin & Regina ipſa
profugerant inde Viennam, ſola arx ha-
bebat milites præſidiarios Germanos,
quam Turca cuniculis expugnare tenta-
bat, quod milites animadvertentes con-
venerunt cum hoſte, ut ſublatis ſarcinis
inde ſalvi diſcederent: fides autem illis
non ſervata eſt, & quotquot erant ad u-
num omnes cimeterris conciſi perierunt.
Solus capitaneus incolumis evaſit, quod
milites ejus arcem ipſo invito hoſti obtu-
liſſent. In ſylvis quas Verthiſes vocant,
ultra 25000. Chriſtiani, præter uxores
& liberos latitabant, in quos Turcæ ma-
gna tormenta diſplodentes omnes prope-
modum ſuſtulerunt. Turca ſuperiorem
inſuper Pannoniam adoritur, igne &
ferro quæcunque ultra Danubium obvia
deva-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

devaſtat, quibus peractis Conſtantinopolim repetit.

XXXVII. Ioannes de Zapolia Vayvoda apud Iazyges, mortuo Ludovico à quibuſdam Rex eligitur :, Tametſi Stephanus Bathori Palatinus Hungarię, cum præcipuis prælatis in electionem eam nõ conſentiret. Ferdinandus enim Caroli V. Imperatoris frater ad capeſſendum regnum jam vocatus erat, qua ratione factũ fuit, ut duo Reges tum electi eſſent.

Anno 1528. Vayvoda à Rege Galliæ ſuppetias ſibi ferri petivit, contra Ferdinandum Regem : præterea Carolo V. Imperatori, & ordinibus ſcriptis literis ſuper Ferdinandi Regis iniquitate conqueſtus, proteſtatur ſi contingat ut aliunde ſibi auxilium parare neceſſe haberet, ne id vitio ſubvertant : fertur etiam Ferdinando conditionem obtuliſſe, quod beneficiarius ſeu vaſallus eſſe velit, verum ubi omnis ſpes auxilii ipſi præciſa eſſet, non multo poſt inſtitutum ſuum, quod diu jam in animo propoſuerat (videlicet, ſi Ferdinandus Rex viribus ipſi eſſet ſuperior quod Turcę patrocinio uti vellet) in actum deduxit, ſeque Solymanni fidei atque tutelæ credidit.

XXXVIII. Ferdinandus Archidux Auſtriæ, Rex & ipſe Bohemiæ, eligitur Rex Hungariæ.

Anno

Anno 1527. magnis copiis conflatis udam uſque profectus, urbem eam & otiſſimam regni partem occupat, hinc lbæ regali in Regem Hungariæ coro- atur. Generalis belli ejus Præfectus Ca- imirus Marchio Brandenburgenſis Bu- æ obit in ipſa expeditione, & pompa unebri digna principe ibidem ſepelitur.

Anno 1529. Solymannus Imperator 'urcicus tacitè inſtigatus à Vayvoda Ia- ygum Hungariam adoritur, urbem Bu- lam & arcem, quam undecies fruſtra ppugnaverat, vi capit. Ioannes Vayvo- a Iazygum à Turcis Erdelbannus appel- atus, magnis muneribus Turcæ obviam rocedens manus ejuſdem deoſculatur, quo Rex Hungariæ confirmatus Bu- lam in ſedem Regiam ab eodem obla- am acceptat, quam deinde ad finem uſq, itæ ſuæ, in annum videlicet 1540. fi- um ſibi retinuit incoluitque. His actis olymannus ſecus Danubium cum exer- itu conſcendens, in tranſitu deditione capit Komaram, Vicegradum, Owaram &c. Viſuntur adhuc Owaræ globi tor- mentarii ingentes, quos in obſidione illa parſit intra muros ejus.

Vigeſimo ſexto Septemb. obſidione Viennã Auſtriç cingebat, bis centena mil- lia Turcarum in exercitu ſuo numerans. Vrbem ipſam dies 20. continuos tor- mentis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

mentis conquaſſabat, ſæpius eam incurſionibus licet fruſtra adoriens. Ceciderunt tum Turcarum ultra octoginta millia, tandem frigore compulſus obſidionem ſolvit, & Budam Conſtantinopolimque repetit.

Anno vero 1532. cum ingenti manu videlicet ter centenis millibus reverſus eſt, advehens ſecum centum & viginti tormenta bellica magna, quæ capitalia ſeu Cartaunen, 12. ex eo genere quæ mortaria, 40. quæ Setpentinę, & centū quæ falcones à noſtris hominibus denominantur. Obſidet ergo oppidulum & arcem Guntzam, quam Dominus Nicolaus Iurith natione Hungarus defendebat. Oppidulum ipſum ferme funditus tormentis collabefactatum erat, ſiquidē ter & decies fruſtra ab hoſte oppugnatū ſubſtiterat, Turcis quam plurimis cadētibus. Turca ergo magnanimitatem Domini Nicolai videns, per nuncium ipſi ſignificat, ſi ſe in poteſtatem ejus traderet, honorarii loco arcem cum oppidulo reportaturū, nec ulli civium deinceps id damno fore. Quā conditionem Hungarus ille acceptavit, civeſque ſuos ea ratione ſalvavit. Turca inde caſtra movit, ſeque ad Stiriæ fines & lacum Balathonem convertit: SupremumBaſſam ſuum cum exercitu levis armaturæ ad 15. mil-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

ia hominum præmiſit, qui longe lateque
populabundi Aredaten uſque excurrerunt
damna plurima paſſim inferentes. Sed
dum præda onuſti retrò ad ſuos cogita-
rent, ita inter montes circumventi ſunt,
per quoſdam equites qui cōſcripti Vien-
nam tum primum adventarant, ut vix
200. de 15. millibus evaſerint. Impera-
toria Majeſtas breviſſimo tempore Vi-
ennæ exercitum collegerat, ad triginta
millia equitum, peditum autem ad bis
centena millia. Cujus rei ſimul ac Turca
certior factus, ſigna illico vellit & ad fines
ſuos retrocedit, neque noſtri eum ulte-
rius perſequi laborant.

An. 1537. Rex Ferdinan. denuo exer-
citũ conſcripſit, 8000. videl. equitum, &
6000. peditũ, cujus dux fuit Catrianus,
s peſſimę fidei notá ſibi inuſſit, ſiquidem
ad Turcas deficiens, exercitum perfide re
prorſus infecta prodidit. Nec longe poſt
Catrianus ſe ad Comitem Nicolaum de
Serino contulit, cujus alias intimus fue-
rat, illi perſuadere conatur, ut & ipſe ad
Turcas deficeret, cui Comes Nicolaus
caput præcidi juſſit, quod Ferdinando
Regi tranſmiſit, & pro eo honorarii lo-
co, omnia Catriani bona à Ferdinando
ſibi collata reportavit.

Anno 1540. vel ſecundũ alios 1541.
Joannes Vayvoda Tranſſylvaniæ, Budæ
obiit,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

obiit, is filium puerum adhuc reliquit, qui per ætatem regno præeſſe non poterat, ob id mater ejus interea vices illas adimplebat. Exercitus autem Ferdinand Budam in qua erat vidua cum filio Ioan ne Stephano obſidet, ſibique eam ded poſtulat: : Tutores Regis adhuc impube ris neutiquam in id conſentiebant, ſe Turcæ præſidium contra implorabant qui primarium quendam Baſſam cum exercitu propere præmittens eundem i propria perſona haud multis diebus poſ ſubſequebatur. Tametſi vero milites Fer dinandi undiquaque tormentis in urben fulminarent, depulſi tamen ſunt, & ceci derunt ex iis ad 20000. Imperator Tur carum Budam & Peſtham occupat, ſibi que utranque retinet, quarum Præfectu ram Bellerbego demandat, de vidua au tem & filio ejus diſponit, ut in Tranſyl vaniam concederent.

Anno 1542. denuo numeroſus exer citus in Hungariam à Ferdinando reg miſſus eſt, cujus belli præfectus Genera lis erat Ioachimus Elector Brandeburgi cus. Pontifex duce Alexandro Vitelli tria millia equitum illis adjungebat, e vice Peſtha tormentis & incurſionibu acriter oppugnata fuit, ſed male ceſſit, ſi quidem lues horrenda in exercitum ad eo ſævit, ut multa eorum millia peri meren

[per]ieret, ſicuti eodem anno Viennæ etiam [1]8000. ex peſtilenti contagio perierunt.

Anno 1543. Turca denuo graſſans per [H]ungariam cum exercitu ad 10. Auguſti [ta]tem urbem & caſtrum Strigonienſe vi [m]ulta occupat, quamvis obſeſſi totis viribus ſe defenderent. Ad 3 Novembris Al[b]am regalem deditione capit, ea tamen [c]õditione, ut cives illæſos dimitteret. So[li]mannus vero victis injungit, ut in arcẽ [ſi]mul conveniant, quo facto armis eos [e]xuit, & quoſdã qui viribus corporis præ [r]eliquis valerent ex iis ſeligit. Cæteros [in c]imeterris diſſecari mandavit, his pera[ct]is Mahometem Iaoglis Gubernatorem [t]otius Hungariæ conſtituit.

Anno 1547. Anna Regina Hungariæ [F]erdinandi Regis Conjunx Ioannam par[t]uriendo expiravit.

Anno 1548. Ferdinandus Rex Agriam [i]n poteſtatem ſuam redigebat, Duce Co[m]ite à Salm. Vrbis autem captæ præfe[c]turam Stephano Debo; Franciſco Zay & [N]icolao Olaho committebat.

Anno 1549. Comes à Salm multa ca[ſ]tra in ſuperiore Pannonia expugnabat.

Anno 1550. Matthias Teuffel Ferdi[n]andi Regis Copiarum Dux à Bellerbego [B]udenſi apud Pallatium ſuperatur. Tur[c]a etiam capit Dregelt, Gyarmath, Zet[s]chin, Pallatium & oppida quædam ad-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

jacentia. Obſidet inſuper Agriam copii
ſuis omnibus in unum collectis, verun
qui in urbe erant, unanimiter contra ho
ſtem conſpirabant, fidemq; ſuam ſubſcri
ptione è proprio ſanguine factam, invic
aſtrinxerant. Turcicus itaq; exercitus pu
dore confuſus obſidionem ſolvit, duode
cies mille globis in urbem per magna tor
menta diſploſis, qui numerus collecti
globis iſtis demonſtrari potuit. Cecide
runt autem omnino trecenti ex noſtris

Agria ſedes eſt Epiſcopalis, quæ ſecun
dum Bonfinii opinionem, primum a
Agrianis Illyrici populis habitata fuit
Sunt qui à rivulo Agria urbem alluent
eam denominatam exiſtimant: Sunt et
iam qui veterum Vinundriam putant
cujus Ptolomæus in ſuperioris Panno
niæ tabula meminit, eique trigeſimum
octavum cum dimidio gradum longitu
dinis, & quadrageſimum ſextum cum
dimidio latitudinis aſſignant. Tempori
bus Bonfinii, quantũ ex Hiſtoria ejus cõ
jicere poſſumus, civitas ea ſatis exigua
nec muris adeo munita fuit: Verum ſu
Ferdinando, à Præfecto Eraſmo Teufe
egregie inſtaurata eſt: Arcem vetuſtat
minus conſpicuam habet, nec ullis pro
pugnaculis firmam, portis ſolummod
utcunq; clauſam. Non multo tẽpore poſ
Dominus Antonius Vernantius Epiſco
pu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

us Agrienſis & Nobiliſſimus Franciſcus
ay Præfectus Caſſovienſis, Conſtanti-
opolim à Regia Majeſtate delegati pa-
is conditiones tractarunt.

Anno 1556. deficientes Tranſſylvani
Rege ſuo Ferdinando jungebant ſe Ioan-
i Sigiſmundo Vayvodæ filio Vayvodæ
llius de quo ante ſermo fuit.

Anno 1558. Ferdinandus Rex Vnga-
iæ & Bohemiæ eligitur in Romanorum
Imperatorem.

Anno 1560. Turca Felicam capit, lo-
cus is in ſuperiore Pannonia munitiſſi-
mus eſt. Nec multo tempore poſt Ferdi-
nandus Imperator & Solymannus fœdus
inierunt, quod utrique parti tolerabile
fuit, & ratum illæſumque perſtitit, quo-
ad Imperator Ferdinandus in vivis erat.

Anno 1564. ad 25 Iulii diem Ferdi-
nandus Imperator Viennæ fatis conce-
dens Pragæ ſepeliebatur.

XXXIX. Maximilianus II, Ferdi-
nandi Imperatoris filius, qui jam ante
Rex Bohemiæ, Romanorumque dehinc
Imperator electus erat, coronabatur an-
no 1563. una cum Maria conjuge ſua in
Regem Vngariæ, ſuperſtite adhuc patre
ſuo Ferdinando Imperatore.

Anno 1564. ſub finem fere anni Ioan-
nes Sigiſmundus Vayvoda Iazygum va-
ſallus & ſubditus Solymanni male

fortunatus, pace violata Zatwarum expugnavit, in quo Maximiliano Imperatori plurimum erat ſitum. Vayvoda Balaſſi Melchiorem inde expulit, conjugem & liberos illius, cum omni ſuppellectile, clenodiis, etiam & prompta pecunia abduxit: Verum Maximilianus Imperator miſſo belli duce Lazaro à Schwendi cum exercitu, Zatuarum recuperavit, ſimul cũ aliis adjacentibus locis non paucis.

Anno 1565. Vayvoda Solymannum tantopere ſolicitavit, ut is de expeditione in Pannoniam ſuſcipienda, plane ſecum conſtitueret. Quare Baſſæ Budenſi mandatur, ut arma paret, & bellum auſpicetur, qua ratione Vayvoda ille, patriam ſuam in extremum exitium adduxit. Regem enim ſe Hungariæ dictabat, & conventu ſuorum habito in Martio menſe proponebat illis quod ex Patroni ſui clementiſſimi, Sultani Solymanni ſententia & poteſtate plenaria omnibus Hungariæ ordinibus edicto injunctum, ut ſub poteſtate & ſceptro ſui Vayvodæ eſſe teneantur. Quod edictum Lazarus à Schwendi conſtanter & ſolide refutabat. Nec multo poſt Solymãno Hungariam ingreſſo, Vayvoda cum muneribus plane regiis obviam proceſſit, ſpe, licet fruſtrata, Hungariæ regnum ab eo obtinendi. Baſſa Budẽſis Palotam obſidens, (erat autem in ea

Capita-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

apitaneus Georg. Thurinus vir equeſtri
rtute cõſpicuus),per integrum octiduũ
ntinue tormentis in illam fulminabat,
deo ut muris conquaſſatis ſoloque tan-
m non ęquatis caſtrum ipſum extreme
riclitaretur, præter ſpem liberatum fuit
r Comitem Georgium ab Helfenſtein,
urcæ conſpectis Chriſtianis profugerũt,
ilvere tormentario, farina, tormentis &
ntoriis omnibus relictis. Muri deruti
einceps reparati ſunt.
AD 29 Iunii Chriſtiani Veſprinum
bſidione cingentes poſtero die occupa-
unt, cæſis omnibus quotquot ex Turcis
bvios habuerunt, quinque tantum ac-
eptis. In Iulio Comes à Salm Thatan ar-
em quam noſtri Dotin vocant, expu-
navit, & prę́ſidiarios ad unum uſque ex-
nxit. Turcæ qui Geſtes locum munitũ
enebant, ubi de adventu Comitis cer-
ores facti eſſent, inde profugerunt: quo-
um exemplum imitati ſunt qui Weytam
enebant. Eodem anno Scythæ ſuaden-
e Vayvoda Iazygum & Solymanno eos
vocante ſuperiorem Pannoniam adorie-
antur, omnia ferro & igne devaſtantes
lurimoſque Chriſtianos ſecum abripien-
es. Horum decem millia Dominus Laza-
us de Schwendi, parva ſuorum jactu-
a partim cæcidit, partim ex Hungaria
rofligavit. His peractis dictus Schwendi

caſtra quædam, Sabactam videlicet, Craſnahurcam, Pilovvix, & alia expugnavit, quæ ad Georgium Bebecium unum ex Vngariæ proceribus pertinebant, is autem perfide Imperatorem deſerens Vayvodæ partes ſequebatur. Præterea Zatuarum deditione capit. Turca ergo inferiorem Pannoniam paſſim miſere depopulante, & omnia vi occupante, ita ut de Komara & Iaurino etiam metuendum eſſet, Imperatoria Majeſtas maximis copiis conflatis ipſemet præſens expeditionem ſuſcepit, & ad Komoram Iaurinumque caſtrametatus, munitiones eas ad communem Chriſtianorum ſalutem à Turcarum furore tutas reddidit. In menſe Octobri dum Imperator Iaurini commoraretur, incendium ingens ibi exarſit, ex quo fere tota civitas conflagravit, milites dum reſtinguendo incendio occupati eſſe debuerant, admodum opimam prædam ex bonis mercatorum iſtic depoſitis retulerunt: Imperator poſtmodum magnam pecuniæ ſummam ad ædificia reſtauranda incolis deputavit.

Anno 1567. Epiſcopus Agrienſis & Dominus Chriſtophorus à Teuffenbach liber Baro, Conſtantinopolim miſſi ſunt ut de pace tractarent, quæ anno 1568. inter Imperatorem Maximilianum II. & Sultanum Selymum in octennium con-

ſtituta

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

litura eſt, una ex conditionibus illius hæc fuit, ut quiſque ſibi retineret, quæ in poſſeſſione ſua haberet: quæ pacificatio annis poſterioribus prolongata eſt.

Anno 1571. Ioannes Sigiſmundus Vayvoda Iazygum, obiit abſque ſobole, nec abfuit ſuſpicio veneni. Illi ſucceſſit Stephanus Bathori annexa tamen ſervitute, qua annuatim tributum Sultano penderet. Hic ipſus eſt Bathori ille, qui anno 1575. ex commendatione Sultani in Regem Poloniæ ſuffectus eſt.

Anno 1574. durante adhuc pace, Turca prope lacum Balathonem Vngariam adortus, ultra mille Chriſtianos trucidavit, & opimam admodum prædam avexit. Circa finem hujus anni obiit Selymus Conſtantinopoli, in cujus locum filius ejus Amurathes ſucceſſit.

Anno 1576. Obiit Imperator Maximilianus in Comitiis Ratisbonæ.

XL. Rudolphus II. filius Imperatoris Maximiliani, qui nunc ad Imperii gubernacula ſedet, & ipſe jam ante Vngariæ & Bohemiæ Rex ab imperii Electoribus eligitur in Romanorum Imperatorem.

Anno 1579. In Novembri Begus Villacenſis urbem Sixo, quæ in ſuperiore Pannonia eſt, dum mercatus annuus celebraretur, improviſo obruebat, & iner-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

nes illos cimerterris diſſecans bona eo-
rum diripiebat, bis mille ex iis copulato
equorum inſtar ſecum abducens dum ad
ſuos retro cederet: noſtri eum perſecuti
ſunt, & ope Hungarorum ruſticanorum
captivos ipſi eripuerunt; multos etiam
primarios Turcarum partim occiderunt,
partim captivos abduxerunt, domum re-
verſi ſunt. Præda onuſti anno 1580. Tur-
cæ ſuperiorem Pannoniam Sepſy uſque
depopulabantur, vicos complures diri-
piebant & flammis prorſus exurebant,
multos etiam Chriſtianorum ſecum abri-
piebant, ſed dum retro ad ſuos vergerent
à noſtris prope Agriam fuſi ſunt, & ita
captivi & præda recuperata eſt. An. 1582.
Imperatoria Majeſtas Poſonium ſe con-
ferens cum Hungariæ Proceribus con-
ſultavit, qua ratione quod in Hungaria re-
ſiduũ eſſet, defendi, & caſtra quæ limites
regni eſſent, rectius communiri poſſent.

Eo anno & pace adhuc vigente ſexa-
ginta millia Turcarum coierunt, qui duce
Sanzaco ſuperiorem Pannoniam incurſa-
runt. Zapoliam devaſtantes, vicos aliquot
flammis abſumentes, multos in captivi-
tatem ducentes & ingentem prædam
avehentes. Verum in reditu à militibus
Cæſarianis prope Agriam magna ex parte
cæſi ſunt, & bona ab ipſis recuperata. Quę
cum Conſtantinopoli relata eſſent, Tur-

cam

am admodum commoverunt: Aſt ubi
ntellexiſſet, Turcas nulla provocatos in-
iria priores petulanter Chriſtianos in-
urſaſſe, paulatim detumuit, atque ultro
xpetivit pacis conditiones poſthac illi-
atas continuari. Ea ratione inter Roma-
orum Imperatorem Rodolphum II,
c Sultanum Amurathem III, pax de-
uo conſtituta fuit in octennium inte-
rum, quæ anno 1584. ipſis kalend. Ia-
uarii cœpit.

Anno 1587. Turcæ ſeptendecim pa-
os, verſus Nemetuos citra ultraque Lim-
ach ſitos devaſtabant, nec paucos Chri-
ſtianos abripiebant. Comes vero Geor-
gius à Serino prædam eam recuperavit
& ultra 2000 illorum cæcidit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

V.

S. STEPHANI PRIMI HVNGARIÆ REGIS DECRETVM.

Ad S. Emericum Ducem,

in quo leges Regni Hungarici fundamentales.

IN Nomine Sanctæ Trinitatis & individuæ Vnitatis. Cum cuncta Dei nutu condita, ſuaque evidentiſſima prædordinatione diſpoſita, tam in amplitudine cœli, quam in iſtis ampliſſimis terrarum climatibus, ratione intelligentiæ funditus ſentiam vigere, atque ſubſiſtere: cumque affatim univerſa hujus vitæ utilitati dignitatique gratia Dei conceſſa, ſcilicet Regna, Conſulatus, Ducatus, Comitatus, Pontificatus, cæteraſque dignitates, partim divinis præceptis atque inſtitutis, partim legalibus, partim juridicis, partim civilibus, ac Nobiliorum ætateque provectorum conſiliis, ſuaſionibus, regi, defendi, dividi, coadunari videam: & cum omnes ordines ubiquę terrarum, cujuſcunque ſint dignitatis, non ſolum ſatellitibꝰ, amicis, ſervis, præci-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

ecipere, conſulere, ſuadere, ſed etiam
is pro certo ſciam: Tunc me non pi-
t, fili amabiliſſime, hac vita comite,
i documenta, pręcepta, conſilia & ſua-
nes, parare, quibus tuæ vitæ mores,
ique ſubjectorum exornes, quando,
mma concedente potentia, poſt me re-
abis. Te autem ſtudioſe, adhibita au-
entia, patris præcepta, juxta divinæ ſa-
entiæ ſuaſum, condecet obſervare, di-
ntes per os Salomonis? Audi fili mi
tris tui diſciplinam, & ne dimittas le-
m matris tuæ, ut addatur gratia capiti
io, & multiplicentur tibi anni vitæ tuæ.
x hac ergo ſententia animadvertere po-
ris, ſi ea, quæ paterna pietate tibi præ-
ipio, contemſeris (quod abſit) quod
mplius amicus Dei & hominum non
ris. Audi vero inobedientiam prævari-
atorum præcepti, caſum & præcipi-
ium. Adam quidem, quem Dominus,
onditor, totiuſque creaturæ formator,
d ſuam formavit ſimilitudinem, eumq;
niverſalis fecit hæredem dignitatis, vin-
culum fregit præceptorum, ſtatimque
dignitatem, ſublimitatem, ac manſionem
Paradiſi perdidit. Antiquus quoque po-
pulus à Deo electus & dilectus, quia le-
gamina mandatorum, digitis Dei con-
dita, disjecit, idcirco diverſis interiit
modis, partem quidem terra deglutivit,
partem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

partem quoque exterminator mortifica
vit, & pars invicem ſe interfecit. Filiu
quoq; Salomonis, abjiciens pacifica ver
ba patris, ac ſuperbia elatus, minatus eſ
populo percuſſiones frameæ, pro maſti
giis patris, idcirco multa mala paſſus eſ
in Regno, & ad ultimum dejectus eſt
Hoc tibi ne accidat, obedi fili mihi, puc
es, delitiarum vernula, pulvinaris accola
fotus educatuſque in deliciis cunctis, ex-
peditionum, laboris, atque diverſarum
gẽtium incurſionis expers, in quibus ego
jam ferè totam meam contrivi ætatem.
jam tempus adeſt, in quo tibi non ſem-
per pulvinarium mollities, quæ te hebe-
tem & delicatum reddant, adhibendæ
ſunt, quod eſt diſſipatio virtutum & vi-
tiorum fomentum, atq; cõtemptio man-
datorum, ſed interdum aſperitas tribuen-
da eſt, quę tuam intelligentiam ad ea, quę
præcipio, reddant attentam. His itaque
præfatis, redeamus ad propoſitum.

CAPVT I.

De obſervanda Catholica fide.

QVoniam ad Regalis dignitatis ordinem, non oportet niſi fideles, & Catholica fide imbutos accedere; idcirco Sanctæ fidei in noſtris mandatis primum damus locum. Imprimis præcipio, conſulo, ſuadeo, fili chariſſime, ſi Regalem

cupis

ipis honeſtare coronam, ut fidem Ca-
olicam & Apoſtolicam, tali diligentia
cuſtodia conſerves, ut omnibus tibi à
eo ſubjectis exemplum præbeas, cun-
ique Eccleſiaſtici viri, merito te verum
hriſtianæ profeſſionis nominent virũ,
ne qua pro certo ſcias, Chriſtianus non
ceris, vel Eccleſiæ filius. Qui enim falſe
edunt, vel fidem in bonis non implent
ornant operibus (quia fides ſine opere
oritur) nec hîc honeſtè regnant, nec in
terno regno vel Corona participant. Si
ero ſcutum retines fidei, habes etiam
aleam ſalutis. His quidem armamentis,
ontra inviſibiles & viſibiles legitime di-
icare poteris inimicos. Nam ait Apo-
olus: Non coronabitur, niſi qui legiti-
ne certaverit. Fides ergo de qua loquor
æc eſt: ut Patrem Deum omnipoten-
em, factorem totius creaturæ, & uni-
enitum ejus filium, Dominum noſtrum
eſum, de Maria virgine, Angelo annun-
iante, natum, & pro totius mundi ſalu-
e in crucis patibulo paſſum: & Spiritum
anctum, qui per Prophetas & Apoſto-
os & Euangeliſtas locutus eſt, unam Dei-
atem perfectam, indiſſolubilem, incon-
aminatam eſſe firmiter credas, & ſine
mni ambiguitate teneas. Hæc eſt fides
Catholica, quam (ſicut Athanaſius dicit)
iſi quis fideliter firmiterque crediderit,
ſalvus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

ſalvus eſſe non poterit. Si aliquando i
tuam inveniantur potentiam (quod
ſit) qui hanc collationem Sanctæ Tr
tatis dividere, vel minuere, ſive aug
conabuntur, hos ipſos ſcias eſſe ha
ſiarchæ ſervos, & non Sanctæ Eccle
filios. Tales vero nec nutrias, nec def
das, ne tu etiam videaris amicus & f
tor. Hujuſmodi enim viri, Sanctæ fi
filios omnino reddunt morboſos,
iſtam novellam Sanctæ Eccleſiæ plebe
miſerabiliter deſtruunt, ac etiam diſſi
bunt. Hoc ne fiat, principaliter cura.

CAP. II.

De Eccleſia, & continendo Eccle-ſiaſtico ſtatu.

IN Regali quidem palatio, poſt fide
Eccleſia ſecundum tenet locum, à ca
te noſtro ſcilicet Chriſto prius ſemina
deinde per ejus membra utique Apoſt
los, ſanctoſq; patres tranſplantata, & f
miter ædificata, atque per totum orbe
diffuſa. Et quamvis ſemper novam pare
prolem, in certis tamen locis, quaſi an
qua habetur. Hæc autem, fili chariſſim
in noſtra Monarchia adhuc quaſi juv
nis, & novella prædicatur; atque idcir
cautioribus evidentioribuſq; eget cuſt
dibus, ne bonum, quod divina clement
per ſuam immenſam clementiam nob

co

onceſſit immeritis, per tuam deſidiam
pigritiam atque negligentiam deſtrua-
r, & annihiletur. Nam qui minuit, aut
edat ſanctæ Eccleſiæ dignitaté, ille Chri-
i corpus mutilare nititur. Ipſe enim Do-
inus dixit Petro, quem cuſtodem ma-
ſtrumque eidem poſuit ſanctę Eccleſię:
u es Petrus, & ſuper hanc petram ædi-
cabo Eccleſiam meam. Se ipſum quidé
ominabat petram, verum non ligneam,
el lapideam ſuper ſe ædificatam Eccle-
am dixit, ſed populum acquiſitionis,
enté electam, divinam, gregem fide do-
um, Baptiſmate lotum, Chriſmate un-
um, ſanctam ſuper ſe ædificatam Eccle-
am dixit, & appellat. Si quis infelix hujus
nctæ Eccleſiæ membra, vel parvulos
candalizat, juxta Euangelii præceptum,
ignus eſt ut mola ſuſpédatur aſinaria in
ollo ejus, & demergatur in profundum
naris, id eſt, dejiciatur de poteſtatis di-
nitate, & maneat extra Eccleſiam juſto-
um, in illa mundiali miſeria, ſicut Ethni-
us & Publicanus. Ac per hoc, fili mi, fer-
enti ſtudio debes invigilare in ſancta Ec-
leſia de die in diem, ut potius capiat aug-
nentum, quam detrimentum patiatur.
nde etiam imprimis Reges Auguſti di-
ebantur, quia augebant Eccleſiam. Hoc
x tu facias, ut tua Corona laudabilior, &
ita beatior, & prolixior habeatur.

CAP.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

CAP. III.

Epiſcopi nomenclatura, & de impen-
dendo honore Pontificibus.

REgium ſolium ornat ordo Ponti cum; ac per hoc in Regali dignita tertium poſſident locum Pontifices. Ch riſſime fili, ſeniores illos ita cuſtodi ſicut oculorum pupillas. Si illorum ben volentiam habebis, neminem adver riorum timebis. Illis quidem te obſe vantibus, eris ſecurus in omnibus, illo precatio commendabit te omnipote Deo. Illos enim Deus humani gene conſtituit cuſtodes, fecitque ſpeculato animarum, ac totius Eccleſiaſticæ dign tatis, ac divini Sacramenti diſpenſato & datores. Sine enim illis nō conſtituu tur Reges, nec principatus. Per illoru interventum, delicta delentur hominu Si illos perfecte amas, te ipſum ſine d bio ſanas, tuumque Regnum honorifi gubernas. In manus enim illorum poſi eſt poteſtas ligandi nos in peccatis, & peccatis ſolvendi. Teſtamentum eni ſempiternum ſtatuit illis Deus, eoſque gregavit ab hominibus, & ſui nomi atq; ſanctitatis fecit participes, & ab h minibus interdixit reprehendendos eſ per David deificum Regem: Nolite ta gere Chriſtos meos, &c. Ille autem tang

Chriſt

hriſtos Dei, qui contra divinum atque anonum inſtitutum, ſacri ordinis vi-s, falſis criminibus fœdat, atque in pu-icum protrahit. Quod te omnino, fili i, agere prohibeo, ſi vis beatus vivere, tuum Regnum honeſtare. Quia in s rebus imprimis offenditur Deus. Si cidente caſu, culpa reprehenſione di-na, ſuper aliquem horum, de quibus rmo eſt, ceciderit (quod abſit) corripe um, ter, quater, inter te & ipſum ſolum, xta præceptum Euangelii. Si tunc ſe-etè renuerit audire monita, adhibenda bi ſunt publica, ſecundum hæc. Si te on audierit, dic Eccleſiæ. Nam ſi tu unc ordinem ſervabis, glorioſam tuam enitus exaltabis Coronam.

CAP. IV.

De merito honore Principum & Baronum.

QVartus decor regiminis eſt fidelitas, fortitudo, agilitas, comitas, confi-dentia Principum, Baronum, Comitum, Militum, Nobilium. Illi enim ſunt Regni propugnatores, defenſores imbecillium, expugnatores adverſariorum, augmẽta-tores monarchiarum. Illi tibi, fili mi, ſint patres, & fratres. Ex his vero neminem in ſervitutem redigas, vel ſervum nomi-nes, illi tibi militent, non ſerviant, eorum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

omnibus ſine ira, & ſuperbia, atque invi
dia pacificè, humiliter, manſuete domi
nare. Memoria retinens ſemper, quo
omnes homines unius ſunt conditionis
& quod nil elevat niſi humilitas, & nih
dejicit niſi ſuperbia & invidia. Si eri
pacificus, tunc diceris Rex, & Regis fi
lius, atque amaberis à cunctis militibus
Si iracundus, ſuperbus, invidus, impaci
ficus, ac ſuper Comites & Principes cer
vicem erexeris, ſine dubio fortitudo mi
litum, hebetudo erit Regalium dignita
tum, & alienis tradent Regnum tuum
Hoc timens, cum regula virtutum dirig
vitam Comitum, ut tua dilectione angu
lati, ſemper Regali dignitate adhærean
inoffenſi, & ut tuum Regnum per omni
ſit pacificum.

CAP. V.

De ſervanda virtute patientiæ, & tribuendo judicio.

PAtientiæ & judicii obſervatio, quint
Regalis Coronæ eſt ornatio. Davi
Rex atque Propheta dicit: Deus judiciun
tuum Regi da. Et idem alibi: Honor Re
gis judicium diligit. De patientia Paulu
Apoſtolus loquitur: Patientes eſtote a
omnes. Et Dominus in Euangelio: I
patientia veſtra poſſidebitis animas ve
ſtras. Ad hoc tende, fili mi, ſi vis Regn
haber

abere honorem, dilige judicium: ſi ani-
nam tuam poſſidere vis, eſto patiens.
Quotieſcunque, fili chariſſime, cauſa di-
na judicari ad te venerit, vel aliquis ca-
italis ſententiæ reus, noli impatienter
ortare, vel cum juramento firmare, il-
um punire, quod inſtabile & fragile de-
et eſſe, quia ſtulta vota frangenda ſunt,
el per teipſum dijudicare, ne tua Regalis
ignitas uſurpatione inferiorum nego-
orum fædetur: ſed potius hujuſmodi
egotium ad Iudices mitte, quibus hoc
õmiſſum eſt, quod ipſi ſecundum ſuam
oc diſcernant legem. Time eſſe judex,
aude vero Rex eſſe & nominari. Reges
atientes regnant, impatientes vero ty-
annizant. Quando autem aliquid, quod
uæ convenit ad judicandum dignitati,
bi venerit, cum patientia & miſericor-
ia, ſive miſerantia hoc judica, ut tua
Corona laudabilis ſit & decora.

CAP. VI.

De acceptione exterorum, & nutrimento hoſpitum.

N hoſpitibus & adventitiis viris tanta
ineſt utilitas, ut dignè ſexto in Regalis
lignitatis loco poſſit haberi. Vnde impri-
nis Romanum crevit Imperium, Roma-
iiq; Reges ſublimati fuerunt, & glorioſi,
iiſi quod multi Nobiles & ſapientes,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

ex diverſis illuc confluebant partibus
Roma vero uſque hodie eſſet ancilla, niſi
Æneades ipſam feciſſet liberam. Sicut
enim ex diverſis partibus provinciarum
veniunt hoſpites, ita diverſas linguas &
conſuetudines, diverſaque documenta &
arma ſecum ducunt, quæ omnia Regiam
ornant & magnificant aulam, & perter-
ritant exterorum arrogantiam. Nam
unius linguæ, uniuſque moris Regnum
imbecille & fragile eſt. Propterea jube-
te, fili mi, ut bona voluntate illos nutrias
& honeſte teneas, ut tecum libentius de-
gant, quam alicubi habitent. Si enim tu
deſtruere, quod ego ædificavi, aut diſſi-
pare, quod congregavi, ſtudueris, ſine
dubio maximum detrimentum tuum
patietur Regnum. Quod ne fiat, tuum
quotidie auge Regnum, ut tua Corona
ab omnibus auguſta habeatur.

CAP. VII.

De magnitudine conſilii.

IN tribunalibus Regum, conſilium ſi-
ſeptimum vendicat locum. Conſilio
enim conſtituuntur Reges, gubernantur
Regna, defenditur patria, componuntur
prœlia, ſumitur victoria, propelluntur
inimici, appellantur amici, civitates con-
ſtruuntur, & caſtra adverſariorum de-
ſtruuntur. Quando vero conſiliis ine-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

utilitas. Nam à ſtultis, & arrogantibus, ac mediocribus (ut mihi videtur) non valent componi viris, ſed à majoribus & melioribus, ſapientioribuſque ac honeſtiſſimis ſenioribus, exprimi debent & poliri. Idcirco, fili mi, cum juvenibus, & minus ſapientibus noli conſiliari, aut de illis conſilium quærere, ſed à ſenioribus, quibus illud negotium propter ætatem & ſapientiam ſit aptum. Nam conſilia Regum, in præcordiis ſapientum debent claudi, non ventoſitate ſtultorum propagari. Si enim gradieris cum ſapientibus, ſapiens efficieris: Si verſaris cum ſtultis, ſociaberis illis, fatente Spiritu Sancto per Salomonem: Qui cum ſapientibus graditur, ſapientum erit amicus, nec ſtultorum erit ſimilis. Et David pſallit: Cum ſancto ſanctus eris, & cum viro innocente innocens eris, & cum electo electus eris, & cum perverſo perverteris. Ad hoc quicquid negotii unicuique conveniat ætati, in hoc ſe exerceat, ſcilicet, juvenes in armis, Senatores in conſiliis. Omnino tamen juvenes non ſunt expellendi à conſiliis. Quoties verò cum illis conſilium inibis, etiamſi ſit habile, tamen ſemper ad majores deferas, ut omnes actus tuos normâ ſapientiæ menſures.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

CAP. VIII.

Quod majores imitari debeant, &
filij obedire parentibus.

IMitatio majorum in Regali dignita
octavum poſſidet locum. Regale orn
mentum ſcito eſſe maximum, ſequi a
teceſſores Reges. & honeſtos imitari p
rentes. Qui enim anteceſſorum decre
ſpernit patrum, nec divinas procurat
ges, peribit. Patres enim idcirco ſunt p
tres, ut nutriant filios, ideoq; ſunt filii,
obediant patribus. Qui patri ſuo reſiſt
inimicus Dei exiſtit. Omnes enim i
obedientes, Deo ſunt reſiſtentes. Spirit
enim inobedientię diſpergit flores Cor
næ. Inobedientia enim, totius Regni
peſtilentia. Propterea, fili chariſſime, ec
cta patris tui ſemper tibi ſint promptu
ſa, ut proſperitas tua ubiq; Regalibus
rigatur habenis. Mores quidem me
quos Regali vides convenire dignita
ſine vinculo totius ambiguitatis ſeque
Grave enim tibi eſt hujus climatis tene
Regnum, niſi imitator cõſuetudinis an
Regnantium extiteris Regum. Quis Gr
cus regeret Latinos Græcis moribus? a
quis Latinus Græcos Latinis regeret m
ribus? Nullus. Idcirco conſuetudines
quere meas, ut inter tuos habearis pr
cipuus, & inter alienos laudabilis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

CAP. IX.

Orandum eſſe, & quomodo.

OBſervatio orationis, maxima acquiſitio eſt Regalis ſalutis, & ideo nonum, & nonaria Regiæ dignitatis canit regula. Continua oratio, eſt peccatorum ablutio & remiſſio. Tu autem, fili mi, quotieſcunque ad templum Dei curris, ut Deum adores, cum Salomone filio Regis, & ipſe Rex, ſemper dicas. Emitte Domine ſapientiam de ſede magnitudinis tuæ, ut mecum ſit, & mecum laboret, ut ſciam quid acceptum ſit coram te omni tempore. Et iterum: Domine pater & Deus vitæ meæ, ne derelinquas me in cogitatu maligno, extollentiam oculorum meorum ne dederis mihi, & deſiderium malignũ averte à me Domine, aufer à me concupiſcentiam, & animo irreverenti & infrunito ne tradas me Domine. Hac itaque orationi antiqui utebantur Reges. Tu quoque hac eadem utere, ut Deus cuncta vitia à te auferre dignetur, ut invictiſſimus Rex à cunctis nomineris. Ora etiam, ut deſidiam & hebetudinem à te depellat, & ſupplementum omnium tibi tribuat virtutum, quibus viſibiles & inviſibiles vincas inimicos, ut ſecurus & expeditus ab omni incurſione adverſariorum cum omnibus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

tibi ſubjectis , curſum ætatis tuæ vi
cum pace poſſis finire.

CAP. X.

De pietate & miſericordia, cæteriſqu virtutibus.

MOdus virtutum ornat Coronam R gum, & in præceptis ponitur dec mus. Nam Dominus virtutum ipſe Rex Regum. Sicut ergo ſui exercitus c leſtis plenitudo, in denis conſiſtit chori ſic tuæ vitæ converſatio, in decem pe ſiſtat mãdatis. Oportet regem eſſe piun miſericordem, & cæteris virtutibus in butum & ornatum. Rex enim impieta & crudelitate fædatus, incaſſum ſibi ve dicat nomen Regis, quia Tyrannus dicendus. Ob hoc ergo, fili mi amabil ſime, dulcedo cordis mei, ſpes futuræ bolis, precor, jubeo, ut per omnia, & omnibus pietate fultus, nõ ſolum pare telæ & cognationi, vel Principibus, ſi Ducibus, ſive divitibus, ſeu vicinis, incolis ſis propitius, verum etiam ext neis, & cunctis ad te venientibus. Na opus pietatis ad ſummam te ducit bea tudiné. Sis miſericors omnibus vim p tientib⁹, ſemper illud Domini in tuis pr cordiis habens exemplũ: Miſericordia volo, & non ſacrificium. Patiens eſto omnes, non tantum potentes, ſed etia

pot

oteſtate carentes. Sis denique fortis, ne
e proſperitas nimis elevet, aut adverſi-
as dejiciat. Sis quoque humilis, ut Deus
e altum faciat, hîc & in futuro. Sis verò
nodeſtus, & ultra modum neminem
unias, vel damnes. Sis mitis, ut nun-
uam juſtitiæ repugnes. Sis honeſtus, ut
unquam alicui ſpontaneum inferas de-
lecus. Sis pudicus, ut cunctos libidinis
ætores, ſicut ſtimulum mortis, evites.
Hæc omnia ſuperius libata Regalem cō-
ponunt Coronam, ſine quibus valet nul-
us hîc regnare, nec ad æternum pertin-
gere Regnum.

SANCTI STEPHANI REGIS DECRETVM SECVNDVM.

Regnante divina clementia, opus Regalis dignitatis, alimonia Catholicæ fidei, effectum amplians ſolidius, alterius dignitatis ſolet operibus adeſſe: & quoniam unaquæque gens propriis regitur legibus, idcircò nos quoque Dei nutu noſtram gubernando Monarchiam, antiquos & modernos imitantes Auguſtos decretali meditatione noſtra, ſtatuimus genti noſtræ, quemadmodum honeſtam & inoffenſam ducerent vitam, ut ſicut divinis legibus ſunt ditati, ſimiliter etiam ſecularibus ſint addicti, ut quantum boni in divinis amplìantur, tantū mali & rei in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

iſtis vilitentur. Quæ autem decrevim
in ſequentibus ſubnotavimus.

CAP. I.

De ſtatu Eccleſiaſtico, & veneration domus DEI.

QVisquis faſtu ſuperbiæ elatus, D
mum Dei ducit contemptibilem,
poſſeſſiones Deo conſecratas atque
honorem Dei ſub Regia immunitatis
fenſione conſtitutas, inhoneſte tractar
vel infringere præſumpſerit, quaſi inv
ſor & violator domus Dei excommu
cetur. Decet enim, ut indignation
ipſius Domini Regis ſentiat, cujus b
nevolentiæ contemptor, & conſtituti
nis prævaricator extitit. Nihilomin
tamen Rex ſuæ conceſſionis immuni
tem, ab hominibus ditioni ſuæ ſubject
illæſam conſervari præcipiat, aſſenſu
verò non præbeat improvidè affirman
bus, non debere eſſe res Dominicas,
eſt, Domino dominantium traditas. It
que ſub defenſione Regis ſit, & ſicuti ſ
propriæ hæreditati, magiſque advert
Quia quanto Deus excellentior eſt hon
ne, tanto præſtantior eſt divina cau
mortalium poſſeſſione. Quocirca de
pitur, quiſquis plus in propriis, quam
Dominicis rebus gloriatur: quarum d
fenſor, & cuſtos divinitatis conſtitut

di

iligenti cura non ſolum eas ſervare, ſed
tiam multiplicare debet, magiſque illa,
uæ diximus præſtantiora, quam ſua de-
endere oportet, & augmentare. Si quis
gitur inſanus, importunitate improbita-
eque ſua, Regem à recto propoſito per-
ertere tentaverit, nulliſque remediis
nitigari poſſe viſus fuerit, licet obſequiis
liquibus, & tranſitoriis ſit neceſſarius,
bſcindendus ab eo, projiciendusque eſt,
uxta illud Euangelium: Si pes, manus,
ut oculus tuus ſcandalizat te, erue eum,
& projice abs te.

CAP. II.

De poteſtate Epiſcoporum ſuper res Eccleſiaſticas.

VT Epiſcopi habeant poteſtatem res Eccleſiaſticas providere, regere & gubernare, atque diſpenſare ſecundum Canonum authoritatem: volumus, ut Laici eorum miniſterio obediant, ad regendas Eccleſias, viduas & orphanos defendendum, & ut obedientes ſint eis ad eorum Chriſtianitatem ſervandã, conſentienteſque ſint Comites & Iudices Præſulibus ſuis, ad juſticias faciendas, juxta præcepta legis divinæ, & nullatenus per aliquorum mendacia, vel falſum teſtimonium, neque per perjurium, aut per præmium lex juſta in aliquo depravetur.

CAP. III.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

CAP. III.

Quales debeant eſſe accuſatores, & teſtes: & quod Laici clericos accuſare non poßint.

TEſtes autem, & accuſatores ſine qua ſint infamia, uxores & filios bentes, & omnino Chriſtum prædica tes. Teſtimonium Laici adverſus cle cum nemo recipiat: nemo etiam que libet clericum in publico, niſi in Eccle examinare præſumat.

CAP. IV.

De aßiduo & gravi labore Sacerdotum.

SCitote fratres cuncti, quod ſuprà mnes laborant Sacerdotes. Vnuſqui enim veſtrum ſuum fert laborem pr prium: illi vero & ſuum, & ſinguloru Ideo ſicut illi pro omnibus vobis, ita vos omnes pro eis ſummopere labora debetis, in tantum, ut ſi neceſſitas fuer animas veſtras pro eis ponatis.

CAP. V.

De conceßione Regali propriarum rerum.

DEcrevimus Regali noſtra potenti ut unuſquiſq; habeat facultatẽ ſua dividendi, tribuẽdi uxori, filiis, filiabuſ

atq

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

que parentibus, ſive Eccleſiæ, nec poſt
us obitum quis hoc deſtruere audeat.

CAP. VI.

Regalia & fiſci res ſint intactæ.

Volumus quidem, ut ſicut cæteris facultatem dedimus dominandi ſuarum rerum, ita etiam res, milites, ſervi, quicquid ad noſtram Regalem dignitatem pertinet, permanere debet immobile, & à nemine quid inde rapiatur, aut ſubtrahatur, nec quiſquam in his prædiis ſibi favorem acquirere audeat.

CAP. VII.

De obſervatione Dominicæ diei, ut abſtineatur à laboribus.

SI quis igitur Presbyter, vel Comes, ſive aliqua alia perſona fidelis, die Dominica inveniret quemlibet laborantem, bigatur. Si verò cum bobus, tollatur bi bos, & civibus ad manducandum etur. Si autem cum equis, tollatur equus, quem dominus bove redimat, ſi elit, & idem bos manducetur, ut dictum ſt. Si qui aliis inſtrumentis, tollantur nſtrumenta ... veſtimenta, quæ ſi velit, um cute redimat,

CAP. VIII.

CAP. VIII.

Vt eodem die Dominico concurrant omn[...] ad Eccleſiam.

A Sacerdotibus verò & Comitib[...] commendetur omnibus villicis, i[...] ut ipſorum juſſu, omnes concurrant d[...] Dominica ad Eccleſiam, majores & m[...] nores, viri & mulieres: exceptis illis, q[...] ignes cuſtodiunt. Si quis vero obſtinat[...] remanebit, vapulet & depiletur.

CAP. IX.

Diebus quatuor temporum carnes no[...] comedantur.

SI quis quatuor temporũ jejunia cu[...] ctis cognita, carnem manducans vi[...] laverit, per ſpacium vnius hebdomad[...] incluſus jejunet.

CAP. X.

Sexta feria carnes non edantur.

SI quis in ſexta feria ab omni Chriſti[...] nitate obſervata, carnẽ manducaver[...] per unam hebdomadam incluſus jejune[...]

CAP. XI.

De his qui ſine confeſsione moriuntur.

SI quis tam obſtinatus eſt (quod ab[...] ab omni Chriſtiano) ut nolit confite[...] ſua facinora, ſecundum ſuaſum Preſb[...]

te[...]

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

i, hic ſine omni divino officio & elee-
oſynis jaceat, quemadmodum infidelis.
autem parentes & proximi neglexe-
nt vocare preſbyteros, & ita ſubjaceat
ſque confeſſione morti, ditetur ora-
nibus, & conſuletur eleemoſynis, ſed
rentes luant negligentiam jejuniis, ſe-
ndum arbitrium preſbyterorum. Qui
rò ſubitanea periclitentur morte, cum
eni Eccleſiaſtico ſepeliantur honore.
am occulta & divina judicia nobis ſunt
cognita.

CAP. XII.

De obſervanda Chriſtianitate.

I quis obſervatione Chriſtianitatis ne-
glecta, & negligentiæ ſtoliditate elatus
uid in eam commiſerit, juxta qualita-
m offenſionis, ab Epiſcopo per diſci-
inas Canonum judicetur. Si vero rebel-
ate inſtinctus, renuerit ſibi impoſitam
enam ſufferre, iterum eodem judicio
ſtringatur, etiam uſque ſepties. Tan-
em, ſi per omnia reſiſtens & abnuens
venietur, Regali judicio, ſcilicet de-
nſori Chriſtianitatis, tradatur.

CAP. XIII.

De homicidiis, & primo caſuali.

I quis autem caſu occiderit aliquem,
duodecim pēſas auri perſolvat, & ſic-
ut

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

ut Canones mandant, jejunet. Si vero liber alicujus occiderit ſervum, reddat alium ſervum, vel precio componat: & ſecundum Canones jejunet.

CAP. XIV.

De his qui ſuas occidunt uxores.

SI quis Comitum obduratus corde, negligens animam, (quod procul ſit à cordib⁹ fidelitatem obſervantium) uxoris homicidio polluetur, ſecundum decretum Regalis Senatus, cum quinquaginta juvencis, parentibus mulieris reconcilietur, & ſecundum mandata Canonum jejunet. Si autem miles alicujus virtutis in eandem culpam inciderit, juxta eundem Senatum, ſolvat parentibus decem juvencos, jejunetque ut dictum eſt. Si vero vulgaris in eodem crimine invenietur, cum quinque juvencis cognatis concilietur, & ſubdatur prædictis jejuniis.

CAP. XV.

De perjuriis.

SI quis valentium, fide commaculatus, corde pollutus, juramento confractus, perjurio addictus invenietur, perdita manu perjurium luat, aut quinquaginta juvencis manum redimat. Si vero vulgaris perjurus extiterit, manu amputatu

putatus punietur, aut duodecim juvencis redimetur, & jejunet ut Canones mandant.

CAP. XVI.

De homicidiis voluntariis.

SI quis accenſus ira, ac ſuperbia elatus, ſpontaneum commiſerit homicidium, ſciat ſe ſecundum Senatus noſtri decretum, centum & decem daturum auri penſas. Ex quibus quinquaginta ad fiſcum Regis deferantur, aliæ vero quinquaginta parentibus dentur, decem autem arbitris & mediatoribus condonentur. Ipſe quidem homicida ſecundum inſtitutionem Canonum jejunet.

CAP. XVII.

De libertate ſervorum.

SI quis miſericordia ductus, proprios ſervos & ancillas libertate donaverit cum teſtimonio: decrevimus, ut poſt obitum ejus, nemo invidia tactus in ſervitutem eos audeat inducere. Si autem libertatem promiſerit, & morte impediente teſtatus non fuerit, habeat mulier ipſius vidua & filii poteſtatem, eandem libertatem teſtari, & agape facere pro animæ redemptione ſui mariti, qualitercunque velit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

CAP. XVIII.

De Conventu ad Eccleſiam, & de his qui murmurant hora Miſſæ, vel loquuntur.

SI qui ad Eccleſiam venientes ad audiendum divinum officium, ibidem hora ſolennitatis Miſſarum inter ſe murmurant, & cæteros inquietant, exponentes fabulas ocioſas, & non intendentes ad divinas lectiones cum Eccleſiaſtico nutrimento: ſi majores ſunt, increpati cum dedecore expellantur de Eccleſia: ſi vero minores & vulgares, in atrio Eccleſiæ, pro tanta temeritate, coram omnibus ligentur, & corripiantur flagellis.

CAP. XIX.

De non recipiendis ſervis vel ancillis in accuſationem, vel teſtimonium, contra dominos ſuos vel dominas.

VT gens monarchiæ hujus ab omni incurſu & accuſatione ſervorum & ancillarum remota & quieta maneat, ſecundum Regalis decretum concilii penitus interdictum eſt, ut nullius cauſa culpæ, aliquam ſervilem perſonam, contra dominos vel dominas in accuſationem & teſtimonium recipiant.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

CAP. XX.

Liberum nemo in ſervitutem redigat.

QVoniam igitur Deo dignum eſt, & hominibus optimum, unumquemq; in ſuæ induſtriæ libertate vitę curſum ducere, ſecundum Regale decretum ſtatutũ eſt, ut nemo Comitũ vel militum poſthac aliquam liberam perſonam ſervituti ſubdere audeat. Quod ſi elationis audacia ſuæ ſtimulatus præſumpſerit, ſciat ſe totidem ex proprio compoſiturum: quæ compoſitio inter Regem & Comitem dividatur, & cætera. Sed ſi quis hactenus in ſervitute retentus, pro libertate ſua tuenda judicium Regale faciens, ſecurus extiterit, tantũmodo libertate fruatur, & ille à quo in ſervitute tenebatur, nil reddat.

CAP. XXI.

De his qui alterius milites aut ſervitores avocant.

VOlumus ut unuſquiſque ſenior (ſeu dominus) ſuum habeat militem (id eſt ſervientem (nec aliquis alter illi ſuadeat antiquum deſerere ſeniorem, & ad ſe venire. Inde enim litigium habet initium.

CAP. XXII.

De recipiendis hoſpitibus.

SI quis hoſpitem cum benevolentia accipit, & nutrimentum ſibi honeſte im-

pendit, quam diu ſecundum propoſitum
nutritur, non deſerat ſuum nutritorem.
& nec ad aliquem alium ſuam defera
hoſpitalitatem.

CAP. XXIII.

De his qui flagellantur ſua quærentes.

SI cujus miles vel ſervus, ad alium fu gerit, & is cujus miles vel ſervus fug eſt elapſus, ſuum miſerit legatum ad redu cendum eum, & is legatus ibidem à quo cunque percuſſus ac flagellatus extiterit decrevimus noſtrorũ Primatum Conven tu, ut ille percuſſor decem ſolvat juvẽcos

CAP. XXIV.

De viduis & orphanis.

VOlumus quidem, ut viduæ & orpha ni ſint noſtræ legis participes, tali te nore: ut ſi quæ vidua cum filiis & filia bus remanſerit, atque nutrire eos, & ma nere cum illis, quam diu vixerit, prom ſerit, habeat poteſtatem à nobis ſibi con ceſſam id faciendi, & à nemine iterum cogatur in conjugium. Si enim mutat voto iterum nubere voluerit, & orph nos deſerere, de rebus orphanorum n hil omnino ſibi vendicet, niſi tantum ſi congrua veſtimenta accipiat. Si autem vidua ſine prole remanſerit, & ſe innu tam in ſua viduitate permanere promiſ rit, volumus ut poteſtatẽ habeat omniu

bon

bonorum ſuorũ, & quicquid inde facere velit, faciat. Et poſt obitum ejus, eadem bona ad ſui redeant parẽtes mariti, ſi parentes habet: ſin autẽ non, Rex ſit hæres.

CAP. XXV.

De raptu puellarum.

SI quis militum impudicitia fœdatus, puellam aliquã, ſine conceſſione parentum ſibi in uxorem rapuerit, decernimus puellam parentibus reddi, etiamſi ab illo aliqua vis ſibi illata ſit, & raptor decem ſolvat juvencos pro raptu, licet poſtea reconcilietur parẽtibus puellæ. Si vero pauper quis, aut vulgaris hoc aggrediatur agere, componatur raptum quinq; bobus.

CAP. XXVI.

De liberis fornicantibus cum ancillis alterius domini.

VT liberi ſuam cuſtodiant libertatem incontaminatam, volumus illis ponere cautionem, ne cum alienis fornicentur ancillis. Si quis autem improvidus hanc cautionem tranſgrediens, fornicaretur cũ ancilla alterius, ſciat ſe reum eſſe criminis & pro eodem crimine imprimis decalvari & depilari. Si verò ſecundo cum eadem fornicatus fuerit, iterum decalvetur & depiletur. Si autem tertiò, ſit ſervus pariter cum ancilla, aut redimat ſe. Si autem ancilla conceperit de eo, & parere

non poterit, ſed in partu morietur, componat eandem cum alia ancilla. Servus quoque alicujus, ſi cum ancilla alterius fornicatur, decalvetur & depiletur: & ſi ancilla de eo conceperit, & in partu moriatur, ſervus venundetur, ac dimidia pars pretii ſeniori ancillæ detur: altera pars vero ſeniori ſervi ſemper remaneat.

Cap. XXVII.

De his qui petũt ancillas alienas in uxores.

VT nemo eorum, qui libero nomine cenſentur, facere cuiquam injuriam audeat, terrorem & cautionem impoſuimus. Quia in hoc Regali concilio decretum eſt, ut ſi quis liber connubium ancillæ alterius, ſciente domino ancillæ, elegerit, perdita ſuæ libertatis induſtria, perpetuus efficiatur ſervus.

Cap. XXVIII.

Qui extra Regnum à ſuis aufugiunt uxoribus.

VT genus utriuſque ſexus, certa lege & abſque injuriis maneat & vigeat, in hoc Regali Decreto ſtatutum eſt, ut ſi quis protervitate præditus, propter abominationem uxoris patriam effugerit, uxor cuncta quæ in poteſtate mariti habebantur, poſſideat, dum velit expectare virum, & nemo in aliud conjugium eam cogere præſumat. Sed ſi ſponte nubere veli-

velit, liceat ſibi ſumptis congruis veſtimentis, & dimiſſis cæteris bonis ad cōnubium ire. Et ſi vir hoc audito redierit, ne liceat ſibi aliam ducere, propter ſuam culpam, niſi cum licentia Epiſcopi.

CAP. XXIX.

De furto mulierum maritatarum.

CVm igitur cunctis horrendum, & omnibus abominabile ſit, virilem ſexum repertum feciſſe furtum, & magis magiſque ſexum fœmineum: ſecundum Regalem ſenatum decretum eſt, ut ſi aliqua mulier maritata furtum commiſerit, â marito redimatur. Et ſi ſecundo in eandem culpam inciderit, ſimiliter redimatur. Si vero tertiò, venundetur.

CAP. XXX.

De incendiis manſionum.

SI quis per inimicitias alterius ædificia cremaverit igne, decrevimus, ut ædificia reſtituat, & quicquid ſuppellectilis arſum fuerit, perſolvat, & inſuper ſedecim juvencos, qui valēt ſexaginta ſolidos.

CAP. XXXI.

De ſtrigibus.

SI qua ſtriga inventa fuerit, ſecundum judicialem legem, ducatur ad Eccleſiam, & commendetur Sacerdoti ad jejunandum, fidemque diſcendum: poſt jeju-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

nium vero domum redeat. Si ſecundò i
eodem crimine invenietur, ſimili jejuni
ſubjaceat: poſt jejunium vero in modur
crucis in pectore, & in fronte, atque ir
ter ſcapulas, incenſa clavi Eccleſiaſtica
domum redeat. Si vero tertiò, judicibu
tradatur.

CAP. XXXII.

De maleficis, veneficis, & ſortilegis.

VT creatura DEI ab omnium læſion malignorum remota, & à nulla detr mentum ſui paſſura maneat, niſi à DE à quo augmentatur: ſecundum decretu ſenatus ſtatuimus ad magni cautioner terroris, veneficis & maleficis, ut nul perſona maleficio aut veneficio quer quam hominum ſubvertere à ſtatu mer tis, aut interficere audeat. Aſt ſi quis, v quæ, poſthac hæc præſumpſerit, tradatu in manus maleficio læſi, aut in manus p rentum ejus, ſecundum eorum velle, a judicandum. Si vero ſortilegio utent inveniantur, ut faciunt in cinere, & h ſimilibus, ab Epiſcopis flagellis emer dentur.

CAP. XXXIII.

De invaſione domorum, & de pugna ibidem ſecuta.

VOlumus, ut firma pax, & unanimit ſit inter majores, & minores ſecu

du

dum Apoſtolum: Omnes unanimes eſtote, nec alium aliquis invadere audeat. Nam ſi quis Comitum, poſt diffinitionem hujus communis concilii tam contumax extiterit, ut alium domi quærat ad perdendum eum, atque ſuas diſſipare res. Et ſi dominus domi eſt, & ſi ſecum pugnaverit, vel interfecerit, luat ſecundum legem de evaginatione gladii confectam. Si autem idem Comes ibidem occubuerit, ſine compoſitione jaceat. Si vero miles quis curiam, vel turrim, vel domum alterius invaſerit militis, decem juvencis componat invaſionem. Si vero ille non ſupervenerit, ſed ſuos milites miſerit, centum juvencis componat invaſionem. Si vulgaris quidam alterius ſui ſimilis manſiunculas invaſerit, quinque juvencis ſolvat invaſionem.

CAP. XXXIV.

De ædificatione & dote Eccleſiæ à villis compoſitæ.

DEcem villę Eccleſiam ędificent, quam duabus manſionibus, totidemque mancipiis dotent, equo & jumento, ſex bobus, & duabus vaccis, triginta quatuor minutis beſtiis. Veſtimenta vero & corporalia & coopertoria Rex provideat, presbyterum & libros Epiſcopi.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

CAP. XXXV.

De donationibus Regum & propriæ rei poſſeſſione.

COnſenſimus igitur petitioni totius S
natus, ut unuſquiſq; dominetur pr
priorum, ſimiliter & donorum Regi
dum vivit: excepto quod ad Epiſcop
tum pertinet & Comitatum, ac poſt eju
vitam filii ſimili dominio ſuccedant, n
pro nullius cauſa reatus detrimentu
bonorum ſuorum patiatur quis, niſi con
ſiliatus mortem Regis, aut traditione
Regni fecerit, vel in aliam fugerit provi
ciam. Tunc vero bona illius in Regia
veniant poteſtatẽ, ipſe vero ſubjaceat ſe
tentiæ, filiis innocentibus remanentibu

CAP. XXXVI.

De ſervo interfecto ab altero ſervo.

SI alicujus ſervus, ſervum alterius occi
dit, ſenior homicidæ medietatem ſer
vi componat ſeniori interfecti, ſi poteſt
ſin autem non, peracta una Quadrageſi
ma, venundetur ſervus, & precium divi
datur.

CAP. XXXVII.

De redemptione homicidæ ſervi.

SErvum liberi homicidam, ſi ſenior
placuerit, cum centum & decem ju
vencis redimat, aut tradat.

CAP.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

CAP. XXXVIII.

De vindicta nitentium acquirere libertatem alienis ſervis.

SI quis alienis ſervis libertatem acquirere niteretur, quot ſervi erunt, totidem mancipia ſolvat. Ex quibus duæ partes Regi, tertia ſeniori ſervorum detur. Rex autem ex ſua parte tertiam tribuat Comiti.

CAP. XXXIX.

De furto ſervi ſemel commiſſo.

SI quis ſervorum ſemel furtum commiſerit, reddat furtum, & redimat naſum quinque juvencis, ſi poteſt; ſin autem non, abſcindatur.

CAP. XL.

De pœna furtum ſecundò & tertiò committentis.

SI furtum abſciſſus naſo commiſerit, redimat aures quinq; juvencis, ſi poteſt: ſi autem non, abſcindantur. Si tertiò commiſerit furtum, careat vita.

CAP. XLI.

De furto liberorum, ſemel, bis & ter commiſſo.

SI quis liberorũ furtum commiſerit, hãc decrevimus legem cõponere, ut ſemel redimat ſe, ſi poteſt: ſin autem non, ve-

nunde-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

nundetur. Si idem venundatus furtum commiſerit, legibus ſervorum ſubjaceat. Si ſecundò, ſimili legi ſubjaceat. Si vero tertiò, diſpendio vitæ dijudicetur.

CAP. XLII.

Comites, quod Regis eſt, apud ſe non detineant.

SI quis Comitum partem Regis defraudaverit, reddat fraudem, & duplo componat.

CAP. XLIII.

De contemptu & ſpretione juſti judicii Comitis.

SI quis militum judicium à ſuo Comite recte judicatum ſpernens, ad Regem appellaverit, cupiens Comitem ſuum reddere injuſtum, ſit debitor decem penſarum auri ſuo Comiti.

CAP. XLIV.

De reſtituenda re militibus per Comites injuſte ablata.

SI quis Comitum, inventa aliqua occaſione, quid injuſte militi abſtulerit, reddat, & inſuper ex proprio tantumdem ſolvat.

CAP.

CAP. XLV.

Promiſſum cadit in debitum.

SI quis autem militum, ſuum ſpontaneum donum dicens ſibi vi ablatum, mendax extiterit, & hoc careat, & inſuper tantundem ſolvat.

CAP. XLVI.

De his qui hominem gladio occiderint.

SI quis hominem gladio occiderit, eodem juguletur gladio.

CAP. XLVII.

De debilitatione membrorum gladio facta.

SI quis autem gladio evaginato, alium quemlibet debilitaverit, vel in oculo, vel in pede, vel in manu, conſimile ſui corporis damnum patiatur.

CAP. XLVIII.

De eo qui gladio percuſſus vulnus accepit.

SI quis vero gladio vulneravit aliquem, & vulneratus de eodem vulnere ſanus & incolumis evaſerit, homicidii compoſitionem vulneris illator componat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

CAP. XLIX.

De gladij evaginatione ſine vulnere.

SI quis furore repletus evaginaverit gl dium, & tamen non læſerit, pro ſo evaginatione medium homicidii comp ſitum ſolvat.

CAP. L.

De teſtimonio ſervorum Regali curiæ, v Comitis præpoſitorum.

SI quis ſervorum Curiæ regali vel Co mitis præficitur, ejus teſtimonium in ter Comites recipiatur, ſi ſervus ſenior vel ſerviens ſuum Comitem interfeceri

CAP. LI.

De conſpiratione contra Regem & Regin

SI quis in Regem aut Regnum conſp raverit, refugium nullum habeat ad Ec cleſiam. Si quis contra Regis ſalutem au dignitatem quolibet modo aliquid con ſpiraverit, aut conſpirare aliquid tentave rit, ſeu tentanti ſcienter cõſenſerit, ana thematizetur, & omnium fidelium com munione privetur. Vel ſi quis hujuſmod aliqué noverit, & probare valens nõ indi caverit, prædictæ ſubjaceat damnationi.

CAP. LII.

De decimatione.

SI cui Deus decem dederit in anno, de cimam Deo det, Et ſi quis decimam

ſuam

iam abſcondit, novem ſolvat. Et ſi quis
ecimationem Epiſcopo ſeparatam fura-
us fuerit, dijudicetur ut fur, ac hujuſmo-
i compoſitio tota pertineat ad Epi-
opum.

Cap. LIII.

De calumniatoribus aulæ.

I quis verſutus alicui Comitum, vel al-
teri perſonæ fideli dixerit, audivi Re-
em ad perditionem tui loqui, & hic in-
entus fuerit, pereat.

Cap. LIV.

De his qui mendacia inter duos aulæ familiares aſtruunt.

I quis inter duos Comites mendacia
protulerit, tacereque eos deprecatus
erit, ut aſtutia diaboli ab invicem eos
pararet, ſolvat duas compoſitiones fal-
cis linguæ pro reatu mendacii. Si uni
li adulatus fuerit, privetur lingua.

Cap. LV.

De furto Vduornicorum.

I quis illorum, qui vulgo Vduornic
vocantur, furtum commiſerit, lege li-
erorum dijudicetur. Teſtimonium au-
em ejus inter ipſos non recipiatur.

VI. Ca-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

VI.

CAROLI I. REGIS HUNGARIÆ DECRETVM

*de Contributione regia, & * Vrburis, & nonnullis aliis, cum arendatione proventuum Regiorum.*

* Vrburæ cenſus regius. Sic alibi dicitur Vrburas ex cultura montanarum auri, & argenti fodinarum Regi perſolvendas eſſe.

NOs Carolus Dei gratia Rex Hungariæ, memoriæ commẽdantes tenore pręſentium significamus quibus expedit Vniverſis. Quod nos Prælatorum &Baronum noſtrorum voto unanimi, & de conſilio eorundem, conſideratis fidelitatibus & induſtrioſis virtutibus, Magiſtri Ipoliti Caſtellani de Arwa fidelis noſtri, ComitatumCameræ noſtræ de Kremnycz, cum omnibus Comitatibus, Diſtrictibus, Villis, Oppidis, qui & quæ, ab antiquo ad eandem Cameram noſtram dignoſcuntur pertinuiſſe, ſcilicet, cum Comitatibus Nittrienſi, Newgradienſi, Borſienſi, Poſonienſi, Hontenſi, Trinchinienſi, de Zolyom, dePeſth, & de Comarom, ex alia parte Danubii, ſcilicet

ſcilicet à Poſonienſi, & Bachienſi, partibus ſituatis, eidem Magiſtro Ipolito, pro octingentis Marcis, partim in florenis, ſeu Aureis denariis, Cameræ noſtræ ejuſdem cuſis, & cudendis, partim vero cum integris Cameræ noſtræ monetis, annorũ præteriti, tertii & quarti, & præſentis, per totum Regnum uniformiter diſcurrendis, ad modum anni præteriti, tam per ipſum, quam per alios Regni noſtri Camerarios ampliandis, nobis in terminis infraſcriptis perſolvendis, Anno Domini 1342. à data præſentium per anni circulum, ſimul cum Decimis Archiepiſcopalibus, dedimus iterato, & locavimus ad exercendum, procurandũ, & tenendum iſto modo. Quod idem Magiſter Ipolitus, faciat fabricari integros denarios, Cameræ noſtræ Argenteos veræ combuſtionis tertiæ, ad modum & formam, ac validitudinem denariorum annorum præteriti, tertii & quarti eoſdem ampliando, in vera & tertia cõbuſtione, ex quibus de una Marca fini argenti, duodecim penſę incidantur: & octo penſæ ex eiſdem, & non plures, unam Marcam põderis Budenſis, in ſtatera ponderabunt & current, pro Marca fini argenti in montanis, Qui quidem denarii noſtri integri, cambientur per hunc modum, Quod ipſe Comes Cameræ, vel ſui Officiales in ſin-

gulis foris Civitatum, & liberarum villarum noſtrarũ Regalium, & Reginalium, ac quorumlibet aliorum præſentibus hominibus dominorum Archiepiſcopi, Magiſtri Tavernicorum, & Comitis Parochialis, ac uno Iudice nobilium, ſub teſtimonio alicujus Capituli, in eiſdem foris, ipſos denarios ampliandos Cameræ, & multiplicandos, publice ſuper tabula ſua exponere debeat, & tres ex eiſdẽ denariis pro quatuor latis Viennenſibus, vel aliis Cameræ noſtræ monetis, quinti Anni jam abolitis: aut etiam in aliis præcedentibus annis fabricatis, combuſtionem Viennenſem habentibus cambientur, & ſex ex eiſdem tam denariis novis, quam annorum præteriti, tertii, & quarti Cameræ monetis, quia ipſorum annorum præteriti, tertii, & quarti denarios in ſuo eſſe curſu, & cambio remanere volumus, pro groſſo: & octo penſæ, ac ſedecim denarii, pro Marca pagamenti, abſq; aliqua augmentatione, ubique currant & ſolvantur. Si qui vero jam dictas monetas noſtras, annorũ prę̨teriti, tertii & quarti & etiam hoc anno, pro eorundem ampliatione in eodem valore fabricandas, in numero augmentãtes reperti fuerint, tanquam mandatorum noſtrorum Regalium, & ſtatuta Cameræ infringentes, in rebus, & perſonis per ipſum Comitem Camerarum noſtrarum punian-

puniantur noſtra authoritate mediante. Item ſi leviores denarii in iſtis præſentibus præteriti, tertii, & quarti Annorum Cameræ monetis, vel peioris combuſtionis, plures, quam octo penſæ, & tres, vel quatuor denarii Marcam ponderantes, apud quemcunq;, ſive in Civitatibus, ſive aliis locis, ſive etiam circa Camerarios, vel ſuos Officiales, numerum Marcarum augmentantes, ubicunque invenientur, tanquã falſarii noſtra authoritate puniantur. Propter quod volumus, & committimus, ut in cunctis Civitatibus & locis publicis, ſtatera cum ſuis ponderibus ſemper habeatur, & ſervetur, ad evitandum, quod mercatores & alii foreſes, aut etiam quicunque ex Civibus, & hoſpitibus, juxta abuſivam eorum conſuetudinem & fraudem, graviores denarios ipſius monetæ Camerarum noſtrarum, præſentis, præteriti, tertii & quarti, non poſſint eligere, vel diminuere per inciſiones. Iſtud tamen, pro multiplicatione earum monetarum Camerarum noſtrarũ maxime, & ſpecialiſſime, cum ipſo Comite Camerarum noſtrarum, juxta ſuam ſpõtaneam obligationem, & noſtram omnimodam intentionem, volumus & committimus, ut in cunctis locis Camerarum, in quibus monetæ Camerarum cudi ſolent, nunc in principio, ad minus mille

Marcas, idem Camerarius fabricari faciat, cambio exponendas, qui ſi non fecerit, tanquam nos ſeducens, & Regnicolas noſtros decipiens remanebit. Item ordinavimus, quod ab hinc unuſquiſq; cambſores denariorum, ut ſoliti fore dicuntur, per ſe ſervare ceſſet omnino & deſiſtat. Si enim aliquos ex eiſdem cambſoribus, in detrimentum Camerarum ſervare, & habere ipſe Comes Camerarum ſciverit in præſentia hominum dominorum Archiepiſcopi Strigonienſis, & Magiſtri Tavernicorum noſtrorum, triumq; aliorum prædictorum, & una cum eiſdē invenerint, ne dum ipſi cambſores, verum etiam ipſi domini eorū, in ablatione bonorum, & rerum ipſarum punientur, & dehoneſtabuntur iu perſonis. Item florenus, ſeu Aureus denarius, denar Cameræ, pro nonaginta denariis integris, Cameræ noſtræ ampliandis, ſemper abſq; augmentatione, & refutatione ubique acceptetur & cambiatur. Item una marca Auri, pōderis Budenſis, duodecim caratorum cambitur, cum ſeptem Marcis ipſorum denariorum Cameræ, cum eodē pondere Budenſi levando in ſtatera, & nullus poſſit cambire, Aurum vel Argentum, cum pecunia numerata, ſed debeat cambire in Camera Regali, pro eiſdem denariis ampliandis, levando in ſtatera. Si qui autem

ſecu

ſecus feciſſe, vel facere reperti fuerint pœna condecenti, tanquam tranſgreſſores Regalis mandati, & Statuta Camerarum infringentes, punientur. Cæterum ſtatuimus, ut nullus omnino hominum, cum aliquibus antiquis monetis, aut auro, vel argento in ſpecie, & ſpecialiter cum parvis, & etiam cum mediocribus Viennenſibus, quorum omnimodam extirpationem volumus, & committimus, præter quam cum prædictis monetis Camerarũ noſtrarum mercandi habeat facultatem: Alioquin emptores & venditores ſuas res & bona perdent, & dehoneſtabuntur in perſonis. Præterea nullus mercator extraneus, vel hujus Regni ſuperveniens, palam, vel occulte in domibus, aut Camera ſuas res & bona, tam in pannis quã in aliis generibus, & ſpeciei rebus, pro aliis monetis antiquis, cujuſcunq; formę, auro vel argento vẽdere, aut commutare præſumat, ſed pro monetis Cameræ prædictis: de noticia tamen & ad ſcitum Comitis Camerarum, aut prædictorum hominum Dominorum Archiepiſcopi, & Magiſtri Tavernicorum noſtrorum ac aliorum, dum ad locum depoſitionis ad vendendũ vel commutandum devenerit, vendẽdi habeat faculteniat. Si qui autem ſecus facientes, & per ipſum Comitem Camerarum, vel ſuos officiales reperti,

ſeu per eoſdem deprehenſi fuerint, res
venditioni, tam in pannis, quam in aliis
rebus expoſitas, & pro vẽditis rebus re-
ceptas, perdant, & puniantur in perſonis:
Et ne dum illi, qui per ſe, & ſua propria
authoritate, contra ordinationem Came-
rarũ noſtrarum, & noſtram voluntatem,
Aurum, vel Argentum in ſpecie, præter
quam in Aureis, aut Argenteis novis de-
nariis, exportantes inventi fuerint, abla-
tione eorundẽ, & dehoneſtatione perſo-
narum ſuarum puniantur. Hoc tamen in
preſẽti Articulo ſpecialiter expreſſo, quod
Comites Camerarum noſtrarũ, ſub quo
rum Iuriſdictione, Montana habentur, &
exiſtant, pro comparando plumbo, & alii
evidentibus neceſſariis Camerarum &
Montanarum, ſine quorum copia miner
Auri, & Argenti minime videntur poſſ
procurari, ad noticiam eorundem homi
num, domini Archiepiſcopi, & aliorum
ſi tamen evidens neceſſitas id requirit, d
Auro vel Argento tãtum, ad comparatio
nem præmiſſorũ habebunt tranſmittend
facultatem. Item ſub cujuſcunq; Comiti
Camerarum Comitatu, vel in provincii
præſens noſtra moneta, ex mala procura
tione falſificata fuerit, & diſcurrere, ac a
bundare cœperit: ipſeque Comes Came
rarum eandem falſam monetam captiva
re, & annihilare non procuraverit: Ip

Comit

Comiti Camerarum ſic imputabitur, ac ſi in locis Camerarũ ſuarum ipſa falſa moneta fuiſſet fabricata. Si autem idem Comes Camerarum ad compeſcendum eoſdem falſarios, de eorum malicioſis operibus propriam alicubi non habuerit facultatẽ, ex tunc idem Camerarius, ſub teſtimoniis prędictorum quinq; hominum, veritate de eorum falſariorum maleficiis indagata, & recepta, eoſdem falſarios nobis, & noſtris Baronibus, ac Regno nominatim debeat declarare, & nos pro extirpatione eorundẽ ſollicite tenebitur incitare. Item quia volumus ut præſens moneta noſtra tertię cõbuſtionis amplianda, per totum Regnum noſtrum immutabiliter poſſit perpetuari, & abundare, & ipſi denarii Cameræ noſtræ annorũ pręteriti, tertii & quarti, una cum eiſdem novis pariter debeat diſcurrere, & acceptari: Statuentes ordinavimus & committimus, ut in quolibet Comitatu de ſingulis portis, per quas currus, cum fæno, vel frugibus oneratus intrare poteſt, & exire, ſive ſub eadem porta, ſeu Curia portam habente, tres, quatuor, vel etiam plures exiſtant homines reſidentes, ſive ſolum unus cõmoretur in eadem, nec in tantum ſit egens, & pauper, ut ſolvendi non habeat facultatem, quod videlicet prænominati quinq; homines, Archiepiſcopi, & aliorum juxta

ipſorũ conſcientiam ſolvere poſſe cognoverint, & commiſerint, ac domini terræ, ſeu officiales ſibi ſolutionem facere poſſe, vel non poſſe, juramento ſuo dixerint; exceptis ſervis, & conditionatiis noſtrorũ Regalium, & Reginalium Eccleſiarum, ac aliorum quorumlibet, nec non, exercituantibus, ſervientibus dominorum terræ, quos ipſi juramento ipſorum excepe-rint, & iidem quinque homines, ſcilicet Archiepiſcopi, & aliorũ, fore exercituantes inveſtigãdo ſciverint, & etiam exceptis Eccleſiis, Civitatibus, vel aliis, evidenti privilegiatica libertate, fultis, facta dicatione, infra quintum decimum diem, decem & octo denarios prædictæ Cameræ noſtræ, pro lucro Cameræ ipſi Comiti Camerarum, dare, & ſolvere teneantur: Tali tamen expreſſione mediante, quod ubi & in quibus Comitatibus, aut Regni noſtri partibus, portæ ex conſuetudine non habentur, tum etiam propter defectũ lignorum fieri non potuerunt, inibi & ipſi tales prędictum lucrum Camerę, ſecundum quod in aliis temporibus, juxta tamen diſpoſitioné, & conſcientioſam ordinationem prædictorum quinq; hominum, infra idem tempus ſolvere tenebuntur. Civitates auté & alii Regnicolæ noſtri, prædictam evidentem libertatem habentes, à ſolutione lucri Cameræ taliter ſint exépti.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

Si tamen ipſas monetas Cameręnoſtręin tenutis ipſorũ, & inter eos ac Iobagiones eorundem acceptari, faciendo, cõtinuum curſum, & cambium eorundem voluerint facere & exercere: Sin autem non per nos, ſed per ſe ipſos, libertates eorum infringentur, & ſic ad ſolutionem ejuſdem lucri Cameræ, ſicut alii Regnicolæ noſtri, ſic & ipſi, dum modo hoc ut ipſa moneta noſtra per eos non fuerit acceptata, nec inter eos, & ad eos pertinentes cambiri curata fuerit, ad relationem quinque hominum prędictorum, videlicet, Archiepiſcopi, Magiſtri Tavernicorum, ac Comitis Parochialis unius Iudicis nobilium, & alicujus Capituli nobis pateat evidenter, tenebuntur: Ita tamen quod quivis Camerariorum ad ſingulos Comitatus ſuæ Cameræ, ſufficientes denarios Cameræ noſtræ, pro multiplicatione modernorũ denariorum noſtrorum, ad ſcitum & notitiam eorundem quinque hominum, in tanta abundantia, quod ipſe Comitatus de ipſis contentetur, dare debeat cambio exponendas, qui ſi non facerent, aut noſtros denarios in tam larga copia cambio exponere non curarent, illic, & in illis Comitatibus jura ſua perdendo, nec dicam faciendi, nec lucrum Cameræ exigendi, habeant facultatem. Solventibus autem in quibuſlibet Comitatibus, unus locus

communis &conveniens,pro dicta ſolu-
tione, deputetur, & ſi qui præſentes pr
multitudine ſolventium , aut aliquo ali
impedimento præpediti , die aſſignat
ſolvere non poſſent,abſque aliquo grav
mine,quatuor diebus continuis expecte
tur,nec infra ipſos quatuor dies integro
ſi ſolutionem fecerint, poſſint aggravar
Hoc expreſſo, quod iidem Comites Ca
merarum noſtrarum, ipſum lucrum Ca
meræ, ratione cambii ſignantes impoſ
tum, non aliter,videlicet, Viennenſibu
aut aliquibus antiquis denariis , vel gro
ſis, per formam compoſitionis, aut alt
tius coloris cautela,niſi cum ipſis integr
denariis Cameræ noſtræ ampliandis,ex
gere tenebũtur: & quod univerſos dena
rios antiquos , aut Viennenſes groſſo
tam Boemicales,quã Pachienſes,& alio
cujuſcunque formæ exiſtant,exceptis ſo
lummodo præſentibus denariis Camer
noſtræ perpetuo currere ſtatutis,combu
rere & infundere, ac in formam mode
norum denariorum noſtrorum redigi fa
cere , pro multiplicatione eorundem t
neantur: Conditione tali, quod ſi qui fu
cta dicatione,in termino aſſignato, lucr
Cameræ non perſolverit, tunc iidẽ qui
que homines , ad poſſeſſionem , de qu
ipſum lucrum Cameræ non eſt perſolu
tum,accedant,& tamdiu morã ibi faci
abſq

bſque deſtructione, & ſpoliatione poſ-
ſſionatia, in expenſa moderata ejuſdem
oſſeſſionis, donec ipſum lucrum Came-
æ, cum judicio trium marcarũ, perſolva-
ur. Si vero populi vel domini villarum
on ſolventium lucrum Cameræ præno-
atum, præterito termino ſolutionis, di-
tis hominibus, in officio Cameræ proce-
lentibus, cum pecunia debita, & judicio
um ordinato, extra villam placatum ob-
iarent: ex tunc ipſi executores negotio-
um Cameræ, in talibus Villis deſcenſum
acere nequeant aliqualem. Comites autẽ
arochiales & Iudices nobilium favore,
el precio corruptos juſticiã Cameræ ce-
antes, & homines de dicta ſolutione defẽ-
lentes, vel quoquo modo cõtra noſtram
ordinationem procedentes, dum modo
contra ipſos, hoc evidenter poſſit com-
probari, pœnis non ſolventium decrevi-
mus puniendos. Et quia promiſimus ſe-
riem omnium præmiſſorũ inviolabiliter
obſervare: volumus ut idem Comes Ca-
merarum noſtrarum, immutabiliter in
præmiſſis perſeveret. Econverſo autem,
remedio aliquorum literarũ, poſt emana-
tionem præſentium confectarum, aut ac-
quiſita aliqua aſtutia, quicquam immuta-
ſe queat de ſingulis præmiſſorum. Quia
Co qui cõtra hoc facere, ex ipſis Comitibus
icamerarum attentaret, dictos quinq; ho-
mines,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

mines, ſine quorum juvamine lucru
Cameræ exigendi nolumus habere facu
tatem, à ſocietate ipſorum, authorita
præſentium jubemus ſeparari. Nam han
dicam, non pro exactione antiquarur
monetarum, aut Viennenſium, ſed pr
ampliatione monetarum Cameræ noſtr
perpetuo diſcurrere in totoRegno noſtr
ordinatarum duximus diſponendã. Iter
volumus, quod dictus Comes Camer
noſtræ, abſq; prędictis quinq; hominibu
in negotiis Cameræ, in exterioribus ſe
extraneis, videlicet, in Comitatibus fier
dis & peragendis, ut pote, in dicationibu
& exactionibus lucri Camerę nihil poſſir
exercere. Si vero auſu temerario, contr
hoc procederent, & in hoc malũ aliquo
paterentur, merito patientur, & ſuſtine
bunt. Igitur ſi Comiti Camerę, aut ſuis ſe
quacibus, ac cum eo, pręcedentibus violẽ
tiam cuipiam inferret manifeſte, tales ſe
cundum qualitatem & quantitatẽ delict
punientur. Civitatẽſes vero ſub Comitat
& juriſdictione eorundem Comitatuur
Camerę exiſtentes, juxta pręſentem taxa
tionem noſtram, & Baronum noſtrorũ
certam ſummam pecuniæ de prædicti
monetis Cameræ ampliandis, ſimiliter in
fra prætactum temporis ſpatium, pro ar
gento cambire, vel finationem evider
tem monetæ campſæ, in eiſdem denari

Came

'ameræ ampliandis, dare, & ſolvere te-
eantur: Videlicet, Civitas Trinchinienſis
ecem Marcas: Item Civitas de Bach, tri-
inta quinque Marcas: Item Korponiia ſi-
iiliter triginta quinque Marcas: Item Ci-
itas Barſienſis quindecim Marcas: Item
'ivitas de Tirnavia centum Marcas, &
'ivitas de Tapolchan viginti Marcas, mo-
o prędicto cambire teneantur: Ita tamē,
uod aut ipſi Civitatenſes, receptis ipſis
uantitatibus pecuniæ novæ monetæ Ca-
neræ pro qualibet Marca octo penſas in
atera ponderanti, unam Marcam fini ar-
enti, vel ſolum nihil recipiendo, combu-
tionem, ſeu finationem ſingularum Mar-
arum ipſius monetę: Videlicet, de ſingu-
is Marcis ſuper ipſos impoſitis, ſingulas
uatuor penſas prædictarum monetarū,
uarum octo penſæ Marcam ponderant,
lare debeant. Si qua autem Civitatum
iegligens fuerit in ſolvendo, prędicti exe-
utores negotiorum Cameræ in medio
alis Civitatis, tam diu permanebunt,
quouſq; cū gravamine duodecim Marca-
um ſolutionē faciet prænotatam, in ex-
penſa tamen ejuſdem Civitatis moderata,
ut ſuperius eſt expreſſum: Eo ẹtiam de-
larato, quod quilibet Nobilis, ſuper ſolu-
ione lucri Cameræ, literas expeditorias à
Comite Camerę pro uno groſſo redimere,
icet plures habeat poſſeſſiones, teneatur.

Item

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

Item ſtatuimus, ut in quibuſlibet ſolit
locis in Civitatibus debeat fieri domu
Regalis, ad quam omnes homines aurũ
& argentum, ad vendendum, combure
dum, & cambiendum deferre teneantu
vel ſi palam, vel occulte alias comburer
vendere, vel commutare præſumpſerin
& in hoc reperti fuerint, per eundẽ C
mitem Camerarum omnia bona ſua, pr
ſentibus ſupradictis teſtimoniis, aufera
tur, & inſuper ut infideles puniantur. V
lumus etiam, ut nullus aliàs, præter qua
in Cameram Regiam aurum quot Kar
torum exiſtat, probare debeat, ſed Cam
rarius debeat examinare in domo Regi
& ponere Karatos ſuper aurum, & fig
noſtrum regium, & ſic ad Cameram a
rum deferatur: Contra hoc autem præſ
mentes, per eundem Comitem Camer
rum, prædicta pœna juſſimus puniend
Cæterum ſtatuimus, ut nullus mercat
aut quilibet alter, ultra duas Marcas den
riorum ad montana ſecum deferre pr
ſumat pro expenſis. Si autẽ idem Com
Camerarum, vel ſui Officiales apud ta
ultra duas Marcas reperierint in denari
auferant bona ſua univerſa, & punia
eos in perſona, præſentibus teſtimon
ſupradictis. Et ut Camerariorum noſtr
rum juſticia appareat in denariis fabric
dis: Statuimus, ut quilibet eorum in ipſ
ru

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

um monetis, ſignum habeat, per quod
oneta per ipſum fabricata cognoſcatur.
æterum volumus ut ipſe Comes Came-
rum, monetarios, ſeu cuſores denario-
m, ubique in Civitatibus, aut villis inve-
re poterit, & eoſdẽ captivare voluerit,
n Iudex, Iurati, & univerſitas Civitatis,
l villę, in qua reperti fuerint, ad requiſi-
onem ejuſdem Comitis Camerę, vel ejus
ficialium, ipſos monetarios captivare,
ad manus Comitis Camerarũ tenean-
r aſſignare. Secus autem ſi qui fecerint,
dem pœna, qua monetarii contumaces
nt plectendi, puniantur. Item ipſe Co-
es Camerarum noſtrarũ in Civitatibus
oſtris, ubi monetæ noſtræ fabricantur,
bet habere duo ſcrinia, in quorum uno
rramenta formalia, ſub ſigillis hominũ,
omini Archiepiſcopi & Magiſtri Taver-
corum cõſerventur, in altero vero vir-
læ pro monetis fuſæ, abſque monetis
ovis, ſub ſigillis tribus, & clavibus tribus
orundem trium hominum, videlicet do-
ini Archiepiſcopi, & Magiſtri Taver-
corum, ac ejuſdem Camerarii, debent
onſervari, & ſemper in præſentia ipſorũ
ominum, domini Archiepiſcopi, & Ma-
ſtri Tavernicorum aperiantur, nec poſ-
nt aliquo ipſorum abſente aperiri, vel
pera monetarum exerceri: Ita quod ſi
em Comes Camerarum noſtrarum ip-
ſis

ſis duobus teſtibus abſentibus, vel aliqu
ipſorum abſente, fractis lancibus, & ſigi
lis, monetas faceret fabricari, per ipſu
Magiſtrum Tavernicorum, tanquā falſ
rius puniatur, dummodo hoc iidem h
mines, domini Archiepiſcopi, & Magiſt
Tavernicorum fateantur, ſpecialiter du
funditur argentum, omnes perſonalit
intereſſe debeant, & ſingulis ſeptimani
ipſos novos denarios noſtros, ipſi hom
nes, Archiepiſcopi, & Magiſtri Tavern
corū, in combuſtione quadraginta eoru
dem denariorum novorum debeāt ex
minare, & ſic iidem novi denarii camb
exponentur. Item cuſtodes denariorum
fabricatores in eiſdem Civitatibus noſtr
commorātes, ne ipſe Comes Cameraru
noſtrarum pro falſis monetis inculpetu
ſub poteſtate & Iuriſdictione ejuſdem
manebūt. Cæterum, antiqua libertate C
merarum noſtrarū requirēte, ſtatuimu
ut omnes ſervientes officiales, ac mone
rios ipſe Comes Cameræ noſtræ, & n
alter debeat judicare, & ſi ipſe ex pa
ſuorū juſticiam dare neglexerit, Magiſt
Tavernicorū noſtrorum prædictus juſ
ciam facere teneatur, quibuſcunq; que
lantibus de eiſdem. Item pro ampliatio
earundem monetarū Cameræ noſtræ ſ
tuimus, ut univerſi Eccleſiarum Præla
decimas & debita, ac quoſvis reditus,
etia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

tiam cuncti Regni noſtri Barones & No-
biles, aliique cujuſvis ſtatus homines, ip-
ſorum provētus univerſos, ſcilicet tribu-
ta, terragia, & quaſvis collectas, à quibuſ-
cunq; eorũ debitoribus, & Iobagionibus,
tributariis & officialibus, cum ipſis mo-
netis Cameræ noſtræ, aut florenis recipe-
re, & exigi facere teneantur. Dummodo
ipſi denarii Cameręnoſtræ in tanta copia
cudantur, ut omnes debitores, ſua debita,
cum ipſis denariis Cameræ noſtræ perſol-
vendi habeant facultatem. Nos autẽ pro-
mittentes aſſumſimus univerſas noſtras
collectas Regales, & Reginales, per totum
Regnum noſtrum, ſpecialiter tributa no-
ſtra, & Triceſimas noſtras exigi facere, &
recipere cum eiſdem. Item ſi qui contra
ipſum Comitem Camerarum noſtrarum,
ratione injuriarũ, ſeu damnorum aut no-
cumentorum perſonis Camerariorũ no-
ſtrorum, in officio procedentibus illatarũ,
ad noſtram, vel Magiſtri Tavernicorum
præſentiam citati fuerint, in primo termi-
no abſque ulteriori dilatione, dante juſti-
cia, ipſa cauſa finaliter debeat terminari.
Quicunq; autem Comitem Cameræ no-
ſtræ prædictum, ordine Iudiciario in cau-
ſam attraxerit, præfatus Magiſter Taver-
nicorum noſtrorũ, ex parte ejuſdẽ, juſti-
ciam faciet noſtra authoritate mediante.
Hoc etiam ordinavimꝰ, ut de quibuſlibet

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

rebus, & bonis ipſarum Camerarum no
ſtrarum ubicunque in terra & in aqu
per eorundem officiales deferendis, nu
lum tributum exigatur. Præterea de qu
libet Marca unum pondus ad ratione
denariorum, ratione conſervationis fe
ramentorum homini ejuſdem domi
Archiepiſcopi, omni die operis; & dimi
dius ferto homini ipſi Magiſtri Tavern
corum, præter ſummam convention
noſtrę Regalis, perſolvatur. Si verò ip
Comes Cameræ noſtræ quolibet d
operis de ſingulis marcis cuſis, ſingu
pondera denariorum, & dictos dimidi
fertones; præmiſſo modo, perſolvere re
cuſaverit, vel dilationem facere vellet
homines ipſius domini Archiepiſcopi, &
Magiſtri Tavernicorum ferramenta for
malia includendi habeant facultatem
Item Aulæ noſtræ Vice-cancellario ide
Comes Cameræ noſtrę proventus ab an
tiquo conſuetos, videlicet, triginta Ma
cas in terminis ſolutionis ſubſcriptarum
ſalvis proventibus Notariorum rema
nentibus, plenè dare & ſolvere teneatu
Hoc etiam adjecto, quod injurias, &
damna officialibus Camerarum per quo
piam irrogata, præfatus Magiſter T
vernicorum proſequatur, & emendet
De falſariis autem, & eorum fautoribu
antiquam Regni noſtri conſuetudine
volu

volumus obſervari. *Item* ſtatuimus ut Comites parochiales quorumlibet Comitatuum, non plus quam tres marcas octo penſarum novæ monetæ noſtræ, à Comitatibus Camerarum noſtrarum petere, vel recipere, ratione fororum, præſumant. Nobiles autem & cujuſvis alterius ſtatus homines, fora habentes, prætextu fororum ipſorum, ab eiſdem Camerariis, quicquam petere vel recipere non præſumant. Volumus etiam, ut tam Magiſtri Tavernicorum ſuos dimidios florenos, quam dominus Archiepiſcopus ſua pondera, quibuſpiam vendere non poſſint & locare. Quod ſi fecerint, his juribus ipſorum priventur. Præterea iidem, Archiepiſcopus & Magiſter Tavernicorũ tales homines, in proſequendis negotiorum Cameræ tranſmittant, qui poſſeſſiones habeant, & ſi demerita ipſorum requirerent, pendere habeant. *Item* Comites Camerarum noſtrarum, qui anno ſequenti Cameras noſtras conducere voluerint, in die Strenarum venturo, de prædictis debitis ipſorum rationem nobis perſonaliter reddendo, conducant. *Item* quia ſuperius tetigimus, ut præfati quinq; homines executores negotiorum Cameræ ſuper Civitates, huic noſtræ ordinationi rebellantes, lucrum Cameræ in expenſa moderata commo-

 rando,

rando, cum ſubſidio Iudicum, & Iura-
torum, earundem Civitatum plene ex-
gere, cum gravamine judicii duodecim
Marcarum, & eiſdem Comitibus Came-
rarum noſtrarum plenarie perſolvi facere
teneantur. Ideo volumus, ut ſi ipſi Iudices
& Iurati pręſenti noſtro mandato obedi-
re recuſarent, extunc ipſum lucrum Ca-
meræ non ſolutum plene, & dictum Iu-
dicium duodecim Marcarum cum dupli
perſolvere teneatur: Exprimentes etiam
quod quicunq; res & bona, ratione non
obſervationis aliquorum articulorū præ-
miſſorum, & tranſgreſſionis mandati no-
ſtri Regalis, ſeu violationis ſtatuti Ca-
merę, à quibuſcunq; perſonis hominum
& in quibuſcunque locis auferentur, in
tres partes debeant dividi coæqualiter
quarum duæ partes ipſi Comiti Camera-
rum, tertia vero in manus prædictorum
hominum, domini Archiepiſcopi & Ma-
giſtri Tavernicorum debeat provenire.
Item de quibuslibet Marcis, pro lucro
Camerę in quibuslibet Comitatibus dica-
tis, & exactis, unum groſſum, ſeu unum
pondus, homini domini Archiepiſcopi
alium vero groſſum, ſeu pondus homini
Magiſtri Tavernicorum, dare, & ſolvere
tenebitur Comes Camerarum prædicta-
rum. Iſtud tamen expreſſe volumus
quod ſi ipſe Comes Camerarum noſtra-
rum

um, ipſam monetam Cameræ noſtræ,
ı locis ſolitis Cameræ, cudendo abun-
anter fabricari non fecerit, & ipſe ſo-
um ad dicam & exactionem lucrum
juſdem Cameræ ſe diſſimulando com-
niſerit: Extunc ipſe talis, tanquam nos
educens & Regni noſtri deceptor ſeu
nendax, contra noſtram Majeſtatẽ con-
incatur. Vt autem idem Comes Camerę
nemoratam ſummam pecuniæ octin-
entarum marcarum, nobis facilius ſol-
ere poſſit, ordinantes decrevimus, ut in
)ctavis feſti Nativitatis Beati Ioannis Ba-
tiſtæ, Ducentas marcas. Item in Octa-
is Nativitatis Beatę Virginis iterum Du-
entas marcas, & modo ſimili Ducentas
narcas in Octavis Beati Martini confeſ-
oris: Reſiduas vero Ducentas marcas in
)ctavis diei Strenarum ultimam ſolutio-
nem faciendo, in terminis ſeſe invicem
ubſequentibus nunc venturis, hic in
Wijſſegrad, cum monetis prænotatis,
modo præmiſſo, nobis tenebitur, pœ-
nam dupli incurret, ſi aliquem terminum
præmiſſorum omiſerit inſolutum. Da-
tum in Wyſſegrad in feſto Purificationis
Virginis glorioſæ, Anno ſupradicto, vi-
delicet, milleſimo, trecenteſimo, quadra-
geſimo ſecundo.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

VII.
REGIS HVNGARIÆ
ELECTIO, CORONATIO, POTESTAS.

REGES Hungariæ Electioni jure regno præficiuntur. Si Electio S. Stephani, de quâ Le genda dicit: Crevit infans di ligenti nutritus educatu, qui tranſacta pueritia, poſtquam gradum adoleſcentiæ primum aſcendit, & convocatis pater ſuus Hungariæ Primatibus, cum ordine ſequenti per communis conſiliũ colloquii filium ſuum Stephanum poſt ſe regnaturum populo præfecit, & ad hoc corroborandum à ſingulis Sacramenta exegit. Poſthæc plenus dierum anno Dominicæ incarnationis nongenteſimo ſeptimo, ſæculi hujus ærumnas cæleſti mutauit gaudio &c. *& paulo poſt:* Poſt obitum vero Patris, Stephanus adhuc adoleſcens favore Principum & Plebis in patris ſolium laudabiliter profectus.

Haud multo interjecto dein tempore cum Hungariæ Optimatibus placuiſſet, ut, qui titulo Ducis tot præeſſet populis totque viris generis claritudine, auctoritateque magna inſignibus, uteretur magis honorata appellatione, *Regiam*

Elege

Elegerunt Dignitatem. Ranſanus *Indice 9*.

Demum quando poteſtas omnis à Deo eſt, & maxima cœpta ſine Divina ope confirmari nequeunt, regalia inſignia cum Pontificia benedictione piis precibus ut aſſequatur. *Bonfin. libro* 1. *dec*.2. *de S. Stephano*. Quarto poſt Patris obitum anno, Divina commonente clementia eundem Aſtricum Præſulem, qui alio nomine Anaſtaſius dictus eſt, & ad limina Sanctorum Apoſtolorum miſit ut à ſucceſſore Sancti Petri Principis Apoſtolorum poſtularet, quod novellæ Chriſtianitati exortæ, in partibus Pannoniæ, largam benedictionem porrigeret. Strigonienſem Eccleſiam in Metropolim ſive ſubſcriptionis auctoritate ſanciret, & reliquos Epiſcopatus ſua benedictione muniret, regio etiam dignaretur ipſum diademate roborare, ut eo fultus honore, cœpta per DEI GRATIAM poſſet ſolidius ſtabilire &c. Præſul Aſtricus ad Papam pervenit, qui officium injunctum ſibi, prudenter exequens, & Sancti Ducis geſta referens ordine, ab Apoſtolica ſede quam promptiſſimus inſignia poſtulavit, indicans eum dignum tali honore & dignitate, qui plures gentes per Dei adjutorium ſibi ſubjugaſſet, multos infideles per ſuam poten-

tiam ad Dominum convertiſſet. Qu
bus auditis valde gaviſus Romanus P
tifex cuncta prout fuerant poſtulata b
nigne conceſſit, crucem inſuper ante f
rendam Regi, velut in ſignum Apoſtol
tus miſit: Ego inquiens ſum Apoſtol
cus, ille verò merito Chriſti Apoſtolus
per quem ſibi tantum Populum Chriſt
convertit. Quapropter diſpoſitione
ejuſdem prout Divina Gratia ipſum i
ſtruit, Eccleſias Dei ſimul cum Popul
vitæque jure ordinandas relinquimu
Impetratis ergo omnibus, prout peti
Præſul Aſtricus, lætus ad propria reme
vit, ſecum ferens propter quod incœpt
iter proſpere peregerat. Benediction
ergò Apoſtolicæ literis, cum Corona, &
Cruce ſimul allatis Præſulibus cum Cle
ro, Comitibus, cum Populo laudes co
gruas acclamantibus, dilectus Deo Ste
phanus Rex unctione criſmali perunctu
Diademate Regalis Dignitatis felicit
coronatur. *Legenda dicta, & Bonfiniu*
d. l. Ranſanus d. l.

Idem Ius Conſuetudinarium Hun
garorum *parte* 1. *tit.* 3. Poſtquam ver
inſpirante Spiritus Sancti gratia, ad ag
nitionem veritatis, Catholicæque fide
profeſſionem, opera ipſius Sancti Regi
noſtri, Hungari venere. & eundem ſpō
te in Regem elegerunt, pariter & coro

navere

avere. Et abſolutior Regis poteſtas *Part.* .*tit.* 3. Verum poſtea quam ad fidem Catholicam ſunt converſi, & Regem ſponte ſibi ipſis elegerunt, tam condendæ legis, quam etiam cujuslibet poſſeſſionariæ collationis, atque omnis judiciariæ poteſtatis, facultas in juriſdictionem Sacræ Regni hujus Coronæ, qua cuncti Reges Hungariæ coronari ſolent, & ſubſequenter Principem, ac Regem noſtrum legitimè conſtitutum, ſimul cum imperio, & regimine tranſlata eſt.

Quapropter extitit adverſus ſuos & Chriſti hoſtes feliciſſimus, imperium ſuum victis hoſtibus primum auxit, ſtabiliit, exque dignitate Ducali, ad Regiũ faſtigium evectus, auguſtali ornamento decoratus eſt, quo quidem Regio Diademate, an inter omnium Regnorum regalia inſignia, aliud præclarius & religioſius magis ſit, dubito? *Generoſ. Comes Petrus à Revva S. Coronæ Duumvir, de Sancto Stephano, Comment. dicto. pag.* 4. *f.*

Ardua & confragoſa, maximiſq; difficultatibus intricata, diſcurſu tamen non indigna hæc quæſtio: *Num Hungarorum Reges neminem niſi Deum & Enſem recognoſcant ſuperiorem?* Bodinus in libro 1. De Republic. cap. 9. inter Regna, quorum Reges aut fiduciarii,

aut Vectigales Eccleſiæ Romanę fuerut
ſcribit: Regnum etiam Hungariæ,
utramque Pannoniam Pontificum R
manorum beneficio, à Regibus tene
jactabant: ut quidem catalogo feud
rum Eccleſię Romanæ Hungaria cont
netur.

De illis Liber manuſcriptus è Biblic
theca Ludovici Demolini Rochefort
Medici & Conſiliarii quondam Sabau
dici. Ex his Feudatarii ſunt Rom. E
cleſiæ in fiſco Apoſtolico ſcripti: Re
Sicilię & Neapolis feud. Rex Sardinia
Rex Arragoniæ. Rex Ierusalem. Re
Hungariæ. Parum abſunt *Bodini* verb
ſed longè ante d. l. Extant etiam in A
chivis & publicis actis Curiæ Romanæ
Regum Vaſallorum nomina hoc ordin
poſita; Reges Neapolis, Siciliæ, Arra
goniæ, Sardiniæ, Hieroſolymorum
Angliæ, Hiberniæ, Hungariæ: hæ
deſcriptio vetus eſt eorum principu
qui ante annos CCCLXXX. fidem & ob
ſequium Pontificibus Romanis exhibue
runt.

Ad eam ſententiam Gregorii VII
librum I. Sanctionum ſive Epiſtolarum
ſive Regiſtrum, qui erat in Bibliothe-
ca Lateranenſi, poſtea delatus in Vati-
canum, Auguſtinus Steuchus Eugubi-
nus, Epiſcopus Kiſanus, ſedis Apoſto-
lica

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

cæ Bibliothecarius, libro 2. contra Laurentium Vallam de Falſa Donatione Conſtantini, allegat: Eadem propè, aut ſimilis ratio eſt de regno Hungariæ, de quo idem; Gregorius Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilecto filio Salomoni Regi Hungariꝭ ſalutem, & cetera. Sicut à majoribus patriæ tuæ cognoſcere potes, Regnum Hungariæ Sacro ſanctæ Romanæ Eccleſiæ proprium eſt, à Rege Stephano olim Beato Petro cum omni jure, ac poteſtate ſua oblatum, & devote traditum. Præterea Henricus piæ memoriæ Imperator Regnum illud expugnans, Victoriam adeptus, ad corpus beati Petri Lanceam & Coronam Regis tranſmiſit, & pro gloria triumphi ſui illuc direxit inſignia. Quo principatum ejus dignitatis attingere cognovit: Hæc & alia. Noris de hoc Regno, quod cum à Barbaris, Scythis, ac Pannonibus non Chriſtianis fuiſſet poſt Conſtantini tempora occupatum, ereptumque Romano Imperio, cui Eccleſia hæres ſucceſſit, fuiſſe à Chriſtianis Regibus Eccleſiæ Romanæ, cui debebatur, reſtitutum. Quod de Hiſpania luce clarius eſt, quæ & ipſa Barbaris occupata cum eſſet, Eccleſiæ reſtituta à Regib. eſt. Idem Gregorius de eodem Regno ad Geuſam Hungariæ Regem eodem libro,

bro, ſed non eodem capite: Notum ver
tibi eſſe credimus, Regnum Hungari
ſicut & alia nobiliſſima regna in propri
libertatis ſtatu debere eſſe, & nulli Re
alterius Regni ſubjici, niſi Sanctæ, & u
niverſali matri Eccleſiæ Romanæ: qu
ſubjectos habet nō ut ſervos, ſed ut filio
Quod quia conſanguineus tuus à Reg
Theutonico, non à Romano Pontific
uſurpative obtinuit: dominium ejus, u
credimus, divinum judicium impediv
&c. De eodem idem Regno ad eunder
regē Hungariæ ſic ſcripſit idem ſummu
ac Sanctus Pontifex, capite ſeptuageſi
mo: Verum ubi correpto dominio no
bili, beati Petri Apoſtolum principis
cujus Regnum eſſe prudentiam tuam
non latet, Rex ſubdidit ſe Theutoni
co Regi, & Regale nomen obtinuit
Dominus injuriam ſuo illatam princip
prævidens poteſtatem Regni ſuo ad t
judicio tranſtulit. Et ita conſanguineu
tuus ſi quid in obtinendo regno, juri
prius habuit, à ſe ſacrilega uſurpation
privavit. Petrus enim à firma petra di-
citur, quę portas inferni confringit, atque
adamantino rigore deſtruit, & diſſipa
quicquid obſiſtit. Hæc magnus ille Pon-
tifex.

Pergit *Bodinus capite & libro dicto.*
At in Vaticanis actis legi fiduciæ (*An-*

nc

no M. CC. XXIX.) formulam, qua Ladiſlaus I. Rex Hungariæ Benedicti XII. Pontificis Romani fiduciarium ſe profitetur, ab eoque Coronam ac ſceptra ſuſcepturum promittit. Ladiſlao verò IV. Regi Hungariæ, quod Pontificis Romani mandatis minus paruiſſet, ſacris interdictum eſt (*Anno* M. CC. LXXX.) nec aliter veniam obtinuit, quam ſi centum argenti pondo, annui cenſus nomine Pontifici Romano dependeret, &c. In extremo plurima ſunt edicta Legati Pontificis, de ſtatu Regni, deque agris publicis Hungariæ, ne Regibus quicquam diſtrahere liceret: ob id enim Andreas Hungariæ Rex Honorii Pontificis Romani edicto Romam venire juſſus eſt (*Honori III.* M. CC. XXI. ut cauſam diceret, cur agri publici partem dîſtraxiſſet. Innocentius (*verba extant inter Innocentii epiſtolas lib.* 1. *epiſt.* 10. *& in Gregorii IX. Decretalibus lib.* 3. *tit.* 34. *de Voto & Vot. redempt. cap.* 6. *Licet*) quoque III. juſſit Hungariæ Regem vota patris implere: quod ſi recuſaret, ad proximum quemque Regni ſceptra delaturum, teſtatus eſt. huuſque Bodinus.

Hæc num vera ſive fictitia ſint, nõ erit abſconditum Cancellariæ ſive Archivæ Hungaricæ: nec pro & contra deeſt una

atq;

atq; altera ratio; eaque per *Teſtimoniu*
Reale & Perſonale.

De Reali non opus eſt verbis, qu
RERVM TESTIMONIA adſun
Generoſus Comes Petrus à Revva S.
Duumvir, de Corona Comment. &c. pag
50.*pr.* Præſertim vero noſtri dum d
vina revelatione, & Angeli juſſu pr
mum Regem Hungariæ Sanctum St
phanum Corona iſthac potitum eſſe, nc
runt, profitenturque, non ſaltem ut ca
pitis Regii decus & Majeſtatem tueatu
ſed magis ut VERITATIS CHRISTIANA
AGNITAE ET PROFESSAE HUNGARO
RVM AETERNVM SIT SYMBOLUM AT
QVE MONVMENTUM.

Perſonale duplex eſt, *Divinum* & *Hu*
manum.

Ex *Teſtimonio* divino ſupradicta fer
omnia ex Actis Vaticanis pugnare viden
tur vel cum ipſa deitate. *Daniel* 2. *v.*47
Deus deorum eſt, & Dominus Regun
Sapient. 6. *v.* 2. Audite ergo Reges, &
intelligite, *verſ.* 5. Quoniam cum eſſe
tis miniſtri Regni illius, *hoc eſt, Dei Va*
ſalli.

Vel cum Officio Chriſti: *Ioh.* 18. *v.* 3
Regnum meum non eſt de hoc mund
&c. *Ioh.*6. *v.* 15. IESUS ergo cùm cogno
viſſet, quia venturi eſſent ut raperer
& facerent eum Regem, fugit in mont

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

Vel cum doctrina Chriſti. *Luc.* 2. quod
ſe ſe cenſui ſubmiſit, nullumque acce-
t, ſed dare juſſit, *Matth.* 22. *verſ.* 21.
Marc. 12. *v.* 17. Reddite quæ ſunt Cæ-
ris, Cæſari: & quæ ſunt Dei, Deo.
Rom. 13. *v.* 7. Reddite ergo omnibus
ebita: cui tributum, tributum: cui Ve-
igal, vectigal: cui timorem, timorem:
ui honorem, honorem.

Denique vel cum inſtitutione Apoſto-
rum: *Matth.* 20. *v.* 25. *Luc.* 22. *v.* 25.
eges Gentium dominantur eorum: &
ui poteſtatem habent ſuper eos, benefici
ocantur, *verſ.* 26. vos autem non ſic.

Suſpenſa ſententia, fundamentum con-
overſiæ *teſtimonio Divino* luſtravimus,
ſtat *Humanum*: quod *Vniverſale* &
articulare.

Vniverſale excutiendum per *Teſtimo-
ium Eccleſiaſticum* & *Politicum.*

Eccleſiaſticum autores habet Pontifi-
es Max. qui *pro* & *contra* ſeipſos perhi-
ent. *Pro* non admittunt Dd. *Theodorus
einking de Regim. Secul. & Eccleſiaſt.
. Imp. Rom. lib.* 1. *claſſ.* 2. *c.* 4. An Impe-
um Romanum ſit à vel ſub Pontifice,
um. 15. *& ſeq.* Illis legibus non eſt cre-
endum, quarum auctores repelluntur, *c.
aternitatis. de Hæret. c. licet ex quadam
e teſtib. l. Mathemat. C. de Epiſcop. aud.
eſold. de jurisd. imp. q.* 5. *p.* 12. Teſtimo-
nium

nium hoc eſt domeſticum, cujus fid
improbatur, *l. etiam. & ibi Dd. C. de t*
ſtib. §. 9. Inſtitut. de teſtam. l. 1. §. ad qu
ſtionem. ff. de quæſtion. Speculat. in t
de teſtib. §. 1. num. 11. Proſper Farin.
teſtibus q. 55. n. 1. Quia in propria cau
nemo teſtis idoneus. *l. omnibus. C. de*
ſtibus. Idque multò magis, ſi teſtis p
teſt prætendere honorem, commodu
ſuum vel etiam modicum intereſſe. *A*
choran. l. 3. q. 24. Sichard. in d. l. omnib
n. 2. Chaceran. deciſ. Pedemont. 79. nu
40. Cravet. conſ. 99. n. 2. Quia nulla
idoneam Pontifices reddunt ratione
ſuæ teſtificationis, quo caſu teſtium
des nulla. *l. ſolum. ubi Bart. Bald. Sichar*
C. de teſtibus. Hæc *Keinking. adi*
Ampliſſ. & Conſult. Dominum D. Clute
dil. concluſ. 6. lit. a. &c.

Ponderoſa in iiſdem tamen actis V
ticanis extat interceſſio Principum Hu
gariæ adverſus pontificis Romani L
gatum; anno MCCCVIII. quæ cum d
ceret Stephanum I. Hungariæ Regem
pontifice Romano Coronam Regia
accepiſſe, accerrimè reſtiterunt, neq
id Romano pontifici jus eſſe denunti
runt: nec tamen ſe prohibere, quò min
Rex Hungariæ ſi vellet, à pontifice R
mano Coronam conſequeretur. *Bodin*
de Repub. l 1. cap. 9. dicto.

Teſtim

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

Teſtimonia Politica; Pro & *Contra*
blationem Regni Hungariæ beato Pe-
to ſunt. Ius Conſuetud. *in tit.ult. Pro-*
g. confitetur; *quod ſit ſupremus Iudex;*
t Papa, & Imperator, vel alius, qui non
dſtringitur legibus; & part. 1.tit.11. *Pa-*
a ſeu ſummus Pontifex, utramque Iuris-
ictionem temporalem ſcilicet & Spiri-
ualem habet. Ob id *etenim Andreas Rex*
Iungariæ ab Honorio III. Pontif. Max.
ocatus eſt in jus, propterea quod prædio-
um publicorum partem diſtraxiſſet anno
I. CC XXI. *Bodinus lib.6.de Repub.cap.2.*

Cui Andream ſe obſequioſum prębuiſ-
anno ſequenti vigeſimo ſecundo, haud
iter præ ſe ferunt ejuſdem Regis decre-
ſive Leges Fundamētales Regni Hung.
um in *Genere art.ult.*31. Et ut hæc no-
ra tam conceſſio, quam ordinatio, ſit
oſtris, noſtrorumque ſucceſſorum tem-
oribus in perpetuum valitura, eam con-
ribi fecimus, in ſeptem paria literarum,
aureo ſigillo noſtro roborari: ita
uod unum par mittatur Domino Papæ,
ipſe in regeſto ſuo ſcribi faciat, ſecun-
um, &c.

Tum in *Specie art.16.* INTEGROS
omitatus; vel dignitates quaſcunque in
rædia, ſeu poſſeſſiones non conferemus
erpetuò. *Quæ* omni penitus *(uti loqui-*
ur Ludovicus I. Rex in Concluſ. Confir-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

mat. Decret. Andreæ) ſuſpicione caren-tes, de verbo ad verbum præſentibus, velut explicat *Albertus Rex art.* 16. *an-no* M CCCC XXXIX. Perpetuas verò ven-ditiones, vel impignorationes jurium Regalium & Coronæ, neque ſine conſi-lio quorumcunque faciemus.

Teſtimonium *Politicum* ſive *Civi*[...] contrarium eſt, in hoc, Pontifices Ro-manos antea habuiſſe dominium Pan-noniæ ex donatione Conſtantini Magni: ſicuti Gregorius VII. ſcripſit ad Salo-monem Regem: *Noris de hoc Regno*, & cætera. Contra donationem illam pru-denter diſputat *Cluten. lib. concluſ.* [...] Dominium autem non ex pluribus cau-ſis, ſed una tantùm contigit. *l.* 3. §. 4. *ex pluribus, D. de acq. & am. poſſ.* Et quo[d] jam noſtrum eſt, id amplius noſtrum fi[e]ri non poteſt. §. 10. *Inſtit. de Legat.* §. 1. *Inſtit. de action.* Nec Pontifex potuit ac-cipere: Quod enim dari nequit, id n[e]-que accipi poteſt, hæc Cl. Domin[us] Cluten.

S. Stephanus ſiquidem pro impetra-tione Coronæ, Pontifici reſtituere Pan-noniam *Natura* non potuit, quia non habuit ipſe, l. 54. de R. I. *Nemo plus ju[ris] ad alium transferre poteſt, quam ipſe ha-beret.* Etenim commendatione patri[æ], hoc eſt, *cum Hungariæ Primatibus p*[...]

comm[...]

mmunis conſilium colloquii, &c. *præfe-*
us,&c. & *poſt obitum patris,&c.favore*
rincipum & Plebis in patris ſolium pro-
ctus eſt, quemadmodum ex Legenda
Stephani ſuprà dictum eſt.

Iure quoque offerre non debuit; quo-
am poſt acceptam Coronam à Benedi-
o VII. Pontif. Max. Hungari eum ſpon-
in Regem elegerunt, pariter & coro-
avere. Quo facto omnis poteſtas cu-
ulativa, & non privativa, in Iurisdi-
ionem Sacræ Regni hujus Coronæ, &c.
Regem noſtrum legitimè conſtitu-
m, ſimul cum imperio & regimine
anſlata eſt. *uti ex Iure conſuetudinario*
pra monſtratum.

Quæ Munia & Bona Sacræ Coronæ
opria, antiquitus habuerunt inviola-
m legem, teſtis eſt ipſe Pontifex, quum
jus vocaverat propterea Andream II.
credibile præterea memoratu eſt,
uid? Quod in Hungaria ſemper ma-
r vis Coronationis, quam Electionis
at. Nempe: *Ubi Helena, ibi Troja*, ut
dicam. Quid moror exemplis hoc
monſtrare? Eccè Domini VLADIS-
AI Poloni (qui non vera ſacraque Re-
ni hujus Corona, ſed reliquiarum capi-
Sancti STEPHANI Regis ornamento
ſignitus fuerat) quique in Partibus Ro-
aniæ juxta oppidum Warna, marina

 propè

propè ad littora, per AMURATEM Tu
corum Cæſarem circa feſtum beati Ma
tini Epiſcopi & Confeſſoris, in ann
gratiæ quadringenteſimo quadrageſim
quarto ſupra milleſimum debellatus o
cubuit, pro quorumcunque parte, & qu
buſcunque, ac quavis ratione, vel titu
factæ, per omnia caſſatæ, revocatæ, & v
ribus deſtitutæ ſunt, quæ nũquam tene
tur, &c. *Ius Conſuet. part. 2. tit. 14. & pa
lò poſt:* ITEM privilegia invictiſſimi Pri
cipis quondam Domini MATTHIAE R
gis laudatæ recordationis, &c. ante c
ronationem ſuam confecta non tene
tur, niſi poſtea fuiſſent per eum confi
mata.

Potioris confirmationis & explic
tionis gratia exaudiendus Generoſ. C
mes Petrus à Rewa S.C. Duumvir. q
hoc exemplis propriis & contrariis
fundamentũ Iuris Conſuetudinarii abu
undè comprobat, iiſdem verbis: Quo
cum in patria noſtra ELECTIONE pl
penè valeat Coronatio, quæ non ali
quam Sacra Corona legitimè pera
poſſint, ad cuſtodiam ejus major cur
diligentiaque adhibeatur. Non pauci r
periuntur Cæſares, ut nihil de Regib
dicam, qui ſumma illa Imperiali Coro
non ſunt inſigniti, ſiquidem aurea il
Cæſareaque Corona, qua ſoli Roma
Ponti

ontifices coronandi jus & facultatem
ıbent, ROMAE tanquam urbe vete-
; imperii honore, antiquorum trium-
ıis & ſtupendis ſupremæ fortunæ mo-
ımentis longè clariſſima dari, ibi-
mque coronatio peragi, aut ubicun-
ıe in Italia ſolet: Italica verò profe-
io pleriſque Imperatoribus, ſicut &
rum clientibus, qui illos comitari te-
ntur, ſumptuoſa neque periculi ex-
rs exiſtimata fuit. Sanè RUDOL-
HUS HABSPURGUS ejus nominis
imus IMPERATOR, Diadematis
nperialis accipiendi cauſa Italiam ſalu-
re abnuit: quod Cæſarum Italiam
oficiſcentium, veſtigia læta, & ſpei
endidæ plena, ex Italia verò redeun-
ım triſtia, luctuoſaque noviſſet. Hic
men Imperator, ſicut CONRADUS
oque Primus & Secundus, HEN-
ICUS Auceps, LUDOVICUS
ARTUS & multi alii; quin & FER-
INANDUS, MAXIMILIA-
us, RUDOLPHUS, ſola electione
o veris & legitimis Cæſaribus habiti
nt, plenariaque Imperiali juriſdictione,
que auctoritate potiebantur. In Hunga-
ı verò, etiamſi conſenſu atq; ſuffragiis
nnium Ordinũ Rex pronunciatus ſit,
Regni habenas compluribus annis cum
ıde tenuerit, niſi vetuſtiſſima iſthæc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

Corona redimitus & conſecratus fueri
nulla indulta, nullæ collationes, nu
ejus Privilegia locum vel pondus a
quod, habent, & meritò pro Interre
cenſetur. Exemplis illud declarare plu
bus facilè omnino eſſet, miſſis aliis, unu
atque alterum referam. Quem fugit,
LADISLAUM ELECTUM Regem Hu
gariæ fuiſſe, & pro defenſione noſt
patriæ, Marte aperto ad VARNAM, cu
potentiſſimo Turcarum Imperatore
MURATHE fortiter, animosè, & magn
nimè planè depugnaſſe, in eodemq
prælio mortem oppetiiſſe. Sed ſiquide
Corona Sancta coronatus non fui
nulla ipſius Privilegia monumentu
aliquod habent. Sic nec MATTHI
PRIMI donationes, toto ferè ſexenn
ante coronationem emanatæ, niſi p
coronationem per eundem fuiſſent co
firmatæ & ſtabilitæ, vigoris vel firmit
tis alicujus ſunt. Vngariæ certè Reg
maximum dignitatis vigorem, decuſq
à Sacra Corona petere habereque exiſ
mant, huic condere leges, ſalutares u
leſque, inutiles antiquare permittan
Hanc velut legem legum ſtatuunt, ha
pœnarum ac talionum diſcrimina pe
ſare, huic juramenta ſolennia præſtar
huic hæreditates ſacras & prophanas a
ſcribere dicareque, peculiaque omn

ſu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

na, tanquam ad fontem unde omnia
rofluxerant, redigere Hungari conſue-
ēre; unde caſtra complura, & Civitates
iberæ ac Regiæ bona ſacræ Coronæ
uncupata, ſanctam & inviolatam ob-
nent legem, ut nec Regi ipſi, nec cui-
nam alii, mortalium ad alium uſum
uctumque conferre (& ut nos loqui-
nur) abalienare liceat. Denique tanta
is ejus eſt, ut non ſaltem in legem Ma-
ſtatis peccet, qui illam lædere præſu-
nat: ſed in ipſam religionem & divinita-
m delinquat. *Hæc ille Comment. d. pag.*
o. & ſeq.

En aliud in Iure Conſuetud. *part.* 1.
t. 11. Sciendum autem quod licet Papa
u ſummus Pontifex, utramque juriſdi-
ionem temporalem ſcilicet, & ſpiritua-
m habeat, in collationibus tamen be-
eficiorum Eccleſiaſticorum pro tempo-
: vacantium in hoc Regno, ſummus
ſe Pontifex nullam juriſdictionem exe-
uitur, præter confirmationis auctorita-
m: Et hoc quadruplici ratione. Pri-
o ratione fundationis Eccleſiarum.
uia Reges Hungariæ cum ſoli fuerint
mnium Eccleſiarum & Epiſcopatuum,
bbatiarumque, & Præpoſiturarum in
oc Regno fundatores, per ejuſcemodi
ındationem omnem facultatem juris
atronatus, nominationis, electionis, ac

collationis beneficiorum , ſibi ipſis ac
quiſierunt & vendicarunt,&c. SECUND
ratione ſuſceptæ Chriſtianitatis . Qui
Hungari non per prædicationem Apoſto
licam,vel Apoſtolorum,quorum Princi
pis vicem & perſonam in terris Papa ge
rit , ſed per inſtitutionem proprii Reg
eorum Sanctiſſimi videlicet Stephani Re
gis, &c. converſi ſunt ad Catholicam fi
dem,&c. TERTIO ratione legitimæ præ
ſcriptionis,&c. QUARTO, quia iſta liber
tas Regni,&c. in generali ac celebri con
cilio Conſtantienſi,&c. corroborata,ju
riſq; jurandi religione firmata fuit. *H*
quadrat Canon, quo Logici ita ſubſumun
Si id non ineſt, quod magis ineſſe vide
tur, nec illud inerit , quod minus ineſ
videtur.

Redeo jam quaſi è diverticulo ad Te
ſtimonium humanum Particulare, e
quo plurimi autores Hiſtorico-Politi
contraria opinione proficiſcuntur. *Ioan*
nes Aventinus verò, de Gregorii VI
concione habita Romæ, ſcribit lib. 5. *A*
nalium Bojorum (pag. 351. *edit. Baſ*
in fol. anno 1615. *qua docuit.* Se maj
rum veſtigia, patrum ſcita, placita mag
ſtrorum Eccleſiæ, legem divinam, ſum
mum cæleſtis theſauri jus ſe inſequ
Chriſtum dominum Deumque noſtru
Divo Petro, ejus ſucceſſoribus Roman
epiſco

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

Epiſcopis cenſuram totius orbis humani detuliſſe; eoſdem cælitus conſtitutos cenſores eſſe, qui judicarent de moribus, de curia cæleſti atque ſpiritibus æternis, nedum mortalibus. In arcanis ſacræ hiſtoriæ contineri, divina oracula eſſe, Tu es Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferni non prævalebunt adverſus eam: & tibi dabo claves Regni cælorum, quodcunque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cælis. Nemo omnium (inquit Septimus) ne Reges quidem atque Imperatores hic excipiuntur.

Ioſias Nolden de Statu Nobilium *cap. 2. n. 83.* Quamvis Hungariæ Duces Regiam Coronam à Pontificibus acceperint, Bodin. l. 1. de Repub. cap. 9. Pontificem tamen neque Imperatorem pro ſuperiore recognoſcunt *Reichs Abſcheid,* de anno *66. Zu Augsp. §. Vber voriges haben vns. 69.* Ibi. *Da doch ſolche Landtſchafft*, intellige Hungariam, *dem H. Reich Teutſcher Nation jhn nichts nit vervvand oder zugethan.* ſic Nolden.

Neque Legenda Sancti Stephani, quæ juſſu Colomani Regis à Carthuito Epiſcopo conquiſitè, ſicuti in dedicatione Legendæ extat, deſcripta eſt, de oblatione vel traditione beati Petri, vel verbulo aliquam mentio-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

nem facit, nihil præterea Decreta S. Stephani & Annales Hung. de oblatione dictà habent aut proferunt; Quin hoc potius Carthuitus in Legenda dicta & ex illo Bonfi. dec. 2. lib. 1. de S. Stephano pro certo referunt, ſe ſuumque Regnum in poteſtaté & perpetuum Patrocinium caſtiſſimæ virginis D. Mariæ addixiſſe, tenor verborum Legendæ iſte eſt: Erat interea Rex idem fidelis in omnibus actibus ſuis Deo perfecte deditus, per votum & oblationem ſeipſum cum Regno ſuo ſub tutela perpetuæ virginis Dei genitricis Mariæ precibus aſſiduis conferens, cujus gloria & honor tam celebris inter Hungaros habetur, quod etiam feſtivitas aſſumptionis ejuſdem Virginis ſine additamento proprii nominis ipſorum lingua dies domini vocitetur.

Votum hoc & oblationem, ut omnibus conſpicuam facerent quovis tempore, & aurum & argentum Hungaricum, in Ducatis & minutis æris, ſcilicet Groſſis & Denariis, Effigie D. Mariæ, & & non B. Petri cum hac inſcriptione: PATRONA HUNGARIAE, ſignant.

De Ladiſlao quoque 1. Rege, nihil quicquam tale Decreta & Legenda ejus, iidemque Annales produnt. Ladiſlaum verò IV. annuum cenſum non dependiſſe Pontifici Roman. ex Thwroczio

planum

planum eſt: Inſuper contra eum, quia Cumanicè & non catholicè converſabatur, Philippus Firmanus ſedis Apoſtolicæ Legatus advenit, &c. Regem anathematis vinculo feriens, ut paganos odio haberet, ritum Chriſtianorum diligeret, & thoro viveret conjugali: ſed nihil in Rege proficiens repatriavit. *part.* 2. *cap.* 80. *De cap.* Licet, *&c.* ext. de Voto addatur *Lud. Molina Hiſp. de Hiſpan. Primogen. lib.* 1. *cap.* 9.

Exindè nova de Sacra Corona controverſia non erat, cum poſt Ladiſlaum dictum, Andreas III. Venetus voluntate Optimatum Diadema conſumpſiſſet, ut opinatur Generoſus Comes Petrus à Rewa. *Comment. d. l. pag.* 25. *m. f.* Quia in hujus imperio quidam nobiles Regni, Iohannes ſcilicet & Henricus Banus filii Henrici, ac Vgemus filius Poch de Wylak; aliique quam plures in Præjudicium Regis ANDREAE, à Papa Bonifacio VIII. Regem petierunt. *Thvvrocz. part.* 2. *cap.* 82. Quorum ad inſtantiam Papa admittens quendam puerum XI. annorũ nomine Carolum. anno Domini MCCXCIX. vivente adhuc Andrea Rege in Hungariam deſtinavit. *autor d. l. cap.* 83.

Secundum Andreæ Regis obitum, qui annos ferè undecim regnavit, inter opti-

mates

mates diſſenſio maxima oritur, atque bipartito potentatus omnis planè dividitur. Nam quum pars maxima iniquo animo ferret, ob Caroli ingreſſum, qui Pontificia auctoritate ſibi Regnum expoſcebat, Vngaros eligendi poteſtate privari, eamque præter æquum & fas à Pontifice uſurpari: ne ſuo jure cederet, alium inducendum eſſe decrevit. Cæteri mitiore ingenio præditi, Carolo favebant, &c. *Bonfin. dec. 2. lib. 9.*

Ne itaque Hungari libertatis ſuæ in electione Regis jacturam acciperent, quam nimirum per PONTIFICIS BENEDICTI NONI CAROLO Vngariæ Regni habenas ſuffragantis auctoritatem, cenſuram, & anathematis ſeveritatem læſam exiſtimabant, VENCESLAUM VENCESLAI filium tredecennem è Boëmia vocarunt. Comes Petrus à Rewa. *Comment. d. l. pag. 26.* ut Regni ſuſciperet gubernacula Hungarorum: NE REGNI LIBERI LIBERTATEM AMITTERENT IN SUSCEPTIONE PER ECCLESIAM DATI REGIS. *Thvvrock. d. l. cap. 84.*

Ac adeò veteres illi Hungari libertatis amorem, cum religione Coronæ inviolatam conjunctamque habebant, obliti beneficii ſummi ac veteris Benedicti

Septimi

ſeptimi, à quo Sanctam acceperant Coronam, extremam etiam cenſuræ eccleſiaſticę vim, veluti fulmen adjectam contempſerint. *Comes Petrus à Revva d. l. pag. 26. pr.* Verum hinc præ indignatione longè majus facinus eſt exortum. nam quum ſacerdotes interdicta ſacra ſervarent, parerent Pontificiæ cenſuræ, tunc plerique *Bonfin. d. l.* ſurrexerunt pſeudoſacerdotes & perfidi, qui manifeſte divina populo celebrabant, & ſacramenta eccleſiaſtica miniſtrabant publice interdictis. Inſuper malum malo cumulantes perniciofius, convocato populo, accenſis lucernis, ſummum Pontificem Chriſti vicarium, Archiepiſcopos & Epiſcopos univerſos Regni Hungariæ, ac viros religioſos communiter excommunicatos, altis vocibus promulgabant. *Thvvroz. d. l. cap. 86.*

Poſtquam autem VENCESLAUS partim propter incerta Procerum ſtudia, partim Pontificis comminationes CAROLO æmulo Regno imminēte, minus ſe tutum reputans Hungariam ſponte dereliquiſſet. *Petrus à Revva. dicta pag. 26. m.* Ad hoc enim res Vngarica ipſa devenerat, ut præ inteſtina diſcordia nullum adhuc Regem ſolidum haberent. Quinetiam illud magis Vngarorū animos exacerbabat, quod creandi Regis poteſtatem, quam olim

nunquam

nunquam amiſerant, nunc Pontificem eripere velle cõſpicarentur. Quod quum hactenus impetrare non potuerit, nunc ut extorqueat, ac tale jus vendicet ſibi, &c. (*Sequentia verba retinet Petrus a Revva*) ab omni Pontifice, vel in primis maximo alienum eſſe debet. Quicunque igitur Pontificiæ voluntati imperio adverſabantur, pueroque Carolo infeſti erant, cum magna nobilium manu conjurarunt: & Othonem Bavariæ Ducem loco Regis in Vngariam duxerunt. *Bonfin. d. l.*

Serò tandem urgente Pontifice, ad CAROLUM recipiendum adducti, donec corona à LADISLAO WAYWODA Tranſylvaniæ, capto ipſo OTTHONE & in carcerem detruſo, eripitur, WAYWODA, &c. poſt multas tandem cenſuras, & graviſſimas Pontificis monitiones minaſque Coronam CAROLO tradidit, & omnium Ordinum votis atque ſtudiis accedentibus & de more coronatus eſt, vindicavit ſe à publico contemptu, & gentis diſcordia in hoc Reg CAROLO Sacra Corona, &c. *Com Petrus de Revva. d. l. pag. 29. m.*

Et hæc ſunto ex Teſtimoniis aliorum fideliter pro & contra Regni & Regis abſolutam poteſtatem allata, quam meis verbis illibatam ſine ulla ſententia defi-

nitiva

itiva, illis quibus intereſt dijudicandam
elinquo, proteſtorque hac diſquiſitione
emini jus ſuum detracturum.

Citra tamen Controverſiam hanc, lia ſuboritur, in quam incurrit Regis Iungariæ Majeſtas & poteſtas. *Reinking : Regim. Secul. & Eccleſ. lib. 1. claſ. 2. ap. 2. n. 45.* Qui eſt tributarius alterius, e Majeſtatis jura non habet. Quia ſotio tributi arguit ſubjectionem *Decret. reg lib. 3. tit. 39. cap. 2. Auguſtin. ſuper piſt. ad Rom.* Omnis anima ſublimioris poteſtatibus ſubdita ſit: & infra. Et os ſubditi eſſe debetis. Ideo enim triitum præſtatis: quia hæc eſt probatio bjectionis. At Hungariæ Reges olim hodiè tributarii vocantur ab Hiſtori-Politicis.

Olim perſtringere & eodem ferè quo idaver loco habere Regum Hung. Poſtatem non erubuerunt. *Wolfgangus azius de Migrat. Gent. lib. 7. inquit:* es in Hungariam Henrici III. inſignes peditiones factæ: in quarum prima, ſcepta anno M.XXXIX, ad tributum ba Rex Hungarorum compellitur, *ventinus 5. annal. Bojorum:* Ovo (al. ba, Vvo, Obo, &c.) miſſis nunciis pam ſupplex petit, partem Regni ab Hois & fontibus Mauri fluminis ad fines arionum; & quicquid intra amnes

Litham,

Litham, Piſchamque continetur, qua pars quondam D. Stephano amicitia cauſa tradita erat, Cæſari reddidit: inſu per ſe quadringenta auri talenta Teuto nica, totidem ſerica pallia mulctæ nomi ne tributurum, & tanto auri ponder damnum à ſe datum compenſaturum captivos omnes, Giſalæ Reginæ quæ cunque Petrus ademerit, reſtituturum pollicetur: Pezilonem ducem, cum ſe ptem aliis optimatibus, in quos animad vertendi more majorum, ſi pactis non ſtaret, & poſtridie Calendas Decembri verba promiſſa, factis non comprobare jus foret, obſidem tradit. *Idem ex hoc La zius Chorogr. Beſchr. K. H. d. l. cap. d Hungaris.*

In ſecunda Petrum Regem. *Sigebert Gemblacenſ. Chorograph. anno* MXLIII Henricus Imp. iterum Hungariam in greſſus, cnm paucis Abbonem Rege de bello fugavit, & lanceam inſigne Regis recepit. Petrum verò quem Abb expulerat, Hungarorum Regno reſtitui & Hungariam ſibi tributariam fecit. S & *Lazius Chorogr. d.l. cap. de Hungaris* Anno Chriſti MXLIV. *iſt der Keyſer m ſeinen Teutſchen vnnd Behmen auff Stu vveiſſenburg gezogen, allda Konig Pe eingeſetzt, vnd jhme in der Kirchen a Land Hungern als einẽ Vaſallen verlih*

In tertio procinctu, qui fuit anno ıXLVI. *Lazius de migrat. d.l.* Cæſar in Vngariam navigat, Albamque Regiam etit. Vbi honorificè Quinquagenalibus xcipitur. Ipſo die feſto Petrus advocata oncione Regnum Vngariæ cum haſta urata reddit, faſces Regni ad pedes Cæaris deponit, cum maximo auri pondee, quod militibus ſuis Cæſar diſtribuit. egio inde luxu convivium initur, cæna ubia apponitur. Cæſar armatus, armaſque ſeptus ob perfidiam inimicorum pulatur: ſeptem ibi dies commoratur. biturus cunctos accerſiri jubet, quos loneos ducebat, eorum conſilium haet. Ita more majorum ex concilii deeto Regnum rurſus in fidem Petro adit: Vngaros ſacramenta redintegrare nperat, eos non alium Regem præter etrum & filium ejus recepturos, cæteum poſt horum fata in poteſtate Cæſaum fore, perſancte dejerare, ritu ſolen ſancire præcipit. *Aventinus 5. annaum d.l.*

Idem autor de Andrea Rege I. qui interempto Petro ab Vngaris ann. MXLVII. ectus eſt: Legatos ad Cæſarem in Itaım proficiſci jubet, qui ipſum munerits, purpuratos donis placarent, docentque Petrum domeſtica ſeditione interemptum: percuſſores omnes pœnas

Q dediſſe,

dediſſe, ſe à popularibus Regem ſalutatum. Quod ſi Cæſar autor fieret, ſe tributum quotannis penſitaturum, redditurumque omnis conſpirationis autores, pollicetur.

De Salomone Rege qui ob infelicite[r] res, auxiliis externarum gentium, contra patriam geſtas, rejectus eſt, hæc habe[t] *Thuvrocz. part. d. cap.* 54. Rex auten[m] Salomon, conquerebatur Cæſari (Henrico IV.) de amiſſione Regni, dicens: Quod de Regno ſuo violenter eſſet expulſus; & non tantum ſibi ſed magis Imperio Cæſaris hæc injuria eſſet illata: & dicebat; tua quippe Hungaria, tuum regnum, in quo me regem conſtituiſti, m[e] regnante optima quæque regni illius tu[æ] majeſtati gratanter offerebantur annu[o] cenſu; & ſecundum mandatum tuum tibi ſerviebatur, &c. *Idem ex hoc Bon[fin.] fin. dec. 2. l. 4.*

Hodie quoque Turcarum Reges Imperatorem Germanorum tributarium vocant, propterea quod pacem ea lege d[i]xerunt, ut annuum tributum pro fruen[da] da Hungariæ parte fiſco Turcarum i[n]feratur. *Bodinus de Repub. lib.* 1. *cap.* 9. *Idem:* Cum ad vim prolapſa res eſſet, populus Turcarum opes eblanditus eſt contra Ferdinandum, cui tamen provincia[s] aliquot fruendas Turca reliquit, ea leg[e]

ut fiſco vectigal annuum dependeret. qua ex re, Turcarum Princeps, Imperatorem Germanorum ſe tributarium habere gloriatur, *Bodinus de Repub.lib.5. cap.6.*

His non obſtantibus, verum & ſacrum omnino eſſe puto, jus abſolutæ Poteſtatis & Majeſtatis penes regem & regnum Hungariæ reſidere, idque ſequentibus potiſſimum fundamentis; Teſtimonio *Vniverſali* & *Particulari.*

Vniverſale *Eccleſiaſticum* eſt, quæ diſquiſitio cum ante dictis collata, invicem explicationem ſuppeditabit.

Politicum, eſt in Conſtitutionibus Imperii, *Reichs Abſcheid* de anno M. D. LXVI. *Zu Augspurg*, §. *Vber voriges haben vns Churfurſten, Furſten, vnd Stande, in jhren bedencklichen anzeigen, vnter andern auch furbracht vnd anlangens gethan. Dievveil ſie nun etlich mal mehr gedachtem vnſerm geliebten Herren vnnd Vatter, Keyſer Ferdinandum, hoch loblicher Gedachtnus, jhr mitleideniliche hulff, zu rettung deſz Konigreichs Hungern, gutvvillig erzeigt, vnd ſich mit anſehenlichen* Contributionen *deſz gemeinen Pfennings, vnnd anderer Reichs hilffen beladen, an Gelt, vnd Leuten getrevvlich zugeſetzt, auch jetzund vns zu allen vnterthanigſtem Gehorſam, in*

ein mercklich anſehenlich hohe Reichs-hulff, abermals gedachtem Land, fur-nemblich zu gutem einlaſſen, da doch ſolch Landſchafft dem heiligen Reich Teutſcher Nation, in nichts nicht vervvand, oder zugethan.

Itaque recte ſentit *Hermanus Kirch-nerus de Legatis lib.* 1. *cap.* 3. *num.* 21. Bellum Vngaricum Imperii per ſe non eſt, ſed regni ab Imperio ſeparati. Ne-que Imperator quoad titulum & digni-tatem regis Vngarorum, à Germania agnoſcitur & colitur: neque cauſæ Vn-garicæ in comitiis cùm proponuntur, ut Imperii, & ut propriæ, ſed ut ſociæ & confœderatæ, pro quibus intercedere apud exteros, legatione miſſa, cuivis amico & benefaventi rebus Vngariæ principi licet. *Idem ex hoc Ioſias Nolden de Nobilitate d.l.*

Et *Theodorus Reinking de Regim. Se-cul. S. Imp. Rom. lib.* 1. *claß.* 2. *cap.* 9. *n.* 26. Cum verò tam Caroli V. quam Ferdinandi Impp. temporibus maxima auxilia Hungariæ nationi adverſus Tur-cam exhibita, non ſine ratione Ma-ximilian. II. Imperat. putavit, hoc re-gnum, ſi gratum eſſe vellet, Imperio uniendum *d. Receß. de anno* M.D.LXVI. § *Vber vorigs.* ibi; *das es nicht vnzimlich oder vnbillich, das zu einer danckbaer-*

kei-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

keit gemelt Land zu Hungern, da es durch Gottliche milte Gnad, von dem Feind errett, in etvvas auffnehmen gedeihe vnd zu krafften kame, es dem heiligen Reich auch zugevvandt, verbunden, vnnd zugethan, auch gegen andern Feinden, vvo ſichs zutruge, vnd als Romiſchen Keyſer, Churfurſten, Furſten, vnnd Standen, behulfflich beyſtandig ſein, auch gleichfals mit in gemeine Reichs contributionen *eingezogen vverden ſolt.*

Particulare teſtimonium eſt merum Hiſtorico-Politicum. *Generoſiſſim. &c. Comes Petrus à Revva Comment. ſæpè citato pag.*8. ſimpliciter propugnat, per beneficium Henrici III. Imper. factum Petro Regi Hung. ingentibus Germanorum copiis, Vngariam nunquam Vectigalem Germanis fuiſſe. Quamvis nonnulli ex ſcriptoribus in ea ſint opinione, quod illo tempore vectigalem fecerit ſibi Vngariam, prætextu nimirum tanti beneficii, ſed meo quidem perexili judicio, non ſine injuria optimi illius Imperatoris. Neque enim exiſtimandum putaverim, vel in mentem magno illi Imperatori veniſſe, oppreſſo à ſuis PETRO, & ad ſe tanquam ad ſacram anchoram confugienti, ſub ſpecie aut ſimulatione auxilii inferre detrimentum,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

ut quidam refert; quin potius veram hanc Imperatorii facinoris laudem fatemur, atque æternam nominis ipſius celebramus gloriam? in ſedem ſuam legitimum Regem collocare, dignitatiſque priſtinæ culmen reſtituere.

VIII.

DE STATV ECCLESIASTICO HVNGARIAE.

IN regimine Eccleſiaſtico ſunt Archiepiſcopi, Epiſcopi, Abbates, Prępoſiti cum Presbyteris reliquis. Archiepiſcop duo ſunt: Strigonienſis & Colocenſis. Strigonienſis, Legatus Apoſtolicus & Primas Regni habet opulentiſſimum Archiepiſcopatum. Nam florentibus rebus ad centum millia aureorum proventus ſe extendebat, nunc ver vix dimidium obtinet. Porro Hungari habet duodecim Epiſcopatus opulentos adeò ut major eorum numerus cum Principibus & copiis militũ & proventuum amplitudine, ubertateque fructuum facile poſſit comparari. Habentur etiam ut Principes. In conſilio enim Regiæ primi aſſiſtunt, familia ampl

&

& culta utentes, & ut de more magnorum Principum eſt, non niſi prægustatos cibos potuſque ſumunt. Ex his decem inſtituit S. Stephanus. Itemque Abbatiam S. Martini & Baſilicam Albæ Regalenſem, *de quibus & aliis Legenda S. Stephani, Thvvroczius.* Cum etiam pius Rex Ladiſlaus armatus eſſet humilitate, potens in pietate, præcipuus tamen erat in largitate. Omnes enim Eccleſiæ & monaſteria regalia ſive ab ipſo ſive à quocunque alio fundata, eleemoſynis ejus ſunt locupletata. Vnde merito uſque in hodiernum diem Eleemoſynas ei narrat omnis Eccleſia Hungarorum. Duos quoque Epiſcopatus ordinavit & Regia largitate locupletavit, &c. Strigonienſi Suffraganei Epiſcopi ſubſunt: I. Agrienſis, Egri. II. Quinqueeccleſienſis aliâs Peuchienſis, Péczi. III. Veſprimienſis, Bezprinyi: cui ex veteri conceſſo privilegio competit, Reginas Diademate inaugurandi atque coronandi, qui & Cancellarius Reginæ eſſe conſuevit perpetuus, ſingularis Privilegii prærogativa. IV. Iaurinenſis, Gyori, V. Vacienſis, Vátzi. VI. Nitrienſis, Nytrai. Colocenſi & Bachienſi ſuffraganei ſubſunt: I. Zagrabienſis, Zábragi. II. Tranſylvanienſis, Albæ Iuliæ, Gyula feiervari, III. Varadienſis, Varadi,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

IV. Chanadienſis, Czanádi. V. Boſznenſis alias Diacoienſis, Bóznai. VI. Sirmienſis, Szeremi. His addunt quidam Cibinenſem ſive Hermanſtadienſem Epiſcopatum in Tranſylvania: Et Mercator Suinienſem, Suidnicenſem puto in Sileſia. Sunt & multæ Abbatiæ, & ea præſertim quæ Divo Martino ex Pannonia oriundo dedicata eſt. Archiabbatia appellatur ab Hungaris: cum ejus Abbas dignitate univerſis, qui ſunt in Hungaria Abbatibus antecellat: nec ulli ſubſit niſi Romano Pontifici. Sunt & multæ Præpoſituræ regnis non diſſimiles. Ex quarum præcipua Præpoſitus Albæ Regalenſis in Vngaria Epiſcopis comparatur. *D. Beatus Widman apud Goldaſt. num. 33. von der* Succeſſion *vnnd Erbfolge des Koniglichen Geſchlechts vnnd Stams in dem Konigreich Hungern, mit dem Hauſz Oeſterreich auffgerichtet*, &c. Ex his plurimos conjugatos Presbyteros ante cccc. annos in Pannonia, ritu Græcorũ & modernorum Prædicatorum Euangelii, Decreta S. Ladiſlai & Colomani Regum Hungariæ, expreſſè referunt. Nec prætereunda hoc loco Conſignatio Annatarum à Præcipuis Vngariæ Præſulibus Romano Pontifici quotannis tributarum. Ex immenſo Catalogo Annatarum & taxationum Eccleſiarum & Monaſteriorum per univer-

niverſum orbem flo.82. Agrienſis flor.
oo. Boznenſis flor. 200. Colocenſis
rch. flor.2000. Czanadienſis flor.800.
Iartini Sacr. Mont. Pann. flor.250. Ni-
ienſis, flor. 2000. Quinqueeccleſienſis,
or. 3300. Sekszardienſis, Salvat, flor.
66. Strigonienſis, flor. 2000. Vacien-
s flor. 500. Varadienſis flor. 2000. Veſz-
rinéſis flor. 800. Zagrabienſis flor. 400.
Iomina reliquorum locorum ita depra-
atè ſunt impreſſa ut vix conjecturis aſ-
qui poſſis? ideoque plura adſcribere pi-
et. Petrus Bertius Rerum Germanica-
um de Proventibus Eccleſiaſticis Ger-
naniæ, qui anno Chriſti M. D. XXII. in
onventu Noribergenſi æſtimati libello-
ue ſingulari comprehenſi, atque in lu-
em editi ſunt, idem de quibuſdam Epi-
opis Hungariæ refert. Has ut ſummus
ontifex remitteret Epiſcopis, Ordines
Status Regni Hungariæ ſupplicabant
egiæ Majeſtati Ferdinando I. art. 14.
oſon. anno. M. D. L. ut oratore miſſo
ficeret apud illum gratuitam confirma-
onem Epiſcoporum, & Bullæ redem-
ionem.

Vt autem Eccleſiaſticus Vngariæ ſta-
s melius cognoſcatur, placuit breviter
ſuccincte totam ejus formam ſic com-
ecti.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

ARCHIEPISCOPATVS RE-GNI VNGARIAE DVO.

Strigonienſis *habet Suffraganeos Epiſcopos.*

AGrienſem,
Quinqueeccleſienſem, aliâs Pet-chienſem,
Veſprimienſem,
Iaurinenſem,
Vacienſem &
Nitrienſem.

Colocenſis *&* Bachienſis *habet Suffraganeos.*

ZAgrabienſem,
Tranſylvanienſem,
Varadienſem,
Chanadienſem,
Suidnicienſem,
Boſxnenſem, aliâs Diacoienſem, &
Sirmienſem.

IN CROATIA ET DALMATIA.

Archiepiſcopus Iadrenſis *habet ſuffraganeos.*

ANſarenſem,
Veglienſem,
& Arbenſem.

Arch

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

Archiepiſcopus Spalatenſis *habet Suffraganeos Epiſcopos.*

Ragurienſem,
Scardinenſem,
ninienſem,
ovenſem,
binicenſem,
emnenſem,
gnienſem,
miſienſem,
odruſienſem,
acarienſem &
narenſem.

Archiepiſcopus Raguſinus *habet ſuffraganeos Epiſcopos.*

Tagnenſem,
Roſonenſem,
ribunicenſem,
atharienſem,
acenſem &
iduanenſem.

IX. DE

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

IX.

DE STATV POLITICO RE-GNI HVNGARIAE.

QVemadmodum Majeſtas & auctoritas penes regem eſ ita ſua per miniſtros ſuos ſive adjutores exſequitur.

Adjutores vel gubernant vel Iudicia tractant. Ad gubernandu olim Andreas I. Rex & frater ejus Be habito conſilio diviſerunt regnum i tres perſonas, quarum duæ in propri tatem Regiæ Majeſtatis ſuæ manſerun tertia verò pars in proprietatem Duc eſt collata. Videlicet in agro Syrmienſ Præfectura Temeſwarenſis & Nador A benſis, cujus etiam erat Tranſylvani Quæ dignitas erat Regi proxima. Ha igitur prima Regni hujus diviſio, ſem narium fuit diſcordiæ & guerrarum in ter duces & Reges Hungariæ. Propte conſanguinitatem & conſuetudinem im perii, quibus dominandi illecebris qu libet, quicunque fungi ejuſmodi Du cis dignitate conſuèverat, ad Regn dominatum adſpirabat, ob id hæc dign tas ſubmota eſt: ſed plura de hac aliâ Hodie gubernant igitur Iudices R

gr

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

[reg]ni Ordinarii vel Officiarii. Regis no-[m]ine Iudices ordinarii ſunt, impri-[m]is Palatinus, deinde Iudex Curiæ, [&] poſtmodum Secretarius, Cancella-[r]ius ſi præſens fuerit, ſin autem non, [L]ocumtenens, hoc eſt, qui ſigillum [iu]diciale Regiæ Majeſtatis pro tempo-[r]e tenet. *Matth. articul.* 68. *Vladiſl. Primus, articul.* 33. 42. & 70. *Sigiſ-mundus Sext. articul.* 1. De Palatino [h]æc Lazius ſcribit: *der* Palatinus *oder* [*P*]*faltzgraff iſt der nechſt im Reich nach* [*d*]*em Konig, vor vvelchem die Hungern* [*v*]*orzeiten vvan ſich ein Konig vbel hielt,* [*m*]*acht haben gehabt zu vergleichen,* [*v*]*nd dieſe dignitet kombt nicht auff die* [*K*]*inder, ſonder vvird allzeit der* Pa-[l]atinus *von gemeiner Landſchafft vnd Freyer vvahl ervvelet,* hæc ille. Eſt Cu-[r]ator Regni, Coronam præferens, Stri-[g]onienſem tamen ſequitur. Hodieque [v]igore *articul.* 3. *Poſon.* M. DC. VIII. [a]d eligendum Regia Majeſtas, duas ex [ſ]tatu Catholico-Romano & totidem E-[v]angelicæ Confeſſionis perſonas, Stati-[b]us & Ordinibus nominat ac propo-[n]it, ex quibus quemcunque ad geren-[d]um tale officium idoneum fore judi-[c]ant, invocato numine divino eligunt, [&]c. *Plura de illo Matthias in Decreto Speciali.* Iudex Curiæ, dignitas enſem

Regi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

Regi præferens, & Regia judicans de fectuſque ſeminis. *Der Hoffrichter*, h autoritate, ſicuti in Germanoru Principum Aulis Marſchalli, (*die Ma ſchalch,*) ſunt, Cancellarius Summus, R gis perſonæ præſentia. Et perpetuus, q eſt Metropolitanus Strigonienſis, q & Primas Regni & Summus Secret rius nominatur ac prærogativam hab electum Regem inungendi, & ſigil majori privilegia munit. De prærog tiva inungendi Regem, relatu digniſ ma ſcribit de Baſilica Albenſi, Thwro zius: Inter cætera verò dedit eide Albenſi Eccleſiæ quædam donaria ſen piterna, memoriæ digna, duo ſcilic rationalia, quarum utrunque habeb oram contextam ſeptuaginta quatu marcis auri puriſſimi, & lapidibus pr cioſis, quæ Beatus Benedictus S. R manæ Eccleſiæ Pontifex ad preces S. St phani Regis tantæ auctoritatis privileg inſignivit, ut quicunque in celebran Miſſam eis uteretur legitime, poſſet R gem inungere, coronare & gladio a cingere. Perſonalis Præſentia. Eſt R gis Locumtenens, cujus Vicarius P ſonalis hodie, ut Tavernicus Taver calium, & Iudicibus præeſt. Ad c jus examen Cauſæ Thavernicæ ex pa te aliqua non contenta, tranſmittu

tu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

ır, *parte tertia, titulo decimo & undeci-*
mo. Qui Tavernicus & Tavernicorum
egalium Magiſter, Camerarius, Ca-
nerariorumque præfectus eſt. Auri-
odinarum, Salinarumque & breviter
arum Civitatum, pagorumque ac ca-
rorum cauſas diſtinguit, quæcunque
d Cameram Regiam pertinent, ſicuti
berſter Vitztumb in Styria. Idemque
udex appellationis à ſententiis Libera-
um Civitatum, *de quo Partiale Ius*
havernicale, Ius Tripart. & Decret.
Regum. Officiarii qui gubernant in Cu-
ia Regis, ſunt: Cancellarius aulicus,
ui Principis aulam ſequebatur, arbi-
io Regis aſſumptus, qui cæteras li-
eras minores, & potiſſimum manda-
a Regia, & in Cauſarum diſtinctione,
atas munit, Decretiſque Regis ſub-
cribit. Magnus Scheneſchalcus, Præ-
ectus Palatii, aut Magiſter Curiæ,
uemadmodum apud nos *ein Hoffmei-*
ſter, olim apud Reges Galliarum Ma-
or Domus dictus, Regis intimus Con-
iliarius habetur, & ejuſdem Comita-
um ſequi cogitur. Reliqui qui Iudicia
ractant, ſunt vel Majoris auctoritatis
vel Minoris. Majores ſunt Vice-geren-
es ſuperiorum, ut, Vice-Palatinus,
Vice-judex Curiæ, & cæteri, qui à Ger-
manis dicuntur, *deſz Pfaltzgraffen vnnd*
Hoff-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

Hoffrichters Statthalter. Minores qu
miniſteria magis Iudiciorum quam Ma
giſtratuum exercent, ut Mercator inqui
ſunt. I. Protonotarius Palatini. I
Protonotarii Iudicis Perſonalis Præſen
tiæ. III. Protonotarii Iudicis Curiæ
qui eſt *der Obriſt ſchreiber deſz Hoffrich*
ters. Hi omnes nobili Stirpe eliguntu
art. 4. Vlad. min. Et ab Vngaris paſſi
Magiſtri appellantur. Nam Magiſter, Iu
dex vel Protonotarius Iuridicus, Mag
ſtri, Protonotarii, ſeu Iudices Cauſa
rum, vicarii dignitatum Regni ſunt, a
habent in laboris conſortium adjuncto
hos ſequentes, Secretarium Archiep
Strigonienſis, qui eſt Director Cauſarum
Regalium, ſicuti apud Germanos *ein Ca*
merprocurator, Aſſeſſores & Notario
aliquot, hodie numero minores, quam
olim, quos proximè enumerabo. Admi
niſtratores ſunt vel Sublimiores vel M
nores. Sublimiores eos dico: qui pu
blice aut privatim Principi exhibent i
functione aliqua, ſui uſum. Publicè, u
ut ſunt Vayda, & VVaywoda, Pro
rex in Tranſylvania, VValachia, &
Moldavia, &c. inferior Gubernato
re: Sclavis belli Ducem ſonat, &c
Quod nomen primum Stephano Ba
thoreo (optimæ & beatæ memoriæ
Polonorum Rege invictiſſimo Princip
Tran

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

Tranſylvaniæ creato deſiit, Banus, Præ-
es in Regnis adjunctis, qui alios vexil-
o præit, Ban. Videlicet Regnorum
Dalmatiæ, Croatiæ, Sclavoniæ, Ba-
nus Machonienſis, Zewrinienſis &
Sirmienſis &c. Porro quia Regnum
mpliſſimum eſt, neque à minoribus
udiciis confluere omnes in Curiam
poſſunt, nec Curia tot querulantibus
ſufficit, conſtituti ſunt per Provincias
udicia Particularia eorum quibus pri-
ma inſtantia cáuſæ deciduntur, quos
Comitatus Latine, Hungari dicunt eo-
um idiomate Iſpan; Hinc forte quod
Thwroczius de tertia parte exercitus
Attilæ ſcribit, quæ contra Soldanum
ab illo deſtinata, famoſiſſimo prælio
n Campis Cathalaunicis intereſſe non
potuit: Et horum quidem Capitaneos
pſorum lingua Hiſpanos vocatos ex-
titiſſe: & exinde & Hiſpaniam no-
men accepiſſe tradunt. Germani à Ban-
nis *Sponſchafft, ut Lazius vult: vvel-
che die Hungern* Comitatus *vnd* ſedes,
vnd die Teutſchen von den Banis *den
Obriſten der ghericht Sponſchafft nen-
nen*, &c. Sunt autem Comitatus, ut
hoc quoque obiter explicem, Regni
partes, quas Provincias aut Præfe-
turas, aut Græca voce, qua pleri-
que Latinorum uſi ſunt, Nomarchias

dicere poſſis. Plinius & conventus & Iuriſdictiones, & conventus juridicos in diſtributione Ciliciæ; & Beticæ Hiſpaniæ appellare videtur. Cicero vocat Diœceſes, quod nominis Epiſcopi in appellatione ſuarum juriſdictionum quamquam nunc vulgo corrupte uſurpant. Comitatus autem proprie de Imperatoria aula dicitur. Sed quia tempore Caroli Magni, regnantibus Berengariis & Othonibus ad ſingulas Civitates regendas aliquis Comes mittebatur, cœpit territorium, quoniam illi Comes prçerat, Comitatus dici. Otto tamen Phriſingenſis Comitatum à comminando Comitatum dici exiſtimat. Earum vero partium Præfecti vocantur Hungaris Comites, quibus Iuriſdictionis cura incumbit. Comites Hungariæ trium generum ſunt. I. Comes Perpetuus, cum dignitate natus, qui ſolius Regis judicio nititur. II. Comes Liberi, ut Vrſini, Frangipani, Crupani &c. III. Comes Parochialis Proprius regionis cujuſque Præfectus, qui à Rege cum conſilio Prælatorum & Baronum ex illis de eodem Comitatu eligitur. Comitis Parochialis vicetenens eſt Vicecomes, qui eligitur à Comite de eodem Comitatu, ex potioribus Nobilibus & Iudex Nobilium dicitur. Qui ambo iudicare & promulgare

ſede

Sedes in ſuo Comitatu poſſunt. Et hæ Sedes Iudiciariæ dicuntur Germanis *Gerichts Stuel*, Quæ tempore Ferdinandi I. tenore art. 37. Poſon. M. D. L. in ſingulis Comitatibus &c. ſingulis quindecim diebus aut ad ſummum ſingulis menſibus &c. celebrabantur. Sunt autem Ranſano; Comitatus complurimi; numero LXXIII. Molnaro; LXXIV. Aliis excluſis Tranſylvanenſibus in Hungaria plures quinquaginta &c. ex quibus vix dimidium hodie obtinemus, Qui Conventus à Civitate nomen accepere, ut Comitatus Poſonienſis; à Civitate Poſonio, *& ſic reliqui &c.* Sed & præter Comitatus, in Tranſylvania ſunt Sedes Siculicæ ſeptem & duæ Filiales. Sedes Saxonicæ ſeptem & duæ Filiales. Inter Adminiſtratores ſubliniores computo nunc nomine tenus tantum Præfectos & Præſides Militares, ut ſunt Generales partium Regni Superiorum & Inferiorum. Capitanei, Locum tenentes, Caſtellani Caſtrorum. Et olim Proviſor Budenſis. Privatim ut ſunt ii fere, qui ad Aulæ ſaltem uſum atque ſplendorem adhibentur: quos ſuo proprioque verbo dicimus Palatinos, Hungarico verbo Vduarnicales. Tales ſunt: Theſaurarius Regis, Ianitorum Regalium: Dapiferorum Rega-

lium, Pincernarum Regalium, Agaſonum Regalium, Cubiculariorum Magiſtri. Et ceteri Magiſtri officia tenentes & honores, *ut Stilus Decretorum habet*. Quæ omnia diſtinctius tradidiſſem, niſi me confudiſſent Decreta, in quibus perpetuus ordo & ſeries dignitatum ubique ſtricte non obſervatur, ex quibus ſine præjudicio Sublimiorum & Minorum prænominata officia ordinate memoriæ cauſa exhibere non dubitavi. Ideoque me à cujuſcunque injuria vindicabunt & excuſatum omnes habebunt. Minores ſunt in ſingulis locis Iuridicis, ut Primo in Regiis Liberiſque Civitatibus, & reliquis Oppidis & Vicis &c.

Non poſſum autem quin Coronidis loco hic apponam Sigiſmundi Imperatoris decretum, quod plurima eorum, quæ à nobis dicta ſunt, confirmat, & ſic habet.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

SIGISMVNDI IMPERATORIS DECRETVM SEXTVM,

A. D. M. CCCC. XXXV. *editum, & eius anni ſecundum: Alias Sigiſmundi Decretum majus vocatum.*

Sigiſmundus Divina favente clementia, Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, ac Hungariæ, Boemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Ramæ, Serviæ, Galliciæ, Lodomeriæ, Comaniæ, Bulgariæque Rex: univerſis Chriſti fidelibus, præſentibus pariter & futuris, præſentiam noticiam habituris, ſalutem in omnium Salvatore. Inter cuncta, quæ pro ſubjectorũ ſalute conſervanda noſtræ meditationis perpendit acumen, ad ea præſertim cordis noſtrì curas, innata nòbis inclinatione naturæ, ſolemus divertere, quibus humanæ temeritatis audacia effrenata, nonnunquam juncta potentia reprimantur, & juris integritas, abutentium prævaricatione, depravata, nunc, apertiori priorum conſuetudinum declaratione, nunc novatum utili conſtitutione legũ, principãtis providentia reformetur: Proinde ad univerſorum, tam præſentium, quam futurorum noticiam, harum ſerie volumus pervenire: Quod cum nos pro

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

Imperialis faſtigii honore finaliter adipiſcendo, poſt electionem noſtram, in Regem Romanorum factam, & primæ Coronæ RegiæRomanæ Aquiſgrani ſuſceptionem, noviſſime Sacri Romani Imperii principibus electoribus nobis conſulentibus, in partes Lombardiæ deſcendendo, in Civitate Mediolani, ſecundam Coronam Regiam Romani Imperii recepiſſemus: & demum in Vrbem Romanam profecti fuiſſemus, infulaſque noſtras Imperiales de manibus Sanctiſſimi Domini noſtri, Domini Eugenii Papæ quarti cum debita ſolennitate ſuſcepiſſemus, & deinde nonnullis partibus Italiæ, & Germaniæ perluſtratis, rebuſque tam Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, quam noſtris Imperialibus, nobis interim occurrentibus votive diſpoſitis exonerati, tandem in peculiareRegnum noſtrumHungariæ, medio tempore, præſentia noſtra Regali viduatum, injuriiſque & damnificationibus potentialibus, in ſuo ſtatu, & ſuæ quietis & pacis amœnitate, diſturbatum regreſſi, in hac civitate noſtra Poſonienſi, primam reſidentiam feciſſemus perſonalem, & una cum fidelibus noſtris, Prælatis videlicet & Baronibus ejuſdẽ Regni noſtri, ad noſtram Majeſtatem confluentibus, certam conventionem Nobilium, de ſingulis ipſius Regni Comitatibus

onvocari feciſſemus. Tandem ipſorum ongregatione adunata, de eorundem Prælatorum, &Baronum noſtrorum nec non Nobilium Regni noſtri, totum corus ejuſdem Regni, cum plena facultate bſentium, repræſentantium, unanimi oto, conſilio, deliberatione & conſenſu, ro debita ordinata, & conformi juſticiæ dminiſtratione, incolis ejuſdem Regni qualiter omnibus de cętero exhibenda, ec non quieto & tranquillo ſtatu eorunem Regnicolarum, infra ſcriptas conſtiutiones, ſtatuta & leges in perpetuum uraturas, & inviolabiliter obſervandas, iſpoſuimus, decrevimus, & duximus orinandas, declarandas & firmandas.

ART. I.

De Iudicibus ordinariis Regni & eorum juramento.

PRimo quidem, ut omnis ſcrupuloſa ſuſpicio, quę contra judices & juſticiaios ipſius Regni noſtri, de favore vel odio, aut quomodo concipi poſſet, de corlibus quorũlibet penitus removeatur & ollatur: Statuimus, ut ſemper ſucceſſivis emporibus, omnes & ſinguli judices & uſticiarii dictiRegni noſtri, tam Eccleſiaſtici, quam ſæculares, qui videlicet in Paatinũ, Iudicem curiæ Regiæ, Magiſtrum Thavernicorum Regalium, Cancella-

 rium,

rium, aut Vicecancellarium Regalem, in Protonotarium, & vicegerentem judicum prætactorum, ac etiam aſſeſſores eorundem in judicio, in Vaywodam partium Tranſylvanienſium, Comitem Siculorum, Banum Regnorum, Dalmatię & Croatiæ, Banum Sclavoniæ, Banum Machovien. ac in Comites quorumlibet Comitatuum, & Iudices Nobilium, eligentur & aſſumentur, eorumque in judicatu vicegerentes ſubſtituti, & aſſeſſores, tempore receptionis eorundē, ad hujuſmodi honores & officia adminiſtrationis judicii & juſticiæ, in manibus noſtris Regiis, vel deputatorum à nobis, juramentum præſtare teneantur, per formam verborum infra ſcriptorum, videlicet ſic.

Ego juro per Deum, & per glorioſam Dei genitricem virginem Mariam, & per omnes Sanctos, & electos Dei, quod omnibus & ſingulis coram me cauſantibus, abſque cujuſvis perſonæ, divitis ſcilicet & pauperis acceptione, omnibuſque, prece, præmio, favore, amore & odio, poſtpoſitis & remotis, prout ſcilicet ſecundum Deum, & ejus juſticiam faciendum cognovero, juſtum & verum judicium & juſticiam faciam meo pro poſſe. Sic me Deus adjuvet & Beata virgo Maria, & hoc ſignum vivificæ crucis Domini noſtri Ieſu Chriſti.

ART. II.

De Iudicum Nobilium electione.

Vdices Nobilium autem, in quolibet Comitatu, eligantur & præficiantur ex Nobilibus potioribus, & bene poſſeſſio-atis illius Comitatus, communiter omni-us Nobilibus ejuſdem Comitatus con-orditer viſi, & merito acceptandi, & pſi electi teneantur non refutare, ſed ſuſ-ipere officium judicatus, ſub pœna vi-inti quinq; Marcarum, per ipſam com-unitatem, ſi ſecus fecerint, irremiſſibi-ter exigendarum, exceptis tamen, offi-iolatus & honores Regios, Reginales, rælatorum, Baronum, vel aliorum te-entibus, vel ſtipendia ratione exercitua-ionis habentibus, vel aliis rationabilibus x cauſis in ipſo Comitatu continuam eſidentiam non facientibus: & hujuſmo-i officium ad minus, per annum exerce-e, habendo ſigillum cognoſcibile, ad landum cum ſigillis aliorum Iudicum Nobilium, & Comitis, vel Vicecomitis iteras fide dignas: Si vero elapſo anno oluerint, habeant recuſandi facultatem. Quod ſi reſignaverint, aut per communi-atem Nobilium comprovincialiter re-moti, vel mutati fuerint, ante annum quintum futurum ad idem officium aſſu-mendum inuiti non coarctentur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

ART. III.

Birſagia inter Comites, & Iudices Nobilium dividantur.

DE birſagiis autem ſedium Comitum parochialium, ad portionem judiciariam cedentibus Comites Parochiales & Iudices nobilium æquam inter ſe divisionem facere teneantur, in duas partes.

ART. IV.

Occupata bona ſpoliatis, quomodo per Comites reſtituantur.

VErum quia frequenti querela Regnicolarum noſtrorum, imo quadam palpabili experientia teſte, noſtra percipit celſitudo, per nonnullas novas poſſeſſionum occupationes, & potentiariorum actuum illationes, eoſdem Regnicolas, inferiores videlicet à potentioribus multipliciter opprimi &gravari, ideo volentes inſolētiis, & novis attētationibus per remedia opportuna, viam præcludere: Statuimus & ordinavimus, quod quādocunque & ubicunque fuerint factę novæ, poſſeſſionum, aut terrarum, occupationes, potentialiter vadiationes, ſeu rerum & bonorum ablationes, ſuccisiones ſylvarum, interemptiones, verberationes, & vulnerationes hominum,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

domorum, & poſſeſſionũ invaſiones & deprædationes, ac alii ſimiles novi actus potentiarii majores: extunc læſi, damnum & injuriam paſſi, impetratis literis noſtris Regalibus querimonialibus & præceptoriis, Comites parochiales, & Iudices nobilium Comitatus illius, in quo facta hujuſmodi patrata extiterint, accedant, & inquirant. Qui quidem Comites, Iudices nobilium, cum teſtimonio Capituli, vel Conventus illi Comitatui deſervire ſoliti, à vicinis & commetaneis, ac Nobilibus comprovincialibus, ſub certis pœnis, in hujuſmodi literis noſtris Regalibus declarandis, in ſedem eorum judiciariam, per modum proclamatæ congregationis, partibus quoq; litem habentibus convocatis, ad fidem eorum Deo debitã, fidelitatemque nobis, & Sacræ Coronæ noſtræ obſervandam, tactis Sanctorum reliquiis, præſtitam, ſuper hujuſmodi novis occupationibus poſſeſſionariis, & etiam actibus potentiariis, plenam & indilatam requirant veritatem: qua reſcita & inventa, poſſeſſiones occupatas, authoritate eis in hac parte attributa mediante, reſtituant eiſdem, à quibus fuerant indebite occupatæ, ipſoſque in dominium earundem protegant & conſerventialia vero bona, & vadia potentialiter ablata, abſque defectu, reddant & reſtituant.

ART.

ART. V.

Inquiſitione ſufficienti habita, & ſatisfa-ctione impenſa, factum potentiæ ad Regiam curiam decidendum, tranſmittatur.

SVper facto autem potentiæ, in talibu[s] commiſſæ, partes utraſque diſcuſſio[-]nem & ſententiam finalem recepturas ad certum terminum mediantibus eorũ & dicti Capituli, vel Conventus literis ſeriem totius facti exprimentibus, ac pro[-]pria & poſſeſſionum, factum hujuſmod[i] atteſtantium nomina, continentium, i[n] perſonalem noſtram præſentiam Regiam aut Palatinalem, ſeu Iudicis curiæ noſtr[æ] tranſmittant, ubi abſq; ulterioris termini & litigionarii proceſſus obſervatione, & contumacia, etiam partis non venienti[s] non obſtante, nos, vel Iudex alius, ad qu[em] cauſa tranſmiſſa fuerit, juramentum cap[i-]tis decernendo, tandem finalẽ ſententiam proferemus, & proferre tenebimur. Parte[s] tamen litigantes, quandocunq; voluerint abſque requiſitione judicis, & onere ſo[-]lutionis Birſagiorum, liberam concordã[n-]di habeant facultatem, quemadmodum antiqua & laudabilis Regni noſtri cõſue[-]tudo hujuſmodi concordiam, in quibu[s-]cunq; factis potentialibus, & aliis, liber[e] fiendã dictat & conſentit. Ne autem Ba[-]

rones

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

ones,judices,& alii honores Regios, &
fficiolatus à Regia Majeſtate tenentes,
eu Comites parochiales, honori & judi-
atui ipſorum ſubjectos,quibus ipſi etiam
b aliis juſtitiam tenerentur miniſtrare,
er ſe ipſos, quavis cupiditate, vel propria
oluntate allecti , aliqua occaſione inde-
ite gravent , opprimant , ſeu damnifi-
ent , aut per eorum vicegerentes talia
ieri permittant: Statuimus, ut à talibus
eſi, damnificati & injuriati, impetratis
teris noſtris , ipſorum querelam conti-
entibus, præceptoriis, quæ, modo præ-
acto coram Iudice nobiliũ,ac teſtimonio
apituli, vel Conventus ejuſdem Comita-
us, per modum ſimilis proclamatæ con-
regationis, veritatem inquiri facere, &
ua damna ac gravamina comprobare
aleant , & per ipſos Iudices nobilium,
na cum Nobilibus comprovincialibus
omitatus ejuſdem , judicium & juſti-
iam , ex parte hujuſmodi officialium,
mpendatur,aut noſtræ Majeſtati,ſeu ju-
icibus & juſticiariis Curiæ noſtræ præ-
otatis, modo præſcripto, per literas Iu-
icis nobilium,ſeu Capituli, vel Conven-
us,ſeriem totius facti continentem, cau-
a diſcutienda, ad certum terminũ tranſ-
ortetur,ut hujuſmodi cauſa,modo præ-
miſſo, ſine dilatione terminetur. Si vero
dem Barones , ſeu officiales Regales,
aut

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

aut Comites debitum moderamen ſui of-
ficii in tantum exceſſerint, ut ex parte to-
tius communitatis officiolatui ſuo ſub-
jectæ, generalis vociferatio queruloſa
contra eos emerſerit: extunc nos ad fide-
lem & literatoriam aſſertionem Iudicum
nobilium, comprovincialiumque nobi-
lium, & Capituli, aut Conventus com-
provincialis, perſonaliter, vel per idone-
hominem ad hæc ſpecialiter deputatum
volumus & tenebimur, ex parte talium
condignam juſticiam miniſtrare.

ART. VI.

Caſtellani damna aliis inferentes cui pœnæ ſubjaceant.

STatuimus itaque, & ad reprimendum
potentiariorum actuum effrenatum
abuſum, præſenti ordinatione ſancimus
quod ſi qui Caſtellanorum aut cætero-
rum officialium noſtrorum, aut Regina-
lium, nec non Prælatorum, & Baronum
ac Nobilium & Regnicolarum noſtrorũ
de Caſtris & officiolatibus ipſorum, &
cum potentiis dominorum ſuorum,
quibus hujuſmodi Caſtra, poſſeſſiones
& officiolatus, pro honore obtinent, ali-
quos actus potentiarios, damnificationes
injurias, & quæcunque mala perpetrave-
rint & commiſerint, talium domini, qui
eiſdem hujuſmodi Caſtra, officiolatu

& ho-

t honores contulerunt, ſuper omnibus damnis & nocumentis, per ſe, & de bonis ſuis, plenam ſatisfactionem exhibere nt obligati, & teneantur effective, ſe ipſque in hujuſmodi actibus potentiariis, er ſuos caſtellanos, ſeu officiales, perpetatis, inſcios, innocentes & immunes ore debito juramento purgare; ſuum autem damnum in hujuſmodi ſatisfactione erceptum, ſi voluerint à ſuis familiaribus, caſtellanis, ſeu officialibus, qui ipſi tisfactioni cauſam dederunt, per ablaiones rerum & bonorum ipſorum, ac oſſeſſionum occupationes, ſeu rebus & onis, ac poſſeſſionibus minus ſufficienbus, perſonarum eorum detentionem, t in captivitatem redactionem, & conrvationem, uſque ad recuperationem amnorum ſuorum prædictorum, fienam, non obſtante Nobilitatis, libertatis, ditionis, & alterius cujuſlibet dignitatis rivilegio, liberam habeant facultatem: uantitatem tamẽ ſui damni, in ſolutioe hujuſmodi percepti, non excedendo.

ART. VII.

irſagia moderata, per quos, & quando exigenda.

VT autem officiales & Comites noſtri prætacti, Nobiles & incolas Regni oſtri, ſub ſuo honore & judicatu conſtitutos,

titutos, indebitis birſagiorum exaction
bus gravandi occaſionem non habean
antiquam in hac parte conſuetudinē Re
gni noſtri imitando declaravimus, quo
nullus judicum ſæcularium, judicia, ſe
Birſagia extorquere poſſit, niſi tempo
congregationis Palatinalis, vel alteriu
per Regiam Majeſtatem, ad congregati
nes generales celebrādas, deputati, in ſi
gulis Comitatibus celebrandas, ſecundu
conſuetudinem ab antiquo obſervatā e
ceptis caſibus infra ſcriptis, quibus etia
extra tempus dictarum congregationu
generalium, birſagia debite exigi poſſin

Primus Caſus.

Primo videlicet, propter violenta
retentionem, aut damnificationem Iob
gionum, petita licentia, juſto terragi
depoſito, aliiſque ſuis debitis perſoluti
ad alterius poſſeſſionem ſe transferre vo
lentium: quo caſu Comes parochialis, c
ſuis Iudicibus nobilium, abſque quibu
nullum in talibus proceſſum facere debe
ab his, qui in hoc caſu culpabiles legit
me inventi fuerint, judicium, ſeu Birſ
gium trium marcarum, toties, quoties,
quandocunq; culpabiles inventi fuerin
ſine expectatione extorquere poteſt job
gionē detentum, ſeu damnificatum, cu
omnibus bonis ſuis, damnis etiam rec
peratis, liberum abire permitti faciend

Secund

Secundus Caſus.

Item, ſi quis jobagionem alterius, non petita, nec obtenta, vel petita, ſed nõ obtenta licentia, ante dies quindecim, hujuſmodi petitæ licentiæ, potentialiter abduxerit, talis pro abductione violenta jobagionis hujuſmodi, birſagia, trium marcarum ſolvet, & eundem jobagionem retentum, ſeu damnificatum, cum aliis tribus marcis birſagialibus, per Comitem parochialem, coram Iudice Nobilium, reſtituere compellatur. Si verò jobagio aliquis non obtenta licentia, ſe furtive ad poſſeſſionem alterius receperit, & idem ad cujus poſſeſſionem acceſſerit, requiſitus, reddere recuſaverit: extunc ad reſtitutionem ipſius jobagionis fugitivi, Comes parochialis talem, cum Birſagio trium marcarum, compellere debeat & teneatur.

Tertius Caſus.

Item violator ſedis judiciariæ, Birſagium viginti quinque marcarum perſolvat.

Quartus Caſus.

Item quicunque furem, vel latronem, aut aliquem publicum malefactorem captivaverit, & eundem de captivitate ſua voluntarie abire permiſerit, ſolvere debet Comiti parochiali homagium malefactoris prænotati.

 Quin-

Quintus Caſus.

Item, ubicunque lucrum Cameræ de bito tempore perſolutum non fuerit, Co mes parochialis, cum judice nobilium, d qualibet villa non perſolvente, poſt ema nationem literarum Birſagialium, pe Iudices Nobilium, contra tales dari ſo litarum, exigere debeat ipſum lucrum Cameræ, cum Birſagio trium marca rum.

Sextus Caſus.

Conſimiliter, quia certa ſcientia me minimus prædeceſſorum literis, & pe noſtram Majeſtatem frequenter literato riè, ex laudabili conſuetudine Regni no ſtri, præcipi ſolitum eſſe & uſitatum, de cimas Eccleſiarum, de ſingulis villis per ſolvere, poſt interdictum Eccleſiaſticum certo conſueto tempore obſervari com miſſum, recuſantibus, per Comites pa rochiales, aut vices ſuas gerentes exig debere, cum ſingulis tribus marcis: Ide præſentis ordinationis & ſtatuti vigore eandem conſuetudinem ratam haben dam, innovandam, imitandam commit timus, quod poſt interdictum Eccleſia ſticum, in ſingulis Diœceſibus & locis temporibus hucuſque ſolitis, impoſitum de ſingulis villis, quæ per unius menſi ſpacium hujuſmodi interdictum Eccle ſiaſticum animo indurato tolerantes ea

den

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

rem decimas perſolvere recuſaverint,
u non curaverint, mox elapſo ipſius
nenſis ſpacio, Comites, vel Vicecomites
arochiales, per decimatores requiſiti,
ecimas eaſdem, cũ ſingulis tribus mar-
s Birſagialibus pro ſe indilatè exigendis,
s, quibus ſolvi debent, abſq; dilatione &
efectu, perſolvi facere teneantur.

Septimus Caſus.

ITEM quandocunque Nobiles alicu-
is Comitatus, vigore literarum Rega-
um, per modum proclamatæ congrega-
onis, ſub pœna trium marcarum, in eiſ-
em literis Regalibus expreſſà, convoca-
fuerint, quicunque ad illam congrega-
onem non venerint, niſi ægritudine,
nio, viduitate, orphanitate, paupertatis
npotentia remorati, vel eorum arduis
egociis rationabiliter ſe excuſare pote-
nt. Comes Parochialis, & Iudex Nobi-
um, prædictas tres marcas, in dictis li-
ris noſtris expreſſas, indilatè exigere
oſſint.

Caſus octavus.

ITEM Palatinus. & Iudex curiæ, ac
eteri Iudices ordinarii, Eccleſiaſtici, &
eculares, univerſa judicia, in cauſis co-
am eis vertẽtibus aggregata, ſtatim ipſis
auſis finitis, ac per ſententiam finalem
õcluſis, primò parti adverſæ, de ſua por-
one, ſatisfactionẽ impẽdere teneantur,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

& ad partem ſuam judiciariam cedente
exigendi liberam habeant facultatem.

Art. VIII.

Capituli & Conventus, pro teſtimonio quales perſonæ emitti debeant.

Item ſtatuimus, quod ad faciendas St[illegible] tutiones, Inquiſitiones, ac Evocatio[illegible] nes, & alios quoſcunque proceſſus, cu[illegible] hominibus & teſtimoniis Capitularib[illegible] & Conventualibus fieri ſolitis, quę com[illegible] muniter fidedignates vocantur, de Cap[illegible] tulis, & Conventibus perſonæ, ſeu ho[illegible] mines ſimplices non mittantur: Sed d[illegible] ipſis Capitulis Canonici, ad minus aute[illegible] perſonæ in beneficiis vel officiis conſt[illegible] tutæ: De Conventibus vero, Monac[illegible] Conventuales, Sacerdotes deſtinétur, q[illegible] quidem pro hujuſmodi teſtimoniis Cap[illegible] tularibus, & Conventualibus deputat[illegible] priuſquã ad faciendas aliquas poſſeſſion[illegible] rias Statutiones, metarum reambulati[illegible] nes, reviſiones poſſeſſionarias, & com[illegible] munes inquiſitiones, tranſmittantur [illegible] procedant, jurare teneantur, ut in eiſde[illegible] factis fideliter & recte procedant, & v[illegible] ram relationem, ſeu faſſionem facian[illegible] Homines autẽ Regii in præmiſſis proc[illegible] dentes, tempore reverſionis eorũ, ac fa[illegible] ſionis ſeu relationis, corã ipſis Capituli[illegible] & Conventibus fiendis, ſimiliter jur[illegible]

me[illegible]

mentũ præſtare teneantur. Quicunq; autem contra ſuum juramentũ, falſum proceſſum. vel falſam relationẽ feciſſe, repertus fuerit, talis, tanquã falſarius & perjurus, pœna amiſſionis beneficii ſui, ſi quod habuerit, puniatur, & inſuper, ſive beneficatus, ſive nõ beneficatus exiſtat, perpetuis carceribus mancipetur: Homo verò Regius, ſi in præmiſſis poſſeſſionariis ſtatutionibus, metarum reambulationibus, & reviſionibus ſiniſtre, vel falſe proceſſerit, in facto perjurii pœna capitis, & amiſſionis omnium bonorum ſuorum, convincatur. Quicunque vero Nobilis, per alium, ſeu alios quoſcunque, mediantibus noſtris Regiis, vel aliis conſuetis literis, nomen ſuum continentibus pro homine Regio, cum teſtimonio alicujus Capituli, vel Conventus, requiſitus, onus hujuſmodi proceſſus aſſumere & exequi recuſaverit, in birſagio conſueto trium marcarum, per Comitem parochialem indilate exigendarum, convincatur eo facto.

ART. IX.

STatutiones autem poſſeſſionariæ, metarum reambulationes & reviſiones, aliter fieri non debeant, niſi vicinis & commetaneis hujuſmodi poſſeſſionum ibi legitime convocatis: Et ut fraus & do-

lus in talibus melius evitetur, nomin ſingulorum vicinorum & cometaneo rum, tempore præmiſſorum proceſſuũ illuc principaliter convenientium, in l teris Capitularibus & Conventualibu ſuperinde emanandis, ſeriatim conſcri bantur.

ART. X.

Literarum taxa, & ſalarium fide dignitatum.

ET ut materia diſcordiæ, ſuper fact redemptionis literarum Capitulari & Conventualium, nec non ſuper ſatiſ factione viarum ſeu laborum, teſtimoni Capitularibus, & Conventualibus fien da, hactenus ſæpius ſuboriri conſueta, d cætero ceſſet, & ſuccidatur præſenti o dinatione, antiquam tamen & laudabi lem conſuetudinem imitando: Statu mus, ut omnibus in locis, tam Capitula ribus, quam Conventualibus, pro quali bet litera Evocatoria per ſe, videlicet Evocatoria prima, ſecunda & tertia, & in Capitulo, aut Conventu, ſimul cur eorum Notario & ſcriptore, pro reden ptione literæ recipiantur, ſeu ſolvantu ſinguli denarii viginti quatuor majori monetæ. Item pro qualibet litera Pro clamatoria, denarii centum. Item pr qualibet litera Procuratoria, denarii vi ginti quatuor. Item pro qualibet liter

Pro-

Prohibitoria, Proteſtatoria, & aliis ſimibus, ſi patenter emanatur, denarii viginti quatuor, ſi verò clausè, denarii duodecim. Item pro qualibet litera Faſſionali emanata privilegialiter, denarii centum, patenter verò, denarii viginti quatuor, clausè autem, denarii duodecim. Item pro qualibet litera Inquiſitoria, ſive patenti, ſive clauſa, denarii viginti quatuor. Item de paribus antiquarum literarum in conſervatorio requiſitarum, cuſtodi ſeu requiſitori per ſe, denarii centum, & pro redemptione literæ requiſitæ, ſi non habuerit multum de ſcriptura, & patenter confecta fuerit, denarii viginti quatuor: ſi verò labor ſcribendi fuerit magnus, & litera privilegialiter confecta, denarii centum. Item de ſimplicibus tranſcriptis, ſeu tranſumptionalibus literis patenter emanatis, ubi labor ſcribendi magnus non fuerit, denarii viginti quatuor, ubi autem litera fuerit prolixa, aut privilegialiter emanata, denarii centum. Item de litera Statutoria, in qua contradictio facta fuerit, denarii viginti quatuor. De literis verò ſtatutionalibus perpetuis, in quibus contradictio facta non fuerit, recipiatur redemptio literarum, ſecundum quantitatem poſſeſſionis, & numerum ſeſſionis modo ſubſcripto: Videlicet, de ſeſſione una, dua-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

bus, aut tribus, aut quatuor, in toto denarii centum. Vbi autem fuerint ultra quatuor ſeſſiones, uſque ad decem, pro qualibet ſeſſione, denarii viginti quatuor. Vbi verò fuerint ultra decem, uſque ad viginti, de qualibet ſeſſione, denarii duodecim. Vbi verò fuerint ultra viginti, uſque ad centum, uſque quaque, de qualibet ſeſſione, denarii octo. Item de literis Reambulatoriis metalibus, in quibus contradictio & evocatio facta non fuerit, denarii viginti quatuor. In reambulationibus autem metalibus, in quibus ſimplex conſignatio, vel cum hominibus Regiis, decuria Regia, tranſmiſſis, ſimilis conſignatio, vel finalis metarum erectio, cum juramento ſuper terram, in forma judiciaria, aut partibus concordantibus, facta fuerit, pro redemptione literæ, denarii quadringenti. Vbi autem partibus in hujuſmodi reambulationibus & demonſtrationibus metalibus diſcordantibus, cauſa ad curiam Regiam deducta fuerit, tunc pro redemptione literarum talium denarii ducenti. Itē de cōmuni inquiſitione, ordine judiciario, commiſſa, denarii centum. Item de occupationibus poſſeſſionum, hominū in ſententia capitali convictorum, & rerum ablationibus, judiciaria cōmiſſione mediāte, ſiendis, de rebus ablatis, ex antiqua

con-

conſuetudine, Capitulum habebit decimam partem, pro redemptione autem literę, denarii centum. Item de poſſeſſionariis diviſionalibus, de ſingulis poſſeſſionibus diviſis, ſinguli denarii centũ. Item de expeditoriis juramentalibus, denarii viginti quatuor. Item de expeditoriis juramentalibus continentibus nomina conjuratorum, denarii centum. Item de ſolutionibus pecunialibus, coram Capitulis, vel Conventibus, vel eorum teſtimoniis fieri ſolitis, Capitulum, ſeu Conventus decimam & nonam partem exigere non poſſint, niſi quando propter diſcordiam partium, in eorum Sacriſtiis, ſeu conſervatorio hujuſmodi pecuniæ depoſitæ fuerint, de talibus nempe de jure, decimam & nonam partes recipere poſſunt, ad illius tamen partis rationem, quæ cauſam dederit, pecuniæ hujuſmodi in conſervatorio reponendæ. Perſonis autem teſtimonialibus Capitulorum & Conventuum, pro ſingulis diębus, quibus in itinere fide dignitatis proceſſerint, ſolvantur ſinguli duodecim denarii majores, ſive in propriis equis, ſive in equis cauſantium ambulent, & ducantur: ita tamen, quod in victualibus & expenſis cauſantiũm, & ipſos ad facta ſua conducentium, ſimul cum equis, & familia eorum, de domo, iterum in do-

mum, ſemper duci debeant, & reduci.

ART. XI.

Taxa literarum minoris Cancellariæ.

PRæterea, ex quo in judiciis, in curia noſtra Regia fieri conſuetis, coram judicibus ordinariis ejuſdem curiæ, ac eorum notariis ſupradictis, literę & redemptiones earum neceſſario occurrunt. Ideò ad tollendam cujuslibet altercationis occaſionem, quæ inter ipſos Notarios & cauſantes emergi poſſet, antiquam conſuetudinem redéptionis literarum earundem, modo ſubſcripto, duximus ſimiliter declarandum: Videlicet, quod in ipſa curia noſtra, Notariis ipſius curiæ noſtræ judiciariæ, de una litera Prorogatoria communi, ſolvantur denarii duodecim. De litera judiciali ſeu Birſagiali, ſimiliter denarii duodecim. De ſimplici litera Inquiſitoria, ſimiliter denarii duodecim. De ſecunda Evocatoria, denarii viginti quatuor. De tertia Evocatoria, denarii centum. De Proclamatoria, denarii centum. De litera juramentali, tertio, vel ſexto ſe, alicui adjudicata, denarii viginti quatuor. De eo, qui jurabit, duodecimo, vel vigeſimo quinto, aut quinquageſimo ſe, denarii centum. De communi inquiſitione, denarii centum. De litera duellarii, denarii ducenti.

De juramentali ſuper caput, denarii ducenti. De prima inſtrumentorum exhibitione, denarii viginti quatuor. De ſecũdaria & tertiaria inſtrumentorũ exhibitione, cum gravamine aſſumpto, ſimiliter denarii viginti quatuor. De Prorogatoria reſpondentis cum tribus marcis, denarii viginti quatuor. De litera Prorogatoria patenti, denarii viginti quatuor. De litera Faſſionali communi, denarii viginti quatuor. De aliis literis generalibus, videlicet Prohibitoriis, & ſimilibus, denarii viginti quatuor. De Prohibitoriis facie ad faciem, denarii centum. De litera Sententionali facti potentialis, conſervatori ſigilli, floreni decem, per centum denarios. Scriptori autem, denarii ducenti. De literis ſtatutoriis, & reambulatoriis ſimplicibus, denarii viginti quatuor. De literis autem Adjudicatoriis reobtentionis poſſeſſionum, ſeu aliarum rerum, juxta quantitatem poſſeſſionis, ſeu rei obtentæ habita concordia, inter cauſantes, & Protonotarium, fiet ſolutio.

ART. XII.

Taxa literarum majoris Cancellariæ.

IN Cancellaria autem noſtra Regia, quoad redemptiones literarum juridicarum & conſuetarum, ſervetur antiqua conſuetudo ejuſdem Cancellariæ. Similiter

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

liter de donationibus & confirmatoriis, penſata quantitate rei donatæ vel confirmatæ, erit concordandum cum Cancellario, modo hactenus obſervato. Quia vero in omnibus præmiſſis redēptionibus literarū, & aliis quibuſcunq; ſolutionibus ac Birſagiorum exactionibus, de numero & quantitate denariorum pro tempore currentium, ſæpenumero mentio facta eſt, gratia removendi dubii, præſentium ſerie, declaramus, ut denarii tales intelligantur, quorum ſinguli centum, unum florenum auri valeant, & repræſentent, & ſi denarios minores pro aliquo tempore curſum habere contigerit, ad eandem rationem, cum ampliori & æquivalenti numero, ſuppleantur.

ART. XIII.

Areſtatio in propriis terris & officiolatibus fieri nequit, ſub pœna marcarū ſex.

ITem de areſtationibus mercatorum, & aliorum hincinde proficiſcentium, quę pro debitis & aliis exceſſibus propriis, aut alienis, in poſſeſſionibus, ſeu locis communibus, tam per Eccleſiaſticos, quā per Sæculares, Nobiles & ignobiles, ſatis frequenter fieri ſolent, in quibus etiam hactenus nonnulla impedimenta & damna, ac injurię, extra conſuetudinem hujuſmodi areſtationis, cō-
miſſā

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

miſſa ſunt & patrata, eandem antiquam Regni noſtri conſuetudinem approbandam declaramus. Quod nullus areſtare volens, in ſuis propriis, aut fratrum ſuorum condiviſionalium poſſeſſionibus, terris, aut officiolatibus, pro quacunque cauſa, areſtationem aliquam facere poſſit: alioquin pro indebito areſto ſuo, in pœna trium marcarum convincatur, & areſtum hujuſmodi indebite factum, cum altero birſagio trium marcarum, relaxare & liberum permittere, per Comitem parochialem compellatur. Cum autem in loco cõmuni quiſpiam areſtationem facere voluerit, judex ipſius loci cõmunis eandem areſtationem, coram ſe, ſic, & non aliter fieri patiatur & acceptet, ſi videlicet areſtãs, prius ſe à domino, vel villico poſſeſſionis, in qua areſtatus reſidentiam habuit, juſtitiam poſtulaſſe, & hujuſmodi juſtitiam, aut ſibi temerarie denegatam, aut finaliter exhibitam fore, ſed ſatisfactionem debitam non impenſam extitiſſe, literis Comitis, vel Vicecomitis parochialis, aut Iudicis Nobilium, vel aliis credibilibus, poterit comprobare. Dum autem hæc præmiſſa, modo prætacto, evidenter poterit comprobare: extunc dominus vel Iudex, aut villicus ipſius loci ſeu poſſeſſionis communis, areſtum retinere, & inter partes,
more

more in talibus conſueto, judicium & juſticiam faciendo, ſuper debitis, aut aliis exceſſibus, vel rebus coram eo rationabiliter obtentis, debitæ ſatisfactionis cōplementum, de rebus & bonis judicialiter obtentis condemnati, aut rebus & bonis ipſius minus ſufficientibus, per detentionem perſonalem, impendere teneatur.

Art. XIV.

Areſti, Iudicis faventis parti pœna.

IN caſu etiam, quo ipſe Iudex areſti, pro favore, aut timore cujuſcunque vel ex qualibet alia cauſa, rationem non habente, areſtum coram eo legitime factum, ſeu fiendum, retinere, judiciumq; & juſticiam, ac ſatisfactionis complementum, modo ſuperius deſcripto exhibere recuſaverit: extunc ipſe areſtatori, cujus ipſe adverſarium libere abire permiſerit, pro damno, quod per hujuſmodi areſtum requirere, & immediate obtinere poterat, & pro toto intereſſe, teneatur & exiſtat obligatus, niſi areſtandus, vel areſtatus, tantam potentiam & vim habuerit, propter quam dominus, ſeu Iudex loci communis eiſdem reſiſtere, & eos retinere non valebit, aut alia potentia ſuperveniente areſtatus, contra voluntatem judicis, areſtum violenter abdu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

bduxerit: Quo caſu eveniente, ad ſui
xcuſationem, ſuper eo, quanto citius
oterit, ſuis vicinis & cometaneis pub-
ce proteſtetur.

ART. XV.

Areſtantium Civium pœna in propriis terris.

VOlumus autem, quod in noſtris & in Reginalibus liberis Civitatibus, ppidis & villis, & poſſeſſionibus, me-iantibus eorum Iudicibus, officialibus, c præſidentibus quibuſcunque, per Ci-es, mercatores, hoſpites, & incolas eo-undem, pro ſuis debitis, rebus & ac-uiſitionibus quibuſcunque, areſtationes ujuſmodi, modo ſupraſcripto, & ſub œnis antedictis, per Magiſtrum Tha-ernicorum, aut alios eorum ſuperiores, ndilate exigendis, fieri nullatenus de-eant, neque poſſint, ſed in locis com-nunibus, & coram judice communi, um neceſſe fuerit, fiant areſtationes per oſdem, modo ſuperius declarato.

ART. XVI.

Areſti Iudicis ſalarium.

IVdex autem communes areſtationes hujuſmodi, coram eo debite & legiti-me factas, diſcernens & judicans, pro uo labore & honore, ſi fuerit judex per domi-

dominum poſſeſſionis conſtitutus, au
dominus ipſemet, quadraginta denarios:
Si verò villicus, duodecim denarios, a
homine judicialiter condemnato, pro ſ
exigendi habet facultatem.

ART. XVII.

De defectu ſeminis, donationibus, & ſequeſtro.

PORRO æquitatem, & juris obſervantiam, quam inter Regnicolas noſtros vigere peroptamus, à noſtra Regia Majeſtate exordium habere demõſtrari volentes, præſenti decreto ſtabilimus, quod in quocunque Comitatu, aliqua jura, per defectum ſeminis quorumcunque decedentium devoluta fuerint, & de hujuſmodi poſſeſſionibus manifeſte non conſtat, an ad jus Regium pertineant, vel aliquos fratres generationales, ſeu hæredes fæminei ſexus concernant, ſed inter iſta duo, videlicet, jus Regium, & jus aliorum ſcilicet generationalium, vel fæmineum dubium intervenerit: extunc homo communis nobilis, & idoneus, in quolibet Comitatu, ad idem per Comitem Parochialem, cum Iudice nobilium, & aliis Nobilibus comprovincialibus, in unum locum congregatis, non tamen ex Baronibus, nec de potentioribus, ſed de mediocribus Nobilibus, electus hujuſ-

modi jura devoluta & dubioſa, & etiam alia ſimilia, ſi quæ contigerint, tam diu conſervet & manu teneat, abſque damnificatione qualibet: excepto ſolum, quod de proventibus conſuetis hujuſmodi poſſeſſionum, donec in manibus ſuis remanebunt, expenſas moderatas capere & facere poſſit: De quibus tandem rationem reddere debeat & teneatur, quouſque hujuſmodi revolutio jurium, ſine hæredibus decedentium, in ſede judiciaria curiæ noſtræ Regiæ, publicata fuerit. Ipſaque publicatione facta, quicunque eaſdem poſſeſſiones, & jura ſibi pertinere allegaverit, in certis octavis ſubſequentibus, quanto citius rationabiliter poterit, jura ſua producendo, eaſdem ad ſe pertinere comprobet. Quod ſi facere poterit, Iudices curię Regię Majeſtatis eundem ſtatui & introduci mandent & faciant, cum effectu. Si vero in cōprobatione defecerint, juri Regio relinquantur. Et ſi qui ulterius ad eaſdem jus habere ſperaverint, eas de manibus Regiis requirant legitime.

ART. XVIII.

De uxoribus & filiabus, in domibus Nobiliū decedentium, remanentibus.

VBi autem uxores, vel filiæ hujuſmodi hominum, abſq; hæredibus maſ-

 culinis,

culinis, decedentium, in talibus poſſeſ-
ſionibus & juribus remanſerint: extun-
poſſeſſiones eædem, & jura poſſeſſiona-
ria, à manibus eorum occupari & auferi
ri non debeant, priuſquam de eorum ju-
ribus, videlicet, an hæreditarie & perpe-
tuo ad jus fœmineum pertineat, an ne ve-
ritas inquiratur: Quod ſi repertum fuer-
eadem jura juri fœmineo non compete-
re: extunc dictis uxoribus talium dece-
dentium, antequam de dominio dicta-
rum poſſeſſionum excludantur, per Re-
giam Majeſtatem, vel alios, ad quos re-
pertæ fuerint eſſe devolutæ, de eorum
dotibus & juribus paraphernalibus plen-
ſatisfactio impendatur.

ART. XIX.

De quarta filiarum & domo paterna.

FIliabus vero, uſque tempus emarita-
tionis earum, domus paterna, cum
quarta parte poſſeſſionum paternarum
pro quarta filiali, ſecundum conſuetudi-
nem Regni noſtri, ſequeſtretur, & poſſi-
denda relinquatur.

ART. XX.

De filiabus Nobilium, homini ruſtico nubentibus.

POſtquam vero maritatæ & traducta-
fuerint, de earum jure quartalitio, pe-
cuniarum ſolutione mediante, ſatisfiat

Vb

Vbi autem aliqua ex ipſis filiabus homini impoſſeſſionato maritata fuerit, dictante eadem Regni noſtri conſuetudine, in perpetuo jure & dominio, hujuſmodi quartæ filialis poſſeſſionariæ, ſuccedere debet, & remanere. Ita tamen, quod ſi ipſa de voluntate & conſenſu fratrum ſeu conſanguineorum ſuorum, in quos poſt ipſius matrimonium, hujuſmodi jura, ſeu quartalitia reverti & redundari deberẽt, homini, ut præfertur impoſſeſſionato nupſerit: alioquin ſive de domo paternali, ſive de curiis & ſervitiis bonorum, ſeu majorũ nobilium, dictis ſuis fratribus ſeu conſanguineis, aut parentibus irrequiſitis & nolentibus, ſeu non cõſentientibus, id fecerit, jus ſuum quartalitium, nõ cum poſſeſſione, ſed cum ſatisfactione pecuniaria, requirendi habebit facultatem.

ART XXI.

Eccleſiarum res & bona, ſæculares non occupent.

ADjicientes ſtatutis ſuperioribus ſtatuimus, quod nullus Com. Banus, Waywoda, ſeu alius officialis Regius, cujuſcunque cõditionis, denominationis & dignitatis exiſtat, Eccleſias Epiſcopales Archiepiſcopales, Abbatiales, Præpoſitales, & alias quaſcunque Regio jure patronatus diſponendas, earundemq; tenutas, perti-

mentias, decimas, & poſſeſſiones, intra terminos & limites ſui honoris, ſeu officiolatus, abſque ſpeciali mandato Regio, occupare; aut ſe de eiſdem partialiter, vel totaliter ingerere præſumat.

ART. XXII.

Tributorum ſuperflua exactio vetatur.

VErum quia ex immoderata & ſuperflua exactione tributorum, per diuturni temporis abuſum & inadvertentiam, ac negligentiam diſpoſitionis ſuperinde neceſſariæ, multa gravamina, damna & incommoda Regnicolis, & extraneis hominibus, cum eorum rebus & mercibus, in Regno noſtro hinc inde proficiſcentibus, per tributarios tam noſtros Regales, & Reginales, quam Regnicolarum & aliorum, propria cupiditate, nullo ad Dei timoré, aut æquitatem habito reſpectu allectos, illata fore hactenus, ferventiorique aviditate dietenus irrogari, experientia teſte, noſtra cognovit celſitudo. Ideo præſenti ſanctione decrevimus, quod in ſingulis Comitatibus Regni noſtri, tempore celebrationis generalium congregationum palatinalium, per Palatinos, pro tempore, conſtitutos, vel alias ex Regia deputatione celebrandarum, inquiratur à juratis aſſeſſoribus, hujuſmodi congregatio-

num

num numerus & locus, verorum tributorum, in ipſo Comitatu exigi ſolitorũ, & à dominis, ſeu poſſeſſoribus eorundem tributorum, petantur exhiberi literę primariæ inſtitutionis tributorũ eorundem, in quibus, ſi inventa fuerit quantitas ſolvendi tributi de ſingulis rebus ſolvi conſuetis, talis ſolutio moderetur & reducatur ad rationem præſentis monetæ, taliter, quod tributariorum, ſeu tributa habentium juſti proventus non decreſcant, nec è contrario ſolutionis modus, in onus tributa ſolvere debentium, ſupercreſcat.

ART. XXIII.

De moderandis tributorum, ſive Teloniorum ſolutionibus: Et viarum falſarum prohibitio.

VBicunque autem hujuſmodi literæ primariæ inſtitutionis tributorum reperiri, & exhiberi non poterint, aut repertæ forſitan & exhibitæ, quantitatem tributi ſolvendi non expreſſerint, tunc à prædictis juratis aſſeſſoribus dictæ congregationis ſimiliter inquiratur; & reſciatur quantitas ſolutionis tributorum, in quibuſvis tributis ipſius Comitatus, de ſingulis rebus tributari ſolitis, tempore antiquiori, quod humana memoria comprehendere poteſt, fieri conſuetæ, & re-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

trahantur ad conſuetudinem antiquam, compenſata qualitate, quantum juſtius fieri poterit, pecuniæ tunc currentis, ſemper abſque damno & detrimento tributa exigere & ſolvere debentium, æquitate videlicet utriuſq; partis ſemper ſalva. Similiter inquiratur, diſcutiatur, & moderetur, quæ, & ubi ſint falſæ viæ, & & indirectæ quorumlibet tributorum, & quantum longe, vel propè hujuſmodi vias falſas ſinguli tributarii obſidendi, ac itinerantes in eiſdem prohibendi, vel impediendi, juſtam & conſuetudinariam habuerint, vel habere debeant, facultatem. Vias autem novas in locis, quibus viæ ab olim nunquam haberi conſueverunt, nemo, pro communi & univerſali tranſitu itinerantium, in detrimentum & damnum tributorum vicinorum, in faciebus ſuarum terrarũ adinvenire præſumat: Alioquin de hujuſmodi viis noviter adinventis, in prædictis congregationibus generalibus, juxta affirmationem juratorum aſſeſſorum hujuſmodi congregationum, decernatur, an pro falſis viis reputandæ ſint, vel aliter reſtringendæ & moderandæ. Habentes inſuper & exigentes tributa ratione pontis, vel navium: pontes hujuſmodi, aut naves, ſub debita reformatione ſemper ſtudeãt conſervare, taliter, quod viatores, & tri-

buta

buta ſolventes, abſque impedimento per pontes, & naves eorum tranſitum liberum, & non impeditum facere poſſint. Id verò facere negligentes, pœnis & gravaminibus opportunis, ad debitam reformationem & conſervationem ſuorum pontium & navium, in dictis congregationibus promulgandam, per Comites eorum parochiales aſtringantur, toties, quoties, eorum negligentia exigente, fuerit opportunum.

ART. XXIV.

Infideles ad Caſtra dominorum non acceptentur, officiales finitimi, fures & latrones recipere poterunt.

POSTREMO, antiquam Regni noſtri conſuetudinem, præſenti, dicto confirmantes, de Prælatorum, Baronum, & Nobilium Regni noſtri approbatione, communiter ſtabilimus & ordinamus, quod nullus Prælatorum, Baronum, Nobilium, & Regnicolarum noſtrorum, cujuſcunque ſtatus, dignitatis & conditionis exiſtat, quoſcunque infideles manifeſtos noſtros, & Coronæ noſtræ, ac Regni noſtri, nec non publicos fures, latrones & malefactores, præſertim in congregationibus generalibus proſcriptos, in ſuis caſtris, domibus, bonis & poſſeſſionibus retinere,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

hoſpitare, & conſervare, aut eis auxilium, hoſpitalitatem, & favorem impendere præſumant: ſub pœna conſimilis infidelitatis, aut furum & latronum hoſpitalitatis. Excepto, quod fures, latrones, & alios malefactores in congregationibus generalibus proſcriptos, demptis infidelibus, Barones & Caſtellani noſtri, in confiniis Regni, Caſtra & fortalitia, ac officiolatus & honores, pro defenſione confiniorum tenentes, uſque tempus acquirendæ gratiæ, poterunt in hujuſmodi Caſtris & fortalitiis metalibus receptare & retinere. In cujus rei memoriam, firmitatemque perpetuam, præſentes conceſſimus literas noſtras privilegiales, pẽdentis authẽtici ſigilli noſtri duplicis, quo pro nunc, uti Rex Hungariæ utimur, munimine roboratas. Datum Poſonii per manus Venerabilis domini Matthiæ Gatholocz, Præpoſiti Eccleſiæ Quinqueeccleſien. aulæ noſtræ ſummi Cancellarii, fidelis noſtri dilecti, Anno Domini, Milleſimo, Quadringenteſimo, Trigeſimo quinto, Octavo Idus Martii: Regnorum noſtrorum Anno Hungariæ, &c. Quadrageſimo octavo, Romanorum vigeſimo quinto, Bohemiæ decimo quinto, Imperii verò ſecundo. Venerabilibus in Chriſto patribus dominis, Georgio Strigonien. Ioanne Colocenſi & Ba-

chienſi,

chienſi, Canonice unitarum, Dionyſio Spalatenſi, Archiepiſcopis, Zadienſe ſede vacante, Petro de Rozgon Agrienſi, Varadienſe ſede vacante, Georgio Lepes Tranſylvanienſi, Zagrabienſe ſede vacante, Georgio Nitrienſi, Chanadienſe ſede vacante, Emerico Quinqueeccleſienſi, Simone de jam dicta Rozgon, Veſprimienſi, Clemente Iaurienſi Vacienſe ſede vacante, Iacobo Sirmienſi, Ioſeph Boſnenſi, Ioanne Tininienſi, Vito Corbanienſi, Ioanne de dominis Segnienſi, Eccleſiarum Epiſcopis, Eccleſias Dei fæliciter gubernantibus: Sibinicenſe, Nonenſe, Scardonenſe, Tragurienſe, Makarenſe & Pharenſe, ſedibus vacantibus. ITEM MAGNIFICIS, Matthijwſs de Palocz prædicti Regni noſtri Hungariæ Palatino, Spectabili & Magnifico Hermano Ciliæ & Zagoriæ Comite, ſocero noſtro chariſſimo, totius Regni noſtri Sclavoniæ, Bano, Comite Stephano, de Bathor, Iudice curiæ noſtræ, Ladiſlao de Chak, Waywoda noſtro Tranſylvaniēſi, Ioanne & Stephano Weghle, Segniæ & Modruſę Comitibus, Regnorum noſtrorum Dalmatiæ & Croatię prædictorum, Deſew & Ladiſlao de Gara, Machoviē. Nicolao de Radnijch Crucifero ordinis Prutenorum Zeurinien. Banis, Ioanne de ſæpedicta Rozgon Thavernicorum,

Emerico filio Nicolai Waywode de Marczalii Ianitorum, Ioanne & Stephano de Peren, Dapiferorum, Paulo & Ioanne Kompolth de Nava, Pincernarum, Laurentio de Hedervara, Agaſonũ noſtrorũ Magiſtris, ac Stephano & Georgio de antelata Rozgon, Comitibus noſtris Poſonienſibus, aliisque quam pluribus, Regni noſtri Comitatus tenentibus & honores.

X.
DE STATV MILITARI HVNGARORVM.

NVNC ad Formam Militarem venio, quæ horridum ſagum ſuum promptè offert. Ego accipio; & ſermonem una veſtemque mutans, non ut confidens miles, ſed homo umbraticus levi & brevi velitatione

—— *calamis & lingua pugnaturus.*

Coadunatur autem Armata Multitudo per Civium & Sociorum Legiones. Domeſtici milites ſive Cives ſunt Hungari, qui reverentia nominis, Gentium qui ſub S. Corona & Regibus Hungariæ vivunt, animoſe objiciunt ſe mucronibus inſidiantium, & in prælio acriter & alacriter ſumma & majori charitate pro aris & focis

ocis, pro conjugibus & liberis, pro dul-
iſſima denique Patria dimicant: quam
xterni qui non fide, non affectu tenen-
ır, ſed mercede & pecunia venalem
anguinem habent,

Venaleſque manus ——

Nec hoſti ſed hoſpitibus tantū metuendi,
c in ruſticorum gallinaria egregiam pu-
nam edituri. Præ cæteris tamen natio-
ibus fideliſſimi Germani, ſociis ſuis fi-
itimis & confœderatis pro fide & ſalute
iriliter & ſtrenue ex more gentis auxi-
antur & ad omnes fere motus Turcicos
rimi præſto ſunt. Legio verſatur in No-
mine & Numero Perſonarum. Nomine
Latino uſitato Hungaris dicitur vel Ban-
lerium Regale vel Banderium ſimplex.
Sub Banderio Regali mille equites arma-
i teneri conſueverunt, Hungaris Egy
Záſzlo állya. De Simplici numero Per-
ſonarum ordinatum, quod ſub unoquoq;
Banderio integro, quadringenti, ſub me-
dio vero ducenti homines exercituantes
&c. Inter hos ſunt Principes & Milites.
Principes duplici diſcrimine Duces Pri-
marii & Secundarii. Primarius poſt Re-
gē in Expeditione Generali eſt Palatinus
Generalis & Supremus Capitaneus Regni
& Regnicolarum, & illos gubernat, juxta
tamen voluntatem & arbitrium Regiæ
Celſitudinis. Secundarii Locum tenen-
tes,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

tes, Capitanei Caſtellani, Proviſores Centuriones & Decuriones. Pro inſign præter morem aliarum gentium apprim ſoli Duces Hungarorum delectantur Cambuca, Clava ferrea, aliis Cucuma Bozoganii. Quod belli inſtrumentum magis ad cogendos ordines, quam hoſti arma perfringenda accommodatū, Gaſ par Ens opinatur. Decuriones ferunt Sariſſam ſive Haſtam Velitarem.

Milites legitimi dupliciter fiunt: Diſcrimine & dilectu.

Diſcrimine iterum duplices: Equites & Pedites. Equis malunt quam pedibus prælium inire. Et hi ſunt vel armigeri &c. vel levis armaturæ, vulgo Huſzarones nuncupati. Olim illorum arma erant Iacula, quæ proprie Hunnis attribuunt Ammianus, Sidonius, Iornandes, & ali plures. Hungaris Regino, Luithprandus & alii. Idem quoque Hunnis bellandi mos erat laqueos jacere. De Hungaris Chriſtianis *Otto Phriſingenſis:* Omnes pene tetri, tetris in armis procedunt &c. Quæ ſunt lancea, ſagaris ſive gladius Perſicus, ad lævam ſub dextro femore verutum ephippio alligatum: plerique inſuper ſiphunculum tormētarium theca reconditum habent. Splendidum illorum apparatum & armaturam *Stephanus Vinandus in Hercule Prodico in Rudolphi Coronatione Hun-*

ne Hungarica hoc modo delineavit: Rex Rudolphus &c. illuſtrium turmas aliquot inſtructiſſimas ſecum trahens; Attilæ provinciarum domitoris victrices copias repræſentare videbantur armis, atque veſtitu. Equorū nobilium colores, atq; picturæ variæ; gemmis, auroq; nitentes phaleræ, Martiorum hominum apparatus Scythicus, feri vultus, capita in verticem uſque raſa; virgatæ tunicæ, thoraces, & loricæ bilices, trilicesve clavis aureis, argenteiſq; diſtinctæ: Ithyræi arcus inaurati, & encauſto picti: nec non omiſſæ ſagittis pharetræ cocco, purpura, pellibuſque peregrinis ac raris tectæ & ornatæ, lanceæ coloribus variis depictæ: item ex ferro fabricatæ clavæ, malleiq; ponderoſi atque inaurati; ſpectantium oculos ſatiare non poterant. Atque inter cætera generoſæ nobilitatis militariſque virtutis inſignia præeminebant expenſę aquilarum alæ ingentes vaſtis clypeis inhærentes vel auratis galeis impoſitæ: vetuſtum decus nobilis apud Hungaros familiæ, & præcipua fortitudinis bellicæ apud poſteros inſignia. Maxima cum his habentur victoriæ præmia, ac veluti laureæ quædam eximię pro ſingulis occiſorum hoſtium capitibus ex acie relatis ſingulas aquilarum pennas accipere atq; eas crebris victoriis multiplicare. Glorioſum plurimas clypeis caſſi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

dibuſve affixas, aut è lanceis, haſtilibuſ
dependentes referre in prælium: pulchr
eſt eaſdem per caſtra atq; urbes in capi
geſtare, immo etiam cute perforata tem
poribus ac fronti propriæ infixas oſten
dere poſſe. hæc ille. Pedites vulgò Haydo
nes, quos & liberos vocant. qui in con
finiis Turcicis pacis tempore morari ſo
lent. *art. 23. Ferdinand. I. Poſon.* M. I
LXIII. Nec galea nec lorica utuntu
veſtitu parum à ruſticis differunt: arm
illis ſclopus manuarius, aut ſi is deſit, h
ſta velitaris, ſagaris, & à cingulo depe
dens ſecuris &c.

Armorum nomina Hungarica ha
ſunt: Lancea, Koplya. Acinaces, Szably
Tór, Kard. Machæra in mucronem rec
deſinens, Pallos. in acuminatum, Hegy
ſtór. Sagitta, Nyil. Pharetra, Tegez, A
cus, Kezii. Securis, Balta. Sclopus, Busk
Vncinus, Hamus, Szakany; hujus inſtru
menti haſtile ligneum eſt cuſpide ferre
& adunco, fortis temperaturę. Propria o
lim Gothorum arma quę falcata & unc
ta erant. Sidon. epiſt. 20. l. 4. Lancea un
cata, aliis, Hamata, Vncinata tela; quic
Runcinum Gothicum, Falcaſtrũ vocan
videatur *Savaro in Sidonii. d. l.* Ceſtus
Fuſtis, Bot. Dilectu milites ſunt Ordina
rii & Subſidiarii. Ordinarii aſſidue in Fo
talitiis & limitibus ſive Metis Regni, cō

tra Turcas & alios hoſtes Hungariæ oppoſiti ex munere & arte militant. Numerum tempore Matthiæ I. & Vladiſlai II. complexus eſt Sambucus ſub Salariatu Regni Vngariæ contra hoſtes, annuo &c. inſertus Hiſtoriæ Bonfinii. Sed quid hic ad hodiernum? definiri vix poteſt, quia in omni momento pendet à tempore & magnitudine periculi. Ad Ordinarios pertinet Legio Nigra Matthiæ I. de qua Sambucus in appendice ad Ranſanum. Subſidiarii ſunt Prælati, Barones, Proceres, Nobiles & alii Poſſeſſionati, qui omnes in Generali expeditione, Banderiis Copiis & Militibus ſuis &c. Regi militant, non ſerviunt, *S. Steph.* 1. *c.* 4. Ac cum Rege extra Regnum ire nõ tenentur, niſi pro pecunia ipſius qui Comitatus habẽt, *Andreæ II. art.* 7. nec ad Caſtra Rege nõ exiſtente prius in illis. Hinc tempore Ludovici II. ex his quidam intempeſtive admodum privilegia ſua allegarunt, quibus cautum eſſet ne Barones aliter quã ſub vexillis Regis militare cogantur. Ad quod Rex in frequenti Senatu, ubi de hoc agebatur, ſubito in iram verſus, video (inquit) ego unumquemque capite meo (verba enim Regis ſicut fuerant ita ponamus) excuſationem & ſalutem capiti ſuo quærere. Ego perſonam & caput meum ideo in hæc pericula ad-

duxi,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

duxi, ut illud pro hujus regni & veſtra
ſalute, omni fortunæ diſcrimini objice-
rem. Ne quis igitur ſit, qui poſſit excu-
ſationem aliquam ſuæ ignaviæ capite
meo prætendere, neve poſſit aliquid mihi
imputari: ibo ego, Deo Opt. Max. bene
juvante, cras vobiſcum in perſona eo,
quo aliiſine me ire nolunt. Qui Proceres
Banderia Regalia, integra & media in-
ſtruere tenentur: reliqui Nobiles à cen-
tum colonis decem equites. Sed qui de-
cem colonos non habent, ii ſimul confe-
runt, ut is numerus compleatur. Idem
de aliis Poſſeſſionatis capiendum. Nu-
mero olim quidē Attilæ exercitus quin-
gentorum millium eſſe ferebatur. Et
Chriſtianos Reges è ſolo Hungariæ Re-
gno ſexaginta equitum millia in aciem
quondam educi potuiſſe ajunt. Ex Tran-
ſylvania juxta communem ſupputatio-
nem ad nonaginta & amplius mîllia ar-
matorum. Hinc avorum memoria cum
adverſus Grittum conjurarent, vindican-
damq; armis Emerici Ciebachi Antiſtitis
Varadienſis mortem decernerent: nun-
quā ullæ gentes pro ſalute ſua & pro pub-
lica dignitate ad propulſandam injuriam
vel intentiore ſtudio, vel graviore im-
petu, vel majore celeritate ad arma con-
currerunt. Paucis enim diebus ſupra qua-
draginta millia peditum & equitum
coivere

[d]oivere, &c. Quid? Solum Siculorum [n]umerum ſupra ſexaginta millia eſſe fe[r]unt. Iuſſi verò in bella exire niſi pa[r]eant, capitali pœna plectuntur, bona [f]iſco applicantur. Idem quoque Way[w]oda Moldaviæ, &c. generali habito di[l]ectu, ad ſexaginta millia equitum & pe[d]itum exercituum conſcribere potuit, [H]odie quot colligi poſſunt, civilia bella [d]ocuerunt. Et hæc de Armata multitu[d]ine.

Continebatur autem olim in robore [&] virtute diſciplina Militaris, quæ eſt [v]el Communis vel Particularis. De com[m]uni ſcientia ſive diſciplina, Matthias [i]lle Hunniades Rex Pãnoniæ, quo nemo [à] multis ſeculis melior, prudentior, mili[t]ia clarior aut felicior, & addam veterum [r]erum (inter Principes quidem) doctior [f]uit, palam ita ſententiam tulit. In coro[n]a illuſtrium hominum coram ipſo ſer[m]o erat de præſtantia noſtri ævi, & arti[b]us ac machinis bellicis, plerique omnes [v]eteri anteferebant. Ille autem reniden[t]i ore, Si centeſimam partem antiquæ [m]ilitiæ ætas noſtra teneret, & diſcipli[n]am haberemus illi parem, profectò [T]urcarum iſtud regnum non fuiſſet tam [l]ongè latèque diffuſum. Nec tamen an[t]iquitatem nuncupo, quæ quingentis aut [ſ]excentis annis continetur; ſed Roma-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

norum illud ævum aſpicio, quod cum aliis belli artibus, tum & machinis & tormentis præclare fuit inſtructum. Particularis eſt in Exercitio & Coercitione. Exercitium verſatur in Vſu & Ordine. Vſus in Armatis & Moribus Caſtrenſibus. Vſu armorum Hungari quidem ſoli fere hac tempeſtate cum Turcis pugnare noverunt: eo quod inſito quodam odio quotidianis prope præliis cum his contendunt, maximoque ob id ipſum illis terrori ſunt. Proindè quod *Phil. Callimachus in orat. ad. Innocentium* VIII. *Pontif. de armis Turcorum dicit*, idem de Hungarorum nec pervulgata quæque, ac nota recenſebo. Ante omnia enim cum feriendi duplex ſit ratio, quippe quod vulnus aut punctim impingitur, aut cæſim infertur; Punctim, Eminus & Cominus. Eminus, Arcu & Solopis. In arcu quamdiu ab ſeipſis non degeneraverant, nonnihil momenti fuit. A principio enim non decoris, & non habilitatis, ſed terrendi, ac ſauciandi hoſtis ratio in omni armorum genere habebatùr, atque ideò ſagittæ graves & prælongæ, arcus vero amplitudine & robore tali fiebant, ut aſpectu terrerent contuentes, & facile telorum pondus ac proceritatem ferrent, repræſentat hæc Icon Hunni Antiqui. Nunc verò per ambitionem decoris, omnia

omnia commutata, atque adeo velut in mollitiem corrupta, ut non fortium virorum, ac militum tela, ſed puerorum ludicra videantur: Effectus antiqui & hodierni defectus Cauſam lege in *Io. Barclai Icone Animorum cap. 9.* Vſque adeò ſcilicet, eheu! Sagittarum uſus neglectus hodiè

Multis pro vili, ſub pedibuſque jacet.

qui olim proprius Hunnorum & formidabilis orbi fuerat, ut alias fuſius explicaturus ſum. Sclopetorum hanc formam in fictitiis militibus commendat *Thomas Campanella* de Reipublicæ Idea: Equites, &c. duas ex ephippiis pendẽtes piſtolas, validæ temperaturæ; anguſtas in orificio magis; qua de re penetrant omnem ferream armaturam. Cominus; Lancea, Veruto, Vncino, pugnant. Lanceis ſive haſtis non eodem ordine & in Hungaria, & Italia concurritur. Ibi enim non niſi cuſpidatis conditis: hîc verò ſæpe inermi haſta pugnatur. Sed in Italia concitato & currente; in Hungaria verò ſuccuſſando, & non plenè currente equo certatur, Veruto mucrone acuminato, in perſequendo hoſte utuntur. Vncino quocunque libet, maximè autem contra gravis armaturæ equites, quo perforant loricam & thoracẽ ſquamatum, equitemque detrahunt & de equo dejiciunt. Cæ-

ſim ſecant vel batuant adverſarios. Acinaces, Parazonia & Secures, ſecandi facultatem præbent. Acinaces enim ne punctim feriant, ſupini recurvi ſunt, & mucro in dorſum ſuum retroactus, cæſim vero, ſi dimittantur: propter quod non velut in gladiis aliarum gentium, latitudo ferri à manubrio paulatim detenuatur in acumen, ſed contra, qua tenentur, propemodum acuti ſunt, qua vero feriunt, latiſſimi, & carent capuli libramento, elevari ſurſum, & ad geminandum ictum recolligi non poſſunt. Atque ideo, quod fieri arte quadam nonnulli putant, Turci, quandoquidem gladius in dorſum falcatus, & in mucronem actus, ac præponderans, neque infigi cominus, neque referri ſurſum queat, ſi abſque vulnere in vanum deciderit, neceſſario coguntur, inſolito more rejecto brachio in adverſum cęſim ferire. In quo genere ictus, quia contra ac nituntur nervi, intẽtatur, nullus omnino gravis impetus eſſe poteſt. Hæc Callimachus de Turcis, contra quos peritè & ſtrenue dirigere ſciunt Hungari ſua Sablya, Pallos & Balta. Et ſi his prædictis armis nequeat ferrea armatura hoſtilis perforari; ſtrenuiſſimi Hungarorum aggrediuntur hoſtẽ Clava, ſicut Achilles Cygnum: & conquatiunt, dejiciuntque batuando. Ac ſi in hunc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

uſum cedit Bozogany. Ceſtus ſive Fuſtis comes eſt Ruſticorum ut quibus arma interdicta ſunt in Decretis & Conſtitutionibus Regni. Sed nimis multa de armorum uſu, quibus hoſtem ſoleant convulnerare Hungari, quibus ſe muniant autem à vulneribus, alio tempore.

Nunc de moribus *Bonfinius* loquitur: Aliquandiu in caſtris diverſatus, &c. Nuſquam gentium milites ſpectare licuit caloris, & frigoris, item laboris & inediæ tolerantiores, qui ſtudioſius imperata faciant, lubentius dato ſigno pugnam ineant, ſe morti promptius exponant, item qui militarem ſeditionem magis deteſtentur: in caſtris quietius honeſtiuſque vivant, ſeſe religioſius agant, tumultus magis abominentur & rixas, colant avidius temperantiam & caſtitatem: & ab omni blaſphemia perjuria illegitimaque venere, ſint magis alieni. Maxima pars equitum quibus uxores ſint, & liberi, triennium quandoque aſſiduo militare coacta, nunquam cõjugii fidem violaſſe creditur. Si quis cum ſcorto deprehenſus eſt, perpetua ſugillatur infamia. Fortitudinis & patientiæ ſunt plus quam Lacedæmoniæ. Hyeme juxta atque æſtate caſtra frequentantur. Et quod meis hiſce oculis ſæpe vidi, ſub nivibus ac terra ne obſidionem deſerant inſtitutam to-

leranter hybernant. Vndè murium ſæpe more prodeunt ſtationibus, totam noctem, teſſerariorum juſſu, equites adſunt: neq; loco moventur, neq; de rigenti algore queruntur. Et quamvis pleriſque membra veſaniente frigore obſtupeſcant, invicto tamen animo cuncta patiuntur. liberos in caſtris alunt, ibique militaribus ſtudiis informant. Ex quo fit ut gens Vngarica bello aſpera, ita inſtituta ſit. Ordo eſt ante & in Congreſſu cum hoſte. Ante Pugnam in loco accommodo & præſertim campoſo, quia equitatu gaudent, inſtituunt aciem per Numerum & Figuram. Numero aciem variant ſimplici, duplici, triplici, quadruplici, &c. Sic acies Ludovici II. in latiſſimis & patentiſſimis illis campis Mohaczio ſubjectis in duo agmina diviſa eſt, &c. Idem de pugna Ioannis Hunniadis cum Turca in Campo Merulà: Ordinatæ ſunt per dominum Gubernatorem omni ſua de gente, quam ducebat, acies octo & triginta, &c. Huc adde ex Iornande Prælium Attilæ in Campis Catalaunicis. Iuxta Figuram acies cuneata, rotunda, quadrata eſt, &c. De Hunnis *Ammianus*: Et ineuntes prælia cuneatim variis vocibus ſonantibus torvum. Rotunda forma ordine primo quandoque acies undique curribus catenatis vallatur & cingitur.

Sic

Sic de Attila *Iornandes :* Se ſuoſque intra ſepta caſtrorum, quæ plauſtris vallata habebat, recluſit ,, &c. Idem de acie Ludovici II. *Prodericus.* Figura Cuneata aut Quadrata & alia, à fronte & tergo, dextris & ſiniſtris equites & pedites per gentes & nationes diviſi ſunt. Iornandes de Attilæ prælio: Cornua ejus multiplices populi & diverſæ nationes, quæ ditioni ſuæ ſubdiderat ambiebant. Vſitato autem more in agmine præcipuo, quam aciem Statariam appellamus; Regem in medio ſtatuunt cum flore & robore bellatorum ſuorum ſeptũ, quem de more volunt prælio intereſſe. Sic in campis Catalaunicis fuit Hunnorum acies ordinata, ut in medio Attila cum ſuis fortiſſimis locaretur; ſibi potius Rex hac ordinatione proſpiciens, quatenus inter gentis ſuæ robur poſitus, ab immani periculo redderetur exemptus: Idem de acie Ludovici II. *Prodericus & Iſthvanfi.* Itaque in prælio exiſtentem ex pervetuſta conſuetudine Nobiles Hungariæ communiunt Regem circumquaque, ſuntque Regi pro muro inexpugnabili, ut de Colomani Regis prælio cum Cunis & Rutenis commiſſo ſcribit Thvvroczius, & alii de aliis. In eodem agmine non procul à Rege, Regale Signum: videlicet Ingens vexillum Divæ

Virginis Mariæ imagine deaurata conſpiciendum, à Iudice Curiæ, de quo ſuperius retulimus ſuſtinetur: cui de veteri more calcaria detrahuntur, eo ſcilicet monimento, ne de fuga cogitaret. Mox congreſſuri cum hoſte, Palatinus Regem ex loco deſignato per univerſum exercitum circumducit: ibi eum præſentem omnibus manu oſtentans, concionabundus paratum dicit omnia extrema & mortem ejus pro Patria, pro Sacra Chriſti Dei Opt. Max. religione, pro conjugibus & liberis eorum, &c. Hæc & alia talia cum Palatinus & ſimul etiam Rex, omnibus ordinibus obequitatis, commemoraſſent: Rex locum & ordinem ſuum repetit, &c. ac galeam poſcit, ut capiti imponeretur. Attolli ſigna Vocalia & Muta imperat. Vocalia & Naturalia & Inſtrumentalia ſunt, quibus ſuos milites ad pugnandum incitat, & hoſteis provocat. Naturali ſonitu exoritur clamor vel cantus potius IESU SALVATORIS nomen invocantium de more, Olim clamabant ter DEUS, &c. Inſtrumentalia cum clangore inflantur, ut ſunt Tubæ, Modi, Tibiæ. Quarum duplex ratio: Dorica & Ionica, de quibus *Scaliger in arte Poetica*: Dorica Vetus, magnifica, ſublimis, gravis, contenta, nihil habuit fuſum, nihil ſolutum,

utum, nihil hilare, nihil molle: ſed plenum, vehemens, paucis modiciſque flexibus, bellicis conveniens numeris & motibus. Pannonium & Getarum Scytharumque noſtris etiam temporibus talem audivimus in Dalmatia & Tranſylvania & Myſia ſuperiore, hæc ille. Cum ſonitu reboant & pulſantur Tympana, Hũgaris Dob, Auſtriis *Heerbaucken*, aliis *Keßeldrumel*. Muta Signa, quæ in Congreſſu Hungaros animoſos ducunt & dirigunt, timidos à fuga ſolo intuitu & aſpectu ſiſtunt; ſunt Aquilæ, Dracones, Vexilla. Olim Attila in Vexillis coronatam ferebat Aquilam, &c. Hodiè imaginem Salvatoris noſtri IESU CHRISTI, & D. Mariæ, &c. Dracones Sidonius Hunnis & Iſauris tribuit, Carm. 2. verſ. 234.

Deſiit hoſtiles confeſtim horrere dracones.

Vt Carm. 5. verſ. 410. Vandalis, ad quod Savarro. Hodierna Vexilla Hungarorum, ad ſimilitudinem aliarum nationum fere accedunt. Inuſitatiſſimum verò vexillum Dionyſii Ducis Hungarorum ante aliquot ſæcula deſcripſit *Nicetas Choniates lib.* 5. in Manuele Comneno Imp. Græcorum: Vexillum ejus in craſſa & alta trabe, quam rotis impoſitam quatuor juga boum trahebant, ſublime à ventis agitabatur, &c. Turmatim

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

confligunt non tamen totq agmine; Nam qui à fronte pugnant, nullo certo loco permanent, ſed ubi neceſſitas illos poſtulaverit. Agmen verò noviſſimum & quod in ſubſidium eſt, Statarium eſt, ut obſervare licet in acie Ludovici II. Regis. Sic Matthiæ I. Regis Legio ſive Turma Nigra, non tumultuario prælio, ſed ſtatario vincere conſuevit. Atque indè Hungari in congreſſu ea præditi ſunt audaciâ, ut nihil magis ignominioſum apud ipſos ſit, quam aut locum relinquere, aut tergo vulnus accipere. Cum olim Hunni Stataria quidem pugna prorſus neque poterant, neque norant hoſtem adgredi. Coercitio eſt in Conſtitutionibus & Decretis Regum comprehenſa. Et hæc de Generali Expeditione: de Particulari loquitur art. 22. Poſon. M.D.LVI. Atque ſic diſpoſitio Cauſæ Formalis erit.

Sequitur, quæ ultima Regni perfectio eſt. Communiter Finis cujuſque Imperii, gloria Dei, & ſalus ſubditorum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

ARTICVLI
Omnium Statuum & Ordinum
HVNGARIÆ
ANNO cIↄ Iↄ c III.

Poſonii concluſi.

ART. I.

Præfatio, in qua Status & Ordines Regni, pro paterna & pia, quam de illis gerit, cura & ſollicitudine, Majeſtati ſuæ Cæſareæ maximas gratias demiſſè agunt, illamque continuari petunt.

EA, quæ ſacra Cæſarea Regiaque Majeſtas, dominus noſter clementiſſimus, per Sereniſſimum Archiducem Auſtriæ, Maximilianum Erneſtum, dominum itidem noſtrum benignum Statibus & Ordinibus hujus regni Hungariæ, peculiari ſuo ſcripto, ſub præſenti Diæta, clementer proponi fecit, iidem Status & Ordines Regni, humillimè intellexerunt. Ac imprimis ſuæ Majeſtati, pro paterna ſua cura, quam hactenus in hoc Regnum habuit, ac ſe in poſterum quoque habituram ſigniſi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

gnificat, quas poſſunt, habent aguntque gratias, petentes à ſua Majeſtate quàm humillimè, dignetur de ſua, erga fideles ſuos veteri clementia & pia ſollicitudine, nihil remittere, ſed quod è re tùm eorum, tùm etiam totius Chriſtianitatis fuerit, ultrò ſemper & continuò præſtare. Illud verò quod ſua Majeſtas, de ſuo patruele, Sereniſſimo, Archiduce Maximiliano Erneſto., annectit, ut nimirùm, præſenti Diætæ ejuſque tractationi præſit, & in propoſitorum negotiis, ſeſe Status & Ordines Regni, faciles demonſtrent: Ea in re, propter cauſas, per ſuam Majeſtatem adjectas, perlubenter quidem acquieſcunt ſuæ Majeſtatis benignæ poſtulationi atque commiſſioni; verumtamen, ſupplicant iterum atque iterum ſuæ Majeſtati, dignetur poſt tot tandem annos, in medium ſuorum fidelium venire, ac præſens, malis eorum ſubvenire. Quibus rectè mederi ita poſſe exiſtimant; ſi ſua Majeſtas ipſamet eorum querelas & gravamina intueri & audire poſſit.

ART.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

ART. II.

Status & Ordines Regni, ad quædam Majeſtatis ſuæ Cæſareæ objecta, humiliter ſe excuſando, reſpondent.

PRæterea, ubi ſua Majeſtas Cæſarea, inter Propoſitionis Articulos, aliquot n locis, non obſcurè omnem neglectarum rerum, & præſertim non exactæ Contributionis, ac oblati militis, non ſubminiſtrationis cauſam, in ipſos Status & Ordines rejicere videtur; Scire ſuam Majeſtatem non dubitant, ipſos jam antea ſæpe ſæpius ob oculos ſuæ Majeſtati poſuiſſe, omnem ejuſcemodi negotiorum culpam, non aliam eſſe, niſi quod ſingulis annis, omnis eorum ſubſtantia & conditio diminuitur, & ex continua belli mole, in dies in peiorem ſtatum deveniant, ac poſt oblata ſubſidia, partim militum inſolentia, partim verò hoſtium excurſionibus opprimantur, & ſic numero quoque domorum connumeratarum, deſtituantur. Et licet hæc natio, variis calamitatibus ſit, & anteà quoque ab initio fuerit, obnoxia: ſperant tamen Status & Ordines Regni, jam dudum ſuæ Majeſtati benè conſtare, quàm diu florentiores fuerunt, ſe ſemper pro voluntate ſuæ Majeſtatis, & pro ſalute ac permanſione

patriæ,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

patriæ, nihil, neque de conſtantia atque fide, neque de ſubſtantiarum ſuarum ultranea ſubminiſtratione, intermiſiſſe, ſed omnibus viribus, in omnibus occaſionibus, patrio more, veſtigia majorum ſuorum ſecutos eſſe. Quod certe poſthac quoque tam libenter, quam quod libentiſſime ſunt facturi, pro omni eorum poſſibilitate, quam diu vixerint, & vel unicus eorũ ſuperſtes fuerit, dummodo benigna etiam eorum ratio habeatur, & nimia licentia militari non aggraventur.

ART. III.

Subſidium pro militum intertentione, anno præterito decretum, hoc quoque anno per Status Regni offertur, in duobus terminis exigendum. deque exactionis modo, & Generalibus ac particularibus ejuſdem Perceptoribus, & de ipſorum Salario.

QVod autem concernit eum Articulum, de militis in Campũ expediendi poſtulatione. Vellent quidem Status, & certè ex animo cuperent, ſi non decem tantum hominum millia in campum expedire poſſent, ſed & longè majorem numerum: verum jam novit ſua Majeſtas, quam extenuatas vires hæ Regni reliquiæ habeant, & quam ſit incertũ & difficile, etiam minima decreta ſubſidia

à co-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

colonis exigere. Nihilominus tamen
offerunt humillime Contributionem an-
ni proxime elapſi, nimirum, de qualibet
domo Coloniali atque Inquilinari, (mi-
ſerabilibus perſonis, allodiiſque & edu-
cillorum locis, exceptis.) præcedente
ſine fraude, propter combuſtas & per
hoſtem militeſque deſolatas ac depræda-
tas domos, more ſolito fienda rectifica-
tione, ſingulos centum & quinquagin-
ta denarios. Quibus domini terreſtres,
loco generalis Inſurrectionis, quinqua-
ginta denarios ſuperaddent. Ita tamen,
ut pauperiores ſubditos, ditiores ſuble-
vent. Hæc vero Contributio exigatur,
tam ex Magnatũ & Nobilium omnium,
etiam eorum, quorum bona nunc Vn-
gariæ reſtituta ſunt, quam Eccleſiaſti-
carum perſonarum omnium, ac ſuæ
etiam Majeſtatis Secularibus & Spiri-
tualibus bonis, nullis exceptis: ac huic
ſubſidio accedat quoque Taxa earum
perſonarum omnium, de quibus in præ-
facti anni proxime elapſi Conſtitutio-
nibus mentio fit, eo plane modo &
ordine exigenda, ſicut id ibidem ſigni-
ficatum eſt. Cujus quidem ſubſidii me-
dietas, exigetur ad proximum feſtum
Sacri Pentecoſtes, altera autem, ad
feſtum beati Iacobi Apoſtoli, per par-
ticularem cujuſlibet Comitatus Perce-
ptorem,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

ptorem, qui ipſam exactam pecuniam, tribus generalibus Perceptoribus aſſignabunt. Quorum unus, pro Vltradanubianis partibus, dominus Ladiſlaus Ioô nominatur, alter pro Cisdanubianis, Dominus Balthaſar Boſlanii, tertius autem, pro ſuperiore Hungaria, Dominus Georgius Kekedii, decernuntur: Hi verò illam in milites noviter pro Campo conducendos, erogabunt, ac diligenter cavebunt, ne illa in ullos alios uſus, quàm tantum ad ſolutionem Campeſtris militis, convertatur, juſtam de ea, in proximis Regni Comitiis, rationem Statibus reddituri. Quorum quidem generalium Perceptorem ſalarium erit, in univerſum, ut anno proximæ elapſo, exceptis Equitibus, ideò quod juſtæ eis expenſæ, quas facturi ſunt, poſtmodum in dandis rationibus admittentur. Particulares autem Perceptores in Comitatibus, erunt ipſimet Vicecomites, aut Vicecomitibus id oneris aſſumere nolentibus, quos ipſimet Comitatus elegerint, cum eo ſalario, quod Dicatoribus dari conſuetum eſt: Habeant quoque Iudices Nobilium ſuum ſolitum ſalarium.

ART.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

ART. IV.

De accipienda jam ſtatim à Perceptoribus anni præteriti, ratione, & quinam Exactores illarum eſſe debeant.

STatutum præterea eſt hoc loco, per Status & Ordines Regni,ut à dominis Perceptoribus generalibus & particularibus, anni proxime elapſi, nunc ſtatim ratio accipiatur percepti & erogati. Qui, ſi quas reſtantias apud ſe habuerint, ad manus Perceptorum præſentis anni tradant, qui eas ad conductionem militis præſentis anni, convertant. Exactores vero Rationum, Vltra-danubiani erunt, Reverendiſſimus Dominus Boznenſis Epiſcopus, cum domino Emerico Megieri Ciſdanubium, Reverendiſſimus dominus Epiſcopus Vacienſis, cum domino Thoma Wyzkelethii: pro ſuperiore Hungaria, Reverendiſſimus dominus Quinqueeccleſienſis, cum domino Gregorio Tirnavienſi.

ART. V.

De modo condocendi Campeſtrem militem Hungarum, & per quos conduci & Luſtræ ſtatui debeat,

PRæterea, præmiſſos milites Campeſtres, in his inferioribus Regni partibus,

bus, domini ſupremi Regni Capitanei Hungari: in ſuperiore autem Hungaria, Magnificus dominus Valentinus Homonnaii, ſi ſuæ Majeſtati Cæſareæ ita videbitur, aut alius in Hungaria poſſeſſionatus, ſua Majeſtas elegerit, conducet; qui has Copias, quotieſcunque ſuæ Majeſtati, vel ejus Generali viſum fuerit, ad luſtrandũ ſtatuent.

ART. VI.

De ſubſidii turbatoribus & detentoribus, Colonis dediticiis, de Sclavonia, & ſervitiorum deſertoribus & aliis, præteriti anni Articuli renovati.

DE turbatoribus autem aut detentoribus hujuſmodi Subſidii, renovatur Articulus ſextus, anni proxime præcedentis. Renovantur quoque Articuli ibidem habiti, ſeptimus & octavus, de dediticiis colonis, nec non de Sclavonia, ac de iis, qui non expleto anno, ſervitia deſerunt, ſeque maioris lucri gratia, ad exteros conferunt. Contra eos vero, qui ſuperioribus annis militem non miſerunt, aut alios ſimiles exceſſus, in Conſtitutiones Regni admiſerunt, utatur ſua Majeſtas vigore ipſarum Conſtitutionũ, ac circa militiam delinquentes ſtipendiarios milites, puniat juxta ipſorum demerita.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

ART. VII.

De ſtipendio militari, in quo ſtatu relinqui debeat, deque generali & particulari Inſurrectione.

PLacet quoque Statibus, ut ſua Majeſtas Cæſarea atque Regia, ſtipendium militare, in eo ſtatu relinquat, qui eſt anno Nonageſimo ſexto, Articulo vigeſimo declaratus. Similiter & de Inſurrectione generali & particulari, in omnibus punctis, Articulo nono, anni proxime elapſi, inhærent.

ART. VIII.

Gratuiti labores quomodo præſtandi, deque limitatione circa illos per Supremos Regni Capitaneos facienda, diligenter obſervanda.

DE Articulo gratuitorum laborum, referunt ſe ad Articulum decimum tertium, anni proxime elapſi; Supplicantes, dignetur ſua Majeſtas, ob miſeræ plebis paupertatem, ea oblatione clementer contenta eſſe, & ſerio demandare, ne miſeri coloni, ad diverſorum Confiniorum ædificationes & fortificationes diſtrahantur, ſed limitatio obſervetur, quæ per dominos Supremos Regni Capitaneos, aſcitis ſibi aliquibus ex dominis Conſiliariis, quam primum fieri debebit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

Solent enim Capitanei, unam eandemque villam, multis ſimilibus laboribus aggravare, & pro libitu, ultra poſſibilitatem, in laboribus detinere, tam diu, donec multi eorum etiam fame interire debeant. Habeatur etiam ratio Arcium Simegh & Zegligeth,

A R T. IX.

De gratuitorum laborum & aliorum ſubſidiorum reſtantiis, Anni præteriti Conſtitutiones ſervandæ, & Vicecomitum ratio habenda.

DE reſtantiis gratuitorum laborum, nec non aliorum publicorum Subſidiorum, eodem modo ad jam elapſi anni Conſtitutiones ſe referunt: hoc addentes, quod mirum videri non debet, ſi hæ reſtantiæ, rite exigi non poſſint. Multæ enim villæ ſunt his diſturbiis deſolatæ, & quamplurimi coloni, partim trucidati, partim autem in ſervitutem Turcicam abducti, & ab exteris etiam militibus, non ſecus ac ſi proprii eſſent, poſſidentur. Habeatur itaque ratio eorum Vicecomitum, qui juſtas aſſignabunt rationes, ob quas reſtantias recte exigere non potuerunt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

ART. X.

Circa Annonam & Vecturam Bombardarum & commeatus, curruumque & Iumentorum adminiſtrationem, quod Status Regni nihil præſtare poßint, ſeſe humiliter excuſant.

CÆterum, Annonam ſuæ Majeſtati promittere aut offerre quam poſſint, non vident. Nam quicquid ejuſmodi his Regni reliquiis habitum eſt, totum inſatiabilis miles abſumpſit, ita ut multi incolarum mendicando nunc ſe miſerrime ſuſtentare cogantur. De vectura Bombardarum & Commeatus, nec non de curribus & jumentis dandis, haud dubie, ſi effrenata militis licentia non obſtaret, ac omnia non illibenter id decernerent, quod partium ipſorum eſſet, ſed etiamſi, quam maxime velint, nihil tamen prorſus decernere poſſunt, tam ſunt omnibus jumentis omnique commeatu, per ſuæ Majeſtatis copias exhauſti. Supplicant ergo humilime, ne eis vitio vertatur, ſi expectationi ſuæ Majeſtatis ſatisfacere non poſſint.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

ART. XI.

De evectione frumenti, viarum reparatione, deque liberis Haidonibus & militibus, præteritorum Annorum Articulis inſiſtitur.

ARticulos de evectione frumenti, nec non de reparationibus viarum, atque de liberis Haidonibus & militibus, præteritis annis, & ſingulariter anno proxime elapſo ſancitos, per totum admittunt, nec obſtant, quo minus ſua Majeſtas, in tranſgreſſores eorum Articulorũ, exemplum ſtatuere dignetur.

ART. XII.

Status & Ordines Regni, nonnullos in Iudiciis & expeditionibus defectus, corrigi ſupplicant.

HOc loco Status & Ordines Regni, Majeſtati ſuæ Cæſareæ, domino ipſorum clementiſſimo, humilime ſupplicant, ut cum quãdoq; contingat, quod ad nonnullorum ſimplices delationes & expoſitiones, fideles ſuæ Majeſtatis, per mandata Regia, in præſentiam domini Locumtenentis vel Commiſſariorũ, evocantur, ac comparere & Privilegia ſua producere, juraque accipere jubentur: dignetur Majeſtas ſua Cæſarea, hujuſmodi legibus Regni contrarias expeditiones & Iudi-

Iudicia, benigne interdicere, quod de ſua Majeſtate Cæſarea perpetuis ſtudiis promereri non omittent. Super hac re Majeſtas ſua Cæſarea benigne inquiret, eiq; pro hujus temporis ſtatu, quoad maxime fieri poterit, clementer medebitur.

ART. XIII.

Rectificationem metarum Regni, hoc adhuc anno, per Commiſſarios jam antea ad hoc nominatos, in effectum deduci, Status & Ordines demiſſe & ſedulo petunt.

ITem, quia jam aliquoties decretum eſſe novit ſua Majeſtas, ut differentiæ, quæ ratione metarum, inter hoc ſuæ Majeſtatis Regnum, ab una, parte vero ab altera, Auſtriam, Poloniam, Moraviam, Styriam ac Sileſiam, ab antiquo intercedunt, per commiſſarios revideantur & debito modo ſopiantur. Id tamen hactenus ad effectum deductum non eſt, ac in limitibus illis conſtituti Regnicolæ, plurimum conqueruntur, ſe à præfatis ſuis vicinis, multas injurias pati, & interim, dum ipſi circa Turcici belli negotia occupantur, ab eiſdem vicinis, multas terras multaq; territoria ab hoc Regno avelli. Ideo ſupplicant Status & Ordines, dignetur ſua Majeſtas efficere, ut tandem adhuc preſenti anno, quatenus per motus

bellicos fieri poterit, ab iſta moleſtia, non modo præfati querulantes, ſed & ſua Majeſtas liberetur, ac dictæ Commiſſiones, effectum ſuum conſequantur. Commiſſarii erunt illi, qui ſuperioribus annis nominati fuerunt, deficientium aut abſentium loco, eligere dignetur ſua Majeſtas alios idoneos.

ART. XIV.

De locis Depoſitionum obſervandis.

STatuunt quoq; ſtatus & Ordines Regni, ut obſerventur loca depoſitionum, & nemo queſturam exercens, prohibeatur & excludatur ex ejuſmodi depoſitionum locis, quominus liberum ſit illi, vina aliaque mercimonia libere collocare aut deponere, & pro commoditate divendere, dempto educillo, & ſerventur Articuli, Triceſimus ſextus, Anni Septuageſimi quarti, & decimus octavus, anni Sexageſimi noni. Super quo quidem Articulo, Majeſtas ſua Cæſarea ac Regia, capta prius ſufficienti informatione, benigne deliberare, & poſtea ſe reſolvere ſtatuit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

ART. XV.

Dominus Sigiſmundus à Landa, una cum duobus filiis ſuis, Georgio & Eraſmo à Landa, in Hungarum recipitur.

ADmittunt demum clementem Sacratiſſimæ Cæſareæ Regiæque Majeſtatis requiſitionem, pro parte Magnifici domini Sigiſmundi à Landa, ejuſque duorum filiorum, Georgii & Eraſmi, factam, ut nimirum in numerum ipſorum annumerentur, atque in Hungariæ Nobiles aſciſcantur. Qui ſolitum juramentum ſuper officio boni & veri Civis Regni Hungariæ, vigeſima quarta die menſis Martii, præſentis anni, depoſuerunt.

CONCLVSIO.

NOs itaque præmiſſa ſupplicatione fidelium ſubditorum noſtrorum, dominorum, Prælatorum, Baronum, Magnatum & Nobilium, cæterorumque Statuum & Ordinum prælibati Regni noſtri Hungariæ & partium ei ſubjectarum, clementer admiſſa, præfatos univerſos & ſingulos Articulos, nobis modo præmiſſo præſentatos, præſentibus literis noſtris, de verbo ad verbum inſertos & inſcriptos, ac omnia & ſingula in eis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

contéta, ratos gratos & accepta habentes, eiſdem noſtrũ Regium Conſenſum, benevolumque pariter & aſſenſum præbuimus, ac illos & quævis in eis contenta, authoritate noſtra Regia acceptavimus, approbavimus, roboravimus, & confirmavimus. Offerentes Nos clementer, quod præmiſſa omnia, in omnibus punctis, clauſulis & articulis, tam nos ipſi obſervabimus quam per alios omnes fideles ſubditos noſtros, cujuſcunque ſtatus & conditionis exiſtant, inviolabiliter obſervari faciemus. Imo acceptamus, approbamus, ratificamus & confirmamus, harum noſtrarum vigore & teſtimonio literarum. Datum in Arce noſtra Regia Pragenſi, decima quinta die Menſis Aprilis. Anno Domini, Milleſimo, Sexingenteſimo tertio. Regnorum noſtrorum, Romani vigeſimo octavo, Hungarię & aliorum triceſimo primo, Bohemiæ vero, anno ſimiliter vigeſimo octavo.

FINIS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

Summa Privilegii.

ILluſtrium & Præpotentium D. D. Ordinum fœderatarum Belgiæ provinciarum decreto cautum eſt Bonaventuræ *&* Abrahamo Elſeviriis, *Academiæ Leydenſis typographis, Ne quis præter illorum aut hæredum voluntatem toto decennio proximo, his in regionibus excudat, aut alibi extra provincias excuſum inferat vendatve librum hunc, cui titulus,* Reſpublica & Status REGNI HVNGARIAE. *Quod ſi quis contempta auctoritate, directe vel indirecte, librum hunc, totum, vel partem ejus, hoc ſive alio modo, extra dictum temporis intervallum typis mandare, vel impreſſum alibi in has oras inferre & vendere præſumpſerit: confiſcatione exemplarium, mulctaque inſuper ſexcentorum florenorum damnas eſto: uti latius patet in ipſo privilegio, dato Hagæ in conventu D. D. Ordinum Generalium,* XV *Maji,* MDCXXVI.

G. V. HERTEVELT V^r.

Ad mandatum Præpotentium D. D. Ordinum General. ſſ.

I. van GOCH.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 24